Gr. LXIV : I : T. a. 4.

Biografica.

Innehållsförteckning.

Andersson, Johan och Therese.
Boman, Eric.
Branting, Hjalmar.
Branting, René.
Carlsund, Sigrid.
Dardel, Nils von.
De Geer, Gerard.
Forsell, John.
Hallwylska släkten.
Hultenheim.
Johansen, Anton.
John, Eugenie.
Kempe, Johanna.
Kempe, Seth.
Kempe, Wilhelm Henrik.
Kronberg, Julius.
Lovisa, kronprinsessan.
Mannerheim, Carl.
Pfeiffer, Ida.
Plessen, Marie-Louise.
Randolf, Eric.
Roosval, Ellen.
Uhse, Ida.
Wahlström, A.
Westergren, Johannes.

Andersson, Johan och Therese.

SVENSKA TELEGRAMBYRÅN
AVD. FÖR PRESSURKLIPP
Sv. ARGUS
BYRÅ FÖR TIDNINGSURKLIPP
STOCKHOLM 1
Allm. Tel. 123 23 :-: Riks 77 87

Stockholms-Tidningen

8/11 1922

Läkarvetenskapen får en donation på fem millioner kr.

Han bekröt sig en smul själf.

Mångmilliongåvan överlämnas till Karolinska institutets förvaltning.

En fond upprättas till minne av Johan och Therese Andersson.

Karolinska institutet har i dagarna fått mottaga en storslagen donation, vilken till sitt belopp är ganska enastående för vårt land. Hr Knut Andersson i Stockholm har nämligen till institutet donerat hela den till över fem millioner kronor värderade egendom, huvudsakligen inteckningar och aktier samt lösöre, vilken tillfallit honom såsom arv efter hans moder, fru Therese Andersson, född Svanberg, vid hennes frånfälle den 17 maj 1922.

I den donationen åtföljande skrivelsen till institutets lärarkollegium heter det:

"Under livstiden hade min moder vid olika tillfällen givit uttryck åt den tanken, att någon del av hennes förmögenhet borde till minne av dess upphovsman, hennes make och min fader, framlidne byggmästaren Johan Andersson, på något sätt fonderas eller överlämnas till stiftelse eller samfund för att genom fördelande av dess årliga avkastning gagna det allmänna bästa, utan att dock något steg till fullföljande härav blev taget.

I önskan att under utvidgad form förverkliga denna tankegång har jag för den skull efter noggrannt övervägande beslutit att till Karolinska institutet under namn av "Therese och Johan Anderssons minne" överlämna hela den mig i arv tillfallna förmögenheten att av institutet förvaltas och enligt längre fram av dess delegerade i samråd med mig avfattade bestämmelser användas till det trefaldiga och institutets uppgift närliggande ändamålet: lidandets — det kroppsliga såväl som det därav såsom följd uppkomna själsliga — lindrande, botande och förekommande genom såväl vetenskaplig forskning som ock praktiska åtgärder.

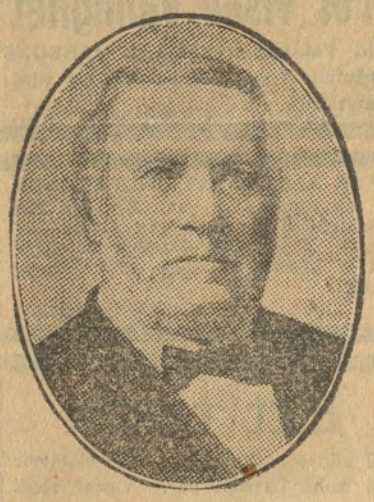
Kvarlåtenskapen, huvudsakligen bestående av inteckningar, aktier samt lösöre, värderad i slutet av maj månad 1922 till omkring fem och en halv millioner kronor, uppgår i närvarande stund, försiktigt uppskattad, till omkring fem millioner kronor, varifrån endast kommer att avgå en mindre del av mig undantaget lösöre, förutom den övergående inskränkning i årsavkastningen, som betingas av ett antal till livräntor förvandlade, förut av min moder såsom årsunderstöd till åtskilliga personer skänkta belopp, tillsammans icke överskridande en årlig summa av tjugufem tusen kronor.

Då genom överlämnandet till Karolinska institutet av denna donation dess mottagare i egentlig mening blir den svenska staten, framstår för mig såsom ett synnerligen eftersträvansvärdt önskemål, att den dryga arvsskatt av mera än en halv million kronor, som annars skulle utgå, måtte av staten efterskänkas och förbliva förenad vid den av mig orörda förmögenheten, och jag anhåller för den skull att, om Karolinska institutet under ovan berörda förutsättningar mottager gåvan, institutet ville till regeringen ingå med en anhållan om kunglig proposition till 1923 års riksdag i sagda syfte."

Meddelandet om den storartade donationen lämnades till institutets lärarkollegium vid dettas sammanträde på torsdag kväll. Endast rektor, professor Lennmalm torde då haft reda på densamma, medan det för övriga medlemmar av kollegiet var en överraskning. Kollegiet beslöt givetvis

Andersson, Johan och Therese.

Stockholms-Tidningen. 18.11.1922.

Byggmästaren Johan Andersson.

att med största tacksamhet emottaga denna gåva.

Som av donationsbrevet här ovan synes, har donator förbehållit sig, att tillsammans med institutets delegerade få utarbeta statuter för donationens förvaltning och användning. Vid lärarkollegiets sammanträde utsågos också rektor, professor Lennmalm samt professor Forssner att samarbeta i denna fråga.

"Therese och Johan Anderssons minne" är en av de allra största donationer, som gjorts i Sverige till vetenskapens fromma. Den kan sålunda ställas vid sidan av den Nobelska och av de Regnellska till Uppsala universitet. Vad den förra angår, har den tyvärr söndersplittrats på så många skilda ändamål, drar dryga förvaltningskostnader och kommer endast till en liten del vårt land till godo. Med så mycket större tillfredsställelse kan man därför hälsa upprättandet av denna femmillionersfond, som möjliggör ett verkligt effektivt understödjande av svensk medicinsk forskning och svensk läkekonsts arbete.

Donationen är gjord till minne av byggmästaren Johan Andersson och hans maka. Byggmästare Andersson, som var skåning, bedrev från 1852 en omfattande byggnadsverksamhet i huvudstaden. Mest bekant bland de byggnader han uppfört torde väl Strömsborg vara. Bland de många tomter, han på sin tid ägde, kan här nämnas det nuvarande posthusets. Byggmästare Andersson innehade ett flertal kommunala förtroendeuppdrag i Stockholm och var bl. a. medlem av stadsfullmäktige ända från institutionens skapande och till sin död 1897.

Byggmästare Andersson gjorde åtskilliga donationer, och hans efterlevande maka, vilken avled i våras, utövade en omfattande välgörenhet. Fru Therese Andersson har även gjort sig bekant för sitt stora konstintresse, och bland de lösören, som nämnas i donationsbrevet, torde befinna sig mycken förnämlig antik konst. Sonen, hr Knut Andersson, som nu på ett så lysande sätt fullföljt familjens traditioner, är född 1868. Efter att i Uppsala ha avlagt jur. fil. examen ägnade han sig åt musiken och idkade studier för Richard Andersson, J. Lindegren och Barth. Under några år var han lärare vid musikkonservatoriet i Strassburg. Numera lever han som privatman i Stockholm.

Andersson, Johan och Therese. 4

SVENSKA TELEGRAMBYRÅN
AVD. FÖR PRESSURKLIPP
Sv. ARGUS
BYRÅ FÖR TIDNINGSURKLIPP
STOCKHOLM 1
Allm. Tel. 123 23 :-: Riks 77 87

Dagens Nyheter

18/11 1922

5-MILJ.-DONATION TILL KAROLINSKA. STORSLAGEN GÅVA.

Till framlidne byggmästare Johan Anders-sons minne. Ståtligare än Nobelstif-telsen, säger prof. Lennmalm.

Knut Andersson.

Johan Andersson.

Andersson, Johan och Therese.

Dagens Nyheter. 18.11.1922.

Karolinska institutet har i dagarna fått mottaga en storslagen donation — den gäller inte mindre än över 5 milj. kr. Donator är hr Knut Andersson, Stockholm, son till framlidna byggmästaren Johan Andersson, på sin tid känd som Sverges rikaste man. Vid hans död 1897 delades förmögenheten mellan fru Therese Andersson, född Svanberg, och sonen, hr Knut Andersson, vilken nu beslutat sig för att till Karolinska institutet donera hela den till över 5 miljoner kr. värderade egendom, huvudsakligen inteckningar och aktier samt lösöre, som tillfallit honom som arv efter hans moders frånfälle den 17 maj 1922

Karolinska institutets lärarkollegium beslöt på torsdagen att med största tacksamhet mottaga den storartade donationen.

Till lidandets lindrande, botande och förekommande.

I den donationen åtföljande skrivelson till institutets lärarkollegium heter det:

"Under livstiden hade min moder vid olika tillfällen givit uttryck åt den tanken att någon del av hennes förmögenhet borde, till minne av dess upphovsman, hennes make och min fader, framlidna byggmästaren Johan Andersson, på något sätt fonderas eller överlämnas till stiftelse eller samfund för att genom fördelande av dess årliga avkastning gagna det allmänna bästa, utan att dock något steg till fullföljande härav blev taget.

I önskan att under utvidgad form förverkliga denna tankegång har jag fördenskull efter noggrant övervägande beslutit att till Karolinska institutet under namn av Therese och Johan Anderssons minne överlämna hela den mig i arv tillfallna förmögenheten, att av institutet förvaltas och enligt längre fram av dess delegerade i samråd med mig avfattade bestämmelser användas till det trefaldiga och institutets uppgift närliggande ändamålet: lidandets — det kroppsliga såväl om det därav såsom följd uppkomna själsliga — lindrande, botande och förekommande genom såväl vetenskaplig forskning som ock praktiska åtgärder.

Kvarlåtenskapen, huvudsakligen bestående av inteckningar, aktier samt lösöre, värderad i slutet av maj månad 1922 till omkring fem och en halv miljoner kr., uppgår i närvarande stund, försiktigt uppskattad, till omkring fem miljoner kr., varifrån endast kommer att avgå en mindre del av mig undantaget lösöre, förutom den övergående inskränkning i årsavkastningen som betingas av ett antal till livräntor förvandlade, förut av min moder såsom årsunderstöd till åtskilliga personer skänkta belopp, tillsammans icke överskridande en årlig summa av tjugufemtusen kr.

Då genom överlämnandet till Karolinska institutet av denna donation dess mottagare i egentlig mening blir den svenska staten, framstår för mig såsom ett synnerligen eftersträvansvärt önskemål att den dryga arvsskatt av mer än en halv miljon kr. som innars skulle utgå måtte av staten efterskänkas och förbliva förenad vid den av mig orörda förmögenheten, och jag anhåller fördenskull att, om Karolinska institutet under ovan berörda förutsättningar mottager gåvan, institutet ville till regeringen ingå med en anhållan om k. proposition till 1923 års riksdag i sagda syfte."

Överglänser Nobelstiftelsen, säger professor Lennmalm.

— Detta är den mest storslagna donation jag hört talas om i Sverge, förklarar Karolinska institutets rektor, professor Lennmalm, vid ett samtal med Dagens Nyheter. Den kan på sätt och vis till och med sägas överglänsa Nobelstiftelsen. I detta fall blir ju en så betydande summa som 5 milj. kr. koncentrerad på ett ställe, medan Nobelstiftelsen, som man vet, är splittrad på många håll, och dessutom är det ju endast en del av dess avkastning som kan utdelas till pris — det övriga måste användas för många andra ändamål. Koncentrationen möjliggör givetvis ett effektivare användande och några avbränningar i form av förvaltningskostnader behöva icke förekomma beträffande institutets 5 miljoner. Arvsskatten skulle bli den enda avbränningen av större betydelse, men i enlighet med donators önskan kommer naturligtvis institutet att genom framställning till regeringen söka få donationen skattefri.

Den stora donationen är så mycket mera välkommen för institutet som detta hittills just inte haft så betydande medel att röra sig med. För närvarande torde institutets fonder uppgå endast till 2 milj. kr. och av detta kommer för övrigt brorslotten på stipendiefonder. Några beslut om donationens användning ha ännu ej hunnit fattas — lärarkollegiet fick först på torsdagen kännedom om donationen — men av donationsbrevets formulering framgår att medlen kunna tas i anspråk för såväl vetenskapliga forskningar som direkt hjälp åt sjuka. Troligen kommer en plan att utarbetas efter dessa grundlinjer. Vid lärarkollegiets torsdagssammanträde, då man beslöt mottaga donationen, utsågos professorerna Lennmalm och Forssner att tillsammans med donator utforma de närmare bestämmelserna för donationens användande.

Johan Andersson en man som tog sitt yrke på allvar.

Byggmästare Johan Andersson, som under sitt verkningsfulla liv förvärvade den betydande förmögenhet av vilken nu en avsevärd del gått till Karolinska institutet, var född den 7 juli 1823 i Raus i Skåne. Han började sin bana som murarlärling i Hälsingborg 1838 och efter fyra år blev han gesäll. Som sådan arbetade han mellan åren 1842 och 1848 i Hälsingborg, Göteborg, Norrköping och Stockholm, varefter han inträdde som elev vid Akademins för de fria konsterna förberedande byggnadsyrkesskola. Efter två år flyttades han upp i högre skolan, som han tillhörde till 1854. Redan dessförinnan hade han emellertid börjat utöva byggmästaryrket i Stockholm — han antogs nämligen 1852 till medlem av det vällovliga murarmästarämbetet och var därmed behörig att börja bedriva byggmästaryrket på egen hand.

Bland offentliga byggnader som byggmästare Andersson haft sig anförtrodda kunna nämnas Allmänna försörjningsinrättningen vid Fleminggatan, Allmänna barnbördshuset vid Hantverkaregatan, Konradsbergs hospital, Vetenskapsakademins hus vid Drottninggatan, Tekniska högskolan vid Drottninggatan, Gymnastiska centralinstitutet, Frimurarbarnhuset vid Kristineberg, Stora sällskapets

Andersson, Johan och Therse.

Dagens Nyheter. 18.11.1922.

hus vid Arsenalsgatan samt Sabbatsbergs ålderdomshem. Enskilda byggnader har han uppfört i mängd. I detta sammanhang torde som exempel kunna nämnas Strömsborg, som på sin tid uppväckte så stridiga meningar, samt Stora Blecktornet, den slottsliknande byggnaden Södermannagatan 29, vilken någon gång på 1880-talet om- och tillbyggdes.

En av Stockholms första stadsfullmäktige.

Vid sidan av sin byggnadsverksamhet innehade byggmästare Andersson ett flertal allmänna uppdrag. Stadsfullmäktig var han ända från fullmäktiginstitutionens inrättande och till sin död år 1897. Vidare var han ledamot av drätselnämndens första avdelning från 1872 till 1894 och ledamot av sundhetsnämnden 1863—1865 samt 1866—1867, suppleant i samma nämnd var han 1865—1866.

Byggmästare Andersson gjorde åtskilliga donationer, och hans efterlevande maka, fru Therese Andersson, under en lång följd av år ansedd som Stockholms rikaste person, utövade ända in i det sista en omfattande välgörenhet. Hon har även skänkt en stipendiefond till Karolinska institutet. Som framhålles i hr Knut Anderssons donationsskrivelse, hade fru Andersson vid upprepade tillfällen talat om att någon del av hennes förmögenhet på ett eller annat sätt borde fonderas eller överlämnas till någon stiftelse eller dylik institution för att genom fördelande av dess årliga avkastning gagna det allmänna bästa. Det förblev emellertid endast vid planer i denna riktning. Något fullföljande blev aldrig av förrän hr Knut Andersson nu beslutit sig för donationen till Karolinskä institutet. Den innebär en betydande utvidgning av fru Anderssons planer — i stället för att avstå endast en del av förmögenheten överlämnas den i sin helhet, utan det minsta avdrag, och härigenom har hr Andersson på ett lysande sätt fullföljt familjens traditioner. Han har själv kommit på idén att låta sitt modersarv komma Karolinska institutet till godo och vid samtal med professor Lennmalm förklarat att han ansåg det klokare att på detta sätt koncentrera förmögenheten på ett ställe än att splittra den på ett flertal institutioner.

Hr Knut Andersson, som är gift och bosatt i Stockholm — han äger en stålig villa i Djursholm, som han bebodde till för någon tid sedan — är född 1868. Han avlade studentexamen i Uppsala 1885 och jur. fil. examen 1887. Därefter ägnade han sig åt musiken och idkade studier för Richard Andersson, J. Lindegren, Barth m. fl. under åren 1888—1893. Sedermera verkade han en tid själv som lärare vid Städtisches Conservatorium i Strassburg. Han har inom vissa kretsar gjort sig känd för att vara en framstående pianist och har dessutom gjort en del kompositioner, bland annat en stråkkvartett.

Boman, Eric.

Svenska Dagbladet. 18.11.1910.

Svenska Dagbladet 18/11 1910.

Svenskt vetenskapligt arbete uppmärksammadt i utlandet.

E. Bomans arkeologiska forskningar i Argentina röna lifligt erkännande.

Hr Erik Bomans af franska akademien prisbelönta verk öfver argentinska republikens arkeologi och etnografi fortsätter att uppmärksammas i utländska vetenskapliga kretsar. Det är länge sedan något svenskt arbete i så hög grad sysselsatt facktidskrifterna i Tyskland, Frankrike, England, Holland, Danmark, Österrike, Italien och Nordamerika.

Bland omdömen om hr Bomans arbete kunna vi omnämna det af etnografiens nestor, prof. Richard Andrée i München, som kallar detsamma för "ett af de utmärktaste verken i sydamerikansk arkeologi och etnografi" samt räknar det till den amerikanistiska vetenskapens grundläggande verk.

Den för sina forskningar i Equador bekante antropologen dr P. Rivet ägnar i "L'Anthropologie" tvenne längre artiklar åt arbetet, hvari han entusiastiskt framhåller författarens vidsträckta beläsenhet, säkra kritiska blick samt sällsynta klarhet i uppställningen och anordningen af den oerhörda mängd fakta, som komma under behandling.

Ett af de senaste numren af "Zeitschrift für Ethnologie" (Berlin) innehåller en omfattande redogörelse af dr Walter Lehmann öfver hr Bomans bok, som han kallar för ett "storartadt och ända till sina minsta detaljer med yttersta sorgfällighet utarbetadt verk", hvilket "fört amerikanistiken ett betydande steg framåt".

Om den etnografiska delen af boken säger A. H. Keane i K. geografiska sällskapets i London tidskrift: "Vi kunna utan öfverdrift säga att vi här hafva framför oss den fullständigaste och på mest tilltalande sätt skrifna monografi öfver de sällan besökta infödingarna på dessa aflägsna högslätter."

Den som på det mest ingående sätt analyserat hr Bomans verk är dock holländaren dr Herman ten Kate, hvilken intager ett af de främsta rummen bland nu lefvande antropologer och är bekant för sina omfattande resor såväl i Nord- och Sydamerika som i Indien, Kina, Japan o. s. v. Han är Bomans föregångare på det s. k. diagitiska området i Argentina och besitter sålunda en särskild kompetens för att bedöma dennes arbete. I en afhandling på ej mindre än 20 sidor lämnar han i K. nederländska geografiska sällskapets tidskrift en mycket detaljerad redogörelse för detsamma samt diskuterar de däri behandlade frågorna. Vårt utrymme tillåter oss ej att vidlyftigare referera denna för hr Boman mycket smickrande afhandling, men vi vilja dock anföra det däri afgifna allmänna omdömet om hans arbete: "Boman visar sig i allt fullkomligt vuxen sin invecklade uppgift. Trots all utförlighet förloras de allmänna synpunkterna ingenstädes ut sikte. Man vet icke hvad man mest skall beundra: författarens nästan obegränsade beläsenhet, hans klarhet i beskrifningen eller hans kritiska sinne vid behandlingen af allt detta material, hvilket ännu för ett par år sedan till största delen befann sig i ett kaotiskt tillstånd. De gamla spanska krönikörerna och några senare argentinska arkeologer hafva alldeles icke utmärkt sig för kritisk blick eller klarhet i beskrifningarna: på grund häraf var Bomans företag dubbelt svårt. Genom fullbordandet af detta verk har Boman icke blott gjort vetenskapen en oskattbar tjänst, utan också för alltid förvärfvat sig ett namn som amerikanist."

Dr ten Kate afslutar sin afhandling med dessa ord: "Till sist uttalar jag den önskan, att Erik Boman ännu en gång måtte finna sin väg till s i e r r a s och p u n a s. Där finnas ännu många problem att lösa och Boman synes mig vara den rätte mannen därtill."

Dagens Nyheter. 18.2.1911.

Dagens Nyheter 18/2 1911

Antropologiska sällskapets möte.

Herr Eric Boman tilldelas Vegastipendiet.

En ny arkeologisk-etnografisk expedition till Sydamerika.

Svenska sällskapet för antropologi och geografi sammanträdde på fredagen i Läkaresällskapets lokal under d:r Sven Hedins ordförandeskap. Sedan denne meddelat att styrelsen ansett sig ej böra utdela Vegamedaljen för innevarande år, föredrog sekreteraren, professor Gunnar Andersson, de inkomna ansökningarna till Vegastipendiet. Ansökningar hade inlämnats från fyra vetenskapsmän, bland hvilka styrelsen på grund af dominerande vetenskapliga meriter lämnat sitt förord åt hr Eric Boman, som under en följd af år vistats i Sydamerika, där han bedrifvit omfattande och inom den vetenskapliga världen mycket uppmärksammade arkeologiska och etnografiska forskningar. Stipendiet söktes af honom för en expedition i arkeologisk-etnografiskt syfte till Argentinas bergstrakter och mellersta Chile. Sällskapet beslöt att bifalla styrelsens förslag.

Hr Eric Boman, som nu erhållit Vegastipendiet, är en europeiskt känd vetenskapsman och har redan tidigare uppmärksammats i utlandet. För femton år sedan började hr Boman sina arkeologiska och etnografiska studier i Sydamerika. Med ett träget och framgångsrikt arbete har han under vidsträckta resor i Anderna samlat ett fruktbart vetenskapligt material, som han också förstått att bearbeta.

Eric Boman.

I den stora expedition som franska staten år 1903 utrustade för att utforska vissa trakter i Sydamerika deltog hr Boman. Resultatet af denna expedition blef hans stora verk Antiquités de la région andine de la république Argentine, hvilket af L'Académie des Inscriptions et des Belles Lettres i fjol belönades med en så sällsynt utmärkelse som akademiens stora Loubatpris.

Riksdagen och sparsamheten

Riksdagen börjar igen förstärkt med begåvade kvinnor.
Samarbetet blir ljuvt och finare varder debattens
ton med förnäm och behövlig sordin — man säger ej H u t mer!
Re'n på Norrbro tages snuset ur mun och man ordnar kravatten,
innan man sätter sig ner på sin bänk. Nu gäller det statens
väl eller kanske ve! Nu gäller att skapa beslutsamt
nytt och gott åt oss, våra barn och åt alla som träget
slita för föda och människorätt och vila och glädje!
Låt oss göra nå't fint, kanske Sveriges nya historia!
Men hur skall detta gå till? Ur sarkofagerna stigna
Gustaf Wasas och Elfte Karls halvt bortglömda skuggor
mana till sparsamhet. Bort med kommittéerna alltså
först och främst, bort mångsyssleri och stöld ifrån staten,
bort alla feta djur som leva på lättfångna pengar!
Ämbetsverken stiga i tal och statskalendern
sväller till explosion av generaldirektörer!

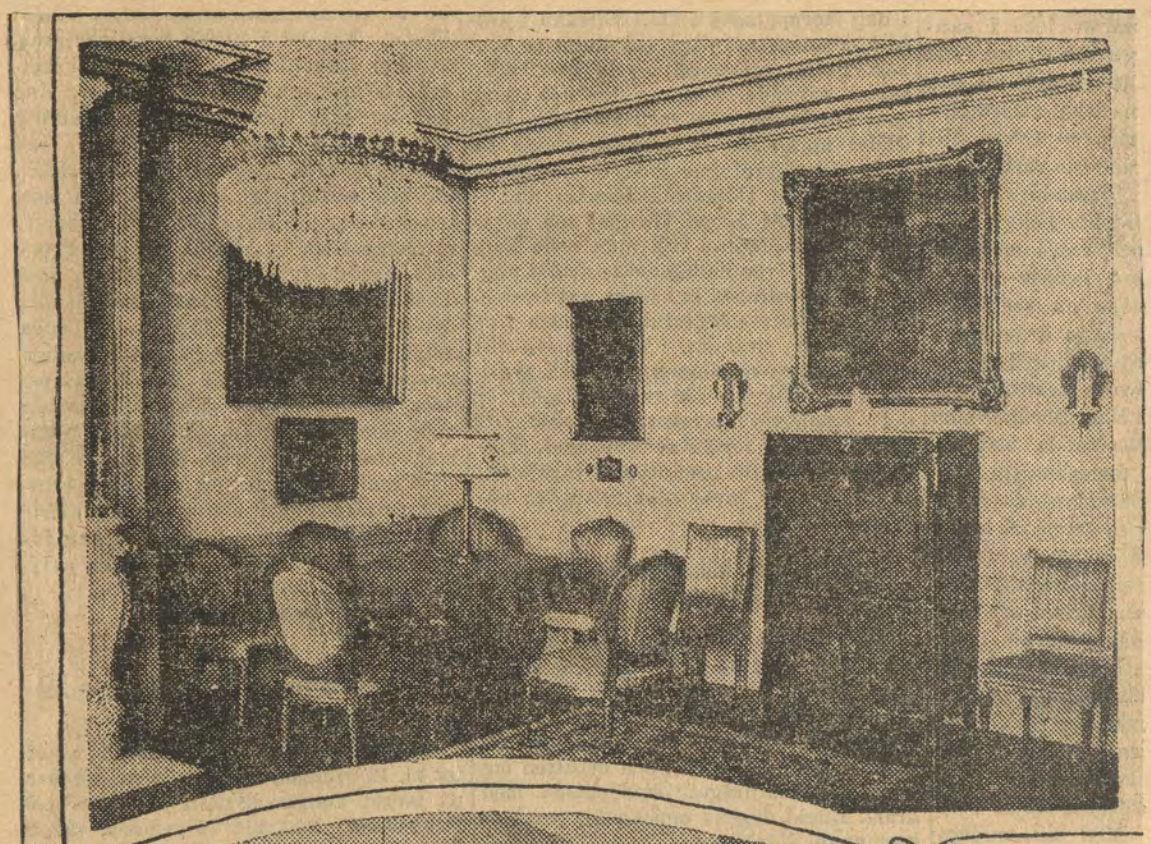
ALBERT ENGSTRÖM.

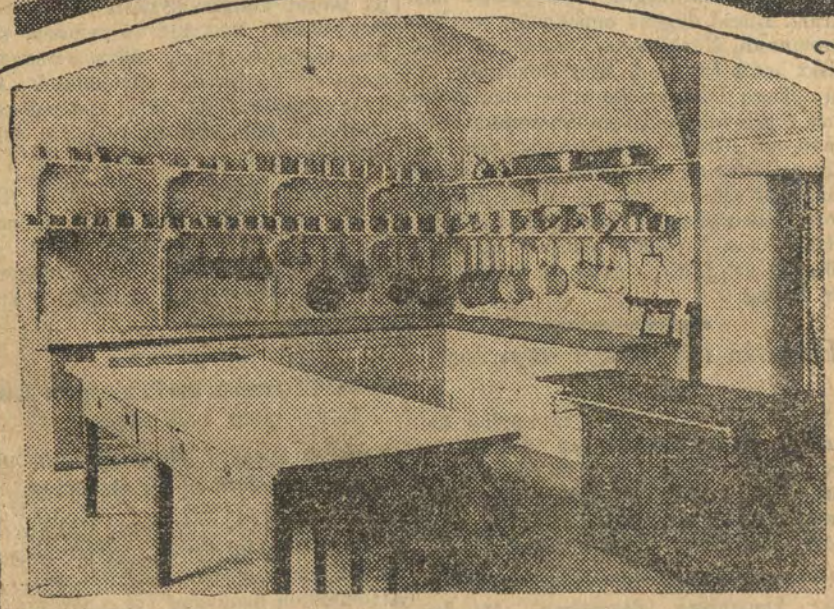
Branting, Hjalmar.

Svenska Dagbladet. 4.1.1922.

Statsministerns nya bostad fullt färdig.

Vackert och förnämt inredd med gamla möbler och åtskilliga konstskatter.

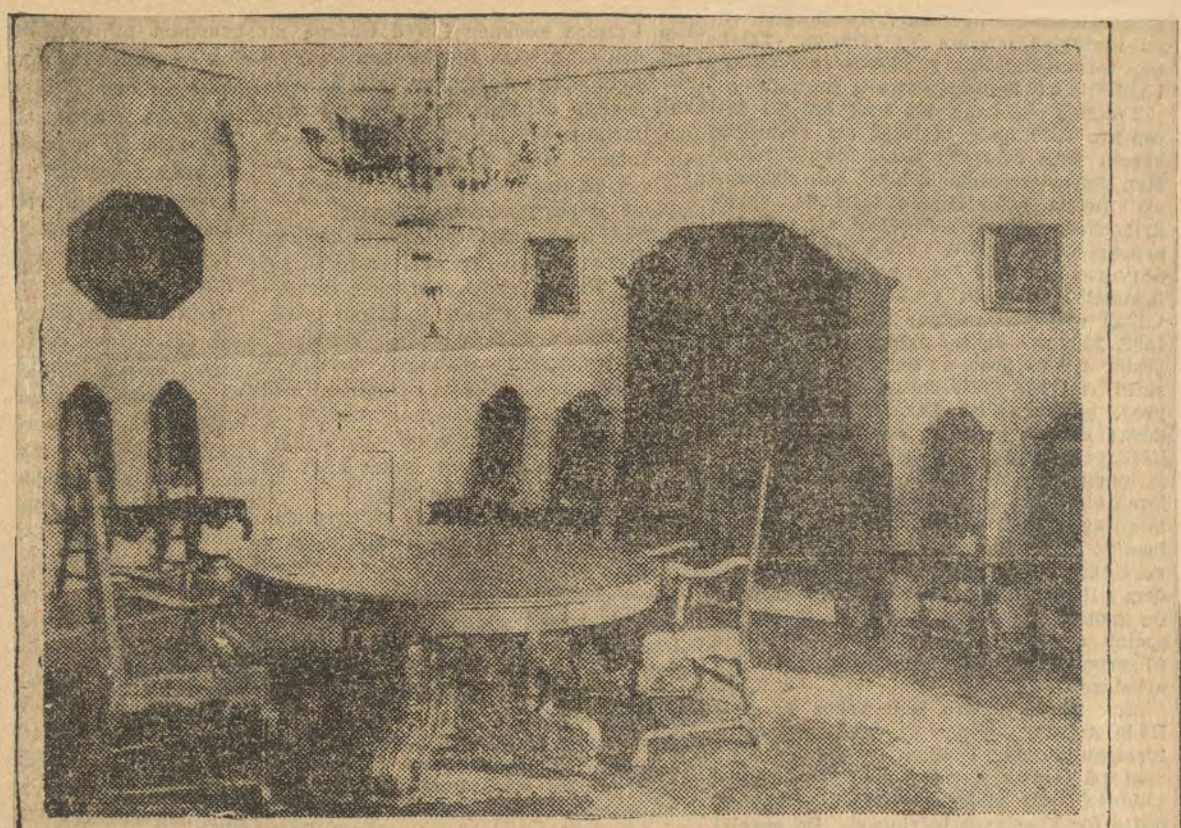

Excellensen Brantings nya hem i f. utrikesministerhotellet står nu färdigt och inrett efter ett intensivt arbete, som tagit närmare två månader i anspråk och som letts av intendenten vid Nationalmuseum dr Sixten Strömbom. Vad som inretts är ej "praktvåningen" två trappor upp, vilken står i sitt gamla vanliga skick och där ministerparet redan givit sin första stora diplomatmiddag, utan i stället statsministerns egen våning, som utom sov- och arbetsrum jämväl innefattar ett halvt dussin sällskapsrum, därav en matsal, ett litet frukostrum, tre salonger och ett herrum.

Sådant excellensen Brantings nya hem nu ter sig, skänker det ett utomordentligt behagligt intryck av såväl förnäm smak

Branting, Hjalmar.

Svenska Dagbladet. 4.1.1922.

Överst t. v. ett hörn av Blå salongen och därbredvid matsalen; underst: en del av köket med den ståtliga kopparuppsatsen.

som verklig hemtrevnad. Dr Strömbom — städse assisterad av fru Anna Brantings goda smak och kunniga omdöme — har på ett synnerligen lyckligt sätt löst den ganska kvistiga uppgiften att av de stora, litet stela gemaken åstadkomma trivsamma nutidsrum. Icke minst värdefulla äro de möbler och konstskatter, dem dr Strömbom framletat ur Nationalmusei gömmor, bl. a. ur dess magasin ute vid Ulriksdal — en och annan vacker gammal byrå, chiffonjé, bord och stolar m. m. för att icke tala om tavelsamlingen, som är gedigen och representativ — där finnas bland annat en av dr Axel Gauffin upptäckt Sébastien Bourdon, en äkta Albano, några äkta venetianare o. s. v. En dyrgrip är statsrådinnan Brantings mycket omtalade säng, skänkt från England till Karl X, en verklig praktpjäs i sitt slag.

För att övergå till de olika rummens möblemang fäster man sig först och främst vid den ståtliga, av konung Gustaf skänkta gustavianska slottsmöbel, som pryder den största salongen, musiksalongen kallad. Förgylld samt klädd med tjockt gult moarésiden verkar den synnerligen parant. Rummet i fråga har dr Strömbom sökt i färger stämma efter möbelns fordringar, både vad angår tavlor, gardiner och matta. Den sistnämnda är en vacker aubussonmatta. Rummet prydes f. ö. av Östermans porträtt av konung Gustav. Ena väggen upptages av Krouthéns stora duk "Vattenvegetation".

De två andra salongerna, Gustav III:s salong samt blå salongen, äro bägge hållna i blått. Möblerna äro antika och ha förvärvats hos Nordiska kompaniet, restaurerats och klätts med utsökt vackra sidentyger från hr Elis Reinius' fabriker i Italien. Matsalens stolar äro engelska, voro från början avsedda för svenska legationen i London, men befunnos övertaliga, varför ett dussin skänktes till sitt nuvarande ändamål. Här torde de i stället vara alltför få. Bredvid matsalen ligger det mycket lilla men ytterst hemtrevliga frukostrummet, spritt sprängande nytt och äktsvenskt till inredningen med möbler från Svenska möbelfabrikerna — ritade av arkitekt Hjorth — och gardiner från Svensk hemslöjd. Herrrummet, f. ö. kanske det allra hemtrevligaste, har en utmärkt vacker gammal mahognymöbel, förut tillhörande utrikesministerhotellet och renoverad av möbelhandlare Wentzell. På bordet tronar en originell bordslampa: en åldrig kyrkstake av tenn, lyckligt apterad till sitt nya ändamål. För takbelysningen sörjer en sällsynt vacker stor ampel av alabaster.

På nedre botten är ett av de stora rummen med kryssvalvstak apterat till rökrum med kelims och bekväma stolar — en angenäm tillflyktsort för både värdfolk och gäster. I samma våning ligger även det storartade köket med sin långa järnspis, sin gasspis och sin magnifika kopparuppsättning, stort, ljust och bekvämt. Tyvärr är det icke lika bekvämt att forsla maten till matsalen en trappa upp och ännu besvärligare att knoga upp med den två trappor, när en festmiddag går av stapeln i stora salen där uppe. Men det torde också vara ungefär den enda och förnämsta besvärligheten, som är förknippad med denna i övrigt så behagliga bostad, där fru Branting förklarar sig trivas till den grad, att hon ej ens längtar tillbaka till sitt mångåriga hem vid Norrtullsgatan — "det är otacksamt av mig, men jag kan inte hjälpa det", förklarar hon.

— *une.*

Fädernesländet. 7.3.1925.

Brev till syster Ulla.

Min kära Ulla!

När en bemärkt man gått bort, händer det numera ofta, att en och annan s. k. genealog genom dagspressen serverar varjehanda »utredningar» av den avlidnes härkomst tillbaka genom tiderna. Ibland kan dylikt ju få ett visst intresse, nämligen ifall »genealogen» har något annat att komma med än bara långa rader av namn och årtal. För att en sådan där släktledning skall kunna anses ha något värde och intresse, bör förf. kunna konsten att påvisa vad härstamningen på ett eller annat sätt betytt för ättlingen i fråga. Annars blir det ju bara ord... ord... ord, utan någon vidare mening.

Också Hjalmar Branting har efter döden blivit föremål för dylika släkthistoriska utredningar. På mer vederhäftigt håll har man emellertid därvidag hållit sig till mödernet — och detta av synnerligen giltiga skäl. Den eller de, åter, som rabblat upp långa ramsor ur familjen Brantings släktregister, ha varit ute i tämligen ogjort väder — och detta av det enkla skäl, att den döde stormannen i själva verket var blott foster-son till den berömde gymnasten Lars Gabriel Branting.

De mer vederhäftiga genealogerna ha emellertid, fast de som sagt hållit sig vid Hjalmar Brantings möderne, dock icke velat rent ut säga ifrån anledningen. En av dem skrev häromdagen si så här: »I fråga om Hjalmar Brantings härkomst är det av flera skäl mödernet, som tilldrar sig största intresset». Och märket C. F. i Sv. D. skrev att för Branting »mödernehärstamningen — — — på grund av ålderdomsskillnaden mellan föräldrarne och av många andra faktorer, vilka ej här kunna anföras, hade det största inflytandet vid utbildningen av Hjalmar Brantings karaktär».

Man riktigt märker, hur resp. herrar »gå som katten kring het gröt». Men jag kan inte hjälpa, att jag finner det där ej blott barnsligt och ändamålslöst, utan ur historisk och sannings-synpunkten orätt. Vår tid bör väl numera vara så pass långt kommen, att det ej behöver anses som en skam (eller »skandal»), att i ett äktenskap kan inträffa en och annan »oegentlighet», som medför att icke bägge makarne äro föräldrar till ett eller flera av barnen. Att »skammen» åtminstone ej kan drabba det barn, som kommit till på så där »oregelbundet» sätt, är väl obehövligt påpeka. Men ej heller för föräldrarne behöver någon »skam» komma i fråga. Och allra minst ifråga om Hjalmar Brantings föräldrar.

Hans mor, den vackra, begåvade, särskilt musikaliska, Emma Georgii, blev som ung flicka gift med den 50-årige Branting. Trots åldersskillnaden vart äktenskapet i det stora hela lyckligt, och det Brantingska hemmet var ett av de mest finbildade och ansedda i huvudstaden. Barnlöst förblev det dock — i årtionden. Men så ville Ödet, att efter 20 års äktenskap sammanfördes den då 39-åriga professorskan Branting med en man i hennes egen ålder, som... ja, som kom henne att »glömma sig». I sin förtvivlan reste hon bort för att dölja sig och sin (som det hette) »skam»; hon ansåg sig ovärdig att hädanefter leva vid makens sida. Men så ansåg icke han, maken själv. Tjugu års kärlek motvägde i hans åsikt ett ögonblicks... »glömska». Så for han, den starke, ädelsinnade, verkligt »frigjorde» äkta mannen och hämtade hem sin hustru, vilkens son han gjorde till sin son enligt lagen, så sannt som ett inom ett äktenskap fött barn är mannens så fort denne erkänner det som sitt.

Nå, var finnes nu härvidlag någon »skam»? Professor Brantings uppträdande lände honom väl tvärtom till ovansklig heder, — hans maka, Hjalmars moder, vedergällde maken genom obrottslig aktning och kärlek under återstoden av sitt liv. Och som en belöning för hans storsinthet och hennes ångerfulla gottgörelse må det vara tillåtet att betrakta det faktum, att ingen gjort namnet Branting sådan heder och spritt sådan glans däröver som fostersonen.

För resten tror jag inte så uteslutande på själva den fysiska härstamningen. För Hjalmar Branting blev förvisso Lars Gabriel hans »andlige far», så att säga, — från vilken kanske många av de bästa Brantingska släktdragen gingo över till fostersonen, så som denne av modern ärvde hennes estetiska, musikaliska och skönhetsmättade intressen.

— — — Ja, där har du, kära syster, mitt sätt att se en sådan här sak. Inte faller det någon in att nu för tiden låtsa sig anse August Blanche vara son till moderns man. Och många liknande fall skulle kunna anföras, i vilka man inte längre anser sig behöva hyckla. Men jag för min del anser, att dylikt hyckleri aldrig »behöves».

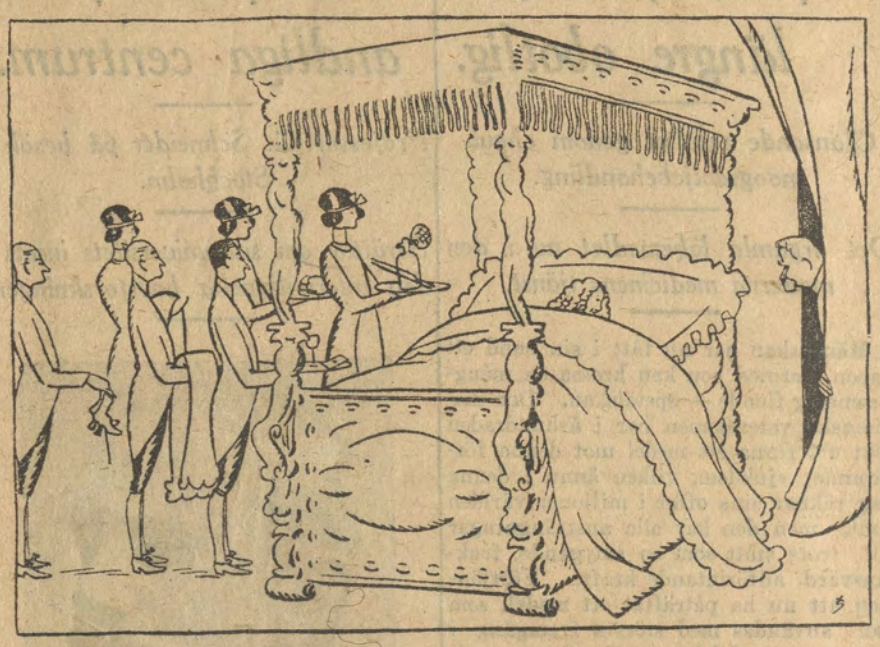
»Nog sagt», såsom Victor Lundberg plägar uttrycka sig.

*

Branting, René.

Svenska Dagbladet. 5.1.1922.

Le lever de la René.

Den bild, som vi få skåda här,
är ingen stor monarks lever.
Nej, det är bara fru René
inför sitt toalettbesvär.

Betjänter stå i stram giv akt
med kammarjungfrur jämnt i rad
vid sängen, skrudad till parad
i fordomdags konungslig prakt.

Cologne och krustång bäras in
och höviskt hållas kängorna
samt resten av mojängerna
av silke och av crêpe de chine.

Och den bekanting, vilken syns
i högra dörrens draperi,
är Branting, vilkens ögonbryns
buskage alltmer berömt fått bli.

Han säger: "Att minister bli
..är inte alls åt skogen,
när Anna lilla trogen
fått sådan säng ifrån Charles dix."

Svenska Dagbladet. 2.2.1922.

Svenska Dagbladet
Torsdagen d 2/2 1922

Ett dubbeljubileum hos Bukowskis

Fru Sigrid Carlsund fyller 50 år och jubilerar i firman.

Fru Sigrid Carlsund.
(Efter oljemålning av Anders Zorn.)

Ovanstående utsnitt ur en Zornmålning visar dragen av en för Sveriges amatörer på gammal konst välbekant dam, direktören för a.-b. H. Bukowskis konsthandel, fru Sigrid Carlsund, som på fredagen fyller 50 år och ungefär samtidigt kan fira sitt 25-årsjubileum i firman.

Det är en karriär av mycket sällsynt slag som hon och hennes många vänner inom nämnda kategori av människor då kunna se tillbaka på. På några månader när är det nu 25 år sedan en ung, livlig och energisk dam, fröken Sigrid Lindqvist, engagerades som kassörska hos den polskfödde konsthandlaren Henryk Bukowski, och det dröjde icke länge, innan hon var den drivande kraften i detta företag, som under de dåvarande outvecklade konsthandelsförhållandena i Stockholm var ensamt om att fylla ett kulturellt behov på området.

Då den gamle polske grundaren av firman, f. ö. en av frihetshjälten Kosziuschskos närmaste, som blivit vinddriven hit, avled år 1897, hade fröken Lindqvist fortfarande sin stora del i den snabba utveckling under direktör C. U. Palms tid som bl. a. genom de stora Hammerska auktionerna befäste firmans rangställning, och då den 1906 ombildades till aktiebolag, var hon självskriven till den ansvarsfulla direktörsposten som hon tillträdde 1907. Från denna tid är att anteckna hur Bukowskis under den allt livligare utvecklade konsthandelsverksamheten tack vare henne intagit sin ledande ställning och genom arbetet med Zorns etsningar blivit ett världsbekant namn. Vill man på 50-årsdagen erinra om hennes verksamhet skulle det bli ett relaterande av Bukowskis historia, men här må vara nog att konstatera, huru den tack vare henne blivit icke blott en lysande affär utan även, kan man lugnt säga, en ganska kär och respekterad institution för de många som glädjas åt "umgängelsen med gammalsköna ting". Från dem, som trätt i närmare beröring med hennes livliga och impulsiva personlighet — och de äro icke få — nå henne på 50-årsdagen en varm och tacksam hyllning med önskan om ännu en lång och lycklig verksamhetstid.

Dardel, Nils von.

Dagens Nyheter. 7.4.1918.

En ultra-modern målare.

af Karl Asplund.

Nils Dardel: Porträtt i olja av hr R. de Maré.

Nya konstgalleriet vid Strandvägen har för vana att oscillera mellan utställare som publiken köper och kritiken skäller på och sådana som publiken skäller på och kritiken — har delade meningar om. I går öppnades en utställning av en ung modernist, som utöver sin prononcerade egenskap att "epater les bourgeois" — vi minnas hans kollektion på Baltiska utställningen — också har den att väcka starka känslor hos kritiken, säkerligen rätt delade. Egentligen måste den som skriver detta rubricera sin egen mening om Dardels konst som delad. Först och främst kan det fastslås att han är en utomordentlig kolorist, med en prakt och originalitet i färgen som få av våra unga målare ha. Vidare att han även i sin manierade form, som ibland tangerar det konstnärliga skämtet, kan ha fascinerande ting och utomordentliga kompositioner att bjuda på, medan man ibland har intrycket av en sökt naivitet, som icke blivit funnen på det rätta sättet. Vad som avgjort skadar honom är så enkel humor som Morgonpromenad (för övrigt vackert komponerad!) och kanske också Frälsningsarméen.

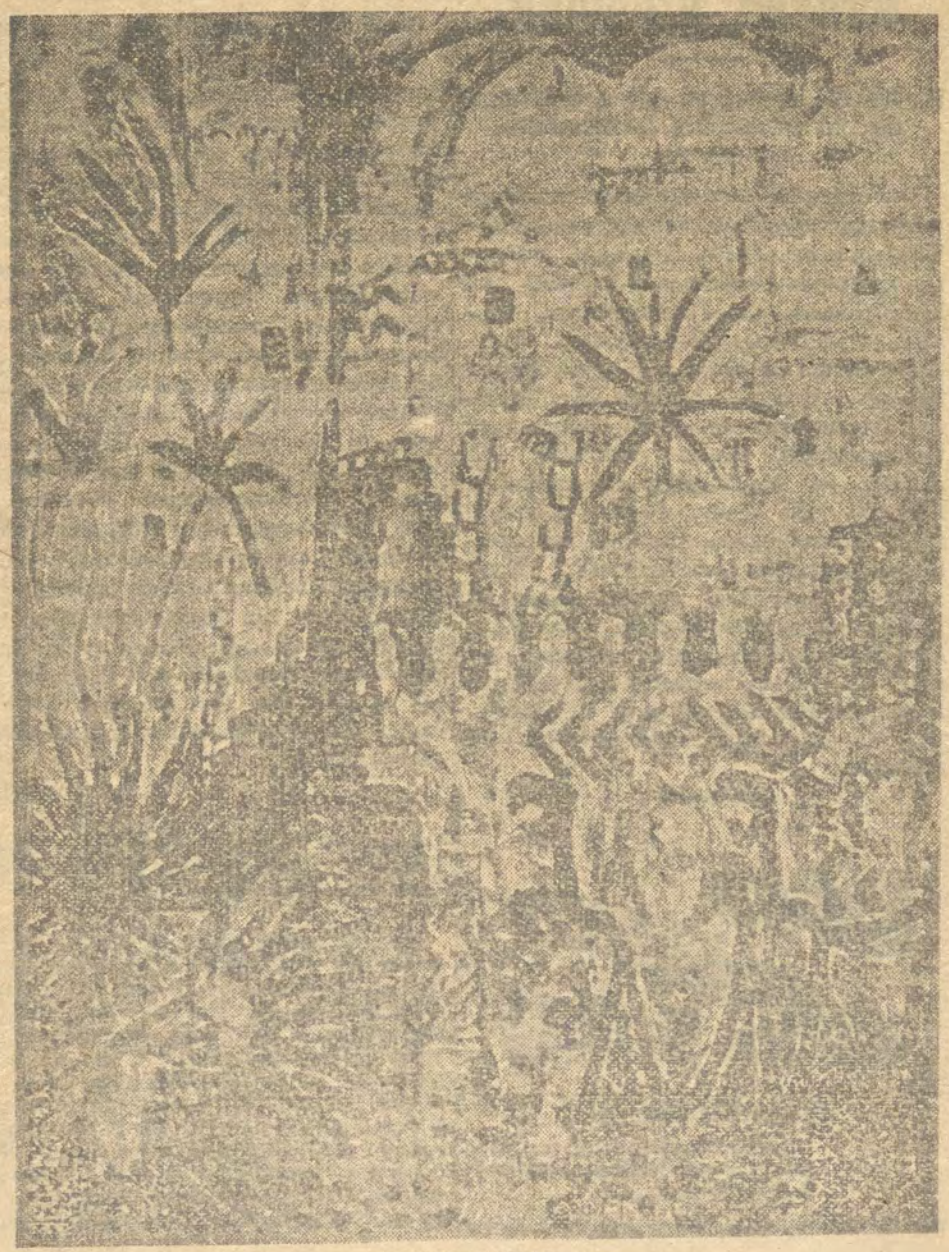
Det är en ganska högt förfinad excentriker, som målat t. ex. turiststycgena från Tenerifa eller Reception med unga dandys i en salong, möblerad med orientalisk elegans som nästan leder tankarna till "Eldätarnas klubb" eller någon annan sensationslitteratur. Det är inte utan att konstbetraktaren, som ser så mycken "korrekt" slätstrukenhet, får en ganska bestämd sympati för denna lätt ironiska modernisthållning därför att den är förenad med en så avgjord talang. Porträttet av hr R. de Maré är alldeles ypperligt i sin moderna stil och porträttet av fru Ellen Roosval är betydande både som karaktäristik och färgkonst. Och en sådan bild som Hamnen i Tenerifa, som ju är vansinnig för naturalistiskt skolade ögon med sitt älskvärt dåraktiga huller om buller av lyftkran, leksaksbåtar, vagnar och stora vågor, har ett förfinat, icke så litet asiatiskt påverkat behag i både färg och teckning som behag i både färg och teckning som absolut äger sitt eget konstnärliga värde.

Dardels konstideal är icke Snoilskys Afrodite som skall stiga ned från sin marmorpiedestal till Sliparen och annan publik, men för ett förstående fåtal har hon givetvis ett ganska rörligt och intagande sätt, som gör att man gärna dröjer i hennes sällskap. *K. A.*

Dardel, Nils von.

Aftonbladet. 10.4.1918.

Nils von Dardel utställer

TURKISK STAD.

Den modärnist, som nu utställer i Nya Konstgalleriet, hör utan tvivel till dem, som inte har något emot ett gott skämt med publiken. Men till de lägmälta och försynta själarnas krets hör han ej, och ej heller till de trosvissas och gripnas, för vilka konsten är en religion, en religion, som man måste offra allt för, till och med skamkänslan, när det gäller, och det är nödvändigt att slå på trumman. För Nils von Dardel är konsten en raffinerad njutning, ännu ett medel att göra tillvaron dräglig i denna den tristaste och fantasilösaste värld. Han ser på livet som en dandy. Han leker med de djärvaste och mest utsökta essenser — färger drivna till en fast otrolig glöd och läckerhet — som en odygdig och bortskämd gosse, vilken fått tag i sin mors juvelskrin, plockat sönder hennes smycken och nu låter de vackra skimrande stenarna, som dock säkert många bära på minnen av strider, kval och lidanden, glida fram och åter genom fingrarna, obekymrad om en och annan pärla rullar bort bland soporna i ett hörn.

Sällan har emellertid en ung, svensk målare av naturen varit utrustad med en så utsökt formtalang. Och till råga på denna stora lycka lever Nils von Dardel i en tid då det är rent av en modesak att sjunga ut i våldsamma ackord, en tid, vilken går i en ständig hetsjakt efter affekter. Huru lyckligt att då vara född affekterad! I de unga målarnas led är Dardel en motsvarighet till Bertil Malmberg bland våra skalder. Det som ligger honom i fatet är att han fått köpa sin konst för billigt.

Nekas skall dock ej, att man inte går förbi honom med en axelryckning. Den, som det gör, saknar alldeles uppfattning. Det exotiska raffinemanget är dock en omklädnad av en makt med färg och form, som är enastående, och det är alls ej omöjligt, att ur den kända otvungenhet, som ibland tar honom fången och bryter med det beräknat affekterade, skall kunna frigöra sig en intensiv och manlig inspiration.

Den duk,som kanske allra bäst framhäver Dardels goda egenskaper är "Balett" några dansande flickor i lysande drägter, målade i ett landskap med vita rätter på marken och klättrande apor i träden. Rörelsen, den livliga rytmen i denna tavla är obetalbar. Den frigör sig och blir levande ungefär som rörelsen så ofta hos van Gogh. Det geniala draget i tavlan är den lugna punkten i det hela, en liten slätt med några stilla par. Den är förutsättningen för att det andra skall verka sprittande harmoni. Kring denna fasta axel vrider sig rörelsen. Och färgen i denna sak är friskare och mindre sökt än i de flesta andra dukarna.

Frusen musik skulle man kunna kalla duken Puerta Cruz de Teneriffe. Det är Dardels allvarligaste sak med de uppriktigaste konstnärliga strävandena, stark i kompositionen, med stränga, men sköna linjer och en färg som är djupare känd än i de övriga dukarna. Den, som på sätt och vis står denna duk mycket nära är "Stad i Tunisien" också den allvarligare och fastare i hållningen än de andra. –

"Receptionen" fastnar också mycket lätt i minnet på grund av sin våldsamma färgstyrka, ett måleri drivet till sin spets. Beundransvärt är också det tropiska landskapet med elefanterna, rent av strålande i sin färg. Slutligen bör också ej förglömmas det söta lilla frökenporträttet "Nita Wallenberg". Det, som förundrar en, är bara att hon fått behålla sitt vackra anlete alldeles oskadat och utom de minsta deformeringar. Även de yngsta himlastormarna tyckas icke vara okänsliga för förböner, då de komma från en leende mun med röda daggfriska läppar!

Nils Palmgren.

Dardel, Nils von. 17

SVENSKA DAGBLADET Torsdagen den 11 April 1918

Nya konstutställningar.

Cirkeln. — Ebbe Kornerup. — Nils Dardel.

"Frälsningsarmén" av Nils Dardel.

Dardel, Nils von.

Svenska Dagbladet. 11.4.1918.

"Cirkeln" heter Stockholms nyaste konsthandel belägen vid Hamlegården i en lokal vid Biblioteksgatan som har en viss karaktär av våning och bostad. Det är sålunda icke överljus här, men för den intima kabinettskonst som till största delen hyses i dessa rum är detta knappast någon brist. Konstnärernas egen konsthandel har för övrigt till en grupp sammanfört rätt många olika förmågor, de fria fantasikonstnärerna och de mera strängt akademiska naturerna, stilister och realister, figurmålare och landskapsmålare. De trivas i alla händelser bra tillsamman, och ordnarna ha förstått att så tämligen ge var och en sitt och presentera alltsammans med en behaglig måttfullhet. Tillsammans med några få skulpturer av Strandman och Ivar Johnson och möbler av Carl Malmsten bilda oljemålningar och akvareller en god, lätt överskådlig ensemble. Somligt är förut visat, annat nytt. Särskilt vackert gör sig en grupp av David Wallins romantiska naketbilder, en ny teaterkomposition av Torsten Schonberg "Italiensk marknadsteater" som har samma heta kolorit som hans närmast föregående målningar av samma art — för resten något erinrande om Decamps och överhuvud fransk romantik — några landskap av Edvin Ollers och Olof Ågren av vilka den senare är en tämligen sällsynt företeelse som utställare, en stålig men illa hängd komposition av Eric Dethow "Den förbjudna frukten", småtavlor av Gottfrid Kallstenius och Olle Hjortzberg m. fl. Det nya företaget har fått en ganska god start.

Av nya utställningar ge dansken Ebbe Kornerup och den norsk-tyske karikatyristen Blix i Gummesons konsthall icke synnerlig valuta. Kornerup tar helt torrt realistiskt på sina exotiska flickor och gossar; och det kroppsstora formatet — ibland över kroppsstorlek — förstärker ytterligare intrycket av brutal närhet till modellen. Endast någon gång höjer han sig till en verklig målerisk fri återgivning av ett motiv, då gärna i lindrig anslutning till Gauguin. Blix hör till det slaget av något föråldrade karikatyrister som avse huvudsakligen en uddlös charge av modellens anletsdrag. Betecknande för detta är "omdiktningen" av kända klassiska konstverk som bara är grotesk och grimaserande. De politiska karikatyrerna äro i några fall av en plumphet som knappast kan ursäktas ens på detta område. Utan att röja den minsta stil-likhet med den franske s. k. humoristen Léandre måste han sägas höra till samma art av skämtteckнare som denne; och Blix' bild av "Nikolaus den sista" ställer sig värdigt bredvid Léandres av drottning Victoria: de äro inte elaka, de äro helt enkelt svinaktiga, för att tala rakt på sak.

Den märkligaste av de nya utställningarna är emellertid Nils Dardels i Nya konstgalleriet. Det är första gången han framträder för Stockholms publikum; men han erövrar sig genast en rangplats bland modernisterna. Då han deltog i Baltiska utställningen 1914, var det mera som den hänsynslösaste och djärvaste av ungdomarna; nu börja hans mångsidiga intressen samla sig och hans måleriska kraft koncentreras. Ännu har han dock icke tagit någon riktigt fast ståndpunkt. Mest påfallande äro de orientaliska intrycken: först och främst av persiskt måleri, men även av japanskt: konstnären är väl den ende svenske målare som besökt Japan och där *studerat* måleri och teknik.

Det som först slår åskådaren är en fint koloristisk förmåga som kanske renast framträder i akvarellerna. Dessa tävla verkligen med persiska miniatyrer i gnistrande färgverkan men ha på samma gång den lätta, självsvåldiga touche som visar att det är modern västerländsk konst och icke slavisk imitation. Den sönderslagna statyn, japansk köksinteriör och i all synnerhet den utomordentliga skissen till Frälsningsarmén ge ett starkt intryck av denna koloristiska finhet. Som målare på duk och med oljefärg trollar han i någon mån bort denna sin naturliga begåvning. Han kan icke fullt bestämma sig för endera av de två ståndpunkterna: dekorativ ytbehandling i orientalisk stil eller ett genomträngt formstudium. Följden är att på nära håll flera av hans tavlor upplösa sig i utsökta måleriska detaljer, medan dessa på avstånd liksom neutralisera, upphäva varandra. Färgerna formligen lassas på enstaka partier, medan andra äro helt lätt och tunt bestrukna.

Men Dardel är vidare en fantasikonstnär som söker sin egen form för komposition. Han kan stundom visa en viss läggning åt dekadent mysticism (Reception och några porträtt), som smakar sekelslut och litteratur, men hans utveckling går tydligt mot klarhet och konkretion. Även i den vid första blicken fantastiska sammanställningen av figurer och landskap i Turisten på Teneriffa och hamnbilden från Teneriffa är det en konstnärlig logik som hindrar kompositionen att trasas sönder på futuristiskt vis. Frälsningsarmén ger kanske det vackraste exemplet på en överskådlig komposition fylld av starkt känslouttryck på varje punkt och en målerisk säkerhet.

Som porträttmålare är Dardel förvånande "normal" för att använda en vulgär beteckning. I synnerhet hans senaste porträtt från 1916 och 1917 visa en alltmera framträdande korrekthet och fasthet i formen. Bilden av hr de Maré och ännu mer den allra senaste av fröken Nita Wallenberg äro i detta avseende mycket typiska. Ansiktsbehandling i det sistnämnda porträttet är av en nästan oroväckande precision. Men som färgskildring är denna målning i högsta grad intagande.

A. B—s.

Dardel, Nils von.

Aftonbladet. 14.4.1918.

Fyra mindre konstutställningar.

En norsk, en dansk och två svenska.

Nils Dardel: Porträtt av fru Ellen Roosval.

Dardel, Nils von.

Aftonbladet. 14.4.1918.

Nils Dardels utställning av oljemålningar och akvareller på Nya konstgalleriet kan till och med betraktas retrospektivt. Den omspänner den för våra moderna förhållanden långa tidsrymden 1913—1918. Och olika utvecklingsperioder äro tydligt skönjbara. Här möta vi mycket av den moderna konstens lynne, dess suveräna förakt för allt naturalistiskt, allt som kan smaka 1800-tal, lusten att skildra det rent patologiska och förenkla livsföreteelserna ej endast från tyngande detaljer men även varje nyans, som kunde fördjupa intrycket.

Framhållas behöva knappast att varje rymdkänsla är bortelimineread och företeelserna sedda under endast två projektioner, vilket här ej nämnes som något förringande endast som karakteristik. I de tidigare sakerna är fakturen irriterande småknittrig med en grann, ej sällan söt kolorit med stundom högt uppdriven lyskraft. Under de senaste åren ha ytorna blivit slätare och samtidigt den koloristiska hållningen helare.

De båda porträtten av hr de Maré ge oss de båda faserna.

Typen har också ändrats. Den elegant smärte dandyn har fått något av större påtaglighet — av slätstruken neutral snällhet över sig. Överste Boltensterns porträtt hör hit. Regementschefen bör känna sig hedrad över denna heroisering à la tennsoldat. Naivisten möta vi också i Frälsningsarmén med sin goda gruppering av massorna, påminnande om och inspirerat av primitivt måleri. Våga vi här nämna Genter-altaret! Men tiden är tränad på starka ord och jämförelser.

Med sin ljusa, lätta ton äger porträttet av fröken Nita Wallenberg något av frisk, ungdomlig charme. Men den duken är ej typisk för konstnären.

Man står frågande inför en exponering som denna. Samtidigt man ej kan frånkänna konstnären talang, fryser man inför denna förflackning. Naivisten har mycket erkännansvärt på sitt program, men hur radikalt klädes ej allt av under den heta ivern att bryta mot en annan konstuppfattning, som även den avlägsnat sig från den rent konstnärliga synen.

Det är en utställning som flyktigt roar den som tror att konstnjutning är detsamma som kabaret eller cirkus fast under mera stillsamma former. Men den äger ingen som helst möjlighet att fördjupa och verkligt berika.

Endast i porträttet av fru Ellen Roosval har Dardel givit något av själ, något av det osynliga, mera intensiva liv som en verklig konstnär skall skapa av rent yttre påtagliga element. Men hur föga har han ej givit!

Hos Gummesson utställer norrmannen Blix ett flertal originalteckningar ur Simplicissimus. Här återfinnas flera tyvärr sedan länge kända karikatyrer av flera konstverk såsom Leonardo da Vincis Mona Lisa och Rembrandts Sarkia. I dessa fadda teckningar, vilka sakna varje spår av genial udd, förvanskas och vandaliseras något av det mest fina och subtila europeiska konstnärer skapat av sitt eget hjärteblod. Den humor som ej fördjupas äger intet raison d'être.

De övriga teckningarna ha det värdet att de införa oss i en annan miljö än den, ur vilken svensk humor och svenskt skämtlynne växer. Av bladen tyckes mig endast ett (nr 19) gripa djupare. Mot blodröd himmel på ett berg av döda kroppar och sönderskjutna kanoner sitter Döden och utslungar i vanmakt: Människor, hören upp — jag kan icke mer!

Ett litet barnporträtt i pastell skiljer sig märkbart och sympatiskt från det övriga.

Några väggar disponeras av den danske författaren och föreläsaren Ebbe Kornerup, som exponerar oljemålningar, akvareller, teckningar och exlibris från sina vidsträckta resor Tahiti—Japan— Kina— Filippinerna —Australien.

Resenärkonst brukar ej stå på någon hög nivå, och det här utställda utgör sannerligen intet undantag.

I konsthandeln Fortuna utställer en ung modernist, Anton Anderberg, etsningar, oljemålningar och akvareller, vilka tydligt visa brist på formkänsla och konstnärlig konception. En viss koloristisk hållning — någon gång rätt förfinad — kunna några av akvarellerna dock ej frånkännas.

Den lättvindighet och nonchalans, med vilken varje motiv är uppkastat, skrämmer mest — mer än bristen på kunskap — denna absoluta brist på ansvarskänsla.

I konsthandeln utställes ett litet landskap i olja med den för många fascinerande signaturen P. Ganguin. Äktheten förefaller mig tvivelaktig.

Nils G. Wollin.

Dardel, Nils von.

Nya Dagligt Allehanda. 19.4.1918.

Två exotister.

Nils Dardel och Ebbe Kornerup.

Till alla de modärna -ismer, som redan existera, kunde man lägga ännu en, exotismen. Den riktningens stamfader är en af det modärna måleriets tre fäder, Gauguin. I Tahitis glödande tropiska idyll, befolkad af nakna bruna naturbarn, föddes Gauguins nya dekorativa färgkonst, och till denna sydhafsö kunna riktningens adepter vallfärda som en helig ort — om de äro lagda för tillbedjan, hvilket icke är uteslutet.

Hvad denna exotiska miljö betydt för Gauguin, är uppenbart, hvilken andel den haft i den sträfvan efter ren, lysande färg å ena sidan, den dragning till det primitiva å andra sidan, som äro karaktäristiska drag i den modärna konsten, är svårare att afgöra men får nog inte underskattas. Gauguin har visserligen icke efterbildats i den ytterliga grad som Cézanne, men dock föga mindre. Det är få modärna utställningar, där man inte i någon målning möter hans karaktäristiska färgskala med dess soldruckna orange eller ett hufvud — modellen kan vara nog så hyperboreisk — hvilket erinrar om hans återgifvande af Tahitis lyckliga infödingar. Och, som sagdt, hela detta uppsökande af primitiva konstkällor och principer, som återfinnas i primitiv och exotisk konst, äger i Gauguins Tahitiresa en viktig konsthistorisk utgångspunkt — om än icke den enda.

Med exotism kan man alltså, om man vill, beteckna dels uppsökandet af exotiska motiv och miljöer, dels den stilistiska anslutningen till exotisk, inbegripet orientalisk, konst. Härmed vill jag ha rättfärdigadt titeln.

Denna definition passar nämligen på bägge de konstnärer, som i dagarna utställa vid strandvägen: *Nils Dardel* (Nya konstgalleriet) och *Ebbe Kornerup* (Gummesons). Men med den gemenskap, de så till vida äga, äro de hvarandra så olika, som gärna tänkbart är.

Kornerup har nalkats de exotiska motiven med den etnografiskt intresserade turistens ögon. Han har haft målarskrinet med som ett mera kvalificeradt komplement till kameran, hvad han mött af exotiska folktyper har han sökt fånga med penseln. Konstnärligt har han därvid påverkats af Gauguin, från hvars klassiska ö han hämtat flera af sina modeller.

Dardel åter är en öfverkultiverad Des Esseintes, som uppsökt tropikerna för att få upplefva nya eggande sensationer, trött på storstadens raffinemang, han jagar med njutningsmänniskans och egocentrikerns matta leende efter kuriositeter och monstruositeter, ofattbara och vedervärdiga för den sunda och borgerliga människan. Han har i motsats till Kornerup, globetrottern, rest med returbiljett till Paris. Han har icke ett spår till intresse för det etnografiskt exotiska, ja, öfver hufvud intet objektivt intresse för motivet. Däremot är hans konstnärliga samband med den exotiska, i främsta rummet asiatiska, konsten påtagligt och starkt. Han kan betecknas som konstnärlig exotist, medan Kornerup hufvudsakligen endast är det i fråga om motiven.

Det rent konstnärliga intresset i Kornerups återgifvande af exotiska folktyper är ofta skäligen ringa. De äro vanligen hållna i en om Gauguin påminnande dekorativ ytstil, men hvad som icke följt med är dennas kolorit. Den är hos Kornerup ovanligt oklar och smutsig.

Hos Dardel umgås parisiskt salongseleganta herrar och damer lekfullt med elefanter, hjortar, markattor och hvita råttor — en paradisisk idyll. Mondäna unga dandys, som med nöd orka lyfta cigarretten till läpparna, halfligga i djupa fåtöljer, medan groteska vid nder titta fram i tafvelkanten, hånleende mot den stackars åskådaren, som förgäfves söker reda upp bakgrundens fixeringsbildsaktiga virrvarr. Allt blandadt behagligt huller om buller, liksom hos våra hemmavarande ultramodernister — Dardel har mest vistats utomlands, detta är hans första utställning i Stockholm — men då man har ett intryck af att deras naivitet är grafallvarlig, är den här artificiell, ironisk. ett oupphörligt gäckdrifveri. Det är åtminstone min tro, men kanske misstager jag mig. Dock, det är inte möjligt. Dardels naivitet är lika allvarligt menad som en rococoherdinnas i trippande sidenskor är det. Men man kan bli trött på alla dessa excentriska infall. På den vanliga publikens ögon verka de väl alla tämligen vansinniga.

Hvad man under alla förhållanden icke kan frånkänna konstnären, är en alldeles utomordentlig koloristisk begåfning. I den samling af målningar, som utställas här, och som öfverspänna ett flertal år, kan man märka ett par utvecklingsstadier. Ett äldre, där färgen är ädelstensgnistrande, sällsynt rik och lyskraftig, domineranде i gult och rödt, och där den är ansatt i ett något förvirrande prickmanér. Både fakturen och koloriten bidraga till att målningen verkar som en färgskimrande persisk matta. Den orientaliska inspirationskällan är också, som ofvan antydts, klar.

I senare målningar blir koloriten helare, ljusare, kyligare, samtidigt som en tydlig sträfvan märkes till fastare och slutnare kompositionel uppbyggnad af torrare och mer modulerad form. Betecknande för detta sista stadium äro porträttet af hr R de Maré och hamnbilden från Teneriffa, den senare både i kolorit och komposition ett moget verk, om också den, "hafvets vilda göl", som vansinnigt brusar midt i hamnen, är af den art, som måste *ahurir le bourgeois*. "Exotiskt landskap" är i motsats till dessa ännu helt ytmässig af en dekorativ och ornamental komposition, som är ett af de typiskt orientala drag i denna konst, hvarom ofvan talats. För det nämnda första skedet betecknande är det förträffliga porträttet af fr Ellen Roosval, något af det mest njutbara på denna utställning. Att Dardel också kan måla "naturligt" visar han f. ö. i porträttet af fröken Nita Wallenberg, hvilket väl knappast den argaste modernisthatare kan ha något att invända mot. Kanske kan det vara glädjande att veta, att det är ett af de sista, och att det alltså, från denna synpunkt sedt, ännu kan finnas hopp för denne unge målare, som medför så stora naturliga gåfvor, men hittills roat sig med en alltför självsvåldig och excentrisk lek med dem.

Gotthard Johansson.

Dardel, Nils von.

Idun. 21.4.1918.

Nils Dardel och hans konst.

DEN MODERNA KONSTEN HAR I RÄTT hög grad kommit att erbjuda anblicken af en kapplöpningsbana, där det framförallt gällt att komma först, eller, hvad vårt land beträffar, det något blygsammare att ej bli efter. Man har störtat iväg så hals öfver hufvud att man knappast haft tid att se sig omkring. Många vackra kraftprestationer har man kunnat konstatera; men nekas kan ej att mästerskapslöparen ofta framkommit till målet i ett sådant utmattat tillstånd att åskådarnas nöje inte varit alldeles odeladt.

Så mycket mera glädjande är det då att ställas inför en konstnär, som hållit sig borta från detta underliga hastighetslopp, som tagit tid på sig, som gått fram med den rätta varsamheten, utan hvilken det blir mera en tillfällighet hvilka iakttagelser man hinner att göra, hvilka riktlinjer som bli de bestämmande. Den utställning af Nils Dardels arbeten som f. n. pågår i Nya konstgalleriet, Stockholm, ger ett särskildt här i Sverige sällsynt tillfälle att se en konstnär som utvecklats på ett sådant vackert självfallet sätt, som hunnit få med allt det som för konsten nu såväl som förr är nödvändigt och som sökt mera uppfatta hvad tingen betyda i sig själfva än uppfatta och fastslå deras rent yttre struktur, såsom modernt måleri i så hög grad nöjt sig med. Denna konstnär intar en plats för sig inom modernt svenskt måleri, och det är glädjande att han för en gångs skull visar en samlad exposition här, så att publiken — åtminstone den direkt konstintresserade — får klart för sig att han existerar. För min del finner jag här i landet ingen i uppfattning och form så starkt personlig modern målarkonst som denna, ingen så litet tillfällig eller bekvämt tillrättalagdt, heller ingen som visar en sådan konsekvens i utvecklingen.

Hvad man först ser är den charm, den grace hvarmed allt är gifvet, denna lätthet på hand som gör att man mera märker af konstnärens ingifvelse än af hans arbetsprestation. Man måste för att fullt uppskatta detta tänka på hur jämförelsevis sällsynt det är i modernt måleri, hur många målarateljéer som blifvit smedjor och snickarverkstäder på det sista. Charmen är något som Dardels konst alltid haft som ett plus i tillgångar; den finns i hans tidigaste saker som i hans senaste. I den utsökta "Promenaden i Senlis" och porträttet af Maurice Rostand såväl som i den praktfulla stora duken "Exotiskt landskap" från i år. Från början var den kanske

Porträtt af R. de Maré.

Porträtt af fru Johnny Roosval..

Dardel, Nils von.

Idun. 21 April 1918.

det som framförallt gaf hans konst dess värde. Men efterhand har själfva styrkan och innerligheten i ingifvelsen trängt i förgrunden och den rent måleriska charmen blifvit något sidoordnadt, något man får på köpet; såsom den väl bör vara. I de sista sakerna har fantasien fått ett allt större rum, allt friare tyglar; och i en duk som "Groteska figurer" (1918) är allt underordnadt den. Det är en storartad målning, våldsam, ohygglig — och dock rent måleriskt sedt blott de älskligaste raffinemang, ingenting rått, groft, påträngande, såsom motivet antagligen skulle förledt en robust modernist att göra den. Några akvareller visa att denna smak för det groteska och ohyggliga, gifvet i en icke ohygglig form, ej är tillfällig. Jag skulle tvärtom tro att här är ett verkligt personligt uttryck, och att dessa saker betyda början till något som skall komma.

En publik som står mera oförstående för denna sida af Dardels begåfning kan emellertid vända sig till sådana ting som det här reproducerade porträttet af hr R. de Maré och göra en liknande iakttagelse: att den enkla, omedelbara formfantasien trängt fram till att betyda mest af allt, själfva helhetssynen mer än charmen, trots att denna också finns kvar. Det är också en sådan fullkomligt klar och stark målning, nästan förbluffande i sin naturliga enkelhet. Det vore underligt om detta porträtt ej skulle komma att tilldraga sig uppmärksamhet, ty här är ett problem löst som moderna målare gång på gång kommit till korta med. Porträttet har ju ej varit den moderna konstens starka sida, snarare dess svagaste. Man har hjälpt sig fram lika mycket med manierism, falsk förenkling som med ett ruffsigt, summariskt målningssätt som behandlat människan blott som staffage och ansikte, hufvud blott som färgfläck i det hela. Här är ett nästan minutiöst utfördt porträtt insatt i en fri och mycket våldsam formfantasi, och allt hänger likväl samman, går ej isär. Det kan tyckas en enkel sak, men är nog tvärtom en mycket komplicerad; ett verkligt problem som lösts.

Det är f. ö. inte mycken mening i att dra fram och söka ge en föreställning om några särskilda målningar; här ha blott nämnts dessa, därför att de klargöra den utvecklingsgång man tycker sig skönja, samtidigt som de äro bland de allra mest betydande. Viktigast är att fästa uppmärksamheten på den styrka som öfverhufvud ligger i denna personliga konst. Svensk publik har all anledning att lägga detta konstnärsnamn på minnet, den kommer i alla fall en gång att bli tvungen lära sig det. Och anledningen att göra bekantskap med denna konst är så mycket större som den är lättare tillgänglig än modernt måleri i allmänhet. — Det är en verklig vederkvickelse att efter all den akrobat-ekvilibristkonst hvarmed många af de moderna hugnat mänskligheten och hvaraf vi också här i Sverige fått öfvernog vända sig till en konstnär för hvilken världen ännu är full af charm, är någonting vackert och sprödt. Där är i denna konst en naivitet som ej är falsk, någonting gossaktigt som blir till naturlig behagfullhet. En människa som är ute och ser på världen och som blir betagen och förbluffad inför det hon ser — så verkar det. Där kan märkas en brist på lidelse kanske, lidelse i djupaste mening. Där är ett sådant öfvermått af charm. Och äfven i den ohyggligaste syn är det ingenting af fasa; men blott förundran öfver det groteska. Det ohyggliga i lifvet är ju likväl inte blott något att förundras öfver, det är också något att förfäras och verkligen uppröras inför; det är en realitet, inte blott bisarreri. — Men här i Norden, där konsten såväl som dikten är så snar till mörker, tyngd, grubbelsjuka, så främmande och nästan skygg för lifvet som yttre charm, som spröd syn, bör en konst som denna vara välkommen. Dardel är en konstnär som man redan är på det klara med. Man förstår hvar han kommer att göra sin insats. Och man förstår att han kommer att betyda något inte blott för svensk konst men för den moderna konsten öfverhufvud.

PÄR LAGERKVIST.

24

Dardel, Nils von.

Revue du vrai et du beau. 10.4.1923.

Ernest Barbier

Voici des toiles fort intéressantes, des paysages notamment, d'une précision détaillée et très expressive, d'une sûreté d'observation remarquable; ce sont celles d'Ernest Barbier.

Venu jeune à Paris, ce peintre fut l'élève de Valton et de Hareux pour les secrets du métier; mais il a surtout travaillé seul, face à la Nature qui est le meilleur maître; il fit une étude sévère du dessin, des valeurs et des lois de la perspective; nombreuses et longues furent ses contemplations des chefs-d'œuvre de nos musées; il a étudié à fond les natures-mortes, les fleurs, les fruits, les portraits, le paysage; il estime qu'un peintre ne peut entreprendre un tableau important que s'il en possède bien la technique et s'il est bien maître de tous ses moyens; et cela par respect pour l'Art et pour le public. Des raisons d'ordre matériel ne lui ont pas permis de consacrer tout son temps à l'art; ce n'est que depuis six ans qu'il s'occupe exclusivement de peinture. Son genre de prédilection est le paysage; il ressent profondément la beauté des grands spectacles que la nature offre à notre admiration et il sait traduire pour nous toute l'émotion qu'il éprouve. « Ma méthode — nous dit-il — c'est de copier ce qu'on a devant soi avec exactitude et la plus grande sincérité après un choix judicieux du motif au point de vue intérêt et harmonie des lignes et des valeurs. Votre titre, ajoute-t-il, répond bien à mon idéal d'art et je crois, d'autre part, que le monde ne sera sauvé de l'anarchie matérielle et morale où il s'enlise, que par le culte du Vrai et du Beau sous toutes ses formes. »

Ernest Barbier n'expose que depuis 1920 et ses envois ont été déjà très remarqués.

Cette année, aux Indépendants, il a exposé : le *Portrait de M. André B., le Soir à Saint-Maur-sur-le-Lou, le Trèfle incarnat* et une *Nature-morte*. Ces œuvres se recommandent par leur extrême sincérité de vision, leur solidité de construction, leur éloquence très sobre; le portrait de jeune garçon est d'un modelé aisé et sûr; les deux paysages sont d'une belle ordonnance; dans *le Soir à Saint-Maur-sur-le-Lou,* on trouve des teintes d'une grande douceur; dans *le Trèfle incarnat,* avec des notations de tons fort justes, il y a beaucoup d'air et une impression exacte de profondeur d'un vaste horizon; la nature-morte est d'un relief vigoureux. En résumé, exposition très intéressante.

Nils de Dardel

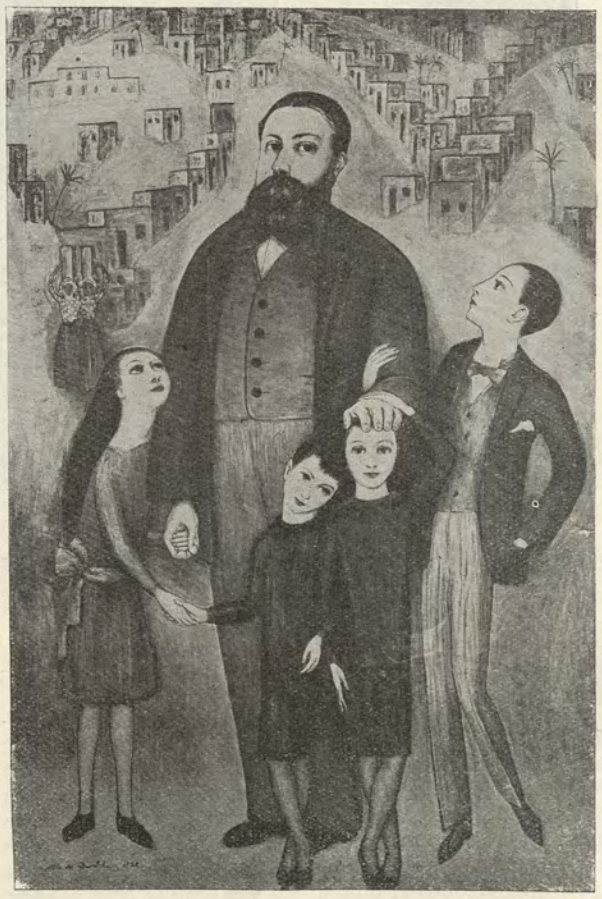
Ce nom évoque les souvenirs des ballets suédois où l'imaginatif artiste qu'est Nils de Dardel s'est fait une belle réputation de décorateur. Il avait composé les costumes du ballet *El Greco,* fait les décors de la Nuit de Saint-Jean, et ceux, hallucinants, de *Maison de fous*. Les qualités de cet artiste se sont montrées brillamment dans ces visions si originales que chacun garde en la mémoire.

Nils de Dardel est né en Suède. Il a fait ses études picturales en France depuis 1910. Il a voyagé en Asie, séjourné au Japon et il y a travaillé. Cet intéressant artiste est moderne dans le sens le plus complet du mot.

En analysant la toile qu'il expose aux Indépendants, on est tout d'abord frappé de l'acuité d'expression des visages. *Le Père* qui domine par sa stature et par sa force ce groupe d'enfants, incarne intensément le créateur, l'arbre puissant où les rameaux prennent vie.

La perspective des cases nombreuses, dans le fond, avec les palmiers et les femmes porteuses d'eau, accentue encore ce caractère d'abondance, de multiplicité que l'artiste a voulu donner à son œuvre.

Loin des tableaux de famille dont tant de salons donnent des reflets plus ou moins pâles et souvent factices, celui de Nils de Dardel témoigne d'une mentalité supérieure et d'une compréhension idéale du rôle familial. Les deux plus jeunes enfants sont enlacés et blottis contre le Père dont ils sentent la puissance protectrice. Le fils aîné concentre son regard ardent sur le Modèle qu'il admire et suivra, et la fillette, dans une attitude extasiée dit aussi tout ce qu'est pour elle le Père, qui lui donne la main. Le symbole est complet, les enfants eux-mêmes s'unissent, se tiennent, formant comme une chaîne ininterrompue dont l'arabesque est des plus heureuses. J'ai compris que le cérébral et sensible Nils de Dardel a été

Le père, par Nils de Dardel.

Forsell, John.

John Forsell som "Don Juan".

Operans tredje föreställning i Mozartcykeln.

14/5 1924

"Don Juan" och John Forsell! Det är icke blott den nutida svensken som förbinder Mozarts opera, "operornas opera", med Forsells namn. Denna sammanställning är känd över halva världen, ja man finner den t. o. m. i den moderna musikhistorien! Efter d'Andrade har ingen lyckats forma Don Juans roll så som Forsell. Det har funnits, och finnes ännu, sångare med större vokala resurser, eldigare sinnlighet i stämmans timbre, mera omedelbara i sin klangverkan. Men det finnes f. n. ingen, vars skådespelarintelligens förenas med så ideala yttre förutsättningar. Forsells karaktäristiska konstnärsegenskaper, ammade av en lust till demonisk eller magisk verkan, glida ohämmade över i den typ, han här gestaltar. Den smeksamma tjusarblicken, som snärjer ett mötande öga; den manliga gestalten; den impulsiva överdriften och behovet att i varje ögonblick vara den härskande och uppmärksammade — allt detta, som för Forsell i mången annan roll ofta blir ödesdigert, tjänar här, i Don Juan, medvetet eller omedvetet den dramatiska idén. Här firar konstnären en fest, vid vilken personligheten och konstnärskapet ingå en ideal förening. Även den ofrånkomliga yttre omständigheten, att hr Forsell kom att dominera hela föreställningen, ingick som ett led i styckets dramatiska verkan. Detta dock blott så länge som Don Juan och hr Forsell voro identiska begrepp. Tyvärr trädde hovsångaren och teaterchefen ibland ut ur den mozartska infattningen. Det fanns moment, då man tvangs att glömma Mozart för att minnas något annat. —

Man förvånas över, att de ledande vid Kungl. teatern ännu icke insett vilket brott mot verkets anda det innebär, att operan slutar med Don Juans död i stället för det glada slut Mozart komponerat. Alla försök att ge operan en tragisk karaktär ha visat sig vara missgrepp. Redan E. T. A. Hoffmann framhöll det ljust försonande slutet som en nödvändig avspänning. Rent musikaliskt — både tonalt och formellt — fordrar operan det ursprungliga slutet. Och ute har det blivit tradition, sedan Mozartfestspelen i München. Mozart själv betecknade Don Juan som o p e r a b u f f a!

Utom hr Forsell hade i främsta rummet fru Larsén-Todsen andel i den stora framgången. Särskilt verkningsfull var hennes gestaltning av den stora arian i första akten. Fru Söderman var tydligen icke vid bästa disposition, däremot var fru Rydqvist-Alfheim en utsökt Zerlina. Hr Stiebels Leporello var sin herre fullt värdig, hr Benktander som Mazetto sångligt bra och sceniskt trovärdig. Hr Stockman — tydligen ännu mera indisponerad än i Enleveringen.

Dr Stenhammar skötte taktpinnen. Förtjänsterna voro legio, men det saknades icke heller brister.

M. P.

Mellanakt.

Man kan inte säga annat än att våra teaterchefer arbeta i sitt anletes svett för att hålla den så kalla döende Thalia vid liv. På fredagen inträffade det i våra teaterannaler säkert enastående faktum att tre av dem gingo personligen i elden för sina scener. På Kungliga teatern John Forsell i Don Juan, på Dramaten Tore Svennberg i "Älska" och på Vasan Albert Ranft i "Borgmästarinnan". Det var en ren tillfällighet att man inte samtidigt kunde räkna de scenarbetande teatercheferna till fyra, ty vanligen spelar ju också Ernst Eklund på någon av sina scener. Men på en av dessa spelade i stället fru direktrisen med en charme och en grace som knappast kan överträffas.

Priset för aftonen togs väl av John Forsell. Möjligheten att få se och höra vår störste sångkonstnär ännu en gång på operatiljan hade samlat ett långt i förväg utsålt hus. Ja halva salongen hade inte dragit sig för att abonnera på hela Mozartcykeln för att försäkra sig om att få vara med om denna märkliga kväll. Att damerna voro i majoritet ju högre man kom upp efter väggarna i salongen var ju endast väntat. Bland de närvarande herrarna såg man Operans allra högste chef statsrådet Clason samt ett stort antal diplomater. Kvällen blev naturligtvis helt John Forsells. Hälsades hovsångaren inte med en entréapplåd, så får man skylla det på den obetänksamme Mozart, som inte låter Don Juan göra en för dylika eventualiteter lämplig entré. Men så tog man skadan igen efter första akten. Den slutar ju så mycket lämpligare. Champagnearian är ur publiksynpunkt operans glanspunkt och när ridån gick ner efter densamma skallade applåderna som ett åskdunder vars make i knalleffekter regissör Stangenberg inte kunde övertrumfa i sista aktens slutscen, trots alla tillgängliga scèniska apparater. Man ser att dr Stenhammar sitter kvar på sin plats och när ridån gått ner ett halvt dussin gånger höjer han taktpinnen och arian bisseras, denna gång på italienska. Det kom inte känslorna att svalna utan tvärtom och så inträffar det märkliga att den — låt oss säga trisseras, ett uttryck lika ovanligt som själva händelsen. Efter detta kränkas en lagerkrans i jätteformat in från kulissen och överlämnas med några vördsamma ord från en medlem i kören till — antaga vi — operachefen Forsell. Publiken ackompanjerar intermezzot med ideliga applåder.

Efter sista akten kulminera hyllningarna. Avskedsrecettens hela ovationsscenerì förbleknar nästan inför de ovationer som sångaren nu får mottaga men som naturligtvis i minst lika hög grad gäller den populäre operachefen. Operastyrelsens ordförande greve Stedingk inleder den grandiosa epilogen med en maknifik krans från styrelsen ackompanjerad av fanfarer ävensom touche från orkestern och så följer en oändlighet med blomster i vilken den röda färgen dominerar och som förvandlar scenen till en sommarprunkande blomsterrabatt i den kallaste av vintrar. Efter detta behöver inte operachefen och hovsångaren John Forsell tvivla på att han har publiken med sig.

—*if*—.

De Geer, Gerard.

Stockholms Dagblad. 14.10.1928.

Prof. De Geer med maka.

Professor de Geer åter från givande forskningsresa.

Resultat ha nåtts som belysa betingelserna för klimatets förhistoriska utveckling.

Som professor Gerard De Geer strax efter sin 70-årsdag hemkommit från en forskningsresa till Schweiz, har Stockholms Dagblad vänt sig till honom med anhållan om några upplysningar angående färden, dess syften och resultat.

Professor De Geer meddelade, att resans syfte varit en närmare parallellisering mellan Sverige och Alpernas forna nedisningsområden. En liknande anknytning hade visserligen redan blivit genomförd i fråga om flera andra, vida avlägsnare trakter på jordklotet, under det avståndet från södra Sverige till Alpernas område ju är kortare än mellan södra och norra Sverige. Men det fanns alldeles särskilda skäl, varför det var av intresse att söka kronologiskt sammanknyta det alpina områdets utveckling efter istiden med den, som försiggått inom vårt eget land och andra områden, som redan anknutits till den förhistoriska tidräkningen.

Inom det starkt sönderskurna och av nivåförändringar kraftigt påverkade alpområdet hava nämligen istidens glaciärer företett åtskilliga betydande växlingar, som tolkats på skilda sätt, men av många uppfattats såsom bevis för en hel följd av från varandra skarpt åtskilda nedisningar.

Som den äldre, eller paleolitiska, stenålderns människor levde i Alpernas närhet och stundom synas ha

— Forts. sid. 18. —

De Geer, Gerard.

Stockholms Dagblad. 14.10.1928.

Prof. De Geer.

— Forts. fr. sid. 1 —

kvarlämnat spår efter sin tillvaro inom Alpernas istidsavlagringar, blir en verklig datering av dessa av särskilt intresse. Man har nämligen länge i stor omfattning eftersträvat att parallellisera såväl de gamla stenåldersskedena som andra länders nedisningar med Alpernas glaciärväxlingar, som dock av nyssnämnda skäl varit nog så vanskliga att tolka.

Också hade professor De Geer länge önskat få tillfälle att med den svenska tidskalans tillhjälp påbörja en verklig datering av det alpina områdets senaste utvecklingshistoria. Tack vare enskilt intresse för företaget hade detta nu i slutet av sistlidne augusti kunnat igångsättas.

Som professor De Geers övriga medarbetare samtliga voro upptagna på annat håll, utfördes undersökningarna av honom själv och hans hustru som sedan tjugo år tagit en verksam del i alla hans arbeten.

Planen avsåg i främsta rummet att uppspåra och undersöka sådana årsvarviga avlagringar från istiden som kunde möjliggöra den åsyftade jämförelsen.

Då den lilla expeditionen ej kunde utsträckas till mer än en månad, koncentrerades arbetet på östra delen av Alpernas nordsluttning, där man av flera skäl snarast kunde vänta sig att erhålla klarhet i åtskilliga omdebatterade frågor. Undersökningen sträckte sig sålunda från trakten av Salzburg utefter de österrikiska och tyska Alperna samt in över östra delen av Schweiz till och med kantonen Aargau och trakten av Basel, därifrån hemresan företogs.

Professor De Geer var synnerligen belåten med resultaten, som medgivit en säker förbindelse med den svenska tidskalan och därmed nya hållpunkter för en riktig parallellisering mellan glaciärernas forntida växlingar i Schweiz och inom andra kvartära nedisningsområden. Det har nu visat sig möjligt att genom anknytning till tidskalan sinsemellan sammanställa från varandra helt och hållet åtskilda avlagringar inom de olika alpdalarna i den mån undersökningen utsträckes till dessa.

Man har härigenom erhållit ett medel, ej blott till ett mera planmässigt studium av nedisningarnas förlopp inom det alpina områdets skilda delar, utan även till upplysande jämförelser mellan nedisningsfenomenets olika utbildning i markerade alptrakter och inom de stora, plana nordiska landisområdena, vilket givetvis bör bliva ägnat att belysa de geofysiska betingelserna för såväl klimatets som glaciärernas förhistoriska utveckling.

Voir au verso. Gefl. umwenden.

Schweizer Echo der Presse
ECHO SUISSE DE LA PRESSE
Bureau für Zeitungsausschnitte
BUREAU DE COUPURES DE JOURNAUX
BASEL, Elsässerstrasse 20.
Corresp.: Paris, Brüssel, Berlin, Wien.

Zeitung / Journal: Neue Zürcher Ztg

Adresse:

Datum / Datum: 15-1-08.

— Familiengeschichte v. Hallwil. In einer ganzen Anzahl schweizerischer Zeitungen machte kürzlich folgende Notiz die Runde: „Im „N. Bündner Tagbl." wird gemeldet, Herr Dr. Gillardon habe den Auftrag erhalten, das Material für eine Familiengeschichte der Hallwil, für welche die Gräfin v. Hallwil in Stockholm eine Summe ausgesetzt hat, in schweizerischen und ausländischen Archiven zu sammeln. Mit der Ausarbeitung der Familiengeschichte ist der aargauische Staatsarchivar Schmid betraut worden."

Das bedarf der Berichtigung. Die Sammlung und endgiltige Bearbeitung des historischen Materials zu dieser Familiengeschichte liegen schon seit mehr als drei Jahren in meinen Händen, und Herr Dr. Gillardon wurde von mir lediglich zur Mithilfe angestellt. Dann bin ich nicht aargauischer Staatsarchivar, sondern Herausgeber der „Berner Rundschau". F. O. Schmid.

Elma von Hallwyl.

Att

vår ömt älskade [illegible]

Elma Hildegard Ludvine

stilla afled

på Ericslund den 23 december 1871,
uti en ålder af 1 år, 6 mån. och 16 dagar,
djupt sörjd och saknad af föräldrar och syskon,
tillkännagifves endast på detta sätt slägtingar
och vänner.

Wilhelmina v. Hallwyl. *W. v. Hallwyl.*
född Kempe.

Evangelische Gemeinde.

Unsere evangelische Gemeinde hat einen schmerzlichen Verlust erlitten durch den Heimgang unseres hochverehrten Kirchenältesten

Herrn Grafen von Hallwyl.

Wir werden ihm ein dankbares Gedächtnis bewahren und bitten unsere Gemeindeglieder um ihre Beteiligung an der Samstag, den 19. ds. Mts., vormittags 10 Uhr, vom Trauerhause aus, stattfindenden Beerdigung.

3074 Evangelischer Kirchengemeinderat.

Hallwyl, Hans von.

n. **Evang. Gemeinde.** Ganz unerwartet ist Herr Graf von Hallwyl auf Schloß Burgberg am Herzschlag verschieden. Seit 18 Jahren hier, hat er sich um die evangelische Gemeinde, deren Kirchengemeinderat er viele Jahre in treuer Arbeit angehörte, unauslöschliche Verdienste erworben. Geboren war er in der Schweiz, und seinem Heimatlande gehörte viele Jahre hindurch seine Kraft. Er war Mitglied und Rat der Kantonalregierung und Oberstleutnant des schweizerischen Generalstabes. Als solcher schied er aus dem Dienst seiner Heimat. Nach längerem Aufenthalt im Auslande ließ er sich vor 18 Jahren hier auf Schloß Burgberg nieder. Es waren die glücklichsten Jahre seines Lebens an der Seite seiner edlen Gemahlin, die ihm vor vier Jahren durch den Tod entrissen wurde: ein Schmerz, welchen er nie mehr verwand. Das auf lebendigem, herzlichem Glauben begründete, innige Familienleben warf seine goldenen Strahlen vom eigenen Haus und der eigenen Person hinaus in die Umwelt und zog Freunde und unsere Gemeinde in seinen sonnigen Kreis. Wer dem Herrn Grafen nahetrat, hatte von ihm den Eindruck einer harmonischen, christlich ausgereiften Persönlichkeit, deren Frieden sich dem Begegnenden und besonders dem Freunde wohltuend mitteilte, er war einer von denen, die nicht nur Adelige heißen, sondern wirklich Adelige, Edle, Kinder Gottes sind. Jetzt ist er von uns geschieden, um am Ziel seines aufrichtigen, starken Strebens zu schauen und zu erleben, was er geglaubt hat. Wir stehen trauernd an seiner Bahre und rufen ihm nach: Ruhe sanft, im Frieden deines Gottes und Heilandes, im Wiedersehen deiner Geliebten! Möchte Gott uns und unserer Gemeinde solche hochgerichteten, aufrechtstehenden und friedreichen Persönlichkeiten wieder schenken!

Todes-Anzeige.

Durch Gottes unerforschlichen Ratschluss wurde gestern Mittag 1/412 Uhr

Herr Graf Hans v. Hallwyl

sanft in ein besseres Jenseits abgerufen.

Beerdigung Samstag früh 10 Uhr.

Die trauernden Hinterbliebenen.

Schloss Burgberg bei Ueberlingen,
17. Juni 1909. 3057

M _____ N. _____ 4

ARGUS SUISSE DE LA PRESSE S.A.
Schweizer Argus der Presse A.G.
GENÈVE — 23, Rue du Rhône, 23 — GENF
Adr. télégr. : Coupures Genève. — Téléphone 4006

Bureau de coupures de journaux sur tous sujets et personnalités. Traductions en toutes langues. Travaux de rédaction.

Bureau für Zeitungsausschnitte. Personalnachrichten. Uebersetzungen.

CORRESPONDANTS : — VERTRETUNGEN
Paris. Berlin. Vienne. Londres. Milan. Christiania. Budapest. Boston. Amsterdam. New-York. Mexico.

Journal La Suisse Genève

Adresse :

Date : 7 FEV 1912

Ausschnitte
. . Fr. 13.50
. . » 25.—
. . » 55.—
. . » 105.—
. . » 200.—
l'année.
Vereinbarung.

— Alors c'est un boeuf intuitif.

AU JOUR LE JOUR

Il semble que la joie d'héberger prochainement le chef de la nation allemande fait un peu perdre la tête à nos confédérés orientaux qui se comportent comme des maîtres d'hôtel à l'affût du client de marque et qui, ceci est plus grave, oublient totalement que la dignité de la Suisse passe encore avant son renom d'hospitalité. Des journaux n'en profitent pas moins pour donner une leçon de patriotisme aux « welsches » en rappelant la réception dont fut l'objet le président Falliè-res... à Berne, ce qui est bien le comble du culot. Car, en mettant à part les Genevois qui n'y ont participé que d'une façon très limitée (limitée à l'effectif du corps de musique de Landwehr dont le concours fut réclamé par l'autorité fédérale) je ne sache pas que les Vaudois et les Neuchâtelois aient manqué de tenue. S'il arrive en tous cas à la Suisse romande de sympathiser avec la France, ce n'est jamais que dans un esprit d'excellent voisinage. Tandis que plus loin des confédérés se rappellent trop qu'ils furent les vassaux d'un puissant empire. Ils sont comme l'intendant retraité à qui son ancien maître vient faire une visite amicale. Alors on astique la vaisselle des grands jours, on met la poule au pot et les enfants apprennent un compliment presque en vers qu'ils réciteront endimanchés en apportant un bouquet de fleurs du jardin.

— Notre bon maître, dit le père, verra comment on « tient » une maison.

« L'empereur d'Allemagne, écrivent des journalistes de la Suisse orientale, verra comment on instruit une armée ». Cela fait de la peine.

Surtout que Guillaume II, qui n'est point un sot et n'ignore rien de ces chichis, doit avoir par avance une idée pas très flatteuse de ses futurs hôtes. «Drôles de types, ne manquera-t-il pas de penser en allemand, que ces républicains se disputant l'honneur d'approcher les bottes de mon impériale altesse. Les voilà qui se mangent le nez entre Bâlois et Zurichois d'une part, entre Bernois de l'Oberland et Grisons de l'Engadine de l'autre côté. J'impressionne donc beaucoup les descendants des fiers Hallwyl, Reding, Waldmann, et plus récemment du vaillant Numa Droz qui tint tête à notre chancelier dans des circonstances glorieuses pour la petite Suisse...»

En sa qualité de souverain chevaleresque, je parie que Guillaume II nous désapprouve d'avoir changé.

ZED.

M ..... N° 96

ARGUS SUISSE DE LA PRESSE, S.A.
Schweizer Argus der Presse, A.-G.
GENÈVE — 23, Rue du Rhône, 23 — GENF
Adr. télégr.: Coupures Genève. — Téléphone 4005

Bureau de coupures de journaux sur tous sujets et personnalités.
Traductions en toutes langues. Travaux de rédaction.

Bureau für Zeitungsausschnitte, Personalnachrichten, Uebersetzungen.

CORRESPONDANTS: — VERTRETUNGEN:
Paris, Berlin, Vienne, Londres, Rome, Christiania, Buda-Pest, Boston, Amsterdam, New-York, Mexiko.

Journal: **St. Galler Tagblatt**

Adresse:

Date: 12 FEV 1912

VOIR AU VERSO

Thurgau.

Neukirch-Egnach. (Korr.) Wie wir vernehmen, hat der bisherige Besitzer des Schlosses „Luxburg", Graf von Tattenbach, das Schloß um den billigen Preis von Fr. 47,000 an Herrn Jäger in Salmsach verkauft. Das Schloß wird schon im 14. Jahrhundert erwähnt und hat seither sehr oft den Besitzer gewechselt. 1390 gehörte es der Patrizierfamilie Heinzel, 1580 dem Ulrich Appenzeller aus St. Gallen und 1592 ging es über an Wolfgang Dietrich von Hallwil, bischöflich konstanzischem Vogt zu Güttingen; 1761 kam es an Johann Girtanner aus St. Gallen, der 1780 vom Kaiser Josef II. unter dem Namen eines Herrn von Luxburg geadelt wurde. Herr Graf von Tattenbach hat es von dem Stuttgarter Bürger Herrn Schäffer erworben.

Das Schloßgut umfaßte seinerzeit einige hundert Jucharten Land, während gegenwärtig nur noch ein Park von zirka vier Jucharten dazu gehört. Alte Einwohner erzählen, daß der ganze Landkomplex, der jetzt nicht um eine Million zu haben wäre, seinerzeit der Gemeinde Egnach um ein Linsengericht angeboten wurde. Beim Bau der Bahnlinie Romanshorn-Rorschach hat der damalige Schloßbesitzer sämtliches Land zur Bahnhofanlage Egnach unentgeltlich zur Verfügung gestellt. Es ist zu bedauern, daß die Gemeinde Egnach nicht dazu gelangte, das Schloß zu erwerben, da es mit seinen 28 Zimmern sich als Armenhaus für lange Jahre als genügend hätte erweisen können.

M ..... No .....

ARGUS SUISSE ET INTERNATIONAL DE LA PRESSE S.A.
Schweizer und Internationaler Argus der Presse A.-G.
GENÈVE — 23, Rue du Rhône, 23 — GENF
Adr. télégr.: Coupures Genève — Téléphone 4005 Stand

Bureau de coupures de journaux sur tous sujets et personnalités. Traductions en toutes langues. Travaux de rédaction
Bureau für Zeitungsausschnitte, Personalnachrichten, Übersetzungen

CORRESPONDANTS : VERTRETUNGEN
Paris, Berlin, Vienne, Londres, Rome, Christiania, Budapest, Boston, Amsterdam, New-York, Mexico

Journal: **Neue Zürcher Zeitung** (Morgenblatt) **Zürich**
" (Mittagblatt) "
" (Abendblatt) "

Adresse:
Date: 16 MARS 1925

Voir au verso

Kleine Chronik.

Von der Trostburg. rb. Ein charakteristisches Wahrzeichen des aargauischen Wynentals, die alte Feste Trostburg oberhalb Teufenthal, eine Viertelstunde von der Liebegg entfernt, geht leider immer mehr dem Verfall entgegen. Sie mag etwa um 1200 als Stammsitz der Herren von Trostberg erbaut worden sein, die mancherlei Beziehungen, freundschaftlicher und feindlicher Natur, mit der Stadt Zürich unterhielten. 1486 wurde die Burg samt Twing und Gericht in verschiedenen Dörfern des See- und Wynentales von Hans von Hallwil erworben und blieb nun im Besitz derer von Hallwil bis 1616. Damals zog Bern die Besitzung der Hoheitsrechte wegen an sich und veräußerte sie an verschiedene Private. Seither blieb die Trostburg in Privatbesitz und zerfiel allmählich. Schon 1754 nannte sie Herrliberger eine „Bauren-Wohnstatt". Vom ursprünglichen Bau hat sich noch ein etwa sieben Meter hoher Rest des Bergfrieds erhalten. Die übrigen Gebäude liegen etwa zehn Meter unter seiner Sohle und bilden eine Art Vorburg. Es sind Bauten für Wohn- und landwirtschaftliche Zwecke. Mittelalterlich ist der nördlich halbrund geschlossene Bau, aus großen Molassequadern erstellt. 1911 wurde das Schlößchen von einem Großschlächtereibesitzer aus Westfalen erworben, der mit der Renovation, allerdings in etwas modernem Stile, begann; die Arbeiten wurden aber durch den Weltkrieg unterbrochen, den der Besitzer von Anfang bis zu Ende mitmachte. Die Valutamisere machte das Zuendeführen der Wiederherstellung unmöglich; selbst jetzt noch scheint der Burgherr keine große Lust dazu zu haben. So schreitet der Zerfall rasch fort; eine große Mauer droht bereits einzustürzen, und durch die Gemächer, die sich in trostlosem Zustande befinden, pfeifen die Winde. Der Wohnbau enthält noch ein ganz hübsches Renaissancezimmer mit profilierter Säule, die oben das Hallwil- und das Rotensteinwappen trägt. Im ersten Stock steht ein wertvoller geschnitzter Schrank aus dem 17. Jahrhundert. Es wäre bedauerlich, wenn die malerische Burg dem vollständigen Ruin entgegengehen sollte.

35

Släkten Hallwyl.

M..... N° 1

Argus Suisse et International de la Presse S.A.
23, Rue du Rhône - GENÈVE
Adr. télégr. : *Coupures-Genève* - Tél. Stand 40.05

Bureau international de coupures de journaux.
Traductions de et en toutes langues.

Correspondants à Amsterdam, Berlin, Bruxelles, Buenos-Aires, Budapest, Christiania, Copenhague, Lisbonne, Londres, Madrid, Milan, New-York, Paris, Rio-de-Janeiro, Rome, Stockholm, Tokio, Vienne.

Extrait du Journal :
Adresse :
Date :

BADEN SCHWEIZER FREIE PRESSE 9 AVR. 1925

Vom Brestenberg. Die gräfliche Familie von Hallwil, wohnhaft in Dresden, stattete ihrem Ahnenschloß einen Besuch ab. Die Besucher ruhten einige Tage im Brestenberg aus und erfreuten sich am Anblick des altehrwürdigen Schlosses, das ihren Vorfahren so manches Jahrhundert Schutz und Trutz geboten hatte. — Die Kuranstalt Brestenberg hat ihre Pforten seit einer Woche wieder geöffnet. Bereits verzeichnet die Saison einen befriedigenden Anfang.

Vaterland. 11.1.1926.

Der Fürstbischof von Konstanz Johann Georg von Hallwil.

1600—1604.

Von Dr. Johann Kreiendühler.

(Fortsetzung.)

Am 1. August 1600 referierte er vor versammeltem Kapitel über den Altnauer Handel: daß der dortige Prädikant sich an die Zürcher Regierung gewandt habe, um seine Austreibung zu verhindern, weshalb an Luzern geschrieben werden solle.

In freieren Stunden ist Hallwil, im Auftrage seines Kapitels beschäftigt, mit der Revision der Kapitelsstatuten und der Herstellung eines Verzeichnisses der Privilegien, behufs Erlangung der kirchlichen Bestätigung derselben durch den Nuntius Paravicini.

Schon als Kanonikus und Dekan nahm er sich sehr der Konstanzer Jesuitenkollegiumsfrage und des vom Konzil verordneten Seminars an, worüber Gröber in seiner Kollegiumsgeschichte ausführlich berichtet.

Es mag auf den ersten Blick auffallen, wenn gerade Hallwil beim unerwarteten Tode des Bischofs von Konstanz, Kardinal Andreas von Oesterreich, auf eine rasche Bischofswahl drängte. Sicher geschah es nur in reinster Absicht zum Wohle der Diözese und der Kirche überhaupt. Man möchte fast sagen, er fürchtete sich vor einer Besetzung des bischöflichen Stuhles durch Rom, weil der Papst nun zweimal hintereinander zum Nachteile des Bistums, durch „verschiedene Praktiken" ungünstig beeinflußt worden war. Man denke nur an Bischof Markus Sittich, diesem noch echten Kinde der Renaissancezeit im traurigsten Sinne des Wortes, und an den oben erwähnten Kardinal Andreas von Oesterreich, der durch ganz gemeine Intriguen seines Vaters zum bischöflichen Stuhle von Konstanz gelangt war, und der nie die Priesterweihe empfangen hatte, sondern alle Pontifikalhandlungen durch den Weihbischof ausüben lassen mußte.

Als Grund seines Vorgehens gibt Hallwil an, „daß sich bereits verschiedene Praktiken bemerkbar machen", und daß jemand zum Nuntius gereist sei, welch letzterer gesagt haben soll, die Wahl werde von Rom vorgenommen. Das Kapitel möge über die Privilegien wachen. Am 30. November 1601 meldet er vor versammeltem Kapitel, daß der Herzog Leopold bereits als Bischof von Brixen ausgerufen sei, was ebenfalls in Konstanz geschehen solle.

Das Domkapitel schickte Hauptmann Zweier (Vogt zu Kaiserstuhl) nach Luzern, „der acht geben soll, was dort über die Konstanzer Bischofswahl geredet und gewünscht werde", behufs sofortiger Berichterstattung zu Handen des Kapitels.

Bei der Lage der Dinge durfte es wohl als ausgemachte Sache erscheinen, wer zum Bischof gewählt würde. Einmal vereinigte die Persönlichkeit Hallwils alle jene Eigenschaften in sich, die einen Oberhirten zierten. „Er war ein aut geschulter Theologe und reich an Wissen, und kirchenpolitischen Erfahrungen". Dann hatte er neben seiner hohen Wissenschaft „bey jedermennialichen ein großen Nahmen der frommkeit erlangt". In kirchenpolitischer Beziehung hatten die Wähler bei der Lage der Dinge unbedingt auf die Schweiz Rücksicht zu nehmen, wenn sie dieselbe dem Bistum erhalten wollten. Alles deutete auf Hallwil hin. Nur ein Bedenken konnte die Kanoniker zum Zögern bewegen: Der Gesundheitszustand des Domdekans. Die Taxe für eine päpstliche Konfirmation betrug zirka 4000 Gulden; die Kosten für eine jeweilige Konsekrationsfeierlichkeit belief sich jeweilen auf etwa 3000 Gulden, Summen, die bei der ökonomisch bedrängten Lage des Hochstiftes Konstanz in Anschlag zu bringen waren. Wenn Hallwil nicht lange lebte, mußten die schwerlich aufzutreibenden Gelder neuerdings geleistet werden — für das Bistum eine fast unerschwingliche Last.

Das in der Diözese verordnete 40stündige Gebet leitete die Bischofswahl ein. Vor der Wahl sollte, laut Beschluß des Domkapitels, das Officium Marianum gebetet werden, und während der Wahl sollten die Kapläne das hl. Meßopfer darbringen.

Am 1. Januar 1601 weilte der päpstliche Nuntius von Luzern della Torre, Bischof von Veglia, in Konstanz.

Die Konsekration fand am 16. September statt „in beywesen des Bischofs von Basel".

Den 12. Oktober hielt der Bischof seinen Einzug in Konstanz „in einem veielbrunen (violetten) romanischen Habit, auf einem weißen roß geritten".

Ganz charakteristisch für die damaligen Zustände ist es, wenn die Kapitularen des Stiftes Luders (Elsaß) — wo „anderst nichts als ganzlicher undergang und verderben mit höchstem. der katholischen Religion schaden" — die Wahl Hallwils zum Bischofe rückgängig zu machen gedachten.

Der Nuntius della Torre hatte noch zur Zeit seines Aufenthaltes in Konstanz, im Auftrage des Papstes vom neugewählten Bischofe und vom Kapitel eine Erklärung abgefordert, betreffend die Kollegsgründung. Man gab demselben am 3. März über die Pläne Aufschluß und bat den Papst um Beihilfe.

Klemens VIII. antwortete hierauf am 5. Mai 1601; er lobte den Eifer des neuen Bischofs und des Kapitels und empfahl die Jesuitensache auf das Angelegentlichste.

Es braucht nach dem all dem Gesaaten nicht mehr betont zu werden, daß Hallwil mit ganzer Seele dem Rufe des Papstes folgte, wenn auch unter tausend Schwierigkeiten.

An dieser Stelle sei noch auf eine Differenz hingewiesen, die sich ergab zwischen dem Bischofe und dem Dompropst Fugger (dem Nachfolger im bischöfl. Amte), welch letzterer auf seine Kosten ein Kapuzinerkloster bauen wollte, und zu eigenmächtig in dieser Sache vorging. Bischof Johann Georg mochte wohl momentan mit Recht der Ansicht sein, daß damit die Errichtung des Kollegs, wozu ihn Rom stürmisch drängte, gefährdet sei, und auch das leidliche Verhältnis und Einvernehmen mit dem Stadtrate von Konstanz gebot größte Vorsicht.

So kam es, daß er, als das Gesuch um Zulassung der Kapuziner an ihn gestellt wurde, dasselbe rundweg abschlug. Doch konnte der fromme Mann nicht lange zürnen, um so weniger, als er die Nützlichkeit des Werkes an und für sich einsah. Und als der Kapuziner-provinzial Antonius Canobio mit feuriger Beredsamkeit die Gründe für die Aufnahme der Kapuziner darleate und kniefällig um Zustimmung bat, da brachen die Tränen aus seinen Augen, er willigte ein und wurde ein eifriger Förderer des Unternehmens.

Am 2. Februar 1603 weihte Johann Georg auf der ausgewählten Baustelle ein dort aufgerichteles Kreuz, und am 12. April nahm er die feierliche Grundsteinlegung des Kapuzinerklosters vor.

Schon vor der Konsekration hatte Bischof Johann Georg die Huldigung von Untertanen in der Reichenau, Oeningen, Bollingen und Gayenhofen, wie auch auf Schweizerboden entgegengenommen. Er gedachte zu Steckborn, Ermatingen, Trutwilen, Salenstein, Mannenbach, Rapperschwil, Gottlieben, ebenfalls persönlich sich huldigen zu lassen.

Bei diesem Anlasse bekam Bischof Hallwil die religiöse Zerfahrenheit der Schweizer zu fühlen. Die Zwinglianer zu Arbon wollten lange Zeit nicht huldigen, und die Weiacher wurden, weil sie gehuldigt hatten, von den Zürchern mit harter Buße belegt. Umsonst beschwerte sich Johann Georg, der zu Weiach die niedere Gerichtsbarkeit besaß. Zürich blieb beim Entscheid, und befahl den Obervögten im Neuamt, die Buße einzuziehen. Falls sich der Bischof beschwere, werde man ihm schon antworten.

Der Bischof hatte überdies einen recht langweiligen Handel abzuwickeln mit den Erben seines verstorb. Vorgängers im Amte, dem Bischof u. Kardinal Andreas sel. Die Zollikofer in St. Gallen hat-

M ..... N° 6

Argus Suisse et International de la Presse S. A.
Schweizer u. Inter. Argus der Presse A.-G.
GENÈVE — 23, Rue du Rhône, 23 — GENF
Adr. télégr. : Coupures Genève — Téléphone 40.05

Bureau de coupures de journaux sur tous sujets et personnalités. Traductions en toutes langues. Travaux de rédaction.

Bureau für Zeitungsausschnitte, Personalnachrichten, Uebersetzungen

CORRESPONDANTS : - VERTRETUNGEN :
Paris, Berlin, Vienne, Londres, Rome, Christiania, Buda-Pest, Boston, Amsterdam, New-York, Mexico

Journal : Feuille d'Avis de Lausanne Lausanne

Adresse :

Date : 20. NOV. 1926

VOIR AU VERSO

Ta
Einsc
Tarif
péric
d'ins
Ermäss
besti
schr
On t

MONT-LE-GRAND.— (Rolle) *Le temps passé* — (*Corr. part.*). — Autrefois, dit le dictionnaire historique, les dix-sept familles étrangères possédant de grands domaines viticoles dans ce village se réunissaient souvent pour festoyer à l'époque des vendanges. Avec le temps, les choses ont changé. D'abord une partie de ces propriétés morcelées pour en faciliter la vente furent acquises par de modestes vignerons et les agapes grandioses du temps passé sont devenues de simples réunions d'amis. L'une d'elles convoquée pour jeudi soir dans la maison de Mme de Mulinen , campagne de Belletruche, a vu accourir nombre d'invités parmi lesquels les vieilles familles qualifiées autrefois d'aristocratiques, à l'effet d'entendre exécuter chants, ballades et complaintes du temps passé. Le piano était tenu par l'aimable propriétaire, virtuose dans l'art et les romances chantées par M. Cherix, costumé différemment suivant les légendes mises en musique. La séance était réhaussée par les commentaires parfois émouvants donnés par M. le major de Vallière montrant des peintures et tableaux appropriés. Pas n'est besoin d'ajouter que cette originale et belle audition était donnée au profit d'une œuvre utile, l'Asile des Vieillards de la Côte. Un thé, généreusement offert par une duchesse d'antan qui remplissait pour la circonstance les fonctions d'accompagnatrice au piano a donné le reflet joyeux à cette inoubliable soirée.

Mme de Mulinen-de Halwyl à laquelle nous présentons encore nos sicères remerciments, est une branche directe de ces deux plus vieilles familles helvétiques. Nombre de lecteurs ont certainement lu dans le livre des châteux suisses ,le récit captivant de la première union entre ces deux branches à l'époque féodale.

Släkten Hallwyl.

M..... N° 16

Argus Suisse et International de la Presse S. A.
23, Rue du Rhône - GENÈVE
Adr. télégr.: *Coupures-Genève* — Tél. Stand 40.05

Bureau International de coupures de journaux.
Traductions de et en toutes langues.

Correspondants dans toutes les grandes villes.

Extrait du journal: Revue d'histoire ecclésiastique suisse

Adresse: STANS

Date: 1927

Taxe d'inscript. .50 — Tarif 0.40 p. coupure.

Tarif réduit, payement d'avance sans période de temps limitée.

par	100	coupures Fr.	30.—
»	250	» »	67.50
»	500	» »	130.—
»	1000	» »	250.—

On traite à forfait, au mois, au trimestre, à l'année.

Vom 21. Oktober 1281 datiert der habsburg-österreichische Pfandrodel, der unsere Reichsvogtei zum Amte Kasteln zählte. S. « Inkorporationen », Großwangen und Großdietwil und Umgebung, S. 309.

Am 29. Januar 1282 bezeugen in Luzern unser Kustos Ulrich von Landenberg, zwei Chorherren und ein Kaplan die Stiftung des Frauenklosters Neuenkirch.

Am 11. September darauf bezeugen unser Propst und Kustos in Basel den Verkauf des Anteils des Grafen von Veringen an der Vogtei Würenlingen an die Grafen von Habsburg.

Am 2. Mai 1284 besiegelte unser Kapitel die Jahrzeitstiftung seines Leibeigenen Heinrich Trutmann, am Stifte Engelberg.

Den 13. Juni 1285 überreicht unser Kustos Ulrich von Landenberg an das Stift St. Gallen einen durch seinen Bruder geschenkten Kelch.

Am 1. August darauf starb Propst Dietrich von Hallwil.

M..... N° 9

Argus Suisse et International de la Presse S. A.
23, Rue du Rhône - GENEVE
Adr. télégr.: *Coupures-Genève* — Tél. Stand 40.05

Bureau International de coupures de journaux.
Traductions de et en toutes langues.

Correspondants dans toutes les grandes villes.

Extrait du Journal :

Adresse :

Date :

5. MAI 1921

zurückgehalten zu sein.

Das Schloß Hallwil wurde am letzten Sonntag von etwa 1000 Personen besucht. — Im Brestenberg weilte für einige Tage Herr Graf Carl von Hallwil aus Dresden mit Gattin. Seine beiden Söhne, von denen der ältere in Afrika lebt, sind dem „Seetaler" zufolge gegenwärtig die letzten männlichen Stammhalter des einst so zahlreichen Geschlechtes derer von Hallwil.

M..... N° 19

Argus Suisse et International de la Presse S. A.
23, Rue du Rhône - GENÈVE
Adr. télégr.: *Coupures-Genève* — Tél. Stand 40.05

Bureau International de coupures de journaux.
Traductions de et en toutes langues.

Correspondants dans toutes les grandes villes.

Extrait du Journal :

Adresse :

Date :

AUS AARGAUER ZEITUNG

14. MAI 192

Die Letzten von Hallwil.

Das Schloß Hallwil wurde am letzten Sonntag von etwa tausend Personen besucht. — Im Brestenberg weilte für einige Tage Herr Graf Carl von Hallwil aus Dresden mit seiner Gattin. Er stattete auch der Sammlung im Schulhaus Seengen einen Besuch ab und interessierte sich sehr für die Forschungen der Historischen Vereinigung, deren Mitglied er ist. Seine beiden Söhne, von denen der ältere in Afrika lebt, sind gegenwärtig die letzten männlichen Stammhalter des einst so zahlreichen Geschlechtes derer von Hallwil, schreibt der „Seetaler".

e.
30.—
67.50
30.—
50.—
nnée.

Hallwylska släkten.

Neue Zürcher Zeitung. 2.11.1928.

Die Familie von Hallwil und ihre Altertumssammlung.

A. L. In der ersten Sitzung der Antiquarischen Gesellschaft sprach der Gesellschaftspräsident Prof. Dr. Hans Lehmann über die Geschichte der Familie von Hallwil und gedachte besonders der Sammlung Hallwilscher Familienaltertümer, die dem Schweizerischen Landesmuseum überwiesen worden ist. — Die Hallwil waren ein Dienstmannengeschlecht der Grafen von Lenzburg, dessen ältester nachweisbarer Angehöriger 1113 als Diethelmus de Helwile erscheint. Ihre Burg, ein doppeltes sogenanntes Wasserhaus, steht unweit des Hallwilersees am Aabach, von diesem umspült, auf zwei Inseln, von denen die hintere künstlich von dem ansteigenden Talboden abgeschnitten wurde und darum über die vordere etwas erhöht ist. In neuester Zeit ist die Burganlage in weiteren Kreisen bekannt geworden durch die Funde von Altertümern, die anläßlich der Erneuerungs- und Erhaltungsarbeiten zutage gefördert worden sind. Der 1921 in Stockholm verstorbene Graf Walter von Hallwil und seine noch lebende hochbetagte Gemahlin Wilhelmine geb. Kempe haben diese Erneuerungsarbeiten durchführen lassen und verfügten auch die Uebergabe der Familienaltertümer an das Landesmuseum, wo die „Sammlung Hallwil" seit einem Jahr der Besichtigung zugänglich ist. —

Der Kernpunkt der mittelalterlichen Burganlage war ein fester Wohnturm auf der hin-

teren, erhöhten J
einer Burg zum
dacht, demnach un
der habsburgisch
Wildegg und Brun
burger kamen die
Kiburg, dann dur
Geschlecht der Graf
gann ihr Aufstieg
österreichischer Ma
Sundgau, seit 13
Elsaß, Aargau und
Hofmeister der H
Er ist der Stamm
den. In der Folg
Hallwil als Eige
mes Rore zu Aar
bei Olten. Als di
Aargau vordrange
Burg so tapfer, d
Feldzuge hervorgi
sich aber rächten,
des Stammschloss
deren Edeln des
gezwungen, ins
und ihre Burg n
„offenes Haus".
wil nicht ohne w
Herren. Darum
1442 zum Haupt
bündeten Zürcher
er während des
hafte Rolle spielte
an einen Aufent
nicht zu denken,

Beginn der Konferenz auf klare Formulierung des litauischen Standpunktes drängen und im Falle eines erneuten Mißerfolges alles weitere dem Völkerbund überlassen. Jedenfalls ist es so gut wie ausgeschlossen, daß innerhalb der zur Verfügung stehenden fünf Tage nennenswerte positive Resultate erzielt werden, zumal wiederholte beidseitige Erklärungen vorliegen, das Maximum von möglichen Zugeständnissen sei bereits gemacht.

---

wurde und 1869/1870 die oberste Würde eines aargauischen Landammanns bekleidete. Seine Tochter wurde die Gattin des verstorbenen schweizerischen Geschichtsforschers und Professors an der Universität Bern, Wolfgang Friedrich von Mülinen. — Eine Reihe von Lichtbildern, die der Vortragende seinem Referate noch beifügte, gaben den besten Begriff von der Reichhaltigkeit der Hallwilschen Familienaltertümer. Besonderes Interesse erweckte das Stammbuch mit seinen treuherzigen Schilderungen und Bildern. — In der Diskussion wurde denn auch der Wunsch bekundet, es möchte dieses Stammbuch einmal im Druck herausgegeben werden. Des weitern bot sich Gelegenheit, an Parallelen zur Geschichte vom Ring von Hallwil zu erinnern; und ein Mitglied machte Mitteilung vom Fund eines bisher unbekannten Schreibens des österreichischen Hauptmanns Thüring von Hallwil, das sich in München befindet.

In der Sitzung vom 9. November hält Dr. Jakob Escher-Bürkli den Vortrag: „Die römische Splügenstraße".

Weiter haben
kehrsminister
breitet.

Athen, 1. 9
der Trama
das Ende de
verkehr ist an
genommen wo

Eigenarti
ag Sp. Um de
große Schwi
Sowjetregieru
bilder, die
Steuern zu
Wunderbild d
einer Steuer
Summe wurd
Prozession mi
gebracht.

Eine Fra
1. Nov. (Tel.
Tschiang K
des Gesetzgebe
der höchste Po
Geschichte Chi

Eröffnung
1. Nov. ag (He
am Donnersto

Wahl Mo
nauna. 1.

Extrait du Journal. 2 April 1929.

42

Aargau.

— (Korr.) Im Alter von 63 Jahren verstarb vor einigen Tagen in seinem Wohnort Dresden Graf Carl Hugo von Hallwyl, der Sohn des 1827 in Holland geborenen Grafen Carl Franz Rudolf von Hallwyl. Der Verstorbene wurde zu Wimsbach in Oberösterreich geboren und diente seit 1880 in einem sächsischen Husarenregiment. 1896 wurde er zum Rittmeister und Eskadronchef befördert. 1911 nahm er seinen Abschied, diente aber wieder während des Weltkrieges im Stabe eines Reserve-Armeekorps. 1902 hatte er sich mit der sächsischen Offizierstochter Hildegard von Stammer verheiratet. Die der Ehe entsprossenen Söhne, von denen der eine in Afrika, der andere in Dresden lebt, sind gegenwärtig die letzten männlichen Nachkommen der einst so zahlreichen und mächtigen Herren von Hallwyl, deren Schloß Hallwil im Aargau seit einigen Jahren im Besitz der sogen. Hallwilstiftung ist.

M..... N° 18

Argus Suisse et International de la Presse S. A.
23, Rue du Rhône - GENÈVE
Adr. télégr.: *Coupures-Genève* – Tél. Stand 40.05

Bureau international de coupures de journaux.
Traductions de et en toutes langues.

Correspondants dans toutes les grandes villes.

Extrait du Journal:

Adresse: BERNER ZEITUNG BERNE

Date: 3. JAN. 1929

Hans Franz Nägeli.

Zur 350. Wiederkehr seines Todestages am 3. Januar.

Seit Jahrzehnten grüßen vom Fries des früheren Museums, jetzt Kantonalbank in Bern, acht vom damals in Dresden lebenden Robert Dorer entworfene, durch Professor Keyser in Zürich und Bildhauer Meili in Schleitheimer Sandstein ausgeführte Standbilder hervorragender Vertreter des alten Bern: der Gelehrte und Dichter Albrecht von Haller; der Dichter und Maler Nikolaus Manuel; Hans von Hallwyl, der erfolgreiche Führer der eidgenössischen Vorhut in der Schlacht von Murten; Adrian von Bubenberg, der heldenmütige Verteidiger des eben genannten, von Karl dem Kühnen belagerten und bedrängten Städtchens; Hans Franz Nägeli, der Eroberer der Waadt; Johann Samuel Frisching, der wackere General im zweiten Villmerger Krieg; der kluge, diplomatische Stadtschreiber Thüring Fricard, und von Steiger, der letzte Schultheiß des alten Bern. Es handelt sich dabei um ein Geschenk des kunstsinnigen und freigebigen Theodor von Zeerleder, dem es darum zu tun war, der Fassade des Museums zu einem würdigen Schmucke zu verhelfen, aber auch darauf ausging, die Erinnerung an diese großen Gestalten des alten Bern unter dem gegenwärtigen Geschlechte und unter den kommenden Generationen lebendig zu erhalten.

Gewiß, diese Männer verdienen es ausnahmslos, daß wir bewundernd und dankbar zu ihnen aufschauen, daß wir uns auf das besinnen, was sie waren und taten. Und wenn wir heute insbesondere auf Hans Franz Nägeli hinweisen, so geschieht es, weil an der Schwelle von 1929, am 3. Januar, sich sein Todestag zum 350. Mal jährt.

Sein Vater war Landvogt in Aelen im Rhonetal, als ihm im Jahre 1496 dieser Sohn geboren wurde, der in Thun eine sorgfältige Erziehung erhielt. 1522 in den bernischen Großen Rat aufgenommen, amtete er bis zu seinem Eintritt in den Kleinen Rat Anno 1529 als Landvogt in Burgdorf. Er war nicht nur ein vortrefflicher Staatsmann, den sein Stand fast regelmäßig zu den Tagsatzungen abordnete, und der schon 1533 als Seckelmeister oder Vorsteher der Staatsfinanzen die zweithöchste Würde bekleidete, die seine Heimat zu vergeben hatte, sondern auch ein erfahrener und erprobter Soldat, als er mit der wichtigen Aufgabe betraut wurde, durch deren glückliche Lösung er sich auf lange Zeit hinaus ein großes Verdienst um seine bernische Heimat erwarb. Man hatte in Bern schon lange daran gedacht, den Machtbereich der Eidgenossenschaft gegen Westen auszudehnen. Was in dieser Beziehung durch die Burgunderkriege erzielt wurde, ging anläßlich des Friedensschlusses fast restlos wieder verloren. Da bot sich eine neue Gelegenheit. Das damals noch zum Herzogtum Savoyen gehörende Genf ging unter dem Einfluß der Reformationsbewegung darauf aus, sich gleichzeitig von seinem geistlichen und politischen Oberherrn, dem Bischof und den savoyischen Herzogen freizumachen. Im August 1535 entschied sich Genf für die Reformation. Doch fehlte es dort nicht an Leuten, die mit diesem in Bern sympathisch berührenden Schritte nicht einverstanden waren. Diese Elemente verbanden sich mit den Savoyarden und brachten die Stadt durch das Abschneiden der Lebensmittelzufuhr und andere Feindseligkeiten in nicht geringe Verlegenheit. Da entschloß sich Bern zum Kriege mit dem Herzog. Weil auch Franz I. von Frankreich sich für die Stadt am Ausfluß der Rhone aus dem Lemansee interessierte und weil jede Verzögerung auch die Gefahr eines möglichen Angriffs durch die katholischen Orte vergrößerte, wollte man in Bern rasch handeln. Am 22. Januar 1536 wurden die für das Unternehmen ausgehobenen 6000 Mann, mit deren Führung Nägeli betraut war, durch den Reformator Berchtold Haller zum Auszug geweiht.

Da die Anhänger der neuen Lehre auch im Waadtlande die Berner freudig begrüßten, konnte am 24. Januar die Grenze ohne ernstlichen Widerstand überschritten werden. Schon am 2. Februar hielt Nägeli seinen Einzug in Genf. Es folgte die Besetzung des südlichen Ufers des Genfersees und die Erstürmung der Festung L'Ecluse. Das Waadtland kam unter bernische Herrschaft. Am 1. März war Nägeli schon wieder in Bern, doch zog er unverweilt nochmals aus, um Bern auch denjenigen Teil der Waadt zu unterwerfen, welcher als weltliches Herrschaftsgebiet dem Bischof von Lausanne gehört hatte. Und an diesen beträchtlichen Gebietszuwachs knüpften sich für Bern so gut wie keine Verluste an Mannschaft. Als aber die katholischen Orte in Verbindung mit Spanien Bern immer größere Schwierigkeiten bereiteten, war Nägeli klug genug, sich, um nicht alles wieder einzubüßen, mit weniger zufrieden zu geben und gegen die staatsrechtliche Anerkennung der Oberhoheit Berns über das Waadtland erfolgte der Verzicht des größer und mächtiger gewordenen eidgenössischen Standes auf Savoyen und die Landvogteien Thonon und Ternier. Lange vorher hatte Bern seinen verdienten und wackeren Nägeli zum Schultheißen erhoben. Als 1567 dieser einflußreiche und angesehene Mann, der indes zu seinem Amtskollegen Johannes von Steiger in einem feindseligen Verhältnis gestanden, anläßlich dessen Verheiratung mit Nägelis Tochter, auch über sich selbst einen Sieg erringend, sich mit seinem Gegner versöhnte, da war des Landes und des Volkes Freude über diesen braven Sohn erst recht eine ungetrübte und allgemeine.

Gi.

Neue Zürcher Zeitung. 3 April 1929

Ein letzter Sproß des Grafen von Hallwyl.

rb. Vor wenigen Tagen starb in Dresden Graf Carl Hans Hugo von Hallwyl. Er war der Sohn des 1827 in Holland geborenen Grafen Carl Franz Rudolf von Hallwyl, der jung nach Wien kam und in einem Ulanenregiment als Rittmeister diente (gest. 1899). Carl Hans Hugo wurde am 14. Mai 1865 zu Wimsbach in Oberösterreich geboren. 1880 trat er in das Königl. sächsische 1. Husarenregiment No. 18 in Großenhain ein, wurde 1896 Rittmeister und Eskadronenchef, nahm 1911 den Abschied und wurde Richter der Obersten Rennbehörde in Berlin. Im Kriege diente er im Stabe eines Reservearmeekorps. 1902 hatte er sich mit Hildegard von Stammer vermählt. Der Ehe entsprossen zwei Söhne, von denen der eine in Dresden, der andere in Afrika lebt. Dies sind gegenwärtig die letzten männlichen Nachkommen der einst so zahlreichen und mächtigen Familie von Hallwyl, deren Stammschloß bekanntlich musterhaft restauriert und vor wenigen Jahren in den Besitz der Hallwilstiftung übergegangen ist.

M..... N° 178

Argus Suisse et International de la Presse S. A.
23, Rue du Rhône - GENÈVE
Adr. télégr.: *Coupures-Genève* — Tél. Stand 40.05

Bureau International de coupures de journaux.
Traductions de et en toutes langues.

Correspondants dans toutes les grandes villes.

Extrait du Journal : AARGAUER TAGBLATT AARAU

Adresse :

Date : 30 MAI 1929

Saison-Chronik

Kurhaus Schloß Böttstein. Wir haben im Kanton Aargau für erholungsbedürftige Leute und solche, die ihre Ferien gerne „abseits der großen Heeresstraße", an einem idyllischen, von der Natur gesegneten Erdenwinkel verbringen wollen, einen ausgezeichneten Ferienort, nämlich das Schloß Böttstein bei Böttstein. Es steht als ein historischer Zeuge des Mittelalters majestätisch auf einer Terrasse am windgeschützten Südosthang des Böttenberges und lugt weit übers Land in die blauschimmernde Ferne, sowie hinunter auf die malerischen Windungen der von Wald und Obstbaumparks umsäumten Aare. Hinter seinem Rücken ziehen sich würzige Tannen- und Buchenwälder hin. Statt rauchender Fabrikschlote ragen hier mächtige Wald- und Obstbäume in die Himmelsbläue. Der Spaziergänger kann von aussichtsreicher Zinne durch Fluren und Felder streifen, oder sich im ozonreichen, balsamischen Waldesschatten ergehen. Statt dem nervösen, lärmenden Getriebe der Arbeitsstätten und der großen Verkehrsadern genießt der Gast die feierliche Stille der Felder und Wälder, erlauschende Konzerte der befiederten Sänger, hört er das geheimnisvolle Rauschen der Aare. Ein geräumiger Schloßpark steht für den Aufenthalt in nächster Nähe zur Verfügung. Für die heutigen Bedürfnisse sind die ehrwürdigen Räume einfach, sauber hergerichtet und machen den Ferienaufenthalt recht heimelig und angenehm. Die Grafen von Hallwil, welche im 16. Jahrhundert dieses Schloß als Jagdsitz erbauten, erkannten wohl den Reiz dieses Erdenwinkels ebenfalls. Da lohnt sich ein Versuch, die Ferien dorthin zu verlegen.

Släkten Hallwyl.

Schweizer Freie Presse. 13.6.1929.

Freie Presse

Tageszeitung und offizielles
Bauern- und Bürgerpartei
der Stadt Baden

Inseraten-Annahme: Für den Bezirk Baden: Schweizer Freie Presse A.-G. Baden.
Für die übrige Schweiz und das Ausland: Orell Füßli-Annoncen Aarau, Bahnhofstraße 39 und 43 und Filialen in Zürich, Basel, Bern, Chur, Luzern, St. Gallen, Solothurn, Lugano, Lausanne, Sitten, Neuchâtel ꝛc.

Telephon: 790 • Postcheckkonto: VI 1932 Aarau

llo — Dr. Ernst Feißt (abwes.)

46. Jahrgang — Nr. 136

Krone
ch vor
npfäh-
Aber

für einen neuen Knospenansatz und für die zweite Blüte zu erzielen. Alle unterhalb der Veredlung erscheinenden Wildtriebe, sowohl an der Strauchrose als am Stamm, schneide man weg; sie rauben der

12. Dezember 1801 geboren und brachte später den Ruedersitz in seine Hände. Er wird als einfacher, schlichter, gutmütiger und intelligenter Mensch geschildert. Er widmete sich ausschließlich seinen Geschäften und war mit dem Ruedertal, seinen Bewohnern, Sitten und Gebräuchen eng verwachsen. In ihm erblickten die Rueder nicht einen stolzen, herrischen Schloßjunker, sondern einen väterlichen Freund und Berater. Er war der würdige Abschluß einer Jahrhunderte alten Herrendynastie, die aber im Volke durch ihren letzten Träger in größter Achtung und Liebe stand und heute noch steht. Amadeus war verheiratet mit einer Verwandten, Karolina Julie May. Dieser Ehe entsproß ein Mädchen, Esther, geb. 1840, welche sich 1861 mit Hans von Hallwil verheiratete.

Hans von Hallwyl-von May.

Er war der älteste Sohn von Theodor von Hallwil und wurde 1835 geboren. Seinem Vater fielen die Hallwil'schen Herrschaftsgüter zu. Er wohnte viel in Bern, wo er das Schloß Rörswil noch inne hatte. Theodor war ein trefflicher Kunstkenner und wird als Initiant bezeichnet zur Erstellung des Erlacherdenkmals auf dem Münsterplatz. Sein Sohn Hans wird als bildhübscher Mann geschildert mit blondem Haar und rotmündigem Gesicht. Sein Bild befindet sich in der Hallwilsammlung des Schweizerischen Landesmuseums. Im Militär brachte er es zum Obersten. Seit seiner Verheiratung mit Esther von May wohnte er meistens auf Schloß Rued. Er kam in den aarg. Großen Rat und 1866 in den Regierungsrat, wo er das Militärdepartement zugeteilt erhielt. In der Eigenschaft als Oberst wurde er auch einmal vom Bunde an die österreichischen Manöver abgeordnet. Im Amtsjahr 1869—70 war er Landammann. Als Militärdirektor hatte er einen Major, Rudolf Kaspar von Oberkulm, als Direktionssekretär. Von 1872 bis ca. 1876, seinem Austritt aus der Regierung, war er Baudirektor. Von den verschiedenen Aemtern, die er inne hatte ,nennen wir noch den reformierten Kirchenratspräsidenten. Während seiner Regierungszeit ließ er sich von Rued nach Aarau, in einem der damaligen Zeit und seinem Stand entsprechenden Herrschaftswagen führen. Als Kutscher amtierte ein Oesterreicher mit Namen Sandmeyer, der den Ehrgeiz hatte, den Herrn Regierungsrat wenn möglich in einer halben Stunde nach Aarau zu bringen. Ob die Rueder Schloßgäule dabei zu Tode gesprengt wurden, war Nebensache. Bei einer solchen Schindfahrt leerte der Herr Regierungsrat mit seinem Anhang einmal bei Oberentfelden aus. Dieser Unfall passierte in der äNhe des Fabrikanten Julé, welcher dem Regierungsrat die erste Hilfe zukom-

M..... № 42

Argus Suisse et International de la Presse S. A.
23, Rue du Rhône - GENEVE
Adr. télégr.: *Coupures-Genève* — Tél. Stand 40.05

Bureau International de coupures de journaux.
Traductions de et en toutes langues.

Correspondants dans toutes les grandes villes.

Extrait du Journal: BADER

Adresse: SCHWEIZER FREIE PRESSE

Date: 15 JUIN 1929

Taxe d'i
Tarif rédui
d'avance s
de temp
On traite

Die Heimat in alten Zeiten.

Von Karl Steiner, Ober-Kulm.

Aus der Geschichte der Zwingherrschaft Rued.

V.

Die Familie von May.

Karl Friedrich Rudolf von May.

Das Ansichziehen der Herrschaft, wie auch der Neuaufbau des Schlosses brachte den Junker in eine beträchtliche Schuldenlast hinein. Zudem der bereits erwähnte Verlust durch die 1798er Tage. Er berechnete denselben an Bodenzins, Zehnten und weiteren Nutzungen auf über 90,000 L. Ueber den Schiltwald und den Gründel in Mooslerau wurden Teilungsvergleiche ausgestellt mit den betreffenden Gemeinden, da die alten Weid- und Nutzungsrechte dem Walde bedeutenden Schaden zufügten. Seinen übrigen Besitzungen schenkte er die größte Aufmerksamkeit. Die Rueder wurde, soweit sie durch die herrschaftlichen Matten und Aecker floß, möglichst geradlinig gezogen. Die Höfliweid wurde in kulturtechnischer Hinsicht einer Renovation unterzogen und ein neues Oekonomiegebäude erstellt. Auch kaufte er ein 6½ Mannlehen großes Grundstück, die Oberländerin genannt, um 5625 L. Durch Erbschaft und haushälterisches Walten gingen seine finanziellen Verhältnisse einer Gesundung entgegen. So konnte er von seiner Schwiegermutter, Frau a. Schultheiß Steiger, 128,808 L. einstecken. Am 11. August 1803 wurde er für 6 Jahre zum Oberamtmann des neu geschaffenen Bezirkes Kulm ernannt. Dieses Amt verwaltete er meist von Rued aus, zur größten Zufriedenheit des kleinen Rates (Regierung), welcher ihn nach Ablauf der Amtsdauer neuerdings bestätigte. Am 15. Januar 1814 nahm er seine Entlassung von dieser Stelle und widmete sich lediglich noch seinen Geschäften. 1817 war ein berüchtigtes Hungerjahr. Das Malter Dinkel kam auf 75 L. Das Ruedertal, das sowieso nicht besonders reich war, litt schwer darunter. Die einzige Hilfe, die ärmeren Leuten zukam, war die vom Schlosse aus. Nebst Lebensmitteln gab der Junker zirka 2000 L. für die nötigste Hilfe.

1821 brachte er den May'schen Besitz an der Gerechtigkeitsgasse, Sonnseite 98, um 10,875 L. an sich. Von nun an wohnte er im Winter ab und zu eine Zeitlang in Bern. Karl Friedrich Rudolf starb 1846; seine Frau Margaretha, 1843. Im sogenannten Spazierwäldchen, östlich dem Schlosse, war lange ein Gedenkstein zur Erinnerung an die Genannten.

Sigmund Amadeus Friedrich.

Karl Friedrich Rudolf hatte drei Söhne und drei Töchter. Die jüngste heiratete Friedrich von Dießbach zu Liebegg. Karl Albrecht, der älteste Sohn, kam 1806 beim Goldauer Bergsturz ums Leben. Sigmund Amadeus Friedrich wurde am

Correspondants dans toutes les grandes villes

Extrait du Journal:

Adresse: DAS VOLK. OLTEN

Date: 30 JUIL. 192

48

Släkten Hallwyl.

haus, 2. Stock.) (Eingef.)

Olten.

— Oltner Forsttour. Zum Abschluß der vierjährigen Amtsperiode unternahm die Forstkommission der Bürgergemeinde vergangenen Donnerstag eine Besichtigung der Gemeinde-Waldungen am Born und Säli. Der Bornwald hatte laut Wirtschaftsplan vom Jahre 1915 einen Bestand von 6540 Festmetern und 1924 von 11,236 Festmetern. Höfli und Oltnerberg verzeichneten 1915 5098 Festmeter, 1924, 5913. In beiden Waldungen ist die Grundfläche um je 2 Hektaren verkleinert worden, aber trotzdem dieser schöne Zuwachs an Holzbestand. Der Säliwald hatte bei einer Grundfläche von 68,11 Hektaren 1915 5370 Festmeter und 1924 bei fast gleich großer Grundfläche 7002 Festmeter. Die Umtriebszeit dieser Wälder beträgt 90 Jahre.

Als die Kommission auf dem Säli nach der Forsttour einen Imbiß einnahm, erinnerte der Präsident, Architekt Walter Belart, an die kürzliche Besichtigung der anderen Gemeindewaldungen und der Frohburg. Dann sprach er über das Höfli, das neben der Landwirtschaft auch einen Wirtschaftsbetrieb aufweist, der wegen seiner schönen Aussicht auf Festung und Städtchen Aarburg und wegen seiner vorzüglichen Bedienung der Gäste ein gern besuchtes Ziel der Sonntagsspaziergänger ist. Dann kam er auf die Wartburg-Säli zu sprechen anhand geschichtlichen Materials. Wie Pater Ildefons von Arx in seiner Geschichte der Landgrafschaft Buchsgau über den Ursprung des Schlosses schreibt, sind die Erbauer desselben nicht bekannt. Die ersten bekannten Besitzer aber sind die in der Aargauer Geschichte oft vorkommenden Edlen von Büttikon. Zur Wartburg gehörten die nahen Höfe Wartberg, Engelberg und Münchensberg. Das Schloß selbst bestand aus zwei Burgen, der alten und der neuen. Beide fielen in dem großen Erdbeben von 1356 völlig zusammen. Werner von Büttikon verkaufte später seine kleine Herrschaft mit dem Reste der beiden Burgen an Rudolf von Hallwil. Ausgenommen davon war nur der Münchensberg, den der Büttikoner 1383 seiner Frau Anna Gerin überließ. Das hintere der beiden Schlösser wurde wieder aufgebaut und diente, wie aus einer Jahrzeitstiftung in Starrkirch, wohin die Wartburg pfarrgenössig war, vermutet werden kann, eine Zeit lang denen von Hallwil als Wohnsitz. Im Jahre 1415 verbrannten die Berner das Schloß, weil die Grafen von Hallwil ihrem alten Herrn dem Herzog Friedrich von Oesterreich treu geblieben waren. Die von Hallwil ließen die Burgställe hernach im Schutte liegen, sie zogen das von ihnen innegehabte Gericht nach Entfelden, das ebenfalls in ihrem Besitze war, bereinigten im Jahre 1497 gegen Aarburg die Grenze ihrer Gerichtsbarkeit und zäunten hundert Klafter rund um den Burgstall herum als ihr anerkanntes Eigentum ein. In diesem Zustande verkaufte im Jahre 1539 Kaspar von Hallwil den Burgstall Neu-Wartburg mit den Gerichten zu Engelberg dem Kanton Solothurn um 1040 fl., die alte Wartburg aber mit dem Twing über den Hof Wartberg der Regierung von Bern. Solothurn richtete 1542 die in seinem Anteil noch stehenden Mauern zur Wohnung eines Feuerwächters ein. Von einem dieser Wächter, Felix Säli (1635) soll die Burg den Namen Sälischloß erhalten haben.

In der Mitte des vorigen Jahrhunderts wurde die Burg von einer Vereinigung gemeinnütziger Oltner, der Säligesellschaft, käuflich erworben und in den Stand gestellt, in dem sie heute noch ist. Jetzt, d. h. seit einigen Jahren, ist das Sälischloß nach den Statuten der Säligesellschaft in den Besitz der Stadt übergegangen, wie diese auch die Frohburg mit der Ruine und dem ganzen Umgelände erworben hat.

Die Bürgergemeinde Olten hat im Jahre 1921 das Schlößli Wartburg-Säli mit einem Kostenaufwand von rund Fr. 100,000.— renoviert und seither noch verschiedene Tausend Franken für notwendige Anschaffungen ausgelegt, nicht zu sprechen vom allgemeinen Unterhalt. Ich glaube sie hat dadurch vielen Oltnern und vielen Naturfreunden der weitern Umgebung einen großen, uneigennützigen Dienst geleistet. Die Wartburg-Säli wird

von Herrn Fonti, chef de cuisine und seiner Frau zur allgemeinen Zufriedenheit bewirtschaftet. Zu jeder Zeit sind kalte und warme Speisen erhältlich und ebenso reelle Trankſame. Herr Fonti hat sich für gutes Essen einen Namen gemacht. So ist auch dieser schöne Aussichtspunkt in guten Händen und kann aufs Beste empfohlen werden.

Correspondants dans toutes les grandes villes.

Extrait du Journal :

Adresse : OLTENER TAGBLATT OLTEN

Date : 1 JUIL. 1929

Taxe d'inscript. 1.50 — Tarif 0.40 p. coupure.

Tarif réduit, payement d'avance sans période de temps limitée. par 100 coupures Fr. 30.- / » 250 » » 67.5 / » 500 » » 130.- / » 1000 » » 250.-

On traite à forfait, au mois, au trimestre, à l'anné

das weite Gebiet des bürgerlichen Forstwesens seit Jahren treubesorgte **Forstpräsident Walther Belart,** Architekt, bot es den Gästen dar, in einer Ansprache, aus der hier folgende Stellen wiedergegeben seien, weil sie hier eine für alle Kreise der Bevölkerung interessante Orientierung forstwirtschaftlicher und historischer Art enthalten:

„Der **Born** hatte laut Witrschaftsplan vom Jahre 1915 bei 88,06 Hektaren Grundfläche einen Bestand von 6540 Festmetern, bei der Revision von 1924 bei einer Grundfläche von 86,08 Hektaren einen Bestand von 11,236 Festmetern; **Höfli und Olmerberg** im Jahre 1915 bei 52,33 Hektaren Grundfläche 5098 Festmeter und 1924 bei 50,98 Hektaren 5913 Festmeter; der **Säli** im Jahre 1915 bei einer Grundfläche von 68,11 Hektaren 5370 Festmeter und 1924 bei einer Grundfläche von 67,88 Hektaren 7002 Festmeter. Die Umtriebszeit beträgt 90 Jahre.

Der Gesamtwald betrug:

	1-20 jähr.	21-40 j.	41-60 j.	61-80 j.	81-100 j.	ü. 100
1914 50 m³	20,305	30,515	18,410	30,965	3365	
1924	11,882	42,023	36,307	22,238	7093	

Total 1914 104,060 Festmeter
Total 1915 119,543 Festmeter
Also eine Vermehrung von 15,483 Festmetern

Was bei diesem Resultat das Erfreuliche ist, das ist die Vermehrung des Altnutzholzprozentsatzes. Dies über den Wald.

Auf dem **Höfli** wird neben der Landwirtschaft auch eine Wirtschaft betrieben, die gerne aufgesucht und die seit Jahren von der Familie Hug zur vollsten Zufriedenheit betreut wird. Das Höfli ist leicht erreichbar und bietet eine liebliche Aussicht auf das nahe Städtchen Aarburg mit der trutzigen Festung und ins Luzerner-Ländchen hinein.

Die **Wartburg-Säli,** auf der wir uns heute befinden, hat ihre **Geschichte.** In kurzen Zügen will ich Ihnen das Wichtigste darüber mitteilen, wobei ich Herrn Eugen Dietschi bestens danke für die freundliche und zuvorkommende Ueberlassung von geschichtlichem Material.

Wie Pater Ildefons von Arx in seiner Geschichte der Landgrafschaft Buchsgau über den **Ursprung** des Schlosses schreibt, sind die Erbauer desselben nicht bekannt. Die ersten bekannten Besitzer aber sind die in der Aargauer Geschichte oft vorkommenden **Edlen von Büttikon.** Zur Wartburg gehörten die nahen Höfe Wartberg, Engelberg und Münchensberg. Das Schloß selbst bestand aus zwei Burgen, der alten und der neuen. Beide fielen in dem großen Erdbeben von 1356 völlig zusammen. Werner von Büttikon verkaufte später seine kleine Herrschaft mit dem Reste der beiden Burgen an **Rudolf von Hallwil.** Ausgenommen davon war nur der Münchensberg, den der Büttikoner 1383 seiner Frau Anna Gerin überließ. Das hintere der beiden Schlösser wurde wieder aufgebaut und diente, wie aus einer Jahrzeitstiftung in Starrkirch, wohin die Wartburg pfarrgenössig war, vermutet werden kann, eine Zeit lang denen von Hallwil als Wohnsitz. Im Jahre 1415 verbrannten die **Berner** das Schloß, weil die Grafen von Hallwil ihrem alten Herrn, dem Herzog Friedrich von Oesterreich, treu geblieben waren. Die von Hallwil ließen die Burgställe hernach im Schutte liegen, sie zogen das von ihnen innegehabte Gericht nach Entfelden, das ebenfalls in ihrem Besitze war, bereinigten im Jahre 1497 gegen Aarburg die Grenze ihrer Gerichtsbarkeit und zäunten hundert Klafter rund um den Burgstall herum als ihr anerkanntes Eigentum ein. In diesem Zustande verkaufte im Jahre 1539 Kaspar von Hallwil den Burgstall Neu-Wartburg mit den Gerichten zu Engelberg an **Solothurn** um 1040 fl., die alte Wartburg aber mit dem Twing über den Hof Wartberg der Regierung von Bern. Solothurn richtete 1542 die in seinem Anteil noch stehenden Mauern zur Wohnung eines Feuerwächters ein. Von einem dieser Wächter, Felix Säli (1635), soll die Burg den Namen Sälischloß erhalten haben.

In der Mitte des vorigen Jahrhunderts wurde die Burg von einer Vereinigung gemeinnütziger Oltner, der **Säligesellschaft,** käuflich erworben und in den Stand gestellt, in dem sie heute noch ist. Jetzt, d. h. seit einigen Jahren, ist das Sälischloß nach den Statuten der Säligesellschaft in den Besitz der Stadt übergegangen, wie diese auch die Frohburg mit der Ruine und dem ganzen Umgelände erworben hat.

Ueber **Felix Säli,** den Turmwart, weiß die Chronik folgendes zu berichten: Wenigen ist bekannt, wie sich der Name Wartburg in Sälischlößchen, oder bloß in Säli wandeln konnte. Als die Stadt Solothurn die alte Burg von den Hallwylern gekauft hatte, mußte sie sie bald renovieren, daß sie noch zur Wohnung einem Feuerwächter dienen konnte. Die Aufgabe desselben umschreibt ein zeitgenössischer Schriftsteller folgendermaßen:

„Gegen Mittag liegen beede Schlösser Wartburg (deren das eint im Bernischen Territorio gelegen, zerstöhrt, das ander aber Solothurnisch etwas höher, wird annoch in ziemlichen Baw erhalten) und wird von einem Wächter bewohnt, um das Land in Feuersnöten und andern Begebenheiten mit etlichen gewissen regulierten Schützen zu warnen". Schon im Jahre 1547 kommt ein Hans Säli als erster solothurnischer Feuerwächter auf die Watrburg und seine

Fäderneslandet. 15.9.1920.

Rikt folk.

DE HULTENHEIMSKA MILLIONERNA

och om huru ur dem växte fram Oskarshamns stad.

(Forts.)

Vi lämnade senaste gången några små upplysningar av vilka framgick att såväl den ryttmästare Hultenheim, vilken framstår nära nog såsom Oskarshamns egentlige »grundläggare», som hans fru, med vilken han fått den egendom, Fredriksberg, varpå först köpingen Döderhultsvik och sedan staden Oskarshamn vuxit fram, tillhörde familjer som sedan århundraden varit intimt förbunden med Kalmar län i allmänhet och de båda städer därstädes, Kalmar och Västervik, vilka »i tidens fullbordan» måste, mycket mot sin vilja mottaga Oskarshamn såsom den tredje i laget.

Fru Hultenheims, född Cederbaum, Västerviks-anor gingo nämligen tillbaka hela 3 århundraden eller till anno 1620, då den först adlade ätten Cederbaums stamfar invandrade till Västervik från Tyskland (Lübeck). Och ätten Hultenheims äldste kände stamfar åter var född någonstädes inom länet samt blev löjtnant vid Kalmar Infanteriregemente och dog på Grönlid i Kalmar län, medan hans son och sonson (ryttmästare Hultenheims farfar och far) ägde Kulltorp i samma län.

Familjerna Hultenheim och Cederbaum hade sålunda redan i sin härstamning starka skäl för att känna sig identiska med sin ort. Att ryttmästare Hultenheim såsom Fredriksbergs ägare kom att koncentrera sin »lokalpatriotism» på den där som sagt uppväxta köpingen Döderhultsvik och särskilt på dess utvecklande (»upphöjande») till s t a d, detta kunde möjligen i någon mån ses ur synpunkten av att han därav personligen kunde ha någon nytta genom tillfälle till fördelaktig jordavsöndring o. s. v.; men i det stora hela visade han en storartad frikostighet som på det starkaste kontrasterade mot det beteende, som nästan omedelbart efter hans död visades av hans — stärbhus.

Men det får bli ett senare kapitel.

Altsedan — såsom vi redan framhållit — först och sist genom hans agitation och påverkan å höga vederbörande köpingen omsider 1856 erhållit de så länge förgäves sökta stapelstadsrättigheterna, var Hultenheim den ledande själen i alla de allmänna företag, som sakta men säkert förde den nya staden framåt. Fastän icke hans n a m n vid alla företag och alla tillfällen framlyste, så ha dock bland annat Nässjö—Oskarshamns järnväg, stadens skeppsdocka, dess Mekaniska Verkstad, dess (filial-)bank, des lasarett och andra allmänna och allmännyttiga inrättningar till stor del ryttmästare Hultenheim att tacka för sin tillkomst.

Vilken verksamhet och kraft — skriver en minnestecknare — som krävdes hos skaparen eller främjaren av alla dessa och flera verk, kan endast den förstå, som har någon kännedom och erfarenhet om av, vilka svårigheter oftast möta att i kommunala angelägenheter till samlad och fruktbar verksamhet förena stridiga och självständiga viljor... speciellt i en kunglig svensk småstad!

(Forts.)

— ◆ —

Johansen, Anton.

Aftonbladet. 28.12.1918.

Aftonbladet 28 December 1918.

Fjärrskådaren på Stockholmsvisit.

Spår nya orkaner och jordskalv.

Den omtalade svenskfinske fiskaren Anton Johansen, "Sannskådaren från Finmarken", befinner sig f. n. i Stockholm i en ny varningsmission och ämnar försöka få företräde hos konung Gustaf samt någon av ministrarna.

Hr Johansen kommer från Kristiania där han haft företräde hos konung Haakon och delgivit honom sina förutsägelser. Vad hr Johansen nu närmast vill varna för, är den av honom redan tidigare förutsagda stora orkanen, som skall uppstå i Stilla oceanen och härja i Amerika samt även finna väg till de europeiska länderna och, försvagad, nå fram till Bottniska viken. Denna orkan skall, enligt vad hr Johansen säger sig ha erfarit, komma före utgången av 1920. Samtidigt skall, uppenbarar hr Johansen, en vulkan börja arbeta på Nordsjöns botten och åstadkomma en oerhörd förödelse och bl. a. till största delen förstöra London. J. vill förmå monarkerna, regeringarna och folken till en gemensam böneaktion, ty olyckorna äro ej ovillkorliga. De kunna i alla händelser mildras genom många bön.

Hr J. vill även varna för spanska sjukan, som han säger skall återkomma i form av böldpest på våren 1919.

Det lär vara meningen att få den underlige mannen och hans uppenbarelser undersökta av en psykiatrisk vetenskaplig kommission.

Den gamla "mamsellens" hundraårsdag.

Eugenie John (signaturen Marlitt).

Namnet Marlitt är den dag som är ej allenast pseudonymen för den för hundra år sedan födda författarinnan Eugenie John — det är dessutom symbolen för en speciell riktning inom den tyska litteraturen. Till begreppet Marlitt knyter sig föreställningen om romantik, förtrollade prinsar, det godas seger, hovluft och hemligheter som lura i baktrappor och inträngа genom lönndörrar. Hemligheten helt enkelt dryper från gamla förvittrade murar och kryper upp till den gamla mamsellens rum. Allt går underbart till, det goda måste triumfera — allt efter grundsatsen: om du ä rsnäll och alltid gör det rätta, skall du trots alla mödor dock omsider få din lön!

Man måste känna till denna gamla jungfrus levnadshistoria för att förstå hemligheten med hennes framgång, som idag tycks besitta ett skimmer av evighetsvärde.

Fadern, som var målare, fick då och då arbete vid slottet Sondtrshausen och där berättade han en gång om sin dotter med vilken han hade mycket besvär. Hon inbillade sig nämligen, att hon hade en vacker sopran, som skulle göra hennes lycka på tiljorna. Furstinnan lät den då 16-åriga flickan komma till sig för att försöka få ur henne dessa "griller'. Då detta emellertid ej riktigt lyckades tillkallades en kapellmästare, som skulle säga henne rent ut, att hennes röst ej dugde något till. — Denne sade — mirabile dictu — raka motsatsen. Och så kom Eugenie till hovet vid Schwarzburg-Sondershausen.

Furstinnan behandlade henne som sin dotter och hon förde här en verklig prinsessas tillvaro. Men — scenen lockade, och hon ville ej stanna. Så fick hon sin vilja fram, studerade sång i Wien under tre år och hade där sin debut, som blev en stormande succès. Men strax efter denna framgång träffades hon av sitt livs tyngsta slag: hon blev lomhörd — öronlidandet försämrade sig och hon måste lämna scenen.

Furstinnan förbarmade sig även denna gång över henne och lät henne nu återkomma till Sondershausen i egenskap av sällskapsdam och föreläsare av lektyr. Nu först lärde hon känna litteraturen, följde med furstinnan på dennas resor genom hela Europa, vidgade sin synkrets och då hon 1863 lämnade hovet för att draga sig tillbaka till Arnstadt, hade hon lärt känna så mycket av världen och människorna för att kunna skriva romaner, som genast rönte ett ofantligt uppseende. Från denna tid skrev hon nästan varje år en bok, blev förmögen men stannade hos sin broder, försakade denna världens goda och framlevde en gammal blåstrumpas lugna liv till sin död 1887.

Marlitt är egentligen backfishromanens klassiska författarinna, företrädd av Longfellow och efterföljd av Courths-Mahler. Det underbara är, att trots flygmaskiner och bilar bli hennes verk bestående — med sina postdiligenser från ångans barndom. Hon är en av dem som lärt miljoner konsten att läsa böcker. En skönhet skänkte hon åt de unga ty sent glömmer man den vackra illusionens förtrollning, åt vilken man som barn hängav sig. Hur det än är, blir människan tacksammare för skönhet än sanning!

*

Kempe, Johanna. 53.

DAGNY

TIDNING FÖR SVENSKA KVINNORÖRELSEN

UTGIFVEN GENOM FREDRIKA-BREMER-FÖRBUNDET AF FÖRENINGEN DAGNY

N:r 16. Stockholm den 22 April 1909. 2:a årg.

Prenumerationspris:
1/1 år .. kr. 4: 50 | 1/2 år .. kr. 2: 50
3/4 ,, .. ,, 3: 50 | 1/4 ,, .. ,, 1: 25
Lösnummer 10 öre.
Prenumeration sker såväl i landsorten som i Stockholm å närmaste postanstalt eller bokhandel.

Redaktion:
Mästersamuelsgatan 51, en tr.
Telefoner:
Allm. 63 53. Riks- 122 85.
Utgifningstid hvarje torsdag.

Redaktör o. ansvarig utgifvare:
ELLEN KLEMAN.
Mottagningstid:
Kl. 11—12.
Sthlm 1909. F. Englunds Boktr.

Expedition
och **Annonskontor:**
Mästersamuelsgatan 51, en tr.
Post- och telegrafadress:
DAGNY, Stockholm.

Annonspris:
15 öre per mm.
Enkel spaltbredd 50 mm.
Marginalannons under texten 15 mm:s höjd per gång 10: —.
Rabatt: 5 ggr 5 %, 10 ggr 10 %
20 ggr 20 %, 50 ggr 25 %.
Annons bör vara inlämnad senast måndag f. m.

Fru Johanna Kempe.

†

JOHANNA KEMPE.
Porträtt i olja af Julius Kronberg.

Det är en stor och rik verksamhet, om än en verksamhet i det tysta, som blifvit afslutad med fru Johanna Kempes bortgång. Få personer i hennes ställning torde så allvarligt som hon hafva fattat innebörden af ordet »richesse oblige». Klok och klar, pröfvade hon noga halten af ett allmännyttigt eller filantropiskt företag, innan hon beslöt sig för att understödja det, men då hon grep in — och det gjorde hon på många områden — var det med frikostiga händer.

Fru Kempe var dotter till den framstående köpmannen Wallis, som tillhörde en skotsk, till svenska Pommern öfverflyttad släkt och själf vid unga år slagit sig ned i Sverige. Hennes mor, född Kempe, var af gammal ansedd köpmanssläkt från Stralsund. Hon föddes i Sverige 1818 och fick den uppfostran, som tillkom en ung flicka på den tiden. Till tolf års ålder fick hon dela sina bröders undervisning, men därmed ansågs

Promenaddräkter och Kappor

Vid behof af dessa artiklar rekommendera vi en mycket god mellangenre af **1:ma svenska** och **engelska tyger,** solidt svenskt arbete efter bästa utländska modeller. OBS.! Med detta goda fabrikats prisbillighet finnes ingen konkurrens.

GUSTAF HOLMBLOMS KAPPAFFÄR, NORRMALMSTORG

hon också hafva fått nog af bokliga studier, hur begåfvad och vetgirig hon än var. Det enda intresse, som hon sedermera fullt tilläts att odla vid sidan af de praktiska, var musikintresset, som hon också af hela sin själ omfattade med en kärlek som varade lifvet ut. Ännu för ett eller annat år sedan kunde man bland opera- eller konsertpubliken lägga märke till hennes lilla rörliga gestalt och fina, ända in på den höga ålderdomen liffulla drag.

1843 blef Johanna Wallis gift med sin kusin Wilhelm Kempe, som vid unga år kom öfver från Pommern till Stockholm och där tjänstgjorde på hennes fars kontor. Då Wilhelm Kempe några år senare blef ägare af Ljusne bruk i Helsingland, fann hans maka i omsorgen om talrika underhafvandens bästa en rik användning för den tid, som hem- och sällskapsplikter lämnade öfrig. Äfven sedan hon 1883 blifvit änka, och hennes måg, grefve v. Hallwyl, sedan 1865 gift med hennes enda dotter, hade öfvertagit vården af de stora norrländska sågverksdomänerna, var hennes intresse för Ljusne oförminskadt.

Helt säkert kände dock fru Kempe, klart medveten som hon var om det ansvar som hennes ställning medförde, att hennes inflytande på ett annat sätt skulle kunnat göra sig gällande, om hon ej vuxit upp under så starkt tryck från sin omgifning och stängd från tidens rörelser. Visst är att hon hörde till dem som starkt fängslades och påverkades af Fredrika-Bremers idéer och att hon hela sitt lif ägnade henne en varm beundran. I den strid, som Fredrika-Bremers Hertha vid sitt första framträdande väckte, hade hon genast sin ställning klar, och tanken på kvinnliga läkare, som då den här framkastades, på vissa håll blef föremål för så mycket hån och förlöjligande, väckte hos henne endast sympati.

Denna sympati skulle fru Kempe några tiotal år senare på ett lysande sätt ådagalägga i handling, då hon år 1890 till Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonden öfverlämnade en gåfva af 30,000 kr., afsedd för stipendier för kvinnor som idka medicinska studier. Det sätt, hvarpå denna donation tillkom, är synnerligen karakteristiskt för fru Kempe. En sommar kort efter det planen för Fredrika-Bremer-Förbundets stipendiefonder blifvit uppgjord, sammanträffade fru Kempe å Sanna sanatorium med S. L—d Adlersparre. En dag hörde hon hur friherrinnan Adlersparre med sin vanliga medryckande entusiasm för sin bordsgranne redogjorde för det nya företaget. Fru Kempe, som satt midt emot dem vid bordet, blandade sig alls ej i samtalet, men några månader senare kom hennes gåfva, skänkt under förbehåll att gifvarinnans namn ej fick nämnas.

Redan tidigare hade fru Kempe visat sitt intresse för friherrinnan Adlersparres initiativrika verksamhet i Fredrika Bremers anda. Då Fredrika-Bremer-Förbundet under första året af sin tillvaro beslöt att utgifva en egen tidskrift, lämnade fru Kempe Dagny ett pekuniärt understöd och har äfven bidragit att trygga andra grenar af Förbundets verksamhet. Och på samma frikostiga sätt understödde hon det arbete, hvaråt Esselde ägnade sina sista år — förberedelserna till hennes biografi öfver Fredrika Bremer. Dessa rader kunna gifva någon föreställning om hvad Fredrika-Bremer-Förbundet som representant för kvinnorörelsen i vårt land har fru Kempe att tacka för, men de räcka ej till att ens antyda betydelsen af hennes liffulla, originella och flärdfria personlighet, som utan tvifvel öfvat stort inflytande på hennes omgifning. Hon lefde länge nog att se yngre generationer befriade från de skrankor, af hvilka hennes egen kraftiga ande lidit, och särskildt måste det hafva gladt henne, då hennes dotterdotters dotter ägnade sig åt medicinska studier, ett verksamhetsfält, hvars tillgänglighet för svenska kvinnor hon själf så kraftigt befrämjat. Till och med den sista fasen i kvinnofrågans utveckling, rösträttsrörelsen, kunde räkna på hennes intresse, och det var med gillande hon såg sin dotterdotter, fru v. Eckermann, aktivt deltaga i arbetet som styrelsemedlem i rösträttsföreningen.

Med fru Kempe har bortgått en af de numera fåtaliga representanterna för den genombrottstid, som fick sina väckelser och impulser förnämligast genom Fredrika Bremer. Hvad hon gjort för att främja de nya idéerna skall ej glömmas och särskildt skola de generationer af unga kvinnor, för hvilka hon underlättat tillträdet till läkarebanan, helt visst i tacksamt minne bevara den frikostiga donator, som ej längre behöfver undandraga sig deras tacksamhet.

SIGRID LEIJONHUFVUD.

Riksdagens beslut i den kvinnliga nattarbetsfrågan.

Riksdagens slutord i den kvinnliga nattarbetsfrågan har nu fallit. Sistlidne lördag behandlades ärendet i Första kammaren, då utskottets afstyrkande utlåtande erhöll 62 röster och reservationen likaledes 62. Den förseglade rösten blef således den som afgjorde voteringen och detta till fördel för *reservationen*, hvarigenom således kammaren beslöt, emot lagutskottets yrkande, förbud mot kvinnors användande till arbete nattetid i vissa industriella företag.

Andra kammaren, som behandlade frågan i aftonplenum i måndags, kom till samma beslut som Första kammaren med 166 röster mot 24, hvarigenom således frågan är afgjord.

Denna fråga har varit en af de viktigaste för oss kvinnor. Det har tillvitats oss, senast nu vid riksdagsdebatten i Första kammaren, att det mot-

Kempe, Johanna. 53.

Fr

Hvar ka

I la
hur

Skall ma

Ja,
allti

Hvad ko

Dag
för

Hvilka vi

Den,
visio
halfå

Huru sk
hållande

Seda
på e

1) *Anti*
med
talet
från
i ett
har
rante

2) *Eller*
städe
och
tillstä
ning

Hvar, och
Dagny?

I städ
nys k

Alla skrifvels

PLATSS

(Platssökande få sin
Dagny för halfva pris

Plats som hu
hem där såda
ett till stadgad å
timmer, som är
husliga göromål.
afseende. Muntli
rekommendatione
Svar till "A. H.
Gumælii Annons

Plats som hu
och sällskap
bildad, af husliga
rad flicka. Är v
kan äfven, om så
sa nybörjare eller
läxläsning. Någo
men mera afsee
ett vänligt bemö
ansedd som famil
till "Hjälp och sä
bladets exp.

Kempe, Johanna.

Svensk tidskrift.

Ur Svensk Tidskrift.

***Johanna Kempe**, f. Wallis.* Den 15 april afled här i hufvudstaden en kvinna, som hade sett bättre dagar. Icke så som hade hon någonsin behöft lida någon nöd, men hon hade upplefvat tider, då gammaldags tro och heder ännu voro hemmastadda i Sverige. Dessa dygder hade hon äfven vårdat och fortplantat under sin långa lefnad. Hon föddes den 11 september år 1818, var sålunda icke född och fostrad i det moderna samhället. När denna behjertade kvinna, med sitt sunda förstånd och upplysta omdöme, såg ondskans framfart i det nya Sverige, då led hon nöd, tanken derpå var för henne en plåga.

Hon var en af de få, som gillade vår verksamhet. Här är i allmänhet icke platsen för enskilda dödsbetraktelser, vi hafva tillräckligt af det döende samhället och kampen mot verldseländet; men hon var i alla afseenden ett undantag. Allt ifrån första framträdandet af vår tidskrift ända till slutet var hon en af dess prenumeranter, och utgjorde som ständig subskribent på fyra exemplar $^1/_{10}$ af hela prenumerantantalet.

Den 20 april bevistade vi hennes likbegängelse och deltogo äfven i hennes jordafärd. Många följesvenner hade infunnit sig till denna sorgchögtid för att likasom vi egna den afsomnade en sista hyllningsgärd och ledsaga henne på den sista färden. Vi fingo dervid höra en god predikan, fri från modernismens hugskott, såsom det egnar och anstår vid ett sådant tillfälle, ty såsom vi redan antydt hade den hänsofna behållit sig obesmittad af dylika funder. Det vackra föredraget uppbars äfven af ett godt och sannt innehåll.

Kempe, Johanna.

Idun. 20.5.1923.

Grevinnan Hallwyls mor fru Johanna Kempe.

Grevinnan v. Hallwyls mor — en nittioåring, som spelade Beethoven.

En rikt begåvad, fint bildad kvinna var grevinnan W. von Hallwyls mor, fru Johanna Kempe, född Wallis. Grevinnan berättar om henne:

Musik var framför allt hennes stora intresse. När familjen gjorde den långa resan från Stockholm till gården Dybeck i Skåne (i resvagn, vilket tog en hel vecka) hade hon noter som reslektyr, medan de andra läste roliga böcker. Hon spelade också tills hon var 90 år — Bach, Beethoven, Haydn, Mozart, — och allt kunde hon utantill. Reslysten var hon i hög grad. Först var det mest i Tyskland och Schweiz hon såg sig om, senare blev det Ryssland, Algier, Spanien, och vid fyllda 82 år gjorde hon en resa till Konstantinopel och Mindre Asien.

Aldrig talade hon på äldre dagar om »den gamla goda tiden» som om något ojämförligt, utan såg med förståelse på den nya, levde med den och tyckte om den. Var för övrigt en av dem, som tidigast intresserade sig för kvinnorörelsen, det visade hon bl. a. genom att skänka en fond till Fredrika Bremerförbundet, vars avkastning skulle gå till kvinnliga medicine studerande.

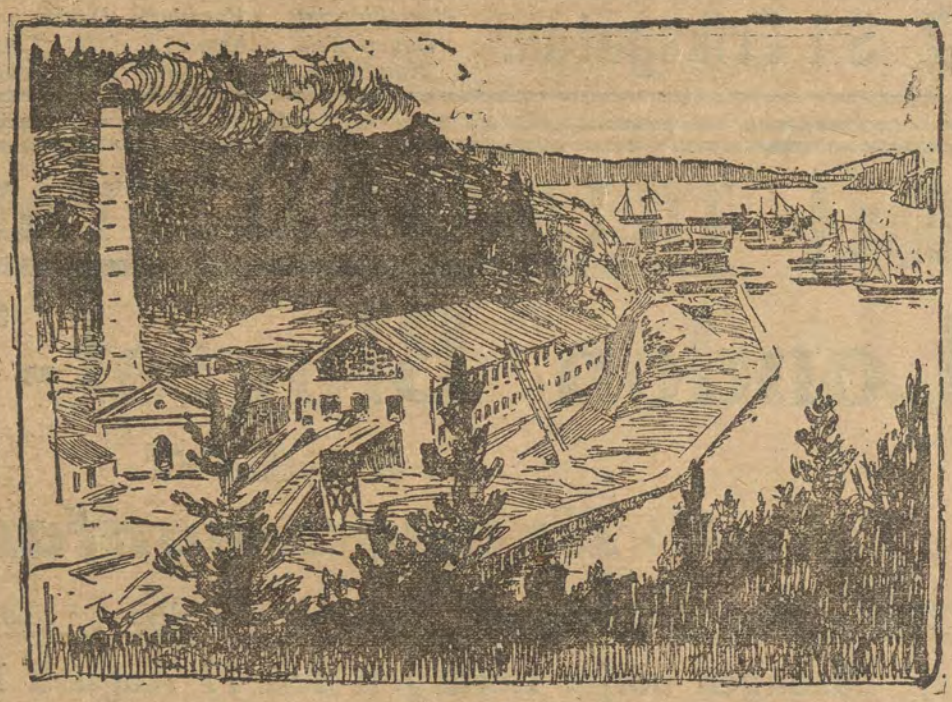
En framsynt och klok kvinna var hon. Och — vad som inte hade mindre värde — en god, kärleksfull, förstående mor.

Kempe, Seth
Sågverk.
1907. Augusti.

Dgens Nyheter. 14.8.

D:r Seth Kempe säljer sina norrländska sågverk.

Underhandlingarna väntas bl' slutförda under närmaste framtiden.

Sandö sågverk.

Ägaren till Sandö och Dals sågverk i Ångermanland samt Robertsfors sågverk i Västerbotten, med underlydande skogar, d:r Seth Kempe, ligger för närvarande i underhandling om försäljning af samtliga sina skogsdomäner med tillhörande industriella anläggningar till ett konsortium, i spetsen för hvilket stå några af våra mera kända affärsmän.

Den strid som d:r Seth Kempe i år fört med sina arbetare och af hvilken de blodiga uppträdena vid Sandö blefvo en följd skulle således komma att ända med att hr Kempe trädde tillbaka till privatlifvet. Detta steg kommer säkerligen icke oväntadt för någon som närmare känner hr Kempe, och man kan mycket väl förstå att han, när han inser omöjligheten att realisera sina ideal i arbetarfrågan, drar sig tillbaka och öfverlämnar åt andra, som mera äro tidsandans barn, att uppta kampen och föra äfven de Kempeska sågverken in under den moderna industrialismen. Den patriarkalism som hr Kempe utöfvade vid sina domäner har varit af ett helt annat slag än exempelvis hr von Hallwylls å Ljusne. Hr Kempe menade väl med sina arbetare och bemödade sig allvarligt att lösa arbetarfrågan. Att hans teorier icke kunde omsättas i praktiken och att de kommo i strid med hela vår moderna utveckling är att beklaga, och hr Kempe är i lika hög grad martyr för sina åsikter som hans arbetare blifvit det för sina. Den rättvisan bör alltid göras honom att hvad han gjort har han gjort af ärlig öfvertygelse och af omtanke om sina arbetares bästa. Att denna omtanke sedan kom i konflikt med deras organisationsträfvan, ja, det rår säkerligen hvarken hr Kempe eller hans arbetare för. Båda parterna kämpade för hvad de ansågo vara rätt. Den ena gick med tidsutvecklingen, den andra mot. Ingendera förstod den andra, och detta förklarar att de hårda ödena skulle komma att hålla sitt intåg å de Kempeska domänerna.

Redan när striden bröt ut lär hr Kempe varit villig att träda tillbaka, och hade köpare då uppträdt, skulle en försäljning snart kommit till stånd. Det är dock icke små värden som de Kempeska godsen representera, och det fordras stora kapital för att kunna öfverta dem. Det uppges att de värden hvarom här är fråga skulle komma Kramforsaffären bra nära, om de inte rent af öfverträffa denna.

Direktör Seth Kempe.

Ett i affärskretsar gängse rykte att de Kempeska godsen redan skulle vara sålda är, så vidt Dagens Nyheter kunnat utreda, något förhastadt. Underhandlingarna äro ännu inte slutförda, men de kunna bli det hvilken dag som helst. Om det är sant eller inte att engelskt kapital skulle ligga bakom det ifrågasatta köpet kunna vi för ögonblicket inte afgöra. Hela affären är än så länge insvept i ett visst dunkel, men det skulle inte förvåna oss om, när allt blir klart, det skall visa sig att en viss stor förmedlare af särskildt skogsaffärer haft sitt finger med äfven i detta köp.

Som ett apropå för dagen meddela vi en bild af Sandö sågverk i Ångermanland samt d:r Seth Kempes porträtt.

Kempe, Wilhelm Henrik.

Ny illustrerad tidning. 2.6.1883.

Wilhelm Henrik Kempe.

†

På Stockholms börs har Wilhelm Kempes namn länge nog varit ett af de främsta, då det representerade en till flera millioner uppskattad förmögenhet. Och dock lemnade han aldrig den trägne arbetarens lif. Detta lif var det, som bragte honom till rikedom, men rikedomen blef honom aldrig en hvilobädd. Enklare än han lefde få af hufvudstadens förmögna samhällsklass. Att skapa industriella företag, att vidga kretsen af burgna arbetare, att göra affärsmannens vinst jemväl till en vinst för landet, det var hans lust och hans mål.

I sex led hade köpmän med namnet Kempe varit bosatta i Stralsund, då svenska Pommern öfverlemnades till Preussen. Tvenne bröder ur det sjunde ledet öfverflyttade derefter till det gamla moderlandets hufvudstad, der de, hvar efter annan, egnat sig åt affärsverksamhet. Den äldre, Carl Kempe, länge bosatt i Hernösand och biskop Franzéns måg, afled i Stockholm 1872, efterlemnande rikedom och ett hedradt namn åt en talrik barnskara. Den yngre var Wilhelm Kempe.

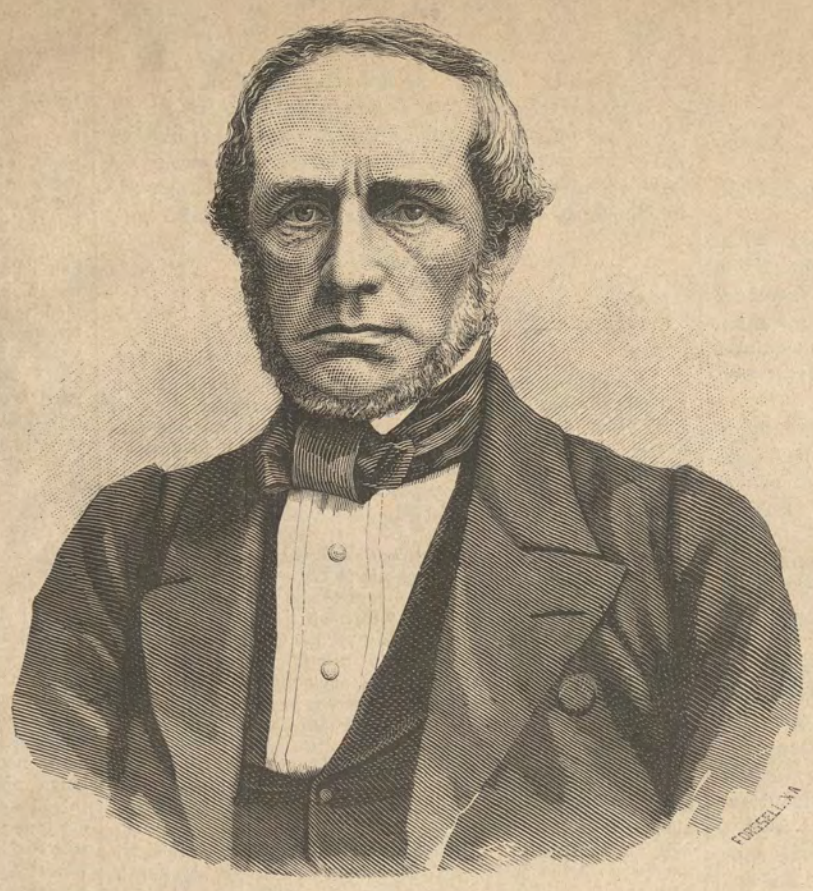
Han föddes i Stralsund den 21 december 1807. Broderns föredöme och mödernefränder i Stockholm föranledde hans bosättning der, och han arbetade ganska länge i de obemärkta leden af handelsrörelsens förmedlare. Så småningom växte hans kapital, och nu egnade han sig mera uteslutande åt trävaruexporten.

Utmed Ljusnans och dess biflod Voxnans flöden inköpte Wilhelm Kempe ifrån slutet af 1840-talet jordområden och afverkningsrätt, upprensade flottleder i högst betydande omfång, uppförde och utvidgade sågverk, anlade hamnplatser, inköpte och utvidgade jernbruk och manufakturverk och blef sålunda under tre till fyra årtionden, dels i förening med bolagsmän, dels ensam, skaparen af Sveriges största industrietablissement. *Voxna bruk* eger hela Voxna församling, och bruksegaren har patronatsrätt till kyrkan. Kyrkan har Kempe låtit ombygga, han har grundat skolor, inrättat sparbanker, frikostigt ordnat fattigvård och omsorgsfullt uppfört arbetarebostäder. *Ljusne sågverk* i Söderala socken är ett af de största i landet. Dess trävaruskeppning går till mellan 3 och 4 millioners värde om året. Icke mindre än 600000 tunnland omfattar verkets skogsareal. *Ljusne mekaniska verkstad* har ett tillverkningsvärde af 2 till 3 hundra tusen kronor om året. Bland dess specialiteter märkas de väldiga ångsprutor och de flodsprutor af »S:t Eriks» cert, hvilka före 1878 endast tillverkades i utlandet, men nu till ett antal af ett halft hundratal från Ljusne verkstad utgått till afnämare i Sverige, Norge, Danmark och Finland.

Gerna vistades Kempe i de trakter, der han främjat och skapat industriel utveckling. För honom var en underhafvande icke en siffra i hufvudboken, han vinnlade sig om att till så många som möjligt utsträcka området af en personlig bekantskap, som inga-

Kempe, Wilhelm Henrik.

Ny illustrerad Tidning. 2.6.1883.

WILHELM HENRIK KEMPE.

lunda var flygtig. Bibliotek lika väl som skola inrättade han i den allt mer stadslika anläggningen; sjukhus, apotek, läkare finnas i Ljusne lika väl som postkontor, telegraf och tullstation. Ångare och segelfartyg lifva hamnen under sjöfartstiden, då invånartalet i Ljusne stiger till 2 à 3000 personer.

Att finna goda anlag bland skolbarnen var för Kempe en anledning att bekosta deras utveckling. Och han sökte gerna sjelf upp dem. Deremot var han ytterligt likgiltig för umgängeslifvets förströelser och blef personligen föga känd i hufvudstadens umgängeskretsar. Inga ordnar eller ledamotskallelser af den art, som nämnes »utmärkelse», sökte eller funno väg till Wilhelm Kempe, men sällan lemnades han utanför räkningen, då större eller mindre insamlingar eller understöd åt personer eller företag skulle beredas. Som han nästan aldrig drog större summor ur sin rörelse, hände honom ofta, så rik han var, att han icke hade pengar till hands, och då bidraget blef mindre än det väntade, fick han ofta till lön beskyllning för njugghet. Synnerligen starka intressen bundo honom icke heller till de idéer, hvilka genom ifriga målsmän stundom sökte den tillbakadragne millionärens pekuniära understöd i ett med hans tillgångar proportionerligt omfång, och några donationer af Kempe, t. ex. till hufvudstadens bästa, hafva vi icke hört omtalas. Men i jernvägar, som åtminstone i hans tid icke skulle kunna bringa egaren någon inkomst, och hvilkas läge icke kunde bringa hans industriella anläggningar den ringaste fördel, har han af pligtkänsla mot Sverige nedlagt hundratusentals kronor. »Nordiskt museum» räknade Wilhelm Kempe bland sina välgörare. Tyska kyrkan i Stockholm har ofta erfarit prof af hans frikostighet, och en betydande enskild välgörenhet, äfven utanför hans underhafvandes stora krets, har, trots hans motvilja mot att varda känd, gifvit ämne åt minnestalaren vid hans graf.

Sitt stilla och framgångsrikt verksamma lif slöt Wilhelm Kempe i Stockholm den 8 maj 1883. I Tyska kyrkan derstädes jordfästes han den 14:de. Voxna församling, tyska församlingen, arbetarne vid Ljusne sågverk hade sändt kransar till den aflidne arbetsgifvarens kista, som fränder och vänner höljt med blommor. *H. W.*

Svenska Dagbladet. 18.10.1921.

Svenska Dagbladet 18/10 1921.

Julius Kronberg död.

På måndagen avled professor Julius Kronberg i sitt hem i Stockholm i en ålder av 71 år. Den bortgångne hade sedan en längre tid lidit av halskräfta, och det var denna sjukdom, som nu ändade hans liv.

När man ännu för några år sedan mötte Julius Kronbergs resliga gestalt på Stockholms gator, greps man ofrivilligt av det stilla tragiska uttrycket hos denne konstens gamle aristokrat, en gengångare ur en före honom icke gravlagd, men för tillfället undanskymd epok. Förnämt och stilla bör han ha stigit i land på skuggornas strand och icke vänt sig tillbaka efter något kärt på jorden. Ty hans hustru hade gått före honom; och efter den förlusten var han en bruten man — den livskraftige, stolte unge konstnärsfurste, som en gång för fyrtiofem år sedan slog sitt stora slag och hälsades som en förnyare av vår konst. Det skedde med ett blodfullt, banbrytande praktverk som "Jaktnymf och fauner" i Nationalmuseum, ett verk, alltför välkänt för vårt folk för att man skulle behöva erinra om det här. Vad den tavlan betydde då ha vi unga nu kanske svårt att tänka oss, det berättas av dem som voro med om det oerhörda uppseende den väckte och de köer av entusiaster och indignerade, som bildades framför den. Denna målning utgör centralpunkten för en hel riktning inom vår konsthistoria, det av Makart och Münchenerskolan influerade dekorativa praktmåleriet, som i sina svagare ögonblick slagit över till ytlig dekoration.

För den unge Kronberg representerade den genombrottet; tidigare hade han med mycken skicklighet utfört de obligatoriska akademiska historiemålningarna utan att, såvitt vi nu känna, slå sig fram till någon personlig egenart. Denna egenart fann han väl egentligen icke först i Jaktnymfen, utan i den i reproduktion välbända dekorativa målningen "Våren" 1876 (på Tistad), ett gediget svenskt motstycke till de samtida parisiska stora dekoratörerna med den nu bleknade glorian, Bandry, Cabanel m. fl. Till ren virtuositet drevs stilen i den stora praktdukeu "Kleopatras död" (Tistad 1883), och det förefaller som om det icke längre givit tillfredsställelse åt den allvarligt sökande konstnären att gå längre på denna väg, ty, som det ofta av kritiken framhållits, betecknade hans nästa storverk, "David och Saul", en övergång till en strängare, mera djupgående och mindre praktbetagen riktning än den tidigare. Man kan icke klandra att det var något essentiellt, något av själva den sprudlande saven, som då ebbade bort i Kronbergs konst, vilken redan i sina bästa ögonblick rest sig allt stramare, allt mera översinnlig och ojordisk, antingen mot Golgata (kupolmålningarna i Adolf Fredriks kyrka) eller mot Olympen (plafonden Apollon och sånggudinnorna i Dramatiska teatern). Det blev monumentalmåleriet, som fick hans bästa krafter och som i honom fick sin bästa kraft under den naturalismens och friluftsmåleriets tid, som under 80-talet hade sina blickar riktade på andra problem än monumentalmåleriet. Några av sina ståtligaste plafonder, bl. a. den senaste, har han utfört i Hallwylska palatset, den plats, där han starkast fått sätta sin prägel på en hel miljö och därigenom kraftigt bidraga till skapandet av ett konstnärligt tidsmonument, som visserligen kan dragas ned av dagsprofeter, men som väl lugnt kan sägas tillhöra det som kommer att leva genom stilskiftningarnas böljegång. Det är också i sin ordning att kanske det gedignaste porträtt Kronberg utfört är det av grevinnan Wilhelmina v. Hallwyl. F. ö. är det en hel rad av porträtt av växlande värde, som lämnat hans ateljé.

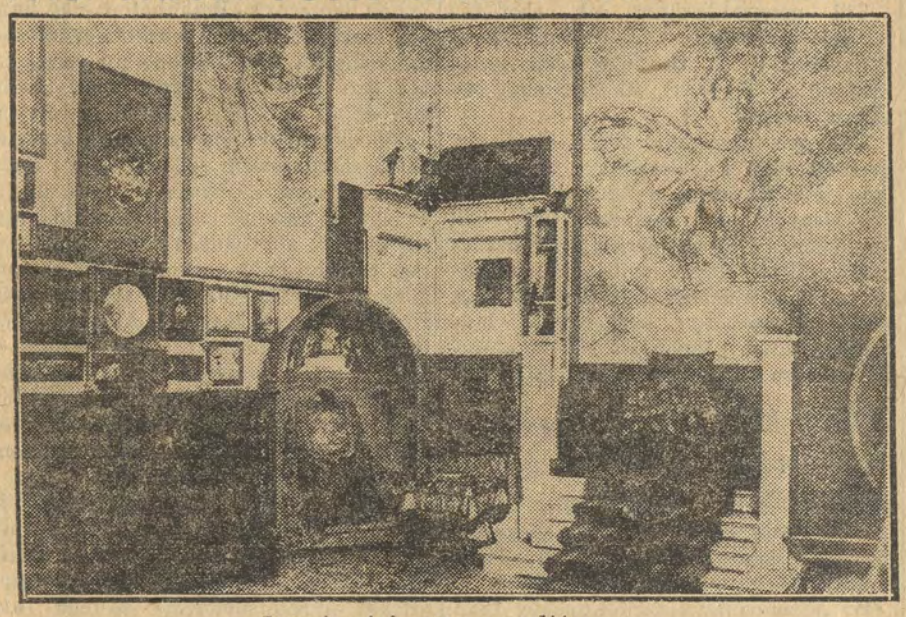
Det kan kommas ihåg att andra konstverk också under tidernas lopp vandrat dit in; Kronberg var icke blott en god konstnär utan också en sällsynt insiktsfull samlare och kännare, som alltsedan studieåren i München och Venedig trängt djupare och djupare in i särskilt Rembrandts och venetianarnas konstnärliga hemligheter. Under umgänget med dem förlorade han kanske mycket av sitt intresse för de yngre generationernas strävanden. Där han levde i sin egen värld av höga ideal och stor gammal konst blev han till en konstens patriark, kring vilken det stod en stilla helgdagstystnad. Det var med vördnad man nalkades det tysta vänliga konstnärshemmet ute vid Skuggan. Och det är med vördnad vi nu blotta våra huvuden inför hans minne. Helt säkert skall bilden av hans konst en gång stå ännu rikare för oss, när vi fått tid att överblicka alla dess skilda element, alla dess experiment i olika riktningar, och fått se in i verkstaden, i det vackra och gedigna material av studier och teckningar, med vilka han byggde sin konsts ljusa, apolliniska marmorfasader.

K. A.

Dagens Nyheter. 16.6.1922.

Kronbergs ateljé på Skansen.

Byggnaden och samlingarna i samma skick som under hans livstid.

Interiör från ett av ateljérummen.

I går invigdes på Skansen Julius Kronbergs ateljé, som uppförts strax till höger om Bredablick, nära friluftsteatern. Ateljén, som har ett mycket vackert läge, inbäddad i grönska, har skänkts till Nordiska museet jämte de samlingar som vid konstnärens död funnos i byggnaden vid Lilla Skuggan av grevinnan Wilhelmina von Hallwyl. Arbetet med ateljébyggnadens och samlingarnas förflyttning till Skansen har försiggått denna vår under ledning av amanuensen d:r Sigurd Wallin vid Nordiska museet och fröken Anna Levin. Samtliga konstverk och skisser ha fotograferats och uppsatts i kronologisk ordning och ateljén har nu samma utseende som under Julius Kronbergs livstid med den bortgångnes skrivbord, anteckningar, stafflin, penslar, paletter, färger, utkast och skisser m. m., pietetsfullt ordnade. D:r Karl Asplund har upprättat en utförlig och illustrerad katalog över konstverken, omfattande även en överblick över Julius Kronbergs konst och försedd med en inledning av d:r Gustaf Upmark. Detta arbete har utförts på uppdrag och bekostnad av grevinnan von Hallwyl.

Ateljébyggnaden innehåller två salar, den ena Eros-ateljén, så kallad efter Kronbergs stora målning Eros, som intager en dominerande plats i ateljén. Där finnas även bl. a. kartongerna till Dramatiska teaterns plafond, och under dessa täta rader av konstnärens andra arbeten, studier och skisser i olja, akvarell och kol från såväl tidigare som senare år, samtliga av stort värde, särskilt för forskare och ett antal plastellinaskisser, som man just håller på att avgjuta i gips för att bättre bevara dem åt eftervärlden. Här ser man även en modell till Adolf Fredriks kyrkas kupol, en arbetsritning till Dramatens plafond på staffli, förslag till en målning i Lunds Domkyrka, till målningar avsedda för Göteborgs tingshus och ett stort antal kopior av äldre mästare. Erosateljén var närmast avsedd till mottagningsateljé och är smyckad med skulpterade möbler, persisk matta, dukar och vävnader m. m. — den säges direkt motsvara Kronbergs ateljé i Rom på 1880-talet — varemot arbetsateljén mest innehåller målargrejor och arbetsredskap. Endast en vägghylla upptager här några smärre prydnadsföremål och därunder tre gamla stränginstrument. På en av väggarna ser man en på säckväv utförd förstoring av en kopia efter Ambrogio Lorenzettis fresk Den goda styrelsen.

Vid invigningen hölls ett kort tal av professor I. G. Clason, som bl. a. tackade grevinnan von Hallwyl för den storartade gåvan. Bland de inbjudna märktes för övrigt Julius Kronbergs barn och släktingar, Nordiska museets styrelse, Nationalmuseums och Statens historiska museums tjänstemän, Konstakademiens ledamöter, arkitekten Ferd. Boberg, Sven Scholander m. fl. Ateljébyggnaden är från och med söndag tillgänglig för allmänheten. I d:r Upmarks förord i katalogen betonar han att museets syfte bl. a. är att upptaga och vårda våra minnen av svenska män och kvinnor som i olika riktningar främjat fosterländsk odling och ära, vilket syfte han anser förverkligat genom samlingarnas införlivande med museet, samtidigt som de utgöra ett värdigt monument över Julius Kronberg.

Stockholms-Tidningen. 16.6.1922.

Stockholms-Tidningen, Fredagen den 16 Juni 1922.

Prof. Julius Kronbergs ateljé flyttad till Skansen och invigd.

En värdefull tillökning har därmed skett i Skansens kulturhistoriska minnesmärken.

Ateljén har fått en god plats i det vackra skogspartiet närmast Högloftet.

En exteriör av Kronbergs ateljé på Skansen.

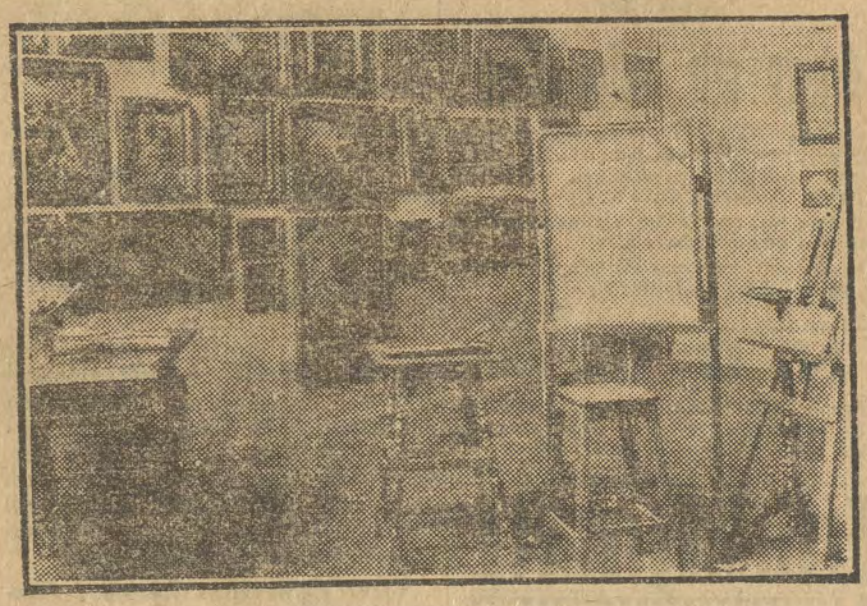
I slutet av förra året överlämnade som bekant grevinnan von Hallwyl som gåva till Nationalmuseum konstnären prof. Julius Kronbergs ateljébyggnad vid Lilla Skuggan. Med ateljén följde även allt vad däruti befanns vid konstnärens i oktober 1921 timade död, och därtill tillkännagavs samtidigt, att grevinnan ämnade låta bekosta ateljébyggnadens överflyttning till Skansen.

Enligt grevinnan von Hallwyls önskan har denna förflyttning bedrivits med största snabbhet, och på torsdagen kunde invigningen av det värdefulla minnesmärket äga rum. Till invigningen hade inbjudits ett femtiotal personer, bland vilka märktes, förutom grevinnan von Hallwyl, professor Kronbergs dotter, fru Lange, samt hennes bröder, överdirektör V. Almqvist, Sven Scholander, Ferdinand Boberg, Nordiska museets sida ledts av amanuensen Sigurd Wallin och fröken Anna Lewin. Konstnärens dotter, fru Greta Lange, har svarat för att varje föremål i ateljén placerats i full överensstämmelse med den bortgångne konstnärens egen smak och enligt hans arbetsvanor. En synnerligen utförlig vägledning för dem, som besöka ateljén, samt en kortfattad överblick över professor Kronbergs konstnärskap har författats av dr Karl Asplund.

Den nu uppförda ateljébyggnaden är byggd i två repriser, varvid den första delen, nuvarande arbetsateljén, uppfördes strax efter K:s hemkomst från Rom 1889. År 1912 tillbyggdes denna, varvid den nya salongsateljén, den s. k. Erosateljén, tillkom, och byggnaden fick sitt nuvarande utseende. Den är placerad i skogspartiet i närheten av

Kronberg, Julius. 62.

Stockholms-Tidningen. 16.6.1922.

En interiör från ateljén.

ska museets styresman samt tjänstemän m. fl.

Invigningstalet hölls av ordföranden i Nordiska museets nämnd, professor I. G. Clason:

— I all hast är vägen lång mellan den inspirerade skissen och det färdiga konstverket, yttrade tal. Åtminstone har det varit så, och i den möda, som legat mellan dessa två punkter, har man sett konstnärens egentliga arbete. Numera gör sig visserligen en tendens gällande att bringa detta arbete så nära nollpunkten som möjligt. Konstnärerna sälja sina skisser, men detta beror naturligtvis inte bara på dem, utan också på köparna. Denna tendens kan vara på godt och ondt. På ett område har det dock hittills varit i det närmaste omöjligt att komma ifrån det mödosamma utarbetandet, nämligen på det dekorativa måleriets, åtminstone så länge beroendet av natur och förebilder upprätthålles. Kronberg levde i en naturalistisk tidsålder, och hans ateljé visar oss också tydligt de olika faserna i det arbete, som vägen från skissen till det färdiga konstverket för honom innebar. För konstforskarna blir denna uppställning synnerligen intressant. Jag tror icke heller, att det finns många, om ens några, så fullständigt samlade och ordnade museer över en enda konstnärsverksamhet i hela Europa.

Talaren slutade med att å Nordiska museets och alla konstintresserades vägnar bringa ett tack till grevinnan von Hallwyl för den storartade gåva, som möjliggjort att detta helgjutna monument får bevaras åt eftervärlden.

Arbetet med överflyttningen av alla föremålen samt deras återuppsättande teaterbyggnaden och Högloftet. Exteriören prydes av den av Carl Milles år 1902 skulpterade bröstbilden av Julius Kronberg i brons, uppställd framför södra väggen.

När man går in genom entrédörren på södra sidan, kommer man först in i den stora salongsateljén, som direkt motsvarar den mottagningsateljé, som Kronberg under 1880-talet hade vid Via Marguerita i Rom, och många av de föremål, som där funnos, återfinnas även här. Erosateljéns förnämsta prydnad och efter vilken den fått sitt namn, den kolossala målningen "Eros", dominerar hela interiören. I sin breda, förgyllda ram når den från golv till tak. På väggen midt emot har kartongen till Apollo ur Dramatiska teaterns plafond fått sin plats, och på de andra väggarna i en övre krets sitta de övriga kartongerna till samma plafond, samt till "Venus på havet". Under dessa täckas väggarna i täta rader av konstnärens skisser i olja och akvarell, vilka låta besökaren få en snabb överblick över hans produktion från tidigaste till senaste år.

I ett av hörnen är placerad en arkitekturmodell av korabsiden i Lunds domkyrka med förslag till målning. Denna senare blev dock aldrig utförd. I ett annat hörn står modellen till Adolf Fredriks kyrkas kupol, och framför denna en arbetsritning till Dramatiska teaterns plafond på staffli. Dessutom finnas ett par skåp med glasdörrar, i vilka förvaras några av de förnämsta bland de skisser i plastiken, som Kronberg brukade utföra som modeller för sina målningar. Förutom den sparsamma möbleringen i rummet märker man också en hylla med portföljer, innehållande en del av konstnärens teckningar, huvudsakligen bestående av skisser från hans tidigare resor.

Arbetsateljén erbjuder en helt annan karaktär. Här står hans skrivbord, hans målarbord, fyllt av färgtuber och oljeflaskor, ett skåp innehåller verktyg och målargrejor, hyllor med portföljer för allehanda anteckningar och utkast. Den ena av väggarna täckes upptill helt av en på säckväv utförd förstoring av den lilla vackra kopian efter Ambrogio Lorenzettis berömda fresk, "Den goda styrelsen" i Sienas Palazzo Publico. Här finns även ett flertal stora kartonger i kol och färgkritor från konstnärens senare år jämte en utomordentligt vacker samling av kopior av äldre mästare, som Kronberg utfört under sina studier i utländska museer.

Skansens kulturhistoriska avdelning har härmed fått en i sitt slag icke oviktig tillökning på ett område, som förut är mindre representerat, i det att Skansens "stugor" ju sedan gammalt nästan uteslutande hämtats från allmogen, under det att högreståndskulturen endast varit representerad av ett par lusthus, däribland Swedenborgs samt senast Viktor Rydbergs minnesrum.

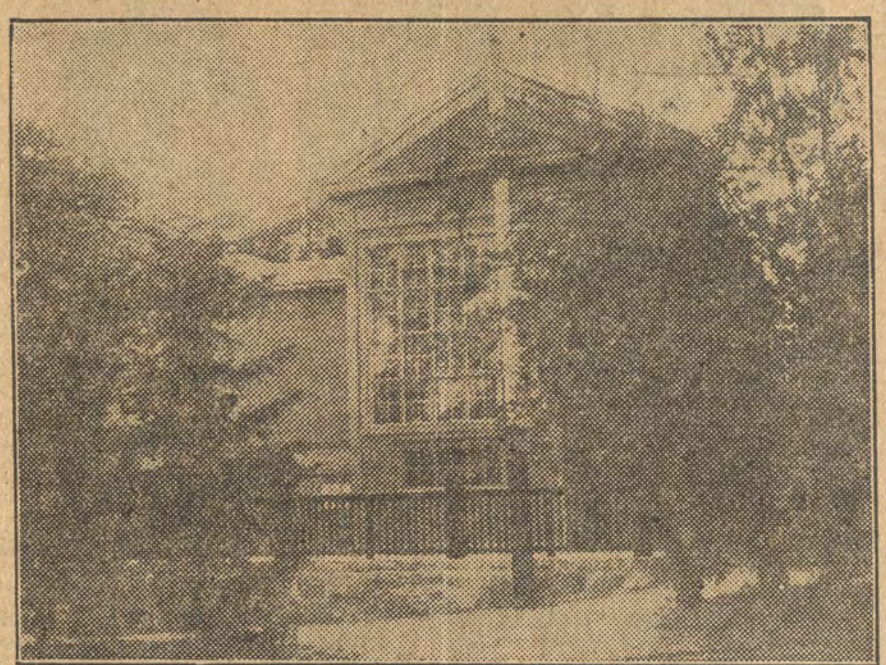
Kronberg, Julius.

Svenska Dagbladet. 16.6.1922.

Svenska Dagbladet Fredagen den 16 Juni 1922.

SKANSENS NYASTE: KRONBERGSATELIERN.

Atelierbyggnaden med dess nu fullständigt ordnade samlingar öppnad för allmänheten.

Julius Kronbergs ateljé.

Julius Kronbergs atelier med dess fullständiga samling av konstnärens skisser, studier och kartonger samt hela den tidstypiska och personligt präglade miljön, utgör sedan torsdagen en av Skansens stora sevärdheter. Den från Lilla Skuggan överförda, i varje detalj troget återuppbyggda Kronbergsateliern ligger vackert i en med blandskog och rik undervegetation bevuxen dunge nära Bredablick, centralt och dock ej så, att den kolliderar med någon av allmogebyggnaderna.

Inom den enkla, av två rum (egentligen två på skilda tider uppförda, sammanbyggda hus) bestående atelierbyggnaden samlades kl. två på torsdagsmiddagen en liten skara inbjudna. Bland dem märktes främst grevinnan von Hallwyl, som inköpt och till Nordiska museet donerat ateliern, samt professor Kronbergs dotter, fru Lange, och hennes bröder. Bland andra bekanta ansikten lade man märke till Sven Scholander, Ferdinand Boberg, överdirektör Almquist, generalkonsul Helge Johnson samt Nordiska museets styresman och tjänstemän.

Ordföranden i Nordiska museets nämnd, professor I. G. Clason, höll ett kort invigningstal, vari han karaktäriserade de nu samlade Kronbergsminnenas betydelse.

— I all konst — yttrade han — är vägen lång mellan den inspirerade skissen

Kronberg, Julius.

Svenska Dagbladet. 16.6.1922.

och det färdiga konstverket. Åtminstone har det varit så, och i den möda, som legat mellan dessa två punkter, har man satt konstnärens egentliga arbete. Nu gör sig en tendens gällande att bringa detta arbete så nära nollpunkten som möjligt. Konstnärer sälja skisser! Det beror naturligtvis inte bara på dem, utan också på köparna. Denna tendens kan vara på gott och ont. På ett område har det dock hittills varit i det närmaste omöjligt att komma ifrån det mödosamma utarbetandet, nämligen på det dekorativa måleriets, åtminstone så länge beroendet av natur och förebilder upprätthållits.

Kronberg levde i en naturalistisk tidsålder, och hans atelier visar oss också tydligt de olika faserna i det arbete som vägen från skissen till det färdiga konstverket för honom innebar. För konstforskaren blir denna uppställning oerhört intressant. Jag tror icke heller att det finns många, om ens några, så fullständigt samlade och ordnade museer över en enda konstnärs verksamhet i Europa.

Talaren slutade med att å Nordiska museets och alla konstintresserades vägnar tacka grevinnan von Hallwyl för hennes stora och dyrbara gåva.

*

De närvarande togo härefter ateliern i närmare betraktande. Den består i ett yttre, högre beläget rum, den egentliga arbetsateliern, och ett annat större, längs ena kortväggen försett med en låg altan. I denna, den s. k. Erosateliern, vid vars uppförande 1912 konstnären anlitade arkitekten J. J:son Gate, hänger mitt emot altanen det enda fullbordade arbete, som finns i samlingen, den väldiga Erostavlan, på vilken måhända Kronberg nedlagt mera av spänning och tankekraft än på någon av sina andra målningar och som, enligt Karl Asplund, i den essay, som inleder den över samlingen upprättade katalogen, liksom Sfinxen för Georg von Rosen, för Kronberg betecknar försöket att gå utöver måleriets, kanske sina egna gränser.

I salongsateliern hänga för övrigt över hela de stora väggytorna hundratals större och mindre skisser och studier till Kronbergs alla arbeten, ända från de tidiga, av Münchenskolan och Makart påverkade, genom 90-talets porträtt och fram igenom det nya seklets växande, dekorativa uppgifter. Ateliern prydes dessutom av åtskilliga gamla, färgpräktiga textilier, av vilka de flesta väl samtidigt tjänat till prydnad och till mönster i den dekoration, vilken i de äldre målningarna med historiska ämnen, Saul och David, Kleopatra m. fl., spelat så stor roll. Dit höra också de orientaliska och sydeuropeiska musikinstrument och vapen — en del endast attrapper — som hänga på båda atelierernas väggar. Av största intresse för belysandet av den samvetsgrannhet, varmed Kronberg gick till väga, är en i ett rikt, fornorientaliskt fantasimönster målad — sängfilt! Den har använts vid uppställandet av Saul och David och är, i överensstämmelse härmed, dekorerad bl. a. med tecken ur det äldsta kända, västsemitiska (feniciska) alfabetet, som otvivelaktigt torde ha använts i Palestina på Sauls tid! —

Bland de ofta helt små färgskisserna finnas f. ö. saker av en friskhet och styrka, som måhända bättre än många av de färdiga sakerna visa Kronbergs rent koloristiska förmåga. Men därjämte finna vi i salongsateliern också konstnären som skulptör. För sina stora kompositioner, t. ex. Dramatiska teaterns plafond, har han ej blott utfört skisser och kartonger i olika skalor, utan även framställt de olika huvudfigurerna i plastelina. Dessa märkliga vittnesbörd om konstnärens outtröttliga noggrannhet ha, då de eljes löpa fara att falla sönder, på grevinnan v. Hallwyls bekostnad avgjutits i en hållbarare materia, och förvaras i en glasmonter under det väldiga fönstret — en av de få nya förändringar, som måst göras. En annan som icke kan undvikas är, att den orientaliska matta, som täcker atelierns golv, tages bort. Den skulle alltför snart slitas ut under allmänhetens fötter.

I den yttre ateliern se vi konstnärens skriv- och målarbord med alla redskap, stafflin och andra accessoirer, sådana han lämnade dem. På väggarna hänga de kopior efter Rembrandt, Rubens, Tiepolo och tidiga italienare som Kronberg under sin ungdoms studieresor med oerhörd skicklighet — i vissa fall med tyd-

Kronberg, Julius.

Dagens Nyheter. 18.11.1923.

Julius Kronbergs minnesutställning.

Den unge Julius Kronberg, sådan man lär känna honom på den pågående utställningen i Liljevalchs konsthall, var en rikt begåvad, mångfrestande och mångsidigt lovande konstens adept. Den brist på originalitet och lätthet att med sig assimilera främmande förebilder, som är påfallande, kan icke betraktas som ett allvarligt gravamen, då det gäller en så ung, under utbildning stående konstnär. Den är i alla händelser icke större än t. ex. den unge Josephsons; hur utvecklingen sedan gestaltade sig för dessa de båda yppersta kopister — ordet taget i sin allra förnämaste betydelse — som vår moderna konst väl ägt är ett ytterst lärorikt kapitel, som det dock icke här är anledning att närmare ingå på.

Han målade akademins tävlingsämnen, korrekt och tråkigt, med en intresselös härdighet, som mycket snart och mycket rakt förde fram till kungliga medaljen och resestipendiet. Men där bredvid målade han små ytterst omsorgsfullt och väl utförda genrebilder i Malmströms manner, herdegossar och fattiga flickor, där medlidandets patos nästan helt uppgår i kärleken till det pittoreska och där den detaljerade realismen i tidens smak ingalunda saknar sitt behag. Han målade historiska kostymbilder, påminnande om Ture Cederströms alla figurrika marknadscener, där man känner anklanger både från Hellqvist och Georg von Rosen, men samtidigt målade han — måhända under Höckerts välgörande inflytande — en så levande och känslig studie av naket som den liggande modellen från 1870, med den mjuka och ungdomligt förälskade modelleringen besjälad av en smältande klärobskyr och ett vibrerande liv över kvinnohuden som man sedan förgäves skall söka i hans stora praktdukar. Han målar små landskapsstudier, där jag åtminstone icke kunnat finna någon direkt förebild, utom den alltid och allena saliggörande, klara, okonstlade och älskvärda skildringar av ett osökt motiv, kanske det konstnärligt renaste han någonsin frambragt. Och slutligen — något senare — målar han enstaka stilleben med en stort och brett beskrivande pensel och en dämpad, i all sin skenbara torftighet vältalig färg, i vilken han synes vila ut från dekorationstavlornas brokiga prakt.

Där fanns många uppslag att fullfölja, många vägar att gå. Han gick ingen av dem; — möjligen att han någon gång under senare år en enslig stund åter uppsökte dem och sökte återfinna de gamla spåren. Så sent som 1908 är den mästerliga duken: Stilleben med champinjoner, hans monumentalaste verk, målad — och inne på 1900-talet finner man några små landskapstavlor med en bleknad avglans av ungdomens friska naturiakttagelse. Hans väg gick över de gamla mästarna, som han studerade och — glömde, tills Makart, som han efterliknade, överträffade och så — synes det nästan — fördömde. Hans små kopior — koloristiska minnesanteckningar och transkriptioner snarare — av några gamla mästerverk ha i sin osvikliga uppfattning av originalets egenart, sitt snabba och inspirerade föredrag ett självständigt värde, och äro utförda av en boren tyvärr redan förvanskad kolorist. Det är Rubens och de holländska stilllebensmålarna han kommer närmast, se t. ex. kopiorna efter den förres betlehemska barnamord och Jan Fyts stilleben; Rembrant är honom kanske lika kär, men mera främmande, och Tiepolo, som dock i mycket blev bestämmande för hans efter-makartska riktning, synes han mig aldrig riktigt ha förstått i koloristiskt avseende. Skimret är borta ur den blonda färgskalan, som fått något kallt och livlöst över sig, dessa hans största och mest utförda kopior synas mig de svagaste.

Om den lilla, koloristiskt utomordentliga skissen: Abundantia (nr 54) står i samband med Makarts Abundantia-kompositioner i Münchens Pinakotek — jag har dem icke i minnet tillräckligt för att kunna avgöra det — vittnar den om hur bekantskapen med den österrikiska trollkarlen löste bundna krafter i hans egen målarsjäl. Det stora vittnesbördet: Jaktnymfen, har på ett förvånande sätt bevarat sin makt att blända och tjusa. Förvånande därför att det sker med så yttre, effektfulla och därför vanskliga och förgängliga medel. Men det betygar hur äkta och impulsiv den sinnesberusning var som här med fulla händer grep i livets yppighet och trotsigt gav den till skåderätt åt en akademiskt borgerligt sinnad, nordisk publik. Trots det tidsavstånd som skiljer oss därifrån, har man ännu en tydlig förnimmelse av djärvheten i detta konstnärliga dåd, och man förvånar sig endast över att skandalen icke blev större utan så snabbt förbyttes i framgång.

Dagens Nyheter. 18.11.1923.

Det berodde säkerligen på att tavlan var så skickligt målad och att denna skicklighet höll sig inom de gängse, traditionella gränserna. Ämnesgreppet var nytt och djärvt, den koloristiska prakten var något hos oss oerhört, men själva tekniken var gammal. Tavlan var målad så som man skulle måla; man såg vad det var, även om det var en smula oanständigt.

Hur som hälst, det var och det förblir Kronbergs stora, bestående dåd, och man måste vara bra fången i teorier för att icke erkänna det. Den bedårande färgprakten, skildrad med en så hednisk, innerlig lust, kommer en nästan att glömma att den yppiga nymfen lånat sitt gula sidenstycke, sitt välansade och allt utom solbrända hull och sitt inbjudande småleende i någon parisisk eller österrikisk budoar och att hon är ganska nära släkt med de Makartska demimondegudinnorna.

Detta mondänt frivola drag var det enda som blev bestående av det Makartska genombrottet och som följde konstnären in i hans närmast följande, blondare, kyligare och betydligt mera städade apateoser över livsglädjen: Våren och dess sidostycken, den romerska bacchantinnan m. fl. Och om det ännu späder ut det tragiska dödsgiftet i Kleopatras hand, försvinner det fullständigt i Sauls med imponerande lärdom restaurerade praktgemak, i Romeo och Julias romantiska scenerier och lever endast som en väluppfostrad täckhet upp igen i de mera franskt än venetianskt inspirerade rokokokompositionerna.

En sådan tavla som David och Saul, — även Kleopatra och Drottningen av Saba kunna nämnas i detta sammanhang — betecknar utan tvivel en höjdpunkt av kunnande, av konstnärlig skolning och manuell skicklighet. Och ser man dem i det första uppslaget, i de små, raskt och brett utförda skisserna, där själva kompositionen i regel är fullt färdig, anar man att de kunde blivit något annat och mera, måleriskt meningsfulla verk. Ty i dessa små skisser tala färg och komposition ännu det levande och betydelsefulla språk som sedan obarmhärtigt kommenteras ihjäl i de utförda tavlorna. Kronberg är ett av de mest påtagliga och mest tragiska exemplen på de konstnärer som falla offer för det falska fulländningsbegreppet, här illusionen om det färdiga konstverket. Se t. ex. på den lilla skissen till Romeo och Julia i gravkoret (nr 99) och jämför den med den utförda tavlan. I skissen en fullt sluten och enhetlig komposition, en enkel och naturlig och just därför gripande lösning av det för tavlan så väsentliga belysningsproblemet. I den utförda tavlan enhetligheten ohjälpligt splittrad i lösryckta effekter, ett teatraliskt fyrverkeri utan sammanhang och mening. Romeo och Julia voro komparser i en belysningsrepetition. När man ser sådant förstår man vilken farlig fiende skicklighèten är till konstnärskapet — och hur den ständigt måste övervinnas för att icke bli en förrädare.

Och när åldern kommer och lägger sin hinna över det en gång så glada målarögat, när bilderna bli bleka och tunna fantasiskepnader i en gråvit dimma, då finns av alla de rika löftena och de stora ansatserna icke kvar mer än fliten och samvetsgrannheten och det trogna arbetet i en tom och ledsam konventions tjänst.

De flesta av porträtten äro nedslående i sin konventionella skildring av den yttre, officiella människan. Något av psykolog fanns icke hos Kronberg, och uppgifterna synas så litet ha intresserat honom att han icke ens sökt ge dem en måleriskt verkningsfull gestaltning. Icke ens likheten är, som det heter, slående: svåra missteckningar förekomma icke så sällan. Som ett ganska lysande undantag framträder dock mot sin dunkelgröna bakgrund konsul Oscar Ekmans karaktäristiska huvud, tolkat med något av v. Rosens storhet och stränghet i stilen, och även porträttet av fru Dagmar Swartz är en bild i vilken en personlighet lever med sitt eget, både rika och begränsade liv.

En plats för sig intaga de stora kartongerna till Apollo och sånggudinnorna, upphängda i skulpturhallen. Här har mästarhanden fört kolet, och penseln har ännu icke gått över och förvanskat de stora, gestalten och rörelsen kraftigt och säkert markerande dragen. Är det blott en tillfällighet eller bero den om Carl Larsson påminnande linjeföringen och även rörelsemotiven — se kartongen till Terpsichoren — på en inverkan av den yngre konstnären? Något motsvarande finns icke, såvitt jag vet, i Kronbergs föregående produktion, och som bekant var Kronberg livligt intresserad av kartongerna till museifreskerna och deltog år 1892 i den protest som av ett antal konstnärer avgavs mot museinämndens beslut i denna fråga, oaktat han annars gick helt andra vägar än medprotestanterna.

Det är med detta vackra drag jag vill sluta dessa flyktiga anteckningar till en konstnärsbana som tillhör de i yttre avseende mest lysande, i inre avseende mest tragiska i vår konsthistoria.

Tor Hedberg.

Nya Dagligt Allehanda. 19.11.1921.

N:r 313

Nya Dagligt Allehanda

Lördagen d. 19 Nov 1921

Minnestempel åt våra hänsofne stormän.

SKANSENS UTRYMME RÄCKER EJ TILL.

Prof. Clason uttalar sig.

Prof. **I. G. Clason.**

Skansen har fått en ny, stor och vacker donation. Julius Kronbergs ateljé vid Skuggan har skänkts till Skansen, dit den skall flyttas och uppsättas i det skick mästaren lämnade den. Öfverlåtelsen till Skansen har blifvit möjlig genom en donation af grefvinnan von Hallwyl, och det är meningen, att det kommande Kronbergsmuseet skall, för att citera en morgonkollega, "ge en fullt äkta bild af den ateljé, där den store konstnären tillbragte så många konstskapandets lyckliga timmar".

Nu är frågan den: skall Skansen upplåtas till en minnets helgedom åt våra hänsofna stora man, så lär det väl efter loppet af ett halft sekel eller mer bli fylldt däraf. Sammanhänger detta med Skansens mål och dess skapares tanke? Har inte redan nu en mängd ting kommit till Skansen, hvilka strängt taget ej höra hemma där?

Nya Dagligt Allehanda har vändt sig med dessa frågor till ledamoten af Skansens direktion, byggnadsrådet, professor I. G. Clason. Vår första fråga gällde om Skansen redan mottagit donationen af den Kronbergska ateljén.

— Skansens direktion har ännu ej behandlat denna fråga, säger prof. Clason, men Skansen kan gärna ej finna någon anledning att säga nej till denna gåfva, alldenstund det i hög grad var Artur Hazelii plan och käraste tanke att våra svenska stormäns minne skulle hugfästas genom att deras arbetsrum och tillhörigheter toges vara på och ordnades på sådant sätt som deras ägare under lifstiden haft dem omkring sig. Däremot har Hazelius nog aldrig tänkt sig, att dessa skulle inrangeras på Skansens område, utan snarare bli införlifvade med Nordiska museet på något anslående och värdigt sätt.

För öfrigt kan jag säga, tillade prof. Clason, att Skansens direktion aldrig var riktigt hågad för det s. k. Rydbergsmuseets placerande på Skansen Direktionen lät saken vara hvilande i tio à femton år, men tvangs till slut att lösa frågan genom upprättande af museet i en provisorisk paviljong på Skansens område, enär skaldens efterlämnade maka i annat fall förklarade sig vilja låta sakerna gå till privat ägo.

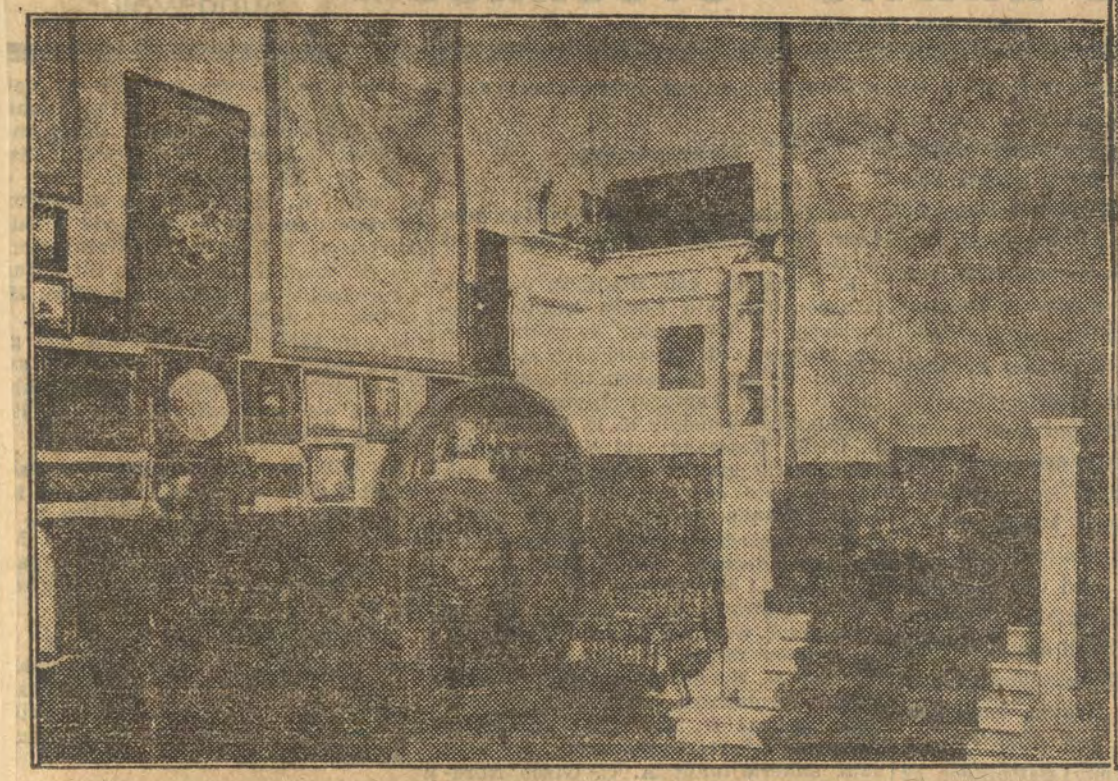
Principiellt är Skansens direktion alltså mot dylika paviljonger på Skansens område. Men i ett fall som det nu föreliggande, Kronbergs ateljé, ställer sig saken annorlunda, tillägger prof. C. Här är det fråga om en i sig själf egenartad byggnad, och här kan, så vidt jag kan se, Skansen ej finna någon anledning att säga nej. Gåfvan kommer alltså att mottagas och åtminstone tills vidare placeras på Skansen. Platsen är dock ej närmare bestämd, och det dröjer väl en god tid, ty det är ganska ondt om utrymme på Skansen.

Det är alldeles tydligt, säger prof. Clason till sist, att Skansen ej kan fortsätta på den inslagna vägen och bereda plats för våra stormäns minnen inom sina gränser. Tills vidare må det få ske, men i en framtid måste saken ordnas på ett annat sätt. En särskild större byggnad skulle kanske vara den lämpligaste lösningen, kalla det sedan minnestempel eller något annat. Där skulle hvar och en af de mäns minnen, som blifvit bevarade genom arbetsrum, ateljéer eller något annat, bli hugfästade genom sina särskilda rum, särskilda våningar eller på annat sätt. Detta blir, synes det mig, det värdigaste sättet och den bästa lösningen.

Svenska Dagbladet. 19.11.1921.

Kronbergs ateljé flyttas från Skuggan till Skansen.

Ateljén jämte all kvarlåtenskap donerad av grevinnan W. v. Hallwyl.

Interiörer av Kronbergs ateljé; på den vänstra synes modellen till Lunds domkyrkas absid.

Svenska Dagbladet. 19.11.1921.

I går eftermiddag överlämnades till Nordiska museet en donation av största betydelse, den avlidne konstnären Julius Kronbergs atelier med inredning och inventarier, hans efterlämnade arbeten, bestående av några fullbordare målningar, ett antal skisser i olja, kartonger, studieteckningar, skulpturer, kopior efter gamla mästare m. m. att i oförändrat skick uppsättas på Skansen på någon plats som styrelsen finner lämplig för ändamålet. Den storslagna donationen är gjord av grevinnan Wilhelmina v. Hallwyl, som genom Bukowskis konsthandel inköpt det ovannämnda jämte Kronbergs av Carl Milles utförda porträttbyst i brons. Denna kommer att uppställas utanför ateliern på Skansen.

Det är en donation, ovanlig både till omfång och art, som grevinnan v. Hallwyl nu lagt till det förut av hennes avlidne make och henne till staten skänkta Hallwylska palatset med dess samlingar, som komma att efter hennes död stå under Nordiska museets vård. Museets skapare, Arthur Hazelius, lade som bekant stor vikt vid samlandet av personliga minnen av svenskar med kulturell betydelse; den gåva inom denna genre, som museet nu mottagit, är i sin art överväldigande och därtill — vad som icke torde vara bekant även för varmt intresserade konstvänner — av det största konstnärliga värde. Kronbergs samling av studier och skisser har till större delen aldrig varit utställd och endast ett fåtal har haft tillfälle att njuta av den i den atelier som den gamle mästaren uppförde åt sig vid Stora Skuggan i förnäm avskildhet från staden. En första snabb granskning av vad den omfattar torde alltså icke sakna sitt intresse.

Ute vid Skuggan på en ekbevuxen höjd vid Värtan ligger det för alla söndagsvandrare välbekanta vackra gula trähuset i gustaviansk stil där Kronberg tillbragte större delen av sitt liv efter hemflyttningen 1889. Där uppförde han i en liknande stil den atelierbyggnad som nu skall bli hans personliga minnesmärke. I och för sig föga märklig rymmer den, som vi skola se, ett förvånande rikt material av konstskatter till belysande av hans utveckling och därmed hela hans tids.. Skatter, som utan givarinnans ingripande måst skingras. Då det för Nordiska museet och Skansen måste anses vara av högsta värde att ge en bild även av något så exklusivt som en målares atelier med trogen tidskaraktär från 1870—80-talen, har man väl knappast kunnat få någon lämpligare än Kronbergs, som i rikaste mått fyllde den tidens krav på prakt, varm ombonad stämning och rika, färgmättade stoffer. Men detta är icke det viktigaste. De efterlämnade skisserna ge med en förvånande fyllighet och styrka bilden av hans konstnärskap i hela dess utveckling, efter vår tids smak mycket starkare än hans färdiga arbeten, som på senare tider ofta med rätt klandrades för en viss banalitet och sötma.

I det stora representationsrummet, till vilket man kommer nedför en kort trappa till höger från ingången, försättes man genast in i den av Makart och hans tid skapade grandiosa atelierstilen, och trots iskylan i rummet, trots novemberdimmorna kring de nakna ekarna utanför slår det mot besökaren som en varm fläkt. En tjock persisk matta täcker golvet. En tung barockbyrå, ett par bord belagda med mattor och uppbängda renässansstoffer av djup färgklang ge den rätta miljön åt hans verk, så som det presenterar sig här. Fondväggen upptages av den omkring 3 m. höga målningen Eros, utförd 1905, ett arbete, som för Kronbergs konst blev det stora, aldrig fullt bemästrade problemet, ungefär av samma art som Georg v. Rosens Sfinxen. Men Kronbergs sfinx, den grubblande och gåtfulle Eros, åt vilken han vigt mycket av sitt verk, var mänskligare än Rosens. Vad som för övrigt dominerar på väggarna är arbetsritningarna till plafonden i Dramatiska teatern i kol och rödkrita. De ha en stolt förnämhet, dessa syner av Apollo, museрna och gratierna, mera artistisk här i de första friska utkasten än i den färdiga målningen. Den fullbordade skissen till denna finnes också uppställd i ateliern.

Vad man med ett särskilt intresse dröjer vid här, är de förstudier, varpå ateliersamlingen är så rik. Det är inte bara en mängd förarbeten, tre till plafonden, fyra till målningen i proscenriet på Dramaten, i vilka man kan följa verkets växt, utan också — hur typiskt för Kronbergs samvetsgranna naturalism —, utförda skisser i plastellina, där konstnären studerat den plastiska och perspektiviska verkan av sina kompositioner. Sådana finnas till Apollogruppen i plafonden, till Eros, till den heliga Cecilia, till absiden i Lunds domyrka (till vilken mera arkeologiskt än artistiskt inspirerade målning, som aldrig blev utförd, det också finnes en stor modell). Och på en hylla på väggen tyckas små röda plastellinaamoriner vilja fladdra ut kring rummet, men förbli liksom fastfrusna i den nordiska kylan. Ett motiv för en Snoilskysonett! Detta slags förarbeten till målningarna ha väl närmast sitt konstnärshistoriska intresse. Det rent konstnärliga finna vi i de målade skisserna, som tätt fylla väggarnas nedre delar. Jag tvekar icke att beteckna vissa av dessa som det friskaste, rent måleriskt vackraste som Kronbergs penslar åstadkommit — några studier efter gamla mästare kanske undantagna. Hela hans verksamhetstid passerar revy i dessa skisser. Det börjar med de akademikorrekta studierna över ämnen från Vasatiden där akvarellen "En marknadsscen från 1500-talet" med Erik XIV och Karin Månsdotter som protagonister har det största intresset. Men egen konstnärlig betydenhet når han först i den saftiga skissen till Jaktnymfen. Det är märkligt att se hur Kronberg länge behåller hela livsvärmen och den inspirerade touchen från detta mästerverk så länge det gäller skisserna. Vi finna här flera skisser, till Våren (1876, i all sin litenhet en av de intensivaste konstnärliga upplevelser han haft!), Kleopatra (1883), David och Saul (1885), Romeo och Julia (1886) och så hela raden ända fram till de sista åren. Den skatt av glödande färg, som här för sin kamp mot det dimmgrå novemberljuset, tillhör mer än de fullbordade målningarna det äktaste och intensivaste i vårt måleri från den perioden.

En betydande del av väggytan upptages av skisser till porträtt. Här lägger man märke till många kända saker, men helst dröjer man kanske just nu vid grevinnan v. Hallwyls och artistens gode väns, Arthur Hazelius'. Skulle hans ande en gång göra en rundvandring i Skansen och se vännens livsgärning hugfäst på detta sätt skulle den säkert känna den sanna glädje för sakens skull som givarinnan helt säkert nu känner över sin vackra donatorsgärning.

Från denna lilla mustisal kommer man till höger in i arbetsrummet. Här hänga stora kartonger i kol och färgkrita till hans senare saker och till den flygande Amorinen — hans konst eviga mascot —. En väldig kopia efter Lorenzettis fresk Freden upptar den största väggen. För övrigt fylles rummet av saker med intresse som miljö, hans arbetsgrejor, några kinesiska krukor. Och man småler ett ögonblick åt en symboliskt färgskimrande uppstoppad påfågel i ett hörn, vilken liksom tyckes spela tredjeopponentens skämtsamma roll mot den prakttystnad som karaktäriserade den skola Kronberg tillhörde.

På en undangömd plats nere vid golvet finna vi så packar av samlingspärmar, som jämte fotografier och dylikt av intresse för kännedomen om Kronbergs konst innehålla massor av studieteckningar och croquiser, ett material som vi vid denna hastiga rundvandring icke hinna att dröja vid, men som säkert har den största betydelse för framtida forskning.

Inne i ett litet rum bredvid arbetsateljén vänta ännu några av de vackraste och värdefullaste sakerna, den samling av kopior efter gamla mästare med vilka Kronberg älskade att leva sig in i deras anda och teknik. Han var i högre grad än de flesta konstnärer vad man i bästa mening avser med en "expert", en man som levat sig in i gamla mästares verk, som kände dem intimt och förstod vad de menat. Han har haft en föregångare på detta område i svensk konst, Egron Lundgren, men hur mycket starkare är inte förståelsen och hur mycket skickligare tillägnandet hos Kronberg. Rembrandts självporträtt med Saskia på knäet, några Rubens av den rikaste och frodigaste sorten, stilleben av Jan Fyt och Snyders, en luftig plafond av Tiepolo fånga i första

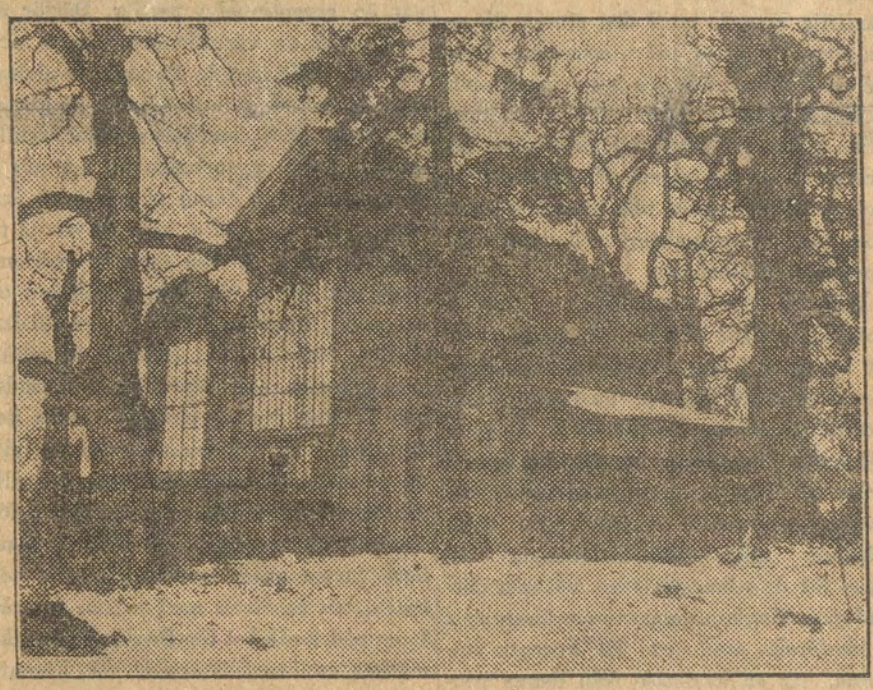
Kronberg, Julius.

Svenska Dagbladet. 19.11.1921.

hand ögat. I dessa skisser — som f. ö. en gång varit utställda i Stockholm — visar sig Kronbergs kultur kanske starkast. De verka icke som kopior utan som gamla mästares skisser.

Allt detta håller nu redan på att flyttas från sin undangömda och säkerligen icke ofarliga plats därute upp till Nordiska museet för att i sinom tid av förfarna och pietetsfulla händer uppsättas igen till ett helt. Att detta är samlingens ur alla synpunkter lyckligaste öde, torde väl stå utom diskussion. Ett önskemål hade givetvis varit att Nationalmuseum fått förvärva några representativa arbeten, ett annat möjligen att hans hemorts museum, Blekinge läns, fått några. Men i hans eget minnes intresse — och då det gäller en konstnärs av hans mått, är detta även nationens — är det ju bäst att på en plats, så lätt tillgänglig både för forskare och allmänhet, hela hans kvarlåtenskap får ge forskaren ett lätt tillfälle att tränga hans konsts hemligheter in på livet och allmänheten ett tillfälle att se in i en stor konstnärs allra heligaste, att följa hans verk i dess konception och utvecklingskamp. Det är en stor och vacker idé vår största konstdonator med denna gåva givit verklighet åt.

Karl Asplund.

Exteriör av ateliern.

Dagens Nyheter. 20.11.1921.

Kronbergs ateljé till Skansen.

Den avlidna konstnären Julius Kronbergs ateljé vid Skuggan, med dess storartade inredning och inventarier jämte hans efterlämnade arbeten, målningar, skisser, kartonger, teckningar, kopior efter gamla mästare m. m., ha donerats av grevinnan Wilhelmina von Hallwyl till Skansen.

Ateljéen jämte inventarier kommer att i oförändrat skick uppsättas på Skansen på någon lämplig plats. Inköpet har skett genom Bukowskis konsthandel.

I en intervju har professor I. G. Clason, som är medlem av Skansens direktion, principiellt uttalat sig mot uppförande på Skansens område av minnespaviljonger med stora mäns kvarlåtenskap, sådana som exempelvis Viktor Rydbergs. Beträffande Kronbergs ateljé rör det sig dock om en egenartad byggnad, till vilken Skansen ej kan säga nej. Bäst vore det om man i en framtid kunde få en större byggnad, ett slags minnestempel för sådana minnen som arbetsrum, ateljéer och dylikt.

Utan tvivel har professor Clason rätt i att Skansen bör vara försiktig med mottagandet av gåvor. Det skulle väl knappast häller betraktas som någon grövre otacksamhet om detta kulturmuseum nu avhyste Barnängens reklambjörn, som i ett par, tre decennier posterat vid Skansens huvudingång. Den har i detta fall mindre att göra på Skansen än Viktor Rydberg.

*

Kronberg, Julius.

30.11.1921.

Ons d 30 nov 1921

Mecenatskap

i stor stil är i dessa vrånga tider lika ovanlibt som kärkommet, och det blir så mycket kärare, då det är ägnat att öka Skansens samlingar av minnen utav utmärkta svenskar. Övas det då uteslutande för att hedra minnet av en avliden stor konstnär, till vilken donatorn stått i långvarig vänskapsförbindelse, så faller glansen särskilt vacker över både den levande parten och den döde. Det är mig ett nöje att lämna denna behövliga rättelse av en passus i mitt kåseri — "rikt folk".

En Flanör.

VÅR BLIVANDE KRONPRINSESSAS ANOR

FRÅN

ERIKSKA OCH VASA-ÄTTERNA.

UTDRAG UR STOCKHOLMS STADSHUS' ÄTTARTAVLOR

AV

AGNAR ENGSTRÖM.

Prinsessan Louise av Mountbatten.

Erik den Helige
konung i Sverige † 1160
Knut Eriksson † 1196
konung i Sverige
Erik Knutsson † 1216
konung i Sverige
Ingeborg g. Birger Jarl † 1266

Magnus Ladulås
konung i Sverige † 1290
Erik Magnusson
hertig af Sverige † 1318
Eufemia Eriksdotter g.
Albrekt af Mecklenburg † 1379

Magnus I af Mecklenburg
† 1384
Johan IV af Mecklenburg
† 1422
Henrik IV "den fete" af
Mecklenburg † 1477

Magnus II af Mecklenburg
† 1503

Anna af Mecklenburg
g. Wilhelm II af Hessen † 1509

Filip I "den ädelmodige" af Hessen
† 1567

Georg I af Darmstadt
† 1596
Ludvig V af Hessen-Darmstadt
† 1626
Georg II af Hessen-Darmstadt
† 1661
Ludvig VI af Hessen-Darmstadt
† 1678
Ernst Ludvig af Hessen-Darmstadt
† 1739
Ludvig VIII af Hessen-Darmstadt
† 1768
Ludvig IX af Hessen-Darmstadt
† 1790

Anna g. Wolfgang af Pfalz-Zweibrücken † 1569
Karl I af Birkenfeld
† 1600
Kristian I af Pfalz-Zweibrücken
† 1654
Kristian II af Pfalz-Zweibrücken
† 1717
Kristian III af Pfalz-Zweibrücken
† 1735

Wilhelm IV "den vise" af Kassel
† 1592
Anna Maria g. Ludvig II af Nassau-Weilburg † 1627
Wilhelm Ludvig af Saarbrücken
† 1640
Gustaf Adolf af Saarbrücken
† 1677
Ludvig Craft af Saarbrücken
† 1713
Karolina † 1774

Karolina † 1774

Ludvig X (I) storhertig af Hessen
† 1830

(Anna)
Johan I af Pfalz-Zweibrücken
† 1604
Johan Casimir af Pfalz-Zweibrücken
† 1652

Kristina Magdalena g. Fredrik VI
af Baden † 1677
Fredrik VII Magnus af Baden
† 1709
Karl III Wilhelm af Baden
† 1738
Fredrik arvprins af Baden
† 1732
Karl Fredrik storhertig af Baden
† 1811
Karl (Ludvig) arvstorhertig af Baden
† 1801

Gustaf I
konung af Sverige † 1560
Karl IX
konung af Sverige † 1611
Katarina
Prinsessa af Sverige

Sophie af Mecklenburg g. Johan "den ståndaktige" kurfurste af Sachsen
† 1532
Johan Fredrik "den ädelmodige" kurfurste af Sachsen † 1554
Johan Wilhelm af Weimar
† 1572
Johan af Weimar
† 1605
Ernst I "den fromme" af Gotha
† 1675
Johan Ernst af Saalfeld
† 1729
Frans Jocias af Saalfeld
† 1764
Ernst Fredrik af Saalfeld
† 1800
Frans af Saalfeld
† 1806
Ernst I hertig af Koburg-Gotha
† 1844
Albert hertig af Koburg-Gotha
† 1861

Rikissa
prinsessa af Sverige † 1288
g. Henrik I, furste af Werle
† 1291
Rikissa g. Albert II "den fete" af
Braunschweig † 1318
Magnus I hertig af Braunschweig
† 1369
Magnus II hertig af Braunschweig
† 1373
Bernhard I af Lüneburg
† 1434
Fredrik "den fromme"
hertig af Braunschweig-Lüneburg
† 1478
Otto II "den segerrike"
hertig af Braunschweig-Lüneburg
† 1491
Henrik "den mellersta"
hertig af B. L. † 1532
Ernst I af Celle
† 1546
Wilhelm af Lüneburg
† 1592
Georg af Calenberg och Göttingen
† 1641
Ernst August I kurfurste av Hannover
† 1698
Georg I
konung af England
† 1727
Georg II
konung af England † 1760
Fredrik
prins af Wales † 1751
Georg III
konung af England † 1820
Edvard August af Kent
† 1820

Ludvig II storhertig af Hessen-Darmstadt † 1848 gift m. Wilhelmina af Baden † 1836

Alexander, prins af Hessen-Darmstadt
† 1888
Ludvig, prins af Battenberg † 1921
(af Mountbatten)

Karl † 1877
prins af Hessen-Darmstadt
Ludvig IV storhertig af Hessen-Darmstadt † 1892

gift med

Victoria I † 1901
drottning af England

Alice af England † 1878

Victoria

Lovisa.

73

Kronprinsessan Lovisa.

Kapplöpningsbanans ryktbarheter, vad de kc

Det var tävlingsinstinkten, som en gång väckte kapplöpningarna till liv och det är otvivelaktigt, att den ännu är en faktor av betydelse. Men inför den väldiga omfattning löpningsväsendet nu tagit i de stora länderna, kan man med fog spörja, om det verkligen endast är intresse för sport, tävlingsinstinkt, som håller hela denna apparat i gång. Säkerligen icke. Tävlingsinstinkten, inte ens anglosaxarnas, som enligt deras egna psykologer skall vara särskilt framträdande, är nog stark för att vara drivfjädern i ett så väldigt ekonomiskt maskineri, som löpningsväsendet i t. ex. England. Därtill behövs någonting som mäktigare eggar eller varför inte — tvingar folk att spänna sina krafter. Vad aldrig den mera generösa tävlingsinstinkten skulle kunna — den har dock ett drag av barnslighet i sig — det förmå vinningslystnaden och längtan för uppehället. Löpningarna skaffa bärgning åt stora lager av människor och bereda vinster och — förluster, som gå i det kolossala. Varje redogörelse för händelser på den engelska turfen rör sig i mycket hög grad om vad hästar kostat, vad de lämnat i förtjänst eller om de summor stallägare förtjänat på vadhållning. Från den stora massan vadhållare, de som spela utan att själva äga hästar, kan man i detta sammanhang alldeles bortse. Men det finns massor av yrkesmänniskor, representerande snart sagt inkomstskalans alla grader, från de framgångsrika tränarna och jockeyerna med inkomster som storindustriella chefer under kristiden ned till dem som sälja blyertspennor och öppna bildörrar vid kapplöpningsbanorna, vilka ha sin utkomst av löpningar. Var säker om att det är en nästan bättre inkomst,i varje fall säkrare, att sälja blyertspennor än att vara en vadhållare i högen. Vill man förtjäna på att taga emot rockar, sälja pennor och öppna bildörrar, skall man göra det där det spelas. Spel och gnighet gå illa ihop.

Främst är det dock naturligtvis de s t o r a vinsterna — de s t o r a vinsterpå de ibland små insatserna — som ta folks fantasi i rörelse, driva dem handling och komma dem att hop-

Flying Fox i löpningskondition. Mr J. Porter till fots. Jockey: Cannon.

köpet av Perdita II för dåvarande prinsen av Wales, sedermera kung Edvard, då han bildade sitt stuteri. Hon köptes för prinsens räkning av tränaren John Porter för 900 pund. Priset var ju icke överväldigande, men Porter berättar, att sir Dighton Probyn, då han för prinsens räkning utbetalade pengarna, anmärkte: "Ni kommer att ruinera prinsen, om ni fortsätter med att köpa de här fullblodshästarna". Sällan har någon olycksprofet varit mindre sannspådd. Kung Edward yttrade sedermera en gång till Porter: "När ni

74.

Mannerheim, Carl.

Flygblad. 12.2.1919.

Lägg ner arbetet kl. 12!

Demonstrera mot fästligheterna för den finska arbetareklassens bödel.

Till Stokholms arbetare!

De offentliga mötena i Auditorium och Folkets hus tisdag afton, besökta av 2,500 personer av olika socialistiska riktningar, beslöto rikta den uppmaningen till Stockholms arbetare att som en protest mot den finska dödsskalle-generalens hitkomst och de officiella högtidligheterna till hans ära företaga en *demonstrationsströjk om onsdag med början kl. 12 middag* samt därefter samling på Gustav Adolfs torg och angränsande gator.

Stockholms metallarbetarefackförening, omfattande 7,000 medlemmar, och många andra fackföreningar i Stockholm och ute landet ha inlagt en ljungande gensaga mot det ovärdiga och a proletär hederskänsla utmanande skådespelet med Mannerheims hi komst.

Kamrater! Låt nu denna protest i ord följas av en protest *handling*, det enda våra fiender respektera.

Klockan 12 kommer bödeln hit.

Kl. 12 upphöre arbetet i fabriker och på verkstäder.

Även vi vilja deltaga på vårt sätt i välkomstfästen.

Tag genast frågan till behandling på varje arbetsplats.

Arbetare, visa Er solidaritet i handling med det misshandlade och skändade finska proletariatet. Lösen är:

Kl. 12 — arbetsvila.

Auditorie- och Folkets Hus-mötena:
Kommitterade.

Sthlm 1919. Tr.-A.-B. Fram.

Flygblad

Kl 12. arbetsupphörande på arbetsplatserna i Stockholm i protest mot Mannerheims hitkomst

Utkastade av vänstersocialisterna (Socialdemokraten) vid Finlands bödel Mannerheims officiella högtidligheter anländande till Stockholm 12 Februari 1919 kl. 12 middagen

Vi samlas på Gustaf Adolfs torg samt Riksdagshusets och Börsbyggnadens gator

med anledning av att han personligt ansvarar för massmordet på de försvarslösa i Finland

och krossar upprörande försöken att förhindra arbetsfolket att demonstrera mot den finska bödeln

75

Mannerheim, Carl.

Flygblad. 12.2.1919.

Mördare.

Arbetare och kamrater, man dödligt skymfar och vanärar oss! Det finska proletariatets mördare och bödel, djävulen Mannerheim mottages som gäst, ställes under gästfrihetens lagar, föremål för mänsklig kärlek och omsorg. Denna mördare, som utan spår av misskund, utan ringaste förbarmande slaktat tiotusenden av dessa våra utpinade bröder, som i vild förtvivlan reste sig till revolution, som drivna av förtryck och nöd tvungits till kamp på liv och död för frihet och bröd — denne mördare, som i skogarna och vildmarken hopsamlat resterna av den blödande finska arbetarklassen, de överlevande ifrån slagfältet, kastat dem i fängelser för att där svältas, frysas och plågas ihjäl — denne mördare, som hjärtlöst högg huvudet av en arbetare på gamla Petersburgs gator blott för sitt nöjes skull — — detta blodiga vidunder, grymmare än det vildaste rovdjur — detta helvetets avskum, evigt förbannad av tusentals änkor och tjugufem tusen faderlösa barn, göres till föremål för högaktning och offentliga ärebetygelser.

Arbetare och kamrater! Detta är en utmaning, som vi måste upptaga — en skymf, som vi måste avtvå — en vanära som vi måste lyfta oss ur! Det är ett svidande slag i våra ansikten, som vi måste gälla med att slå igen.

En mördares lön är döden — icke hedersbevisning.

Mannerheim, Carl.

Aftonbaldet. 16.2.1919.

Aftonbladet 16 Febr. 1919.

"Mördare"-flygbladets tryckort upptäckt. Polisens spaningar efter tryckorten för det under onsdagskravallerna spridda flygbladet "Mördare" synas nu krönts med framgång. Man vill visserligen ännu inte lämna meddelande om resultatet, men så mycket kan sägas, att flygbladet tryckts på en mindre officin i Klara.

Aftonbladet. 1.6.1919.

En världsomseglerska.

Detta är en berättelse om en kvinna, vars vetenskapliga trängtan förde henne till Palestina och Island, två treåriga resor kring jorden och en forskningsresa till den då nästan fullkomligt obekanta ön Madagaskar.

Därjämte var hon hänvisad till sin egen rätt obetydliga privatförmögenhet. Hennes namn var Ida Pfeiffer, född Reyer, från Wien, och hennes efterlämnade arbeten: "En Wienskas resa till det förlovade landet"; "Resa till Island och Skandinavien"; "En kvinnas färd omkring jorden" osv., bilda källan till vår skiss.

Den märkvärdiga damen föddes den 14 oktober 1797 i Wien, där hennes far, J. Reyer, var en ansedd och förmögen affärsman. Enda flickan bland 6 syskon uppväxte Ida som en pojke så vild. Oskyldig och tillbakadragen förblev hon till sin död, men med sabel och gevär genomströvade hon skog och fält och skydde ej att pröva sina fysiska krafter i strid med gatuungdomen. Pappa Reyer gynnade denna extravaganta uppfostran; han såg i en fast stålsatt karaktär, även som husfru, huvudhemgiften för livet. Modern åter hyste annan åsikt, och då maken dog, försökte hon att föra sin vilda lilla flicka på andra vägar, i det hon tvang Ida, då blott 10-årig, att bära flick- i stället för gossdräkt. Denna förändring i hennes hittillsvarande levnadssätt hade dock ett så ogynnsamt inflytande på barnet, att det svårt insjuknade och återfick på läkares inrådan sina gosskläder. Först med det 13:e året insåg Ida själv nödvändigheten att bära kvinnodräkt, vari hon i början fann sig hjälplös och löjlig.

Om någonsin en förvänd uppfostran haft goda följder, var detta fallet med Ida Pfeiffer; beslutsamhet och förakt för smärta liksom manlig självbehärskning fick hon i rikt mått pröva på sin ingalunda jämna väg genom livet. En olycklig kärlek till sin lärare hjälpte hennes fasta karaktär allena övervinna; först fem år senare, 1819, beslöt hon sig för, för att undgå misshälligheter i hemmet, att anta ett giftermålsanbud av en dr Pfeiffer i Lemberg, en redan till åren kommen man; även detta giftermål blev en oavbruten strid mot nöd och vedervärdigheter av varjehanda slag. Ida Pfeiffer förlorade sin förmögenhet, maken sin indräktiga ställning, och först genom moderns död, 1831, kom hon åter i ett gynnsammare läge, som hon använde att sorgfälligt uppfostra barnen. Sedan hon äntligen sett dem alla gifta och försörjda hade hon nått en ålder av 45 år. Genom sin pojkaktiga uppfostran och sitt sorgefyllda liv van vid alla slags mödor och försakelser samt utrustad med en hos ett fruntimmer sällsynt kroppskraft och en järnhälsa, fattade hon nu, då hennes plikter ej mer bundo henne vid hemmet, det djärva beslutet att använda återstoden av sitt liv på resor.

"Redan som litet barn", berättar fru Pfeiffer i inledningen till sin andra resa, till Island, "hade jag den största längtan att komma ut i världen. Mötte jag en resvagn, blev jag ovillkorligen stående och såg efter den tills den försvann för mina ögon; jag avundades postiljonen, då jag trodde han varit med hela den långa resan. Som flicka om 10 å 12 år läste jag intet med större begär än reseskildringar och avundades visserligen ingen postiljon mera, men väl varje världsomseglare, varje naturforskare!"

Nu, i den redan framskridna åldern av 45 år, hände det, att hennes ungdomsdrömmar och reslängtan med oemotståndlig makt åter upplevde i hennes hjärta, och huru klart hon än föreställde sig alla hinder och faror, som måste möta ett ensamt fruntimmer i vildmarken, hur hon än sökte lösslita sig från sin älsklingsidé, var allt förgäves, hennes obetvingliga reslust behöll överhanden, och redan år 1842 anträdde hon sin första resa, till Palestina. Från Kairo genomforskade hon först det gamla Faraolandet med sina under: Nilen och Pyramiderna, uppsökte de vilda urinvånarna och gick därpå över näset vid Suez till Syrien och Palestina. Denna resas vetenskapliga resultat, som hon i en bok förelade allmänheten, väckte stort uppseende, och det bifall "En Wienskas resa till det förlovade landet" inbragte henne, bestämde Ida Pfeiffer att redan efter två år företaga en ny, större resa, denna gång till Island. Valet av just denna så ogästvänliga ö hade sin grund i hennes särskilda förkärlek för Island, där hon hoppades finna en natur som ingenstädes eljes. Efter sin återkomst kvarblev Ida Pfeiffer blott ett halvt år hemma, varpå hon, 1846, anträdde sin första världsresa, ett företag, som visserligen nu för tiden ej är så besvärligt, men som för ett halvt århundrade sedan och för ett fruntimmer gällde som ett vågstycke utan like.

Aftonbladet
I Juni 1919.

På egen hand genomvandrade hon det outforskade inre av Brasilien, besökte det kinesiska kustlandet och slöt med en turistfärd genom det genom inre krig och uppror högst osäkert vordna Afghanistan, graven för så många vetgiriga européer, genom Persien och Mindre Asien; en resa såsom denna har, så vitt man av vetenskapliga upptäcktsresor något vet, väl ännu aldrig företagits av ett fruntimmer på egen hand. Vid sin återkomst till Wien, 1849, hyllades hon i rikt mått av såväl lärda som lekmän, men hennes vandringslust var med denna djärva färd omkring jorden ännu ej stillad; hon gjorde redan följande år förberedelser till en ännu vidsträcktare resa. Förgäves föreställde henne barnen de stora faror, för vilka hon utsatte sig i vildmarkerna; fru Pfeiffer tillbakavisade alla föreställningar och sade skrattande, då man icke nog förskräckligt kunde skildra de människoätande vildarna på Söderhavsöarna: "Därmed har ingen nöd. Jag är för gammal och för mager, mig äta de ej."

Så anträdde hon då, 1851, understödd av österrikiska regeringen, sin andra världsresa.

Efter en långvarig sjöresa nådde Ida Pfeiffer Goda Hoppsudden och riktade därifrån närmast sin färd till Sundaöarna, för vilkas utforskning hon offrade nära 2 år. På jätteöarna Sumatra och Borneo, vilkas inre knappt vågat beträdas av en europés fot till följd av infödingarnas ogästvänlighet och grymhet, inträngde hon som en vetenskapens kvinnliga pionjär, ledsagad blott av några infödingar, till platser, som senare uppnåtts först av väl utrustade vetenskapliga expeditioner. Med instinktartad lätthet lärde hon sig göra sig förstådd av vildarna, och hennes harmlösa kvinnliga uppenbarelse skyddade henne för infödingarnas mordlust. I urskogarnas outforskade ödemarker, bland faror, som i tusenfaldig gestalt hotade den ensamma resanden, utförde den djärva frun vetenskapliga forskningar, vars resultat hon hemförde i stora samlingar av mineralier, zoologiska och botaniska sällsyntheter. Från Sundaöarna gick Ida Pfeiffer till den Australiska arkipelagen och Nya Holland, seglade under fruktansvärda havsstormar till Panamanäset och hemvände över Nordamerika och Hamburg efter mer än 4-årig bortavaro.

Alexander von Humboldt och den förste akademiske professorn i vetenskaplig geografi, Ritter, hade följt den företagsamma fruns resor med största intresse, hade brevväxlat med henne och inbjödo henne nu efter återkomsten till ett besök i Berlin. De ärebetygelser man visade henne i den preussiska huvudstaden kunde gälla som belöning för vad detta fruntimmers järnvilja hade uppnått. Alexander von Humboldt, vilkens älskvärda och erkännande brev till Ida Pfeiffer senare offentliggjorts, ställde om hennes utnämning till hedersledamot av det geografiska sällskapet, det första fruntimmer, som därmed hedrats. Humboldt och Ritter föreställde henne dessutom för prinsen av Preussen, sedermera kejsar Wilhelm, vilken som en erkänsla för hennes stora förtjänster om jordens utforskande förlänade henne guldmedaljen för konst och vetenskap. Ävenså utnämndes hon till hedersledamot i geografiska sällskapet i Paris.

I Wien, fädernestaden, blev hon ej så hyllad som i utlandet. Ja, det hördes t. o. m. tadlande röster mot henne. Detta mindre gynnsamma omdöme av hennes verksamhet hittills, men väl ej minst hennes egen obetvingliga forskningsiver, bestämde Ida Pfeiffer att åter lämna Wien redan den 21 maj 1856 för att uppsöka ett område, varom vetenskapen hade sig intet bekant, nämligen den stora afrikanska ön Madagaskar.

Den 60-åriga frun trängde djärvt från kusten in i det inre av ön, näst Nya Guinea och Borneo jordens största ö, och beslöt, endast ledsagad av några hovas, att uppsöka Madagaskars regentinnas residens, den blodtörstiga Ranovalo I, för att söka vinna denna för sig och sina geografiska planer och under hennes skydd kunna företaga en systematisk utforskning av underlandet "Oceanens drottning", som indierna på sitt bildrika språk benämna ön. Ranovalos make, konung Radama I, hade en gång gynnat kristendom och europeisk kultur, men hans genom Ranovalo föranstaltande mord år 1828 förintade i ett slag fredens sköna verk. Missionärerna dödades, skolorna förstördes, alla européer bortjagades och intet blekansikte hade sedan dessa skräckdagar vågat närma sig den fruktansvärda fru, som mördat sin egen make. Först kort före Ida Pfeiffers ankomst till Madagaskar hade det lyckats två intriganta fransmän, en f. d. handelsbetjänt och en f. d. slavhandlare, Laborde, att i hög grad vinna drottningens förtroende; men båda voro blott Frankrikes agenter, som tillställde en sammansvärjning i sitt lands intresse och som hade till ändamål att störta Ranovalos regering, stifta ett förbundsfördrag med kejsar Napoleon och senare annektera ön. Just vid denna tid, i de politiska förvecklingarnas höjdpunkt, anlände fru Pfeiffer till Ranovalos hov, där den anspråkslösa frun väl mottogs. Men olyckligtvis inlät sig den eljes så klarseende frun med de båda franska äventyrarna, med vilkas inflytande hon hoppades få hjälp till sitt företag, och bidrog därigenom själv till sin expeditions olyckliga utgång. Förgäves varnade henne den engelska konsuln i Mosambique, Mac Leod, för hennes intriganta vänner, så mycket mer, som England ej lugnt kunde åse Frankrikes annexionsplaner på en ö, av en så ytterlig vikt för de sjöfarande nationerna. Slutet blev, att Ranovalo upptäckte sammansvärjningen, de två fransmännen blevo, för att undvika förvecklingar med Frankrike, blott utvisade, men de övriga deltagarna avrättades. Även vår väninna, vars förbindelse med upphovsmännen låg öppet nog i dagen, hotade samma öde. Då lade sig drottningens älsklingsson, senare konung Radama II, ut för den gamla frun och räddade henne från ett så fruktansvärt slut. Dock framtvang drottningen den "vita förräderskans" utvisande, och så förde man den stackars frun utan att unnas rastedag genom de farligaste vildmarker till kusten. Kustfebern, som rasar så fruktansvärt på öns ostkust, att den benämnes "De vitas kyrkogård", hade redan angripit Ida Pfeiffer, innan hon kunde komma ombord på ett engelskt skepp. Hennes äregirighet strävade dock emot att utan vetenskapligt resultat hemvända, hon ville från Mauritus besöka Australien, men krafterna voro brutna, och dödsmärkt ankom hon den 15 september 1858 till Wien, för att få veckor senare, 28 oktober, lägga sitt huvud till vila i den sista sömnen.

Hennes efterlämnade resedagböcker utgåvos av hennes son och samlingarna ha tillfallit British Museum i London.

Läsaren skulle möjligen kunna hålla henne för en mankvinna till följd av hennes jättelika företag, för en dylik emanciperad varelse som överskridit kvinnlighetens gränslinje, men det var världsomseglerskan, efter allas omdöme som kände henne, alls icke, hon var och förblev i allt den anspråkslösa tyska husmodern. Väl mer har namnet "Kvinnovärldens Ahasverus" något riktigare i sig, om man därmed vill beteckna den djärva fruns okuvliga vandringslust. Ty djärvhet visade hon som den tappraste soldat. "Om hon på sluttningen av Kordillererna föll i en av krokodiler vimlande flod, om hon anfölls av persiska rövare, om kinesiska pöbeln hotade stena henne, så tog hon dylika äventyr", säger en samtida, "med största jämnmod, som andra av hennes kön på en bal skulle tagit om klädningens besättning avfallit!"

I dag känner man den djärva världsomseglerskan knappt ens till namnet, och så uppfyller denna lilla skiss väl ändamålet att för en vidare krets av allmänheten åter göra uppmärksam på den märkvärdiga fruns levnadslopp och färder.

Plessen, Marie-Louise.

Snällposten. 3.1.1930.

Cause célèbre inom Danmarks högaristokrati.

Märkligt bedrägeri av dansk baronessa.

Utger ett främmande barn som sitt. Avslöjas av svärmodern.

Från Cannes i södra Frankrike kom i går ett meddelande, som är ägnat att väcka både förvåning och uppmärksamhet inte minst i Danmark och Sverige. Det rör sig om undanstickandet av ett barn och huvudpersonerna i denna affär tillhör den danska adelsfamiljen Plessen, som är nära befryndad med den svenska släkten von Eckermann.

Den 34-årige huvudmannen för den danska grenen Plessen, baron Georges Plessen, har en längre tid legat sjuk i Cannes, och under tiden har hans amerikanskfödda fru försökt att bedraga sin man och den Plessenska familjen i det hon utgivit en annans barn för sitt eget. Den som kommit bedrägeriet på spåren och avslöjat det hela, är baron Georges Plessens moder, baronessan Sophie-Louise Plessen, av den svenska ätten von Eckermann.

Historien är i korthet följande:

I slutet av september hade en dam under namnet baronessan Marie-Louise Plessen lagt in sig på en klinik i Cannes, där hon den 3 oktober födde en flicka. Dagligen hade hon blivit tillsedd av sin kvinnliga sekreterare, som uppgavs heta Denice Mercier.

Emellertid anlände för någon tid sedan en äldre dam från Köpenhamn, baronessans svärmor, och då konstaterades, att den kvinna, som framfödde ett barn på kliniken, inte var baronessan Marie-Louise utan en fransyska vid namn Denice Mercier. Den, som uppträtt som sekreterare och utgivit sig heta Denice Mercier, var däremot baronessan Marie-Louise Plessen.

Den unga baronessans avsikt med att på detta något bekväma sätt skaffa sig en dotter låg i öppen dag, nämligen att försäkra sig om arvsrätten till familjens gods och förmögenhet. Baron Georges Plessen är höjd över alla misstankar, då han legat sjuk och inte haft en aning om sin hustrus handling.

Den gamla baronessan Sophie-Louise Plessens resoluta ingripande får sin förklaring än mera därigenom, att hon aldrig kunnat fördraga sin svärdotter, med vilken hennes son gift sig, då han för några år sedan vistades i Kalifornien, där han ägde en stor farm. Redan från första början hyste hon misstankar mot amerikanskan, och då hon underrättats om att hon blivit farmor, tog hon utan att ana sammanhanget ensam till Cannes. Vad ingen anat, inte ens sonen Georges, fick hon genast uppklarat. Såväl svärdottern som Denice Mercier ha nu anmälts för polisen.

Baron Georges Plessens äktenskap, vilket som nämnts ingicks under hans uppehåll i Amerika, och som nu väl med det snaraste kommer att upplösas, ingicks under lika dramatiska omständigheter, som det nu kommer att upplösas. Baron Georges blev nämligen häftigt förälskad i den unga Marie-Louise, som då var gift. Redan på den tiden kom hon i konflikt med lagen och satt en tid i fängelse i Kalifornien. Detta verkade inte på något sätt avskräckande på baronen, som i stället hela tiden hon vistades i fängelset, besökte henne där. Omsider blev det så giftermål. Liksom i sensationsmättade romaner kommer icke heller här en epilog i tragisk riktning att saknas: uppgörelse inför domstol.

Familjen Plessen, som härstammar från Mecklenburg, kom i slutet av 1600-talet till Danmark, där senare flera av dess medlemmar fått mottaga grevevärdigheten. Den av familjens medlemmar, som under senare tid gjort sig mest bemärkt, var kammarherre baron Otto Plessen, som 1848—50 var Danmarks sändebud i Ryssland, och som gifte sig med den ryska furstinnan Varvara Sergjevna Gagarin. Deras son Joseph, som sedermera blev kammarherre och avled 1912, ingick 1891 äktenskap med Sophie-Louise von Eckermann, dotter till den år 1839 till Sverige inflyttade godsägaren och kammarherren Anton von Eckermann. Baronessan Sophie-Louise Plessen är sålunda syster till överstekammarjunkaren Wilhelm von Eckermann och befryndad med bl. a. släkterna von Hallwyl, Wachtmeister, von Rosen och Rettig.

Förutom sonen Georges har baronessan Sophie-Louise Plessen fyra barn till, två söner och två döttrar, av vilka senare den äldsta, fru Louise Hasselbalch, änka sedan 1925, är känd för sina kapplöpningshästar och sin skicklighet som ryttarinna. På Europas mondäna kapplöpningsbanor är hon allmänt känd och ses ofta deltaga i tävlingar. Även i Sverige, framför allt i Falsterbo, har hon vid åtskilliga tillfällen deltagit i prishoppningar.

Gävle Dagblad. 16.9.1926.

Gävle Dagblad

Teater - Musik

Henrik IV. 16/9 26

Från mina pojkår minns jag med vilken förtjusning jag ägde en liten trollerisak från John Fröberg i Finspong, en liten nickelask, som man behändigt kunde trolla bort vilka småsaker som helst i. Här ser du nu, kunde man säga till en kamrat, nu ser du jag lägger i en chokladcigarrett; men titta nu, vips, är den borta. Och nu ser du att ingenting finns i den, men titta nu, här har du den igen! Ja, det var en trevlig sak och jag gjorde stor trollerisuccès med den.

Det har också Pirandello gjort. Hans trolleripjäser äro visserligen dramer och högtidliga ting men systemet förefaller på något sätt lika. När man läser några av Pirandellos pjäser förbluffas man över den trolleriaktiga virtuositet och tekniska fingerfärdighet han briljerar med och den fyndighet, varmed han varierar sina dramatiska séancer. Men man gör honom dock, enligt min mening, stor orätt om man i denna dramaturg på modet bara ser en scenisk professor Hofzinser, full av skicklighet och rutin i yrket, men tom på verkligt innehåll. Det Pirandello med förkärlek lägger i sin trolleripjäs är ingenting mindre än hela verkligheten, problemet om sken och realitet, tingens och personlighetens vara i filosofisk mening. Titta, säger han, nu ligger verkligheten här; men vips! ingenting alls, bara sken och tomhet. Och här, nu ligger här ingenting, men se nu, det tomma är borta, skenet får kropp! Nästan alla hans pjäser återkomma till detta problem, nästan alla ha den dubbelbotten, varmed han kan trolla bort det reala till ett tomt sken och i nästa sekund låta skenet växa till en dominerande verklighet, brutal och dramatisk som livet självt.

Denna förbryllande blandning av skenverklighet och verklighetssken har kanske starkast fått sin dramatiska form i Sex roller söka en författare, där Pirandello med nästan diabolisk skicklighet förvänder synen på åskådarna. I en annan pjäs, För att skyla sin nakenhet, varierar författaren temat på ett moderatare sätt men även här är syftet delvis detsamma: att blanda hop pjäsens figurer med pjäsens skådespelare eller med andra ord ge intryck av att pjäsen kommer till först när och i samma ögonblick den spelas.

I Henrik IV äro personerna mera kostymerade. Jag menar nu inte bara den historiska kostymen. Utom sin konungsliga skrud har, åtminstone huvudpersonen, även en andlig förklädnad, som författaren begagnar för att leka kurragömma med åskådarna: galenskapen, dvs. först den verkliga, sedan den simulerade galenskapen och slutligen den simulerade galenskapens verkliga galenskap! Även här är Pirandello sig lik i sin lust att förvirra, lösa upp och inveckla, belysa och fördunkla. Och fast ämnet här snarast utgör ett psykiatriskt specialfall sättes ändå vid ridåfallet hans stora förbryllande frågetecken efter Verkligheten.

Den har väl knappast de riktiga proportionerna, som vill göra Luigi Pirandello till en ny Shakespeare, dramats store förnyare, men den gör sig säkerligen också skyldig till överdrift, som i honom bara ser en dramatisk såpbubbla, höjd mot skyarna av modernitetens vindar. De stridiga omdömena visa på att Pirandello i alla händelser icke är någon likgiltig författare och han har obestridligt genom sin nya scenstil öppnat ett fönster bakom den gamla teaterns kulisser, genom vilket en nypa frisk luft kan strömma in, så behövligt just nu, när Fru Thalia ligger i tvinsot.

Intressant är han i varje fall och Anders de Wahl är all heder värd för sitt, kanske djärva, försök att introducera den exklusive italienaren även för landsortens publik.

för landsortens publik. Att döma av åtminstone Gefle behöver han heller inte ångra sig. När pjäsen i går kväll framfördes på vår teater var salongen fylld till sista plats, fängslad av skådespelets egendomliga stämning så starkt, att den först efter sista akten fann det passande att bryta den och bryta ut i applåder. Liksom Henrik IV i pjäsen bara med ett ord böjde rådgivarna till golvet bröt de Wahl också gentemot publiken allt motstånd genom sitt nästan hypnotiska spel. Ibland ville man väl protestera, men snart gav man sig på nåd och onåd inför den intensivt suggestiva stämning han skapade. Tiden medger ingen analys av den märkliga prestationens detaljer. Må det räcka med att konstatera att den var ett sceniskt kraftutflöde av en betvingande effekt.

Övriga roller, alla fast bundna tillsammans av en precis och samstämmande regi — de Wahls — underordnades pjäsens huvudfigur i riktigt förhållande. Spelets kvalité stod här inte — och detta är sällsynt — i direkt proportion till rollhäftets kvantitet. Som markisinnan var det sålunda ett nöje att återse Valborg Hansson, här i Gefle — om jag minns rätt — icke sedd på scenen sedan Den gröna fracken för några år sedan. Märta Hallström hade ingen uppmuntrande roll, men hon gjorde det bästa möjliga av den — »med ett nobelt utnyttjande av nyanseringseffekterna», som det heter i en annan Frida-avhandling! — Josef Fischer i baron Titos gestalt skulle man gärna önskat se med en smula mindre bonhomie och mer djävulsk ondska och illistighet. Däremot var hans replikkonst över allt beröm, naturlig och säker. Eric Randolf och Nils Ohlin, de båda »hemliga rådgivarna», gåvo båda övertygande och skickliga uttryck åt sin assisterande, men icke oviktiga verksamhet. Den senare minns man sedan föregående besök för pigga ynglingagestalter och Randolf är ett nytt scennamn, som man förs hoppas ger anledning till omnämnande av mera ingående art i en framtid. Återstående figurer voro kläder.

Efter slutakten bröto, som sagt, applåderna lös, och de Wahl hyllades med blommor.

S—ss.

DAGBLAD torsdagen den 1

Göteborgs Handels- och Sjöfarts tidning. 28.9.1926.

Göteborgs Handels- o. sjöfarts tidning 27/9 26

de Wahl-turnén på Lorensbergsteatern.

Pirandellos "Henrik IV" trotsar egentligen varje försök till ett utförligt referat. Författaren själv har behövt hela den långa första akten för att förklara, att hjälten inte är den franske konungen utan den tyske kejsaren, han som kämpade mot Gregorius VII och gick till Canossa — att det inte heller alls är han, utan en sinnessjuk man som fått slott och betjäning utstyrda i tiohundratals-stil, därför att vansinnet började vid en kostymfest där han själv uppträdde som kejsar Henrik. Denne man har sedan åratal upphört att vara galen, men han har spelat vidare därför att han inte längre kände sig höra hemma i det verkliga livet. När hans släktingar komma till honom, med några klumpiga planer att göra honom frisk igen, tvingas de uppträda i historiska kostymer och resonera politik från Gregorius VII:s tid. Men trots att han söker låtsas om ingenting, uppfattar han detta besök som en oerhörd oförsynthet. I hastigt mod uppdagar han för sin betjäning att han bara spelar, att han driver gäck med dem allesamman. De föra hemligheten vidare och plötsligt står han avslöjad inför hela sin omgivning. Upplösningen tillåter flera tydningar — naturligtvis, skulle man kunna säga, när det gäller Pirandello, som älskar det villsamma. Mannen sticker ner sin forne rival, och för att undgå ansvaret återgår han till att spela vansinnig. Det är den enklare förklaringen. Men möjligen är meningen den att han även denna gång skyggar tillbaka för det verkliga livet. Men nu kan han inte s p e l a vansinnig längre, han måste på allvar låta töcknen sluka sig på nytt. Hans sista kloka handling är att ta hämnd på sin fiende.

Man kan inte tala om denna omständliga intrig utan att bli spetsfundig. Själva stycket är det i hög grad. Men det märks mycket mera vid läsningen än vid uppförandet. När man läser pjäsen är det så många oväsentligheter man hakar upp sig på. Man skall följa läkarens psykiatriska resonemang, försöka begripa den medeltidspolitik som talas och reda upp de intrasslade släktskapsförhållandena. Alltsammans blir vidare enklare när man ser stycket. Mycket av det som sägs blir likgiltigt, och man förstår att det också bör så vara. Huvudsaken är den trolska värld, som den sjuke byggt åt sig — som han försvarar, uppger och vinner tillbaka och där hans lidande gestalt reser sig väldig mot de andras obetydlighet.

Henrik IV:s roll dominerar stycket, som till stora delar bara är en monolog. Den är en jätteuppgift. Men man kan förstå att den måste ha fascinerat de Wahl med sin dubbelhet av patos och förställning. Här äro alla vardagens skrankor borta och utrymmet fritt för de starka och djärva uttrycksmedlen. Första aktens spel tog sitt häftiga grepp om åskådarens fantasi. Det var grellt, och man värjde sig mot en del patologiska detaljer, som snarast föreföllo missvisande. Men det stod en isande ensamhet kring denne besynnerlige botgörare, som är så virtuos på dårskap och ändå i sin lidelse så nära att falla ur rollen. Mera helgjuten och behärskad var nog andra aktens skildring av mannen som kastar sin förställning. Dessa patetiska scener med den förskrämda omgivningen gjorde de Wahl som den i anden brinnande skådespelare han är. Genom att mannen visar sig sådan han verkligen är, träder honom det förflutna närmare än förr. Hans klagan över sitt förspillda liv tolkade de Wahl med enkel och gripande innerlighet. Utomordentligt vacker blev slutscenen där mannen resignerat återtar sin roll som kejsare för att inte förbrylla sin gamle betjänt, som själv troget spelat för honom i tjugo års tid och som ännu ingenting vet om den stora förändringen. Den scenen är också skriven av en diktare.

Tredje akten är kort och tumultuarisk. de Wahl återgav upplösningen så som om vanvettet efter mordet var verkligt och icke låtsat — det stämmer avgjort bättre med den höghet, figuren onekligen besitter från författarens hand och åt vilken de Wahl i andra akten gett så fängslande uttryck. Här bör man också erinra sig hans medspelare. De presterade över lag ett gott och ambitiöst arbete. Skall man särskilt framhålla någon är det hr Randolf för hans intelligenta och mycket påpassliga spel som ene "rådgivaren". För övrigt återsåg man med nöje Märta Hallström, som för en del år sedan under en kort tid var publikfavorit på Stora teatern. Fru Valborg Hansson, Josef Fischer och Wilh. Högstedt skötte samvetsgrant sina respektive roller. Man kan inte tala om stjärnspel denna gång. Det är sedan en annan sak att en av rollerna så totalt överskuggar de andra.

Salongen var fullsatt och publiken påtagligt förtjust över att få återse hr de Wahl. Styckets allvar dämpade kanske stämningen något, men han fick många inropningar och många praktfulla blommor.

B. B—m.

Göteborgs Morgonpost. 28.9.1926.

82.

Pirandellopremiär på Lorensbergsteatern.

Herr de Wahls Henrik IV inför Göteborgspubliken.

KUNGEN MÖTER VANLADERNA FRAN DET FÖRFLUTNA.
Fru Walborg Hansson som markisinnan av Toscana, hr Högstedt som abboten av Cluny och hr de Wahl som Henrik den fjärde.

Det är en hel rad herrar som försöka att hålla dramat vid liv i vår tid, och de allra flesta anse att detta bara kan gå för sig med hästkurer. Till dem som allra mest intensivt arbetat på att sätta dramat i förbindelse med vad som kallas "20:de århundradets mentalitet" intar väl tills vidare Luigi Pirandello första rummet. Hans "Sex roller" ha gjort succès och skandal omväxlande på två världsdelars scener nu under flera år, innan man hann upptäcka att författaren i själva verket inte alls är så konstig som han ser ut. "Sex roller" är ett enhetligt, starkt och framför allt klart drama, vilket Lorensbergsteaterns publik väl får tillfälle att märka innan spelåret går till ända. Kanske var det fördelaktigt för författaren och vår uppskattning av hans speciella teknik att han först kom att introduceras här med sitt mindre förbryllande stycke Henrik IV, som hr de Wahl är älskvärd nog att gästa oss med, sedan han med sin kongeniala tolkning av huvudfiguren redan förtjust de två huvudstäderna på halvön.

Stycket — som förut varit föremål för en utförlig analys i dessa spalter — handlar om en italiensk ädling, som efter ett olycksfall i ungdomen blivit omtöcknad så att han under lång tid identifierar sig med den olycklige tyske kejsaren, vars roll han utfört under ett maskeradupptåg. Efter åratal av fortsatt och av omgivningen respekterad tvångsföreställning har han så småningom tillfrisknat, men ej sett sig någon möjlighet att återtaga sin verkliga plats i livet. Han har fortsatt sitt skugg- och skenliv och ställes först inför en kris när han får ett besök av sin ungdoms älskade, en av livet försimplad och banaliserad kvinna, och några andra personer, däribland damens dotter — en avbild av moderns unga skönhet — samt den äldre damens älskare och en sjaskig läkare, som övertalat de andra att spela med i en komedi i uppgift att väcka den förment sinnesrubbades medvetande om yttervärlden och på så sätt bota honom.

Mötet mellan det yttre livets representanter och den på sitt sätt lika verkliga värld som den isolerade byggt upp åt sig är ju ett tacksamt fynd för en dramatiker, och konflikterna börja genast. Det grånade och förgrämda majestätet igenkänner genast de uppvaktande och underhåller dem — en modern Hamlet — med att spela en scen för dem, vari äkta lidelse och spelad galenskap smälta tillsamman på ett sätt som gör dem förbryllade och ger dem onda aningar om den tragiska karaktären av det äventyr de givit sig in på. Hur detta sedan logiskt utvecklas och bringas till en regelrätt kulmination, därom handla dramats två senare akter, i vilka författaren anser sig kunna umbära något av den för våra nordiska öron litet väl bullrande retorik som frodas i den långdragna introduktionen — som dock med lätt hand förkortats i det sceniska återgivandet. I stället får han tillfälle att låta sitt onekliga skarpsinne spela på motivet förnuft-verklighet kontra galenskap-overklighet på ett sätt som håller åhörarnas tankeapparat i oavbruten verksamhet, samtidigt med man gripes av rörelse inför det utblommade människoliv, över vars öde han låter den ena strålkastaren spela efter den andra.

Anders de Wahl tycks ha vunnit flera lagrar med denna roll än med någon annan på många år. Det är också svårt att tänka sig någon annan, i varje fall någon annan nordisk skådespelare, som råder över ett själiskt register nog rikt och en teknik nog detaljerad att kunna ge full verklighet åt denna sönderbrutna, men under lidanden och självbeskådande oändligt förfinade och rikt facetterade själ, som författaren här låter oss skåda liksom från insidan. Skådespelaren förmår här det otroliga att från första minuten till den sista, under de "spelade" scenerna såväl som under de äkta kända, hålla ihop figuren för våra ögon, göra honom sammanhängande och mänsklig. Det är svårt att säga är han gör det starkaste intrycket, under första aktens simulerade vanvett, när hans överlägsna intelligens snärjer besökarna-offren i insinuationernas konstrika väv, när han efter den frivilliga demaskeringen blottar sin starka och ömma själ, eller när han, hetsad av slutets brutala uppgörelse, gripes av ett denna gång ej spelat raseri, som för honom ånyo öppnar de mörkrets portar, som han en gång undsluppit. Man har bara att vara tacksam över att äga en konstnär som både vågar och kan ge gestalt åt detta själiska drama, så långt bortom den värld där dramatiken annars söker sina ämnen.

I ensemblen återsåg man med nöje både fru Walborg Hansson och fru Märta Hallström, den unga skådespelerska som en gång skänkte oss Örnungen och sedan försvann från vår horisont. Bland herrarna gjorde sig hr Eric Randolf fördelaktigast bemärkt. Man tyckte annars att tonen i den yttervärld, som skickade sina representanter till den i drömmarna levande, gjordes litet för markerat vulgär. Dissonansen mellan Henriks sublima skenliv och de andras nätt och jämt eleganta packaktighet blev så stark, att man knappt ville förstå att de båda världarna kunde komma i någon beröring alls. Det är den enda anmärkningen man kan rikta mot denna annars med så fin känsla uppbyggda föreställning.

Randolf, Eric.

Upsala. 18.10. 1926.

Upsala 18/10 26

TEATER

Pirandello och de Wahl

utgjorde lördagens och söndagens evenemang för det teaterintresserade Upsala.

Italienaren *Pirandello* är i detta nu så omskriven och ämnet så uttragglat att en förnyad analys är alldeles onödig. Den någorlunda läskunnige och konstintresserade känner mer än väl ''problemet'' i Pirandellos dikt, hur det kretsar kring jagets enhet och personlighetens klyvning, ideligen är ett och detsamma: var är ''liv'', vad är ''dikt'', i vad mån ''lever'' en människa?

Hans *Henrik IV* är väl ej så ''koncentrerad'' som ''Sex roller'', men i gengäld är skådespelet mer dramatiskt i den gängse meningen, mer gripbart, rent spännande. Liksom Pirandellos verk överhuvudtaget har Henrik IV blötts och stötts, kritiken har tyckt än så, än så. Till diskussion inbjuder alltid Pirandello, men den som i Henrik IV ej kan finna annat än ''andligt taskspeleri'', den har säkert ej själv den rätta ödmjukhet, han frånkänner Pirandello och med vilken all konst bör givas och anammas. Och att underkänna Henrik IV ''konstnärligt'' går väl ändå ej?

Man kan — och bör — diskutera Pirandello, men man måste också uppleva honom. Ett verk som Henrik IV kräver åskådarens fulla uppmärksamhet och — underkastelse. Den griniga kriticism, som ingenting annat är än ett ideligt hävdande av den egna lilla originaliteten som självändamål, den betyder här inte det bittersta, varken för diktaren eller — den grinige.

Att ''uppleva'' Henrik IV är ingen svårighet, när *Anders de Wahl* gestaltar figuren. Det har redan överallt i landets tidningar ödslats så många lovord på denna kongeniala skådespelarprestation, att några adjektiv till ha föga värde.

Man kan peka på detaljer — för signaturen stå främst första scenernas patologiska utformning, andra aktens skakande moment, självuppgörelsen vid brasan och replikerna om oljelampan, vilka liksom i en blink gåvo hela den fasansfulla ensamheten och kyliga ödsligheten kring den tillfrisknande, samt slutscenen med de slocknande ögonen i det vitsminkade ansiktet.

Vår tacksamhet till hr de Wahl bör sedan ej bara gälla hans rollgestaltning; även som programsättare är han i alldeles särskild grad värd publikens tack. Det är gunås ej alltför ofta som landsortens teaterintresserade bjudas program av den konsnärliga halt som nu var fallet.

De medagerande skötte sig bra — de äro ju på det hela taget bara statister. Fru *Valborg Hanson* gjorde med säker smak och god diktion den åldrande markisinnan; man märkte särskilt de stumma igenkänningsscenerna med Henrik IV, där minnena vakna och hennes härdade kokotthjärta för ett par ögonblick klappar varmare. Av de övriga kan hr *Randolf* nämnas som kejsarens förtrogne — det var helt enkelt en förträfflig liten rollskiss — och hr *Josef Fischer* som den cyniske boven.

Trots de otillfredsställande lokala förhållandena hade regissören lyckats få fram den känsla av instängdhet och nermörk tristess som skall prägla denna fingerade tronsal för en sjuk och lidande människa.

En fulltalig, akademiskt betonad publik — varibland märktes universitetets rektor — avtackade främst hr de Wahl med hjärtliga inropningar. På söndagskvällen hyllades hr de Wahl av turnéledaren hr Högstedt med en blomsteruppsats från sujetterna och publiken instämde med livliga applåder i hyllningen.

Pir Ramek.

Roosval, Ellen.

Fäderneslandet. 28.7.1906.

"Nedtystat" har man också länge en af de numera (i skilsmässotider) så vanliga äktenskapsskandalerna. Men då allting lär vara klappadt och klart för själfva den lagliga skilsmässoproceduren, torde det göra mindre, om jag redan nu för dig antyder, hvarom fråga är, — hälst som du i alla fall snart får läsa det "officielt" i de öfriga bladen.

Jo, det gäller en kammarherre, öfveradjutant och major i generalstaben, som på sin tid lät tala om sig såsom militärattaché i Berlin. Kammarherren har snart i 20 år varit gift med en rik*) grefvinna, hvars pengar bokstafligen vuxit på träd... uppe i Norrland. Att äktenskapet inte varit just något idealdito, har väl de initierade redan länge

*) Till sättaren: Sätt icke riks-!

vetat; men man har i alla fall ansett det vida "lyckligare" än sagda grefvinnas yngre systers äktenskap med en skånsk officer, som numera af svärfadern på visst sätt internerats nere å en skånsk egendom — för att hålla honom borta från det farliga "gröna bordet". Då den äldre systern i alla fall nu, som sagdt, härdat ut i nitton år, trodde man att det väl icke var så farligt, allra hälst som sonen redan är aderton år gammal och lär vara fäst vid båda föräldrarne.

Men det lär vara den gamla historien om "ormen i paradiset", — "tredje man", du vet...!

*

Hvar 8 Dag 1 Juli 1917.

" Roosval, Ellen 85

Frustuna vackra kyrkogård i Södermanland har fått en märklig sevärdhet i det i dagarna resta *grafmonumentet* å Kammarherre Vilh. v. Eckermans å Södertuna familjegraf. Konstverket är modelleradt af fru Roosval, född Halwyll och under hennes öfverinseende hugget af konstnären Sucharda från Stockholm. Å monumentet ser man i relief utförda bilder i gammalkyrklig stil, öfverst den frigjorda själen, vidare Kristus omgifven af Guds tankar, Josefs nedsänkande i brunnen, Isaks offrande och nederst Ebba och Vilhelm v. Eckerman hvilka vid resp. 26 och 9 års ålder aflidit och här hafva sin graf. Monumentet som är hugget i västkustgranit, väger 10,000 kg. och mäter i höjd närmare 5 meter.

Foto. Nilsson, Trosa. *Ritning: Bengt Silfverstorpe.*

KONSTNÄRLIGT GRAFMONUMENT.

Roosval, Ellen.

Saisonen 1919. No. 1.

FRU ELLEN ROOSVAL FÖDD GREFVINNA VON HALLWYL
EFTER OLJEMÅLNING AF GERDA ROOSVAL-KALLSTENIUS

87

Roosval, Ellen.

Saisonen. 1919. No. 1.

TYMPANON I NORDPORTALEN AF MURAMARIS' TRÄDGÅRD (GOTTLÄNDSK SANDSTEN)

FRU ELLEN ROOSVALS SKULPTURER

AF *MATTS A. STENSTRÖM*

I våra dagar, då det är så vanligt att bildande konstnärer minst lika väl som de yrkesdrifvande affärsmännen förstå uppskatta reklamens betydelse, ställer man sig gärna litet skeptisk mot möjligheten, att det ännu skulle kunna finnas en och annan verkligt betydande, mogen talang, som håller sig undan offentligheten för att i tysthet och med alldagsfrämmande fördjupning fullfölja en konstnärlig gärning. Men det händer stundom att verkligheten rent på kif gör ett undantag för att komma skeptikerns världssyn på skam. Det är just tjusningen med hans blott skenbart öfverlägsna ståndpunkt. — —

Att vara en föga känd konstnär kan nu heller inte synas de flesta så synnerligen lockande. All äregirighet å sido, så medför det att äga ett kändt namn i regel förmåner, som för många äro lifsvillkor. Fru Ellen Roosval, född riksgrefvinna von Hallwyl, har emellertid kunnat ägna sig åt konsten utan någon tanke på offentligheten och hon har gjort det med sådant resultat, att vi numera i henne äga en betydande bildhuggarinna, som högst få känna till äfven inom konstvännernas krets. Hon har blott någon enda gång deltagit med något enstaka arbete på utställningar, undvikit pressomnämnanden och det är blott därför, att hon nyligen i det närmast bragt färdigt ett arbete, som i många år bundit hennes krafter, som Saisonen fått tillåtelse att till ett par fotografier foga några raders text.

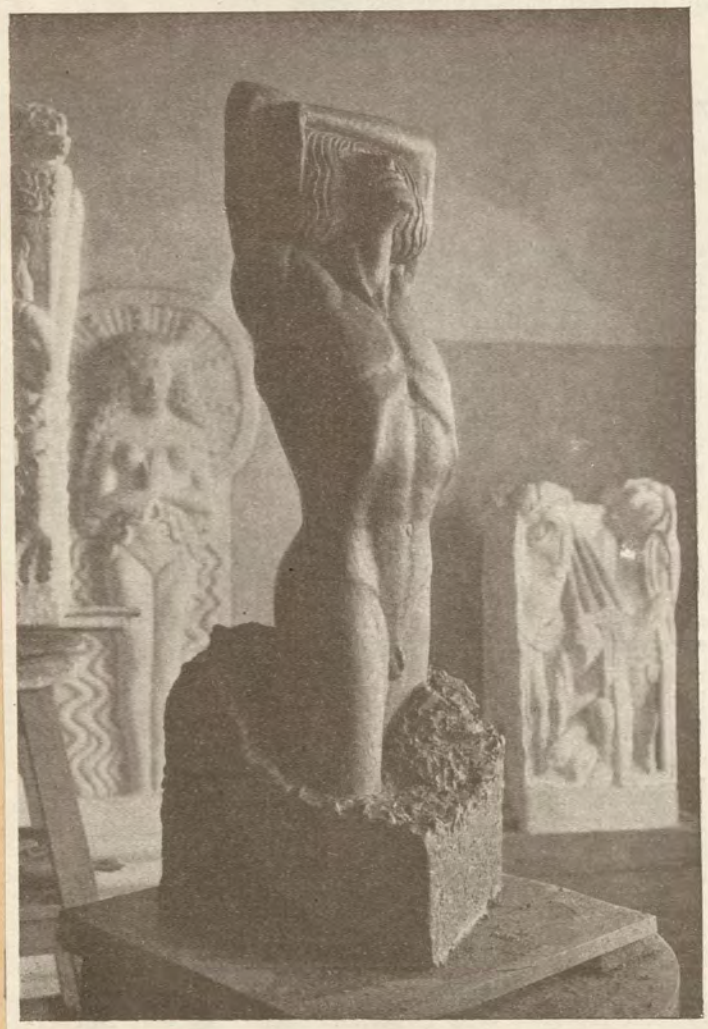
Då man ej haft tillfälle att på någon samlad utställning ta fru Roosvals arbeten i betraktande, erbjuder det naturligtvis också särskilda svårigheter att af spridda intryck samla ett uttömmande omdöme och något sådant åsyftas ej heller med dessa rader — det är nog med att understryka det intryck som hvarje enskildt verk förmedlar: en betydande konstnärinna. Sådan konst, som aldrig blifvit tuktad af kritiken och som ej kommit till under den självpröfning som ligger i frågan »hvad skola människorna säga», får oftast något amatörmässigt och tillfälligt öfver sig. Men hos fru Roosval har denna främmande kritik på ett sällsynt lyckligt sätt ersatts af en på en solid grundval af förfinad kultur och osviklig konstnärlig känsla byggande självkritik. Det är rent förbluffande hvilken självständig konstnärstyp hon på detta sätt utvecklat — ännu säkerligen ej slutgiltigt utformad i sina detaljer, men dock fullt klar till sina hufvuddrag. Bakom det djupa kunnande som röjs i fru Roosvals arbeten ligger ej ett än så långvarigt knådande med lera för nöjes skull och tidsfördrif. Ånej, det har förvisso kräft allvarlig kamp och möda, noggrant och kärleksfullt studium af de växlande materialens karaktär och brottning med vanskliga problem. Så långt kommer ej en bildhuggare utan grundlig möda, hur stor hans begåfning än är, och ej utan en djup tillgifvenhet för konstarten.

Fru Roosval började att utbilda sig för måleriet. Hennes lust stod visserligen till skulpturen, men hon kände sig ej äga krafter för det tyngre arbete den kräfver, och i åtskilliga år arbetade hon tappert för att komma till rätta med färgerna. Resultatet blef emellertid knappast annat än att hågen till skulpturen växte. Och när så de fysiska krafterna började återvända, tog

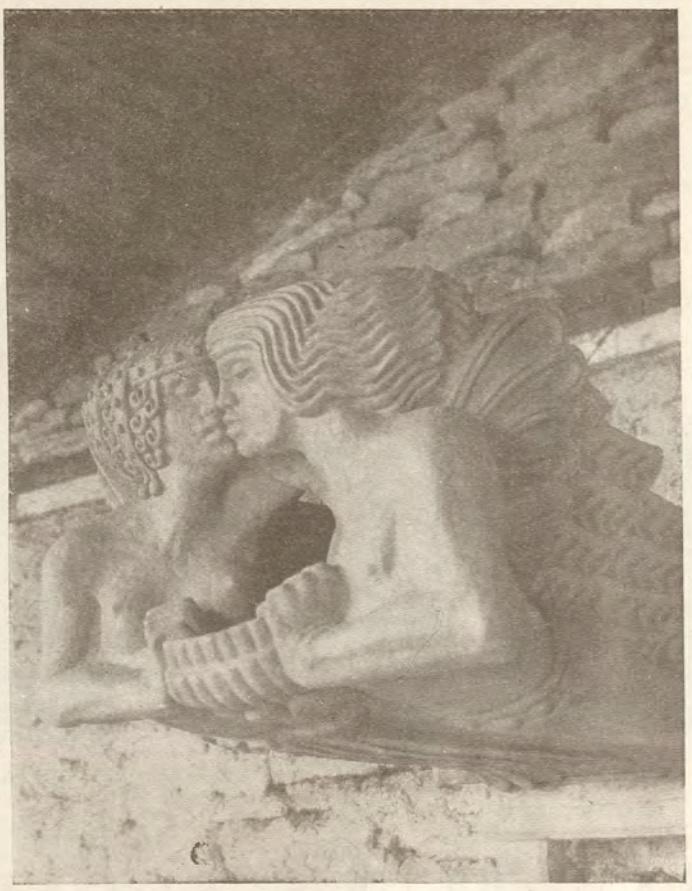
hon med ett slag det resoluta steget — staffliet ställdes i vrån och kavaletten drogs fram i stället.

Öfvergången från måleri till skulptur är oftast inte så särdeles lycklig. Hur det är, så ligga de synpunkter och de erfarenheter måleristudiet gifvit kvar i blodet och det blir vanskligt att åter frigöra en rent skulpturel känsla. Alldeles fri från ett bindande inflytande från måleriet har ej heller fru Roosval blifvit, men hennes arbeten vittna om hur stark hennes begåfning just för bildhuggarkonsten måste ha varit och om att hon i själfva verket måste haft den i sikte äfven under studieåren. Så mycket godt förde i hvarje fall den akademiska utbildningen med sig, att de för skulpturen nödvändiga anatomistudierna voro undanstökade, och det kom väl till pass, ty då fru Roosval slängde paletten kände hon ingen lust att på nytt ställa sig under en professors färla för att äfven lära sig skulptera efter en främmande människas vilja. Hennes vilja till självständighet var så stark att hon formligen undvek främmande inflytande — äfven sådant som förmedlas genom bekantskapen med andra samtida bildhuggares arbeten — och inskränkte sina nya studier till en kurs i Paris för en af den stora konststadens allra främsta mästare i stenbehandling.

Så har hon arbetat på sin ateljé så som hennes känsla bjudit henne och för ändamål som legat hennes hjärta nära — ett väldigt och utomordentligt intressant

MANLIG HALFFIGUR AFSEDD FÖR LOGGIATRAPPAN PÅ MURAMARIS (NÄRKESMARMOR)

VATTENKASTARE PÅ MURAMARIS (GOTTLÄNDSK SANDSTEN)

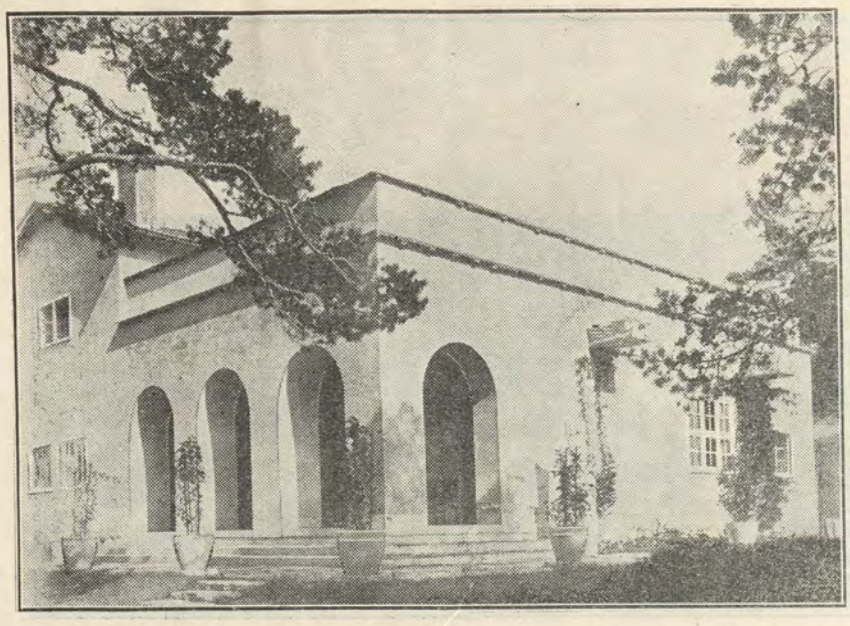
monument öfver en afliden släkting, en rad skulpturer för kyrkosmyckning och under de senaste åren den omfångsrika skulpturala utsmyckningen af den roosvalska villan Muramaris på Gottland, som nu är i det närmaste fullbordad. Prydandet af detta enastående vackra och i hvarje detalj personligt präglade hem torde bli att betrakta såsom fru Roosvals konstnärliga hufvudverk. Den stil hon utbildat lämpar sig utomordentligt väl för sådana dekorativa uppgifter som det där varit fråga om — den stränga, lätt arkaiserande stiliseringen, den utprägladt dekorativa hållningen, den ur målarinneutbildningen förklarliga dragningen mot reliefen, allt samverkar till det gynnsamma resultatet. Uppgifterna ha varit af högst växlande art — alltifrån den väldiga rikt skulpterade öppna spiseln, den husliga härden, kring hvars bärkraftiga stomme hela villans arkitektur är uppbyggd, till olika slags friluftsskulptur, fristående brunnsfigurer, takrännsmynningar, ett porthvalftympanon med vansklig belysning — och fru Roosvals konstnärliga smak har lika väl som hennes kunnande satts på det mest allsidiga prof.

Hos alla dessa arbeten är det något obetingadt fängslande, något som ej blott ger en estetisk tillfredsställelse utan också väcker impulser och kvarlämnar intryck af djupare art — en stark konstnärspersonlighets osvikliga kännemärke. En bärande känsla ständigt förnimbar bakom formen, en kraftfullhet och en konsekvens i genomförandet, som nästan tycks förneka den kvinnliga handen, en stil, som står utanför modeströmningarna för dagen, som ger anknytning med gotisk kyrkoskulptur och med indisk religionsmystik i sten, men som först och sist är personlig.

Gotlänningens Julblad. Gotland. Muramaris. 1919.

Muramaris.

En konstens och vetenskapens sommaridyll.

Ingången till loggian.

I närheten av Skälsö har den kände vetenskapsmannen professor Johnny Roosval och hans maka konstnärinnan Ellen Roosval, född von Hallwyl, båda lika stora gotlandsälskare, låtit uppföra sitt vackra sommarhem Muramaris i förnäm tillbakadragenhet, helt skylt för alla obehörigas blickar från såväl hav som land, men dit anta vi nu, att du, min kære läsare, är inbjuden.

Jag vill då ge dig det rådet att. om du inte orkar gå hela den vackra vägen längs stranden, du låter köra dig ned till Kolens kvarn, och gå åtminstone den lilla biten fram, så att du får den rätta stämningen. Och skulle porten vara stängd, så har du bara att pingla på telefonen, som finnes där till höger på muren, så dröjer det inte länge, förrän det gästfria Muramaris öppnar sina portar för dig. Innanför dessa möter dig en härlig badstrand och kanske en eller annan kossa, som förargad över muren plaskat runt densamma och promenerat in på det förbjudna idylliska området. Till höger har du nu trappan, som du bör betrakta närmare under din vandring uppför. Redan då, när bara en champagneflaska i en liten stenhög utvisade, var Muramaris skulle resa sina murar, så påbörjades denna trappa egenhändigt av byggherrskapet självt, som i sitt anletes svett knogade sten, jord och torv uppför den branta backen och kärleksfullt flyttade dit vilda växter av alla slag och omhuldade de gamla på platsen.

Är du naturdyrkare, så stannar du ett tag vid översta trappsteget och njuter av allt det vackra du här skådar, havet, sluttningen med alla dess blommor, buskar och träd, skogen, och det mellan stammarna framskymtande Muramaris' murar och en rikedom av sommarfägring därinnanför. Sakta går du fram på den smala mjuka skogsstigen och står snart vid porten. Har du aldrig varit där förr, så stannar du betagen inför vegetationen därinne, millioner, och åter millioner Viola Cornuta vid båda sidor av de stenflisbelagda gångarna möta ditt öga. Och där du nu går fram i pelargången, som bildar pergola, slingra sig yppiga klängrosor i rött och skärt, och vid pergolans slut skymtar groddammen fram med dess skulptur, »Prinsessan och grodan» i brons och med reliefer på sockeln med scener ur sagan om den förtrollade prinsessan, och när du väl kommit dit, står du plötsligt mitt inför byggnaden. Denna är byggd efter arkitekten Arre Esséns i anslutning till byggherrskapets önskningar utförda ritningar. Den konstnärliga utgångspunkten har för det yttre till stor del varit den omgivande naturen, vars vågräta linjer och trappstegsformiga stigning motsvaras av husets karaktär. Ett äkta gammalt sandstensflistak från södra Gotland täcker byggnaden, och vattnet från detsamma avledes genom tvenne smidigt och elegant skulpterade vattenkastare av gotländsk kalksten. Den ena av dessa föreställer tvenne luftandar hållande en skål emellan sig, och den andra två luftdrakar med korphuvuden, vilkas näbbar mötas i en skål.

Men nu får du inte betrakta det yttre längre, då den älskvärde värden här kommer dig till mötes och ni stiga upp för trappan och gå över loggian där ett festligt dukat middagsbord står färdigt, och så träder du in i spiselrummet, där du blir mottagen av Muramaris charmanta härskarinna, en konstnärinna av Guds nåde, i ty att hon aldrig som andra skulptriser börjat från början utan helt enkelt hoppade från målarkonsten och direkt började skulptera. Du hade redan därute tillfälle att se flera av hennes konstverk. Betrakta nu hennes öppna spis, som nästan upptager hela fondväggen i det stora vackra rummet med de gamla mässingsljuskronorna och de av målarinnan Greta Ruth utförda jaktmålningarna, som på ett mjukt och harmoniskt sätt ansluta sig till den praktfulla spiseln. Denna spis har nämligen varit utgångspunkten till det inres anordning och består av fyra sandstensblock, varav det ena vägde 5 ton. Den är 3 meter hög och 2,8 bred och är huggen med olika gaffeljärn för att få fram olika skiftningar och därigenom me-

Gotland. Muramaris.
1919.

Gotlänningens Julblad.

ra koloristiskt liv i stenen. Figurerna till höger och vänster om eldstaden föreställa de fyra elementen, luften, jorden, elden och vattnet. På mellanlängan äro stora rytmiska vågor mellan korta pilastrar och i mitten ett altare med kärlekens evigt brinnande eld. Överst stå fyra allegoriska figurer, smärtan, människokärleken, sanningen och arbetet. De båda yttre, manliga figurer i våldsamt energiska ställningar, äro på samma gång karyatider för takbjälkarna, då däremot de mellersta, lugna, raka kvinnofigurer med stora glorior, stå mera som altarbilder.

Hör du till de få utvalda, så blir du nu bjuden på smörgåsbord med allehanda gott från Muramaris egen kökträdgård i det förtjusande lilla tehuset »Miramare», där interiören är hållen i matt mjuk lila med vägg- och takmålningar av Märta Anckarsvärd.

Från middagsbordet i loggian får di sedan tillfälle att beundra den välvårdade gräsmattan och en oändlighet med blommande växter nere vid muren och så havet, som du ser mellan stammarna. När du nu njutit nog av god mat och goda viner, slår du dig med välbehag ned vid den flammande brasan i spiselrummet

Pergolan.

och inmundigar ditt kaffe under det du alltjämt hör det rogivande vattenplasket från fontänen, men som du ännu har mycket att skåda, så följer du snart din värd, som välvilligt visar dig sitt arbetsrum, ett trevligt rum med härlig utsikt utåt havet och med en öppen liten spis, där också en brasa flammar. Du tycker förstås, att brasor sommartid äro överflödiga, men på »Muramaris» höra de till, när solen gått ned. På bordet ligga manuskript och korrektur, som vi antaga avhandla nya rön om de av professorn upptäckta gamla gotlandsmästarna Hägwaldr, Byzantios o. s. v. Professorn är, som vi alla veta, den vetenskapsman, som är mest förtrogen med och trängt djupast in i vår gotländska medeltida konst, men det kan också hända, att papperen avhandla någon annan konsthistorisk fråga i den övriga vida världen, där vår professor ju rör sig med samma säkerhet som på vår lilla ö.

Gotland, Muramaris.
1919.

Gotlänningens Julblad.

Från värdens rum går du igenom ett litet kapprum, vilket liksom trappuppgång och sovrummen där uppe är dekorerat av målarinnorna Ruth och Anckarsvärd, och inträder nu i värdinnans ateljé, som vid ruskväder även användes till matsal. Detta rum med sina två höga breda fönster från golv till tak släpper in en rikedom av ljus, och här ser du nu konstnärinnans under arbete varande skulpturer, som vid rummets apterande till matsal dölja sig bakom en smakfull, expressionistiskt målad väggskärm. Och utanför har du den så kallade kattgården. Huskatten är nämligen en mycket aktad medlem i den Roosvalska familjen, och Semiramis, nu saligen avliden, är av sin härskarinna avbildad i sten och står nu hög och förnäm, som hon var i livstiden, med en egen gård omkring sig med lena gräsmattor och väl valda blomster.

Från Kattgården måste du gå och se den rundbågiga portalen med ett tympanon i sandsten framställande S:t Jakob som en ung sittande atlet. Han är som bekant pilgrimernas skyddspatron och, i anslutning till denna gamla från Gotlands medeltid kända uppfattning, här figurerande som skyddspatron för friluftsliv och vackert vandringsväder, omgiven av lekande nakna barn och låtande sina änglar bekämpa ovädrets drake. Stenen är slätt fint huggen och kommer att överdragas med en lätt polykromi, som ej skyler dess struktur. Här har konstnärinnan tagit gotländsk sandsten, ett sedan mer än hundra år tillbaka av konstnärerna med orätt ratat material, och med sin egen huggningsmetod kommit till ett resultat, så att man står där helt häpen över att detta med sin mjuka sammetsliknande yta verkligen kan vara sten. Även hennes polykromering är egen teknik, och alla hennes arbeten vittna förresten om självständighet i såväl uppslag som arbetsmetod. Hon har till flera av sina arbeten använt yrkesbildhuggaren Sucharda som med sin punktermaskin kopierat hennes orginal

Spiselrummet.

skulpturer under hennes egen ledning, varvid hon själv huggit överallt där hennes konstnärliga avsikt så fordrat.

Tag nu en överblick av trädgården, som är anlagd efter byggherreskapets egna planer och ritningar, och för vars utförande till största delen svarat Muramaris förtjänstfulle och nitiske trädgårdsmästare G. A. Walter. Här ser du härliga gräsmattor och en rikedom av blommande växter, som äro valda med omsorg och konstnärlig smak i varje liten färgskiftning.

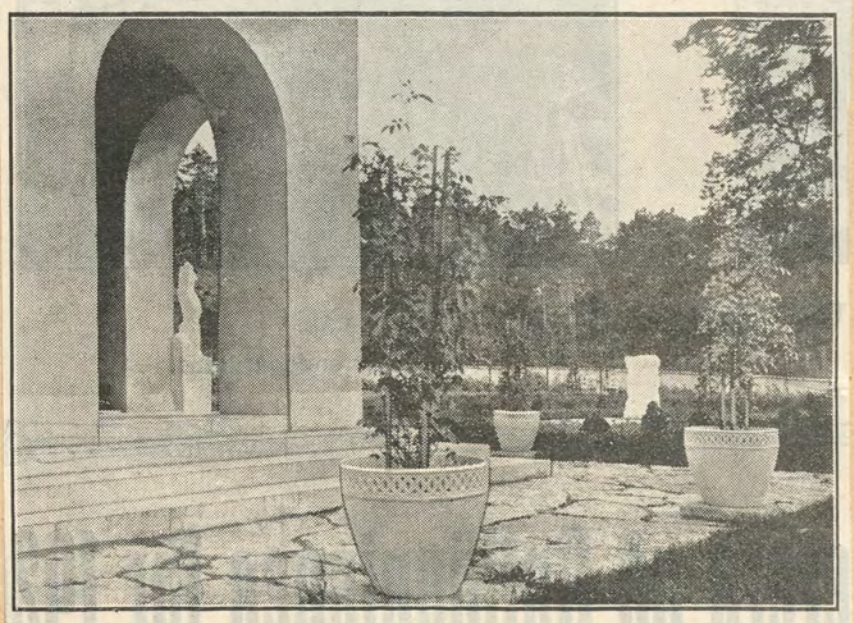
Nära byggnadens sydöstra hörn ligger en brunn omgiven av rosor och med en skulptur i gotländsk kalksten, föreställande S:t Mikael dödande draken. Och som sammanhållande mittpunkt i den söder om huset i gammal stil anlagda häckanordningen står som en arkitektonisk massa en Backus bärande tunga druvor.

Vid södra trappan upp till loggian står en vacker staty i vit marmor, en manlig halvfigur som i ideell beslutsamhet riktar blicken uppåt och som pendant till denna vid västra trappan en kvinnlig halvfigur »Längtan» i mörkare marmor. Denna senare, den enda av Muramaris' skulpturer, som ej utgått från fru Roosval, härstammar från konstnärinnan fru Petrus.

Är du nu intresserad av växthus och kökträdgård, så vandrar du tillbaka och ut genom norra porten med den helige Jakob, där små trippande pärlhöns promenera omkring, och här kan du se, vad träget arbete kan åstadkomma i en stenöken. Förutom läckra grönsaker av alla slag lysa rikligt med olika sorters blommor avsedda att pryda bordet. I växthuset hänga de helröda tomaterna färdiga att plockas och utanför väggen prunka kronärtskockor med dekorativa jättebladverk, och inte ens mullbärsträd fattas här. Över huvud taget fattas ingenting på Muramaris, och under vägen hem längs stranden i den månbelysta sommarnatten går du igenom allt vackert du sett och önskar bara, att tiden varit dubbelt så lång, ty mycket var kvar, som du aldrig hann se.

De olika byggnadsarbetena ha utförts av byggmästare F. Hammarström, Träindustriaktiebolaget S. Larsson, målaremästarne Engström; kakelugnsmakare Leander Fredrikson och såsom kontrollant har fungerat byggm. Nils Pettersson.

Ella Hellgren.

Parti av södra trädgårdsanläggningen med Backusstatyn.

Paris-Journal. 9.2.1923.

LES ARTS

LE SALON DES INDÉPENDANTS

L'actuel *Salon des Indépendants* nous a apporté quelque nouveauté en agrémentant son installation, sans rien changer pourtant au groupement par secteurs se succédant selon l'ordre alphabétique. Les galeries du rez-de-chaussée ont été aménagées en claires nebs de toile, les salles trop vastes d'en haut ont été divisées grâce à des cloisons. Les organisateurs ont sans doute voulu atténuer ainsi l'impression rebutante de kilomètres de peintures à parcourir. Le nombre des envois s'est élevé, cette année, à près de cinnq mille ; chaque sociétaire pouvant exposer trois ou quatre toiles. Par là s'affirme la vitalité de cette Société, pour la quantité des exposants sinon par la qualité de leurs œuvres. On serait enclin à se plaindre de cet envahissement de peintres comme on serait disposé à criailler contre ce classement égalitaire noyant les peintures de valeur dans la mer montante des navets et présentant celles-ci sous un jour souvent peu favorable. Ne nous laissons pas aller à notre premier mouvement. Portes largement ouvertes par où se précipite la foule des peintres, égalité des droits de tous pour le placement donnent précisément à ce *Salon des Indépendants* son pittoresque. Quel caractère prendrait-il maintenant qu'abrité dans le Grand Palais, de même que les officiels, il ne s'étend plus à la belle étoile sous des baraquements de fortune, ayant dépouillé son allure un peu bohême d'il y a quelques lustres ? Au reste, nous aurions quelque mauvaise grâce à l'endroit des artistes à nous lamenter sur notre sort, nous qui avons à écrire sur les expositions annuelles. Si nous acceptons de le faire, c'est que nous demeurons sans doute des passionnés de la peinture. Sinon nous n'avons aucune excuse. Et que cette passion nous obtienne le pardon pour les fautes que nous sommes tous exposés à commettre dans notre jugement. Si nous possédons une véritable foi artistique, nous ne nous rebuterons pas devant la longueur des étapes de notre pélerinage. Nous apprécierons mieux ensuite le plaisir facile d'entrer dans une galerie où nous aimons de fréquenter pour y voir un ensemble d'un artiste qui nous reste cher. Quant à l'œuvre de valeur accrochée sur les cimaises d'un Salon encombré de nullités, faut-il tant redouter pour elle un voisinage peu flatteur ou un éclairement défectueux, lorsque les circonstances ne permettent pas de l'entourer des égards qu'elle mérite. Nous préférons regarder un rosier dans la fraîcheur d'un parc plutôt qu'auprès d'un tas de fumier. Mais, lorsque l'épreuve devient inévitable pour une œuvre, il s'ensuit que cette dernière a quelque vertu, sinon quelque avantage, à la subir. Les peintres du dix-huitième siècle devaient s'accoutumer aux manies d'un Diderot, lequel conseillait d'aller voir les tableaux à la chûte du jour. C'est une heure très critique ,ajoutait-il.

Donc, que le hasard leur ait octroyé une place désavantageuse ou favorable, nous avons reconnu les qualités picturales des toiles de Bonnard dont le retour, sans compenser de trop nombreuses abstentions, est accueilli avec une joie bien justifiée, de Valtat, de Jean Puy, d'Utrillo, de Suzanne Valadon, de Dufy, des nus par Marguerite Crissay, d'une facture serrée, et par Foujita aux lignes gracieuses sur des étoffes ramagées, de Sabbagh, qui monte sa couleur, des personnages de cirque par Carlos Reymond, de la lutteuse par Picar-Le-Doux, de la dompteuse par Bergevin, des danseuses de Gir, des figures diverses de Marcel Lenoir, Vogeveith, Fuss-Amoré, Hélène Perdriat, Quelvée, Marcel Gaillard, Verhoeven, Fornerod, Diguimont. Et on trouve ausi la marsque de tempéraments de peintres, quoique différents ,dans les natures mortes, harmonieuses et sensibles de Chavenon, dans celles de Valdo Barbey, Savreux, dans les moissons de Zingg, les Oliviers lumineusement gris de Chabaud, les eaux sereines de Gaspard Maillol, les paysages de Lepreux, Pes é, Balande, Jacquemot, Léveillé, Dourouze, Gerber, Paulémile Pissaro, Olivier, Antoine Villard, dans les envois de Magdeleine Dayot, de Gilardoni.

Mais ces artistes exposent presque tous au *Salon d'Automne* à quoi ils contribuent à donner une physionomie avec d'autres, que nous retrouvons ici aux *Indépendants*, tels que Marchand, Marcel Roche, Liausu, Barat-Levraux, Féder Ramey, Lhote, Favory, toujours morcelé, Galanis, Holicka, Per Krohg, Alix, etc. Tous ces peintres ne sauraient donc caractériser le groupement indépendant puisqu'ils concourent à prêter une signification à l'*Automne*. Force nous est de le reconnaître. Le *Salon d'Automne*, bien que beaucoup plus jeune que celui des *Indépendants*, a dérivé les courants les plus purs de l'art moderne. Dans l'exposition des *Indépendants*, le flot du modernisme sérieux et vivant ne coule qu'alourdi par des fumisteries d'incapables, de plus en plus rares d'ailleurs, surtout par de gauches vieilleries aussi innombrables qu'innommables, rappelant les plus mauvais envois des *Artistes Français*.

Roosval, Ellen.

Paris-Journal. 9.2.1923.

Si l'on met à part les peintres du *Salon d'Automne* participant quelques mois après à la manifestation des *Indépendants*, à laquelle ils ne réservent généralement pas les plus réalisées parmi leurs productions, reste-t-il dans la multitude des exposants aux *Indépendants* un noyau assez important de peintres de valeur pour communiquer à ce Salon un sens véritable ? Sans doute, il y a, au premier plan, les purs, Signac, fidèle à sa manière de coloris autant qu'à ses principes, Luce toujours près de la nature, Luc-Albert Moreau dont les *Soldats dans la tranchée* dénotent une noblesse grave dans leur sobre vérité. Autour d'eux, nous découvrons, dispersés, quelques jeunes arstistes dont le métier ne manque pas de solidité et qui aiment de peindre en pleine pâte comme de nourrir leurs couleurs. J'en cite quelques-uns, sans ordre, à titre d'exemple. J'en oublie certainement qui seraient dignes de figurer à côté d'eux. Voici Domingo et sa réunion de joueurs de cartes, Déon dont le faire se maintient distingué dans un groupe de personnes montant un escalier de théâtre et en un portrait féminin, Canu qui emploie avec bonheur les blancs dans une femme à l'ombrelle, Capon, J.-J. Dufour, Mlle Loudard, Auguste Rouquet, alliant l'ampleur à la vigueur, Mendès-France et ses filles du *Cardinal*, de Givry et son coin coloré de champ de courses, Gabriel Sue dont les différents sujets de vaches en plein air décèlent toujours un coloriste corsé, un animalier vivant, un fervent campagnard, Marceau avec des bœufs au labour d'une véritable fermeté d'exécution, Busset, auteur d'un panneau décoratif d'un bon mouvement, *La Bourrée sur le champ de foire*, Bonanomi à la chaude et chatoyante palette, Lejeune décrivant avec un éclat lumineux la Tunisie, Berthet, Seevagen, Léon Parent, Rochat, Igovnet de Villiers, Alder, Mme Callame dont un coin de parc à Versailles prend l'aspect d'un vitrail, Ramond, ardent impressionniste, Escarra, Hourtal et ses jardins, Rossi, Chapin, Dubret, Nivoulès, Suzanne Fegdat, Périllard, Dumoulin, ces derniers paysagistes. Mentionnons encore Mlle Chapnaud qui montre un paysage vigoureux à côté d'une physionomie expressive, et d'autres auteurs de portraits, Mlle de Fonseca avec une mondaine en gris, Mlle Ducret avec une femme en toilette aux tonalités carminées, Jeanne Mélendez dont les figures ont un accent robuste, Marie de la Hire et ses espagnoles, Mme Nardrus-Bourgeois, avec une nerveuse jeune femme à la rose entre les dents, Bécan portraiturant en réaliste Henri Bérsud et Bio silhouttant avec esprit de Féraudy, dans *Le Médecin malgré lui*. Les curieuses figures de Licini, celles du symboliste Schneeli, le vivant enfant aux pommes de Bertram, le peintre aux champs de Mombrun ne doivent pas être négligés non plus que les natures mortes de Sermaise Périllard, de Suzanne Masson, de Januszewski. Quant aux intérieurs de Mlle Andrée Pouvillon, ils méritent d'être distingués par la subtilité harmonieuse de l'intimité qu'ils encensent. Enfin, avant de passer à la sculpture, je signale les têtes de nos plus célèbres révolutionnaires de 1789 gravés sur bois par Boulage, les bijoux de Dubret et ceux de Mme Parayre, de Béguin et de quelques autres.

Les sculptures partagent le sort des peintures. Elles ont été placées aussi suivant le rang occupé par les lettres initiales du nom de leurs auteurs dans l'alphabet. Mais le hasard n'a pas trop mal fait les choses puisque — nous le remarquons après notre sympathique confrère René-Jean — les œuvres des trois plus importants sculpteurs des *Indépendants* ont pu voisiner dans une galerie du rez-de-chaussée. Nous voulons parler d'Auguste Guénot, lequel a su, par la souplesse gracieuse de son style, rendre attrayante et presque nouvelle une Léda au Cygne qu'il présente debout ; de Marcel Gimond avec un buste du peintre Renoir, véridique en son caractère et deux bustes de jeunes femmes aux traits agréables, de Matéo Hernandez de qui le marabout taillé avec intelligence dans le granit a de la vie. Cet oiseau fait songer par le penchement de la tête à quelque penseur à lunettes. Après les œuvres de ces trois sculpteurs, nous noterons, s'élevant dans les salles, les envois de Manalt, d'une grandeur simple et vraie, Martinet, de

Les bronzes de Mlle Ellen Roosval révèlent une originalité dans leur conception. Cette artiste a l'ambition de donner une portée symbolique à ses créations, en même temps qu'elle recherche le côté décoratif. Dans un bronze, d'une matière verdâtre bien appropriée, elle représente l'*Egoïsme* sous la forme d'une sorte de bouddha assis et ventru, et muni de tentacules qui relient ses membres entre eux. L'égoïste ramène tout à lui, et rien ne rayonne de sa personne. Voilà l'idée qu'a traduite l'auteur avec une imagination se complaisant dans le mythe. Les deux autres bronzes sont dorés et figurent, l'un, *La Résurrection*, l'autre *Le Christ triomphant du Mal*. Dans ces deux sujets destinés à être jumelés, le Christ au visage imberbe, encadré de longs cheveux, occupe le centre de la composition, entouré dans le premier motif d'anges aux ailes repliées, dans le second de démons fabuleux. L'arrangement des diverses figures, toutes stylisées dans leurs attitudes, est ordonné de manière à envelopper le dieu chrétien dans une floraison ovale. Il y a là un curieux mélange de mysticisme naïf dans l'idée et de raffinement dans l'ornementation. Cela tient à la fois du primitif simple et de la richesse orientale.

En somme, nous avons visité un Salon intéressant. Il n'a que le défaut d'être ouvert à tous les artistes bons ou mauvais. Mais peut-on vraiment lui reprocher son libéralisme égalitaire ? Et un Salon de ce genre n'est-il pas, malgré tout, nécessaire ?

Paul-Sentenac

Roosval, Ellen.

Idun. 11.3.1923.

Professorskan Ellen Roosval, född von Hallwyl, är en talangfull skulptris och har utfört vackra dekorativa saker, men har hittills icke utställt offentligt.

Spiselrummet i den Roosvalska vi Muramaris på Gottland. Reliefern kring spisen äro utförda av profes skan Roosval och väggmålningarna Greta Ruuth.

Mycket lycklig i sin konst är slutligen professorskan Ellen Roosval, född von Hallwyl. Hon har en aristokratisk motvilja för att framträda offentligt, men hon är i det lyckliga läget att med alstren av sin fina konst kunna smycka sitt hem — nej, s i n a hem: både Djurgårdsvillan och det vackra Muramaris på Gottland. T.

Roosval, Ellen.

Paris-Journal. 23.3.1923.

LES ARTS

Notre collaborateur Paul Sentenac *a dit récemment dans* Paris-Journal *ce qu'il pensait du grand talent de Mme Ellen Roosval, dont nous reproduisons ci-dessous la* Résurrection. *C'est un bronze qui fut très remarqué au Salon des Indépendants, comme tout l'envoi de Mme Roosval, dont nous regrettons de ne pouvoir mettre sous les yeux de nos lecteurs le* Christ triomphant du mal *et l'*Egoïsme, *deux bronzes qui ne le cèdent en rien à la* Résurrection. *Ce dernier bas-relief leur donnera une idée du point où l'on peut pousser la simplification des lignes sans perdre, tout au contraire, la force et l'intensité de l'expression. Il est animé d'un esprit mystique qui emporte, et qui unit d'une façon particulièrement heureuse le goût de notre temps et celui du moyen âge. Quand verrons-nous à Paris une exposition des œuvres d'Ellen Roosval ?*

Résurrection, bronze par Mme Ellen Roosval.

concessions que je ne suis pas disposé à lui passer. Il ne comprends pas qu'un amateur de peinture s'impose chaque semaine de faire le tour des expositions, je comprends moins encore que généralement il ne pousse pas ses investigations plus loin. Assurément il ya les Salons, le Salon plutôt, car tout de même on sait par expérience qu'il n'y a guère à attendre des jurys. Mais le Salon des Indépendants lui-même donne des signes de fatigue. Plusieurs artistes que nous suivons l'ont définitivement déserté. Des règlements, qui en valent d'autres, commencent à y sévir. Enfin l'optique tout à fait particulière qui y regne ne me favorise que la découverte d'œuvres souvent incapables de résister à mon propre « jour » qui n'est pas, il s'en faut, celui du Grand Palais.

A côté de ces difficultés matérielles, que rencontrent, à mon sens, les arts plastiques, d'ailleurs plus matériellement conditionnés que les autres, il y a lieu, pour expliquer la crise qu'ils traversent, de tenir compte d'un malentendu fondamental. Les arts plastiques se sont toujours arrogé certaines prérogatives qu'en passant il ne serait pas sans intérêt de leur contester. Sous prétexte que le travail manuel que les premiers sont appelés à fournir dispose le peintre et le sculpteur autrement que le poète et le musicien (et l'on sait qu'il n'est pas de préjugé plus ancré, le problème social repose en partie sur des considérations de cet ordre), c'est presque toujours d'un air narquois que l'auteur d'un tableau ou d'un monument subit les commentaires que se croient autorisés à faire sur son œuvre ceux qui « ne sont pas du métier ». Rien ne peut, les trois quarts du temps, le désobliger davantage que lui prêter une intention qui ne soit strictement animale. Pour lui le rêve est de faire dire, comme Renoir, qu'il peignait un « nu » pour fini quand il avait envie de taper sur les fesses. Je goûterais fort cette sensualité si cela ne nous renseignait trop bien sur la qualité d'ambition du peintre. Je persiste à croire qu'on peut attendre de la peinture des révélations plus intéressantes et je m'étonne de trouver, dans ce mépris incompréhensible pour tout ce qui est pensée, les vraies causes de la réaction violente qui se poursuit aujourd'hui contre les représentants bien ou mal inspirés de la tendance contraire : Gustave Moreau, Gauguin, Seurat, Redon, Picasso. Loin de moi l'intention de placer toute la peinture moderne sous l'égide ce ces cinq noms. Qu'il me soit seulement permis de dire que si nous subissions telle influence plutôt que telle autre, nous n'en serions pas où nous en sommes : peut-être mangerions-nous moins de pommes et ne serions-nous pas obligés de supporter le voisinage de cette femme que, ne l'ayant pas invitée, nous avons assez de trouver, en des poses plus ou moins suggestives, affalée sur nos divans.

Il n'y a pas lieu de distinguer la peinture « littéraire » de la peinture, comme certains s'entêtent à le faire malignement. De plus, il ne peut y avoir d'art bestial, on ne le répétera jamais assez. Verser dans la décoration (la décoration, après tout, de quoi ?) n'est pas non plus une solution. C'est cependant le sort, aujourd'hui, de quantité de recherches par trop formelles, que cela suffit à condamner. Le cubisme, maître un moment de la situation, meurt de la main de ses exégètes qui le réduisent aux proportions d'un stage technique, faute de savoir élever le débat. La médiocrité en profite pour se réinstaller un peu partout.

Cela veut-il dire que la partie soit perdue ? De ces constatations sommaires gardons-nous de tirer des conséquences pour l'avenir. N'oublions pas que sur le point de nous livrer un de ses plus beaux secrets souvent le monde ébauche un grand geste las qui n'a pour effet de suspendre en rien la marche impénitente du dernier conquérant.

André Breton.

Revue du vrai et du beau. 10.4.1923.

Christ triomphant, par Ellen Roosval.

Monument funéraire, par Ellen Roosval.

98

Roosval, Ellen.

Revue du vrai et du beau. 10.4.1923.

fut amenée au désir d'en reproduire les effets merveilleux.

Tout en étudiant le dessin dans une école de la ville de Paris, elle s'adonna d'abord au paysage, mais son entrée à l'Ecole des Beaux-Arts, dans l'atelier Humbert, décida de sa carrière comme portraitiste. Elle se manifeste surtout en ce sens à l'heure actuelle et c'est en cette qualité qu'elle participa naguère au Salon de la Société Nationale où elle exposa l'an dernier un *Portrait* qui fut très remarqué.

Quitte à chagriner Yvonne Leconte, paysagiste, je considère que sa véritable voie paraît la conduire vers l'étude de la figure humaine, car elle possède le sens très développé de la réalité et de la vie.

Ellen Roosval

C'est la première fois que Ellen Roosval, qui habite la Suède, expose en France. Ses sculptures, qui ne manquent pas d'une certaine originalité, méritent d'attirer l'attention, et les trois bronzes qu'elle a envoyés : *le Christ triomphant, la Résurrection* et *l'Egoïsme* dénotent une recherche toute particulière d'intensité et de rythme.

Les deux bronzes religieux *La Résurrection* et *Le Christ triomphant* sont destinés à orner une galerie du palais de la Comtesse de Hallwyl, à Stockholm.

Ellen Roosval a déjà exposé plusieurs fois en Suède, et a travaillé surtout dans la sculpture décorative et ornementale. Ses principales œuvres sont une sculpture funéraire de cinq mètres de hauteur taillée en un seul bloc dans du granit suédois — une cheminée monumentale de trois mètres de hauteur, trois mètres de largeur, taillée en grès gotlandais — la façade d'une maison de campagne en pierre avec deux gargouilles taillées en pierre calcaire gotlandaise, et une statue *Daïmon* sculptée dans du marbre blanc suédois.

L'égoïsme, par Ellen Roosval.

Cheminée en grès, par Ellen Roosval.

Ces trois sculptures qui lui ont demandé un travail considérable n'ont pas permis à Ellen Roosval de prendre part aux expositions depuis quelques années, tant en Suède qu'à l'étranger, mais son travail acharné et son talent ont fait jaillir de la pierre informe, des chefs-d'œuvre merveilleux, ont transformé le bronze massif en sculpture dont cette artiste a tout droit d'être fière.

Et tout en lui adressant mes plus sincères encouragements pour l'avenir, je crois de mon devoir de signaler que c'est en France, à Paris, qu'elle vint apprendre les premières notions de son art, et étudier la technique de la sculpture.

Svenska Morgonbladet. 1.11.1923.

En märklig konstutställning.

Vernissage om lördag.

ELLEN ROOSVAL-VON HALLWYL.

Få konstnärer hålla sig själva och sitt arbete så blygsamt undan allmänheten som fru Ellen Roosval, född grevinna von Hallwyl. Och dock är det sedan åratal ingen hemlighet för alla dem som haft förmånen njuta gästvänskapen i professor och fru Johnny Roosvals hem, att värdinnan skickligt hanterade pensel och modellerpinne. Den som mera intimt fått träda in i konstnärinnans ateljeer i Stockholm och på Gottland, och där sett arbetet i gång, har lärt känna en det sköna hängiven natur samt bättre förstått det vackra språk, som talade till en ur verken.

Professorskan Roosval började sin konstnärsbana med målning för Hedwig Weiss i Berlin 1898. De närmaste åren fortsattes studierna under ledning av Hummel, Skarbina, Louis Corinth m. fl. 1905 gick fru Roosval och tecknade i Académie Colarossi i Paris samt målade samtidigt för Lucien Simon. Möjligen blev en tvåårig kurs i anatomi i Berlin den direkta impulsen till att konstnärinnan övergick till skulpturen, 1910. Professor Milles bistod en tid som lärare, varefter fru Roosval genom trägot självstudium under ett par år så småningom fann den form och det uttryckssätt, som nu så övertygande vittnar om en konstnärlig individualitet. Under några månaders uppehåll i Paris 1913 fullkomnade fru Roosval sin tekniska färdighet genom arbete på Toussaints ateljé.

Flera av oss minnas nog den utställning av modern kyrklig konst, som 1912 var anordnad i en mindre lokal vid Birgerjarlsgatan. Där visade fru Roosval ett par mångfärgade träskulpturer, vilka komponerats som korskrankskrön. De voro något nytt i vår tid på kyrkoinredningens område, som vilade på medeltida traditioner. I medeltida anda — utan att vara pastiche — och med fin förståelse för vad det kyrkliga kräver har fru Roosval sedan utfört flera skulpturer. På salon des Independants i Paris i år utställdes ett par betydande arbeten av hennes hand, Kristi uppståndelse och Christus triumphator, båda i brons.

Nu har konstnärinnan sammanfört ett urval av sina verk för en utställning i Gummesons konsthall vid Strandvägen; denna utställning öppnas om lördag. Även den som haft glädjen se flera av fru Ellen Roosvals skulpturer och målningar väntar med största intresse på en samlad exposition av dem, en exposition som konstnärinnans vänner länge yrkat på.

Efr. L—k.

Roosval, Ellen. 100

NYA DAGLIGT ALLEHANDA Fredagen den 2 November 1923

Konstnärinna, grevinna och — kokerska.

Några rader till grevinnan Ellen Roosval-von Hallwyls skulptursutställning.

Da'n före da'n i Gummesons konsthandel.

Grevinnan Roosval-von Hallwyl bredvid en Bachusstaty på

Vi dyka från Strandvägens eleganta promenadtimme rätt ned i ett gemytligt kafferep hos Gummesons. Det är grevinnan Ellen Roosval von Hallwyl, som är värdinna. Hon har nu jämte sina medhjälpare arbetat nere i den lilla konsthallen från tidiga morgonen och tycker, att man vid det här laget är värd en kaffetår. Och så har det arbetats för högtryck i flera dagar nu, snickrats och hamrats och målats för att ställa i ordning den utställning, som grevinnan öppnar om lördag.

Grevinnan Ellen Roosval von Hallwyl, en utställning? — damerna bli förvånade. För någon större allmänhet är det icke känt, att grevinnan var konstnärinna. Men detta blir nu uppenbarat, när Ellen Roosval förmåtts att göra en första separatutställning av sina skulpturer och målningar. En utställning, som säkert kommer att bli ett av konstsäsongens evenemang, ty här är ingen fråga om några mer och mindre amatörmässiga prov på vad en av societetens förnämsta och mest kända damer kan tota ihop för nöjes skull, utan om en fullödig konstnärinnas alster efter år av studier och allvarligt, intensivt arbete.

— Jo, det är ganska roligt att se sina arbeten så här samlade omkring sig till utställning, säger grevinnan Roosval von Hallwyl och ser sig omkring i den lilla konstlokalen, som nu helt upptas av hennes skulpturer och målningar.

En som inom parantes sagt inte tycks vara mindre glad är herr Gummeson, som går omkring och myser och ser ut som den som gjort ett riktigt kap.

Vi underkasta så grevinnan ett inkvisitoriskt förhör, som hon emellertid med mycket tålamod och det bästa humör finner sig i.

— Joo då, ända sedan jag var liten flicka svärmade jag för skulptur och

Nya Dagligt Allehanda. 2.11.1923.

målning, berättar hon. Och jag gjorde nog mina små försök redan då — mamma har i sina gömmor än i dag teckningar och målningar av mig från den tiden. Men hur det nu var lämnade jag skulpturen och målningen åt sitt öde för att i stället ägna mig åt musiken såsom det var tradition i min familj. Och det dröjde sedan många år, innan jag tog fatt på målningen. Det hade väl förresten aldrig blivit något av med den, om jag inte blivit sjuk och tagit till målning som tidsfördriv under konvalescenttiden. Nu fängade mig emellertid målningen med hull och hår — skulptering vågade jag icke tänka på ännu, ty för det arbetet fordras ju även fysisk styrka och uthållighet. Jag studerade för den framstående konstnärinnan Hedvig Weiss i Berlin, som dog förra året, och för åtskilliga andra tyska lärare. Ett år studerade jag även i Paris för Lucien Simon.

— Och när började grevinnan med skulpturen?

— Inte förrän 1910. Men sedan har jag uteslutande ägnat mig åt den. Ett tag studerade jag för professor Milles och i Paris var jag ett år för att lära mig upp-punktering och stenhuggningsteknik, men därförutom har jag arbetat på egen hand.

I skulpturen har tydligen Ellen Roosval också funnit sitt rätta jag. Hennes utställning ger bekräftelse på en storartad och intresseväckande utveckling. Den första skulpturen av hennes hand är en liten rent naturalistisk sak. Nu däremot har Ellen Roosval infört stiliseringen i sin konst. "Jag älskar stiliseringen", säger hon själv, "liksom rytmiken". Dessutom har konstnärinnan upptagit en skulpturform, som numera icke är så vanlig, nämligen polykromi. Denna leder sina anor ända från Assyriens och Egyptens kulturepoker. Grevinnan Roosval von Hallwyl gjorde de första större polykroma träskulpturerna — det är målade och förgyllda skulpturer — för en kyrklig utställning och nu finnas dessa med på separatutställningen, där de säkert skola bli föremål för stor uppmärksamhet. Grevinnan är mycket intresserad av denna konstart och nu skall hon även försöka sig på polykroma stenskulpturer.

När man kastar en blick på den nu utställda produktionen, blir man även förvånad över dess storlek. Hur har konstnärinnan hunnit med allt detta, då hon ju också veterligt är fru i ett stort och gästfritt hus? Den, som gästat professor och fru Roosvals hem, antingen medan det var i våningen på Norr Mälarstrand eller som nu i den vackra villan på Djurgården, vet och förstår, att här har kvinna haft sin hand över allt. Där finns icke endast vackra, dyrbara saker och enastående konstskatter ,utan en hemanda som det visst är kvinnorna förbehållet att skapa. Men inte nog med att grevinnan Roosval von Hallwyl är husmor och värdinna i sitt ståtliga hem, utan — — —

— Ja, Ni skall väl le, om jag säger det, säger grevinnan skrattande, men jag är faktiskt intresserad av matlagning. Och jag vågar påstå, att jag kan laga mat. Så mig lurar ingen. Därför ska Ni också ofta kunna finna mig i köket.

Men det vill till Ellen Roosvals vitalitet för att kunna fylla alla dessa uppgifter. Det finnes ingenting långsamt och sävligt i henne, utan allt är sprittande liv, som dock icke hamnat i någon jäktande nervositet. Ellen Roosval har tydligen lärt konsten att härvidlag finna den harmoniska jämnvikten. Hon har ju också orsak därtill med sitt arbete, som hon går helt upp i och suveränt behärskar, och med intressen, som harmoniera och komplettera varandra.

Men nu är kafferepet slut och arbetet tar åter vid. Grevinnan knäpper till ateljérocken och rättar på den pikanta ateljémössan över det burriga svarta håret, som omramar ett litet fint, intelligent och vänligt ansikte, herr Gummeson tar åter upp sin mysande inspektionspromenad och arbetarna börja bulta och fila igen. Och om lördag står allt färdigt för att taemot Stockholms konstintresserade, som säkert icke skola utebli.

Ebe.

Svenska Dagbladet. 3.11.1923.

MÅLARINNAN, SOM BLEV SKULPTRIS

Ett besök i professorskan Ellen Roosvals, f. von Hallwyl, ateljé på Alnäs å Djurgården, där en del av de konstverk kommit till, som i dag för första gången visas för den stockholmska publiken.

Svenska Dagbladet. 3.11.1923,

Fru Roosvål i sin ateljé. Det stora korset visar lermodellen till fröken Ebba von Eckermanns gravvård, nu huggen i granit på Frustuna kyrkogård.

Svenska Dagbladet. 3.11.1923.

I dag öppnas nere i Gummesons konsthandel vid Strandvägen en exposition, som utan tvivel kommer att väcka stort intresse. Det är — som förut i korthet omnämnts — professorskan Ellen Roosval, f. von Hallwyl, som då framträder för en större publik med ett urval arbeten från hela sin konstnärsbana.

Katt i granit.

Konstnärinna har sin ateljé ute vid sitt hem Alnäs på Djurgården — den stora vita villan på höger hand från staden räknat alldeles nedanför Stora Manilla. För en av Svenska Dagbladets medarbetare, som för några dagar sedan gjorde en visit ute i ateljén, berättade konstnärinnan älskvärt om sin konst och sin konstnärsbana.

— Jag har visserligen utställt vid några tillfällen tidigare, berättar professorskan Roosval, men dock alltid för mindre kretsar och i allmänhet endast med några få arbeten och jag kan ju därför räkna detta framträdande som en debut. Men som debutant i betydelsen nybörjare kan jag sannerligen inte anse mig, ty jag har många års produktion bakom mig.

I början av min konstnärliga bana var jag målarinna, detta främst emedan min hälsa då inte tillät mig att syssla med skulptur som jag dock alltid varit djupast intresserad av. Men litet längre fram, då jag ansåg mig kunna rent fysiskt våga mig på skulpturen, gjorde jag försöket. Det var inte utan tvekan jag efter att i några år ha sysslat med måleriet beslöt att helt gå över till skulpturen, och jag vet förresten inte om jag någonsin skulle vågat det om inte professor Carl Milles så entusiastiskt rått mig att våga experimentet. Han var älskvärt intresserad för min konst och har givit mig många goda råd och lärdomar. Han ville emellertid inte att jag skulle bry mig alltför mycket om att studera, utan att jag helt enkelt djärvt skulle fortsätta på egen hand.

— Har professorskan sedan dess helt ägnat sig åt skulpturen, sticker interviuaren in?

— Ja, helt, säger professorskan Roosval med övertygelse. Jag är nu en gång för alla djupt betagen i skulptur, men likafullt erkänner jag att det var med stor tvekan som jag grep till mejseln den gången efter att så relativt länge ha sysslat vid staffliet. Det är dock två konstarter så grundväsentligt artskilda att språnget från den ena till den andra kunde synas otänkbart — men jag vågade det och jag har aldrig ångrat mig.

Den mänskliga rättvisan.
(brons)

— Men låt mig nu visa er omkring litet bland mina arbeten. Jag har under

Svenska Dagbladet. 3.11.1923.

årens lopp gjort en del monumentalsaker och dem äger jag blott i avgjutning här. Se till exempel på denna förminskade kopia av en gravsten för fröken Ebba von Eckermanns grav, vilken nu i granit står på Frustuna kyrkogård. Den är i verkligheten fyra och en halv meter hög, så den gjordes ej i min ordinarie ateljé utan jag måste uppföra ett speciellt skjul den gången. Här är ett arbete, som jag gjorde för några år sedan, ett porträtt av min make. De där båda partierna höra till en stor öppen spis, som jag utfört för vårt hem. De målade dekorativa partierna som synas på bilden äro utförda av den unga konstnärinnan Greta Ruuth, en högt begåvad ung konstnärinna som avled för några månader sedan, men som säkert skulle blivit något betydande inom den konstgren hon gjort till sin, om hon fått leva...

— Det här, säger professorskan Roosval, har jag utfört för min moder och verket finns nu i det Hallwylska palatset. Över huvud taget har jag i allmänhet vetat vilken miljö, som avsetts för de beställningar jag utfört, och jag kan inte neka till, att jag med speciellt intresse skapat mina arbeten då jag vetat, i vilken ram de skulle komma att inpassas.

Vi gå från verk till verk och se på dem alla, alltifrån tidigare saker fram till det allra senaste, som ännu dröjer på kavaletten, svept i en våt duk.

— Ja, här är min egen vrå i världen, säger professorskan Roosval och ser sig om bland sina verk i den vackra ateljén, som i den klara senhöstdagen vilar i ett utomordentligt vackert och harmoniskt ljus. Här trivs jag nog ändå allra bäst och här håller jag till nästan dagarna i ända, så länge jag orkar. Ty det är ett ganska krävande arbete för en kvinna, speciellt när det gäller att hugga ut en sak i den hårda graniten. Men det går liksom allt, när man nu enträget vill det...

— Men det här, säger konstnärinnan och visar på ett under arbete varande verk, är utfört i ett lättare och mjukare material. Det är gotländsk sandsten och själva verket är ett av mina allra senaste. Jag hade hoppats, att det skulle kunna bli färdigt till utställningen, men jag har inte hunnit med det. Min avsikt är att skapa en polykrom skulptur och jag tror att saken kan bli ganska vacker, när den en gång står färdig.

— Men nu måste jag åter taga i tu med arbetet, slutar konstnärinnan, ty det är en del justeringar, som jag måste hinna med innan man kommer för att hämta ned sakerna till utställningen...

Henri.

Kristus Triumfator.
Brons; tillhör grevinnan v. Hallwyls ännu ej fullt avslutade cykel med religiösa motiv.

STOCKHOLMS DAGBLAD Söndag 4 November

Succèsvernissage hos Gummesons.

Professorskan Ellen Roosval — von Hallwyls utställning öppnad.

Hela det konstintresserade Stockholm hade på lördagsmiddagen stämt möte hos Gummesons. Det var länge sedan en vernissage omfattades med så utomordentligt intresse, men så var det också ett så intressant konstnärsnamn som professorskan Ellen Roosval-von Hallwyl, som lyste från affischerna.

En elegant och mondän publik trängdes hela middagen på utställningen. Corps diplomatique var så godt som fulltaligt företrädd och för övrigt märktes spetsarna inom huvudstadens konstintresserade värld, författare, konstnärer, kritici och andra konstens vänner. Där såg man professor Clasons distinguerade figur, professor Gottfrid Kallstenius, professor Tengbom med fru, författaren Carl G. Laurins karaktäristiska profil, kommendant Rosenblads soignerade uppenbarelse, general Sparre, professor Milles — konstnärinnans tidigare lärare — kammarherre v. Eckermann m. fl. andra notabiliteter.

Den intima stämning, som brukar prägla en vernissage, saknades inte heller nu. Man trängdes kring konstverken, kommenterande och beundrande och superlativen stegrades speciellt framför skulpturverken. Den lyckliga konstnärinnan fick mottaga många hjärtliga komplimanger och när vernissagen var över kunde man notera en lysande succès för såväl konstnärinnan som utställningen. Tydligen har den populära utställningslokalen att motse en mycket livlig frekvens under de tre veckor utställningen i första hand är avsedd att pågå.

Det var också en nöjd och tillfredsställd konstnärinna, som efter vernissagen beviljade vår medarbetare en kort intervju om sin konstnärsbana. Professorskan Roosval, född grevinna von Hallwyl, började som bekant som målarinna och det är egentligen endast det senaste decenniet hon ägnat sig åt skulpturen.

Ellen Roosval-von Hallwyl.

EN NISCHSKULPTUR.

Stockholms Dagblad. 4.11.1923.

— Det var så tidigt som 1898 jag på allvar började studera målning, berättar konstnärinnan. Oljan lockade mig mest och jag studerade flitigt här hemma för att senare genomgå en 3-årig akademikurs i Berlin, följd av en 2-årig anatomikurs i den tyska kejsarstaden.

Efter Berlinvistelsen följde studier i Paris, där jag målade för Simon och Colarossi. Det var åtskilligt jag hann med, men jag erfor ändock inte den rätta tillfredsställelsen. Jag längtade efter att få forma materialet ändå fastare och så började jag idka skulptur.

Jag kom att visa ett par saker för professor Milles och han rådde mig att fortsätta som skulptris. Under hans ledning togos de första stegen, men snart nog arbetade jag på egen hand. En man som Milles ansåg att detta bäst befordrade självständigheten och under de år, som gått, har jag tillfullo lärt mig uppskatta betydelsen av att själv brottas med uppgifterna.

Jag hade sökt skulpturen och jag fann den. Nu är den mitt livs intresse. Vid denna min utställning har jag emellertid ansett att den konstart jag tidigare utövade, nämligen målningen, även borde företrädas. På detta sätt ha de olika perioderna i min utveckling fått sin belysning. Pekar utvecklingen på framsteg känner jag mig så mycket lyckligare, slutar konstnärinnan blygsamt.

Professorskan Roosval kan säkerligen motse kritiken med lugn. En stark och egenartad personlighet talar ur hennes verk och det är nog inte bara habituéerna utan även den stora utställningspubliken, som med beundran kommer att dröja vid konstverken — från de tidigare alstren till den förnäma och märkliga kopian från det Hallwylska palatset.

Marquis T.

BACHUS, I EKENBERGSMARMOR.

DEN MÄNSKLIGA RÄTTVISAN.

Roosval, Ellen. 108

DAGENS NYHETER Söndagen den 4 November 1923

VAD MAN TALAR OM.

Målarinna och skulptris.

Ellen Roosval-von Hallwyls utställning.

Det hör onekligen till sällsyntheterna i en tid, då varje akademiyngling gör minst en utställning om året, att en konstnär först efter en mer än tjugoårig produktionstid framträder med en separatutställning. Då fru Ellen Roosval-von Hallwyl nu tagit den risk, som i detta demokratiska land hotar varje ägare av ett aristokratiskt namn och en social position med den lätt anbragta amatörstämpeln, kan hon i varje fall inte beskyllas för att i otid ha tagit allmänhetens intresse i anspråk. Det är ingen ung debutant, som här framträder, utan en mogen konstnärinna, och hennes verk är med de fel och förtjänster det äger uttryck för en personlighet.

Felen och förtjänsterna hos Ellen Roosval-von Hallwyls skulpturer — som skulptris betecknar hon sig själv, och huvudvikten av hennes verksamhet ligger givetvis på detta område, som hon numera uteslutande dyrkar — äro intimt förbundna med en grundegenskap hos dem, den dekorativa karaktären. För den som sett dem i deras naturliga miljö, i den arkitektoniska omgivning, för vilken de skapats, framför allt i den underbara och utsökta enhet av konst och natur, som Muramaris, det Roosvalska hemmet utanför Visby, utgör, faller det sig nästan svårt att tänka sig en omplantering mellan en utställningslokals fyra väggar. Omplanteringen har emellertid skett med mycken smak, och utställningen strävar med framgång efter att ge en föreställning om den ursprungliga miljön. Helt kan ju detta aldrig lyckas med konstverk av denna art, som lösryckta ur sitt arkitektoniska sammanhang och i en gipsmodells svaga liknelse av det slutliga materialet måste berövas något av sin livsluft. Man måste ha sett solstrålarna leka med druvklasarna på den stora Bacchusskulpturen, som står i mitten av Muramaris trädgård, och man måste ha känt dessa druvklasars svällande saftighet i den blankslipade, mörkådriga Ekebergamarmorn för att äga en uppfattning om konstverkets verkliga effekt. Man måste ha sett vattnet spruta ur fontänreliefen med S:t Mikael och draken och den mörka grönskan omrama den ljusa Gottlandskalkstenen, så som den bredvidsittande fotografien visar, för att förstå gipsmodellen. Man är så van att bedöma skulptur som något fristående, att ett påpekande av dessa självklara saker synes av behovet påkallat, när det gäller en utställning, som till största delen består av rent dekorativa arbeten.

Med den grundläggande dekorativa karaktären i dessa skulpturer sammanhänger den starka stiliseringen, som medvetet ansluter sig till egyptiska, assyriska och framför allt medeltida förebilder. Blott de tidigaste arbetena ha en mera impressionistisk karaktär. Redan det porträttlika bronshuvudet av professor Roosval från 1910 har mera formstränghet. Och de senare arbetena, som så gott som alla skapats för en bestämd plats, visa en sträng stilisering, som strävar efter att ge kompositionen en reliefmässig hållning. Även i rundskulpturerna förhärskar denna reliefstil. Så redan i skulptrisens första större arbete, korskranks-

"Daimon", skulptur i Ekebergamarmor.

krönen från 1912—13, där kubens sidor smyckas av reliefer, som sinnrikt sammanhållas av hörnfigurerna. Även den stora Bacchusfiguren, den förnämsta av Muramaris-skulpturerna från 1915—18, är rent reliefmässigt utförd. I en ny och ginell form framträder denna stil i den ännu ej fullbordade serien av genombrutna nischskulpturer i Hallwylska palatset, vilka i motsättningen av den gyllne bronsen och den djupgröna väggen med nischernas svarta skugghål bygga lika mycket på koloristiska som plastiska värden.

Över huvud ligger denna dekorativa reliefstils svaga sida i det rent plastiska, i formen, som ej alltid är fullt klar och genomarbetad. Man kan dock, icke minst i den sistnämnda skulpturserien, skönja en utveckling till en klarare, redigare formgivning.

Vid sidan av formens dekorativa stilisering är innehållets berättande symbolik ett grunddrag i Ellen Roosval-von Hallwyls konst. Hennes flesta kompositioner ha bibliska motiv, och de präglas även av en religiös och ideell känsla. Rent konstnärligt är hennes största tillgång givet den kompositionella fantasin, men man märker, att det är henne angeläget, att bilden även skall hava en mening. Måhända är symboliken inte alltid så alldeles lättydd. Men stundom är motivet så enkelt gripande som i gipsfragmentet av det stora, som ett gottländskt ring-

Naken statyett, brons.

kors formade gravmonumentet över Ebba von Eckermann, där ängeln sträcker sina händer mot den sittande unga flickan, vars vackra linjerytm på något sätt påminner om den antika Ludovisitronen. I detta på en gång veka och stela ligger något av en personlig signatur, som man träffar också i de andra verken.

Målningarna härröra alla från en tidigare period än skulpturerna. Ett litet fint gråtonigt stilleben från 1903, senare några naturalistiska aktstudier och slutligen den stora figurmålningen "Fiolspelerska" från 1900, som i den kraftiga ljusmodelleringen redan röjer plastisk känsla, visa, huru målarinnan blev skulptris och fördes in på sitt rätta område, där hon sedan i all stillhet gjort en personlig insats, som först genom denna utställning blivit belyst inför en större offentlighet.

Gotthard Johansson.

Nya Dagligt Allehanda. 8.11.1923.

Konstutställningar.

Ellen Roosval von Hallwyl.

Ellen Roosval von Hallwyl. Kristi uppståndelse. (Förgyld brons.)

Grevinnan Ellen Roosval von Hallwyls utställning i Gummesons konsthandel vittnar om för mycket konstnärligt allvar för att betraktas som ett utslag av ett helt dilettantmässigt sysslande med skulpturens krävande konst. Man känner sig kanske en smula förbryllad av de utställda arbetenas heterogena karaktär, och det händer, att man repelleras av en form med mindre fasthet och mindre klar volymverkan än skulpturen brukar anses behöva, men man kan inte undgå att i det starkt växlande formvalet se en organisk utveckling kring en målmedveten och energisk viljas uppåtstigande linje, och det är utomordentligt tydligt, att de emellanåt något famlande greppen kring den plastiska formen besjälas av en djup och rik, poetisk och suggestiv fantasi. För denna fantasi är icke skulpturens klassiska fasthet och klara form utan den djuptänkta symbolen det rätta uttrycksmedlet. Konstnärinnans begåvning är i grund och botten en diktares, medan hennes val av uttrycksmedel är bildkonstnärens. En stark spänning mellan tanke och materia, mellan ande och form fyller hennes konst och gör den tilldragande på samma gång som ofullkomlig. När tanken möter sin rätta symbol, kan den stiga fram i fast och samlad klarhet, men när den på grund av sitt eget obestämda, aningslika väsen har svårt att fylla och besjäla en kroppslig form, blir disharmonien mellan viljan och resultatet uppenbar.

Utställningens äldsta arbeten äro en rad oljemålningar från tiden 1901—1910. Bland dem lägger man främst märke till ett litet stilleben med frukter, fint stämt och utfört med säkert föredrag, samt ett par modellstudier, brett och raskt gjorda med en frisk och kärv kolorit. De fria kompositionerna ha något som brister i genomförandet; de sikta mot mål, som de icke träffa, och man förstår, att konstnärinnan fann sig stå inför nödvändigheten att söka nya uttrycksmedel. Hennes skulpturala arbete börjar 1910 och 1911 med ett par realistiska statyetter och byster i brons, karaktärsfulla och goda saker, som med sin jämvikt mellan intentioner och utförande höra till hennes mest lyckade arbeten. Under de följande åren komma de fyra i polykrom träskulptur utförda eller för detta arbetssätt tänkta dekorativa figurgrupperna, komponerade som stolpkrön för ett korskrank och starkt påverkade av senmedeltida kyrklig skulptur. Fyndigt arrangerade inom den arkitektoniskt slutna konturen ha de på samm gång en fri och uttrycksfull berättarförmåga. Nya impulser av ny och gammal konst uppträda i den lätt egyptiserande angorakatten i granit från 1916 och i det odaterade, av en fotografi och några detaljer i gips representerade gravmonumentet över fröken Ebba von Eckermann. En mera personlig stil framträder efter hand, t. ex. i statyn "Daimon" (1917), vars i vissa enskildheter slappa form fylles av ett starkt och självfullt uttryck. I en egendomlig motsats till den spröda formgivningen hos denna staty eller hos den lilla fontänreliefen Sankt Mikael står den burleskt massiva och rundlagda statyn "Bacchus" (1918). Dekorativ fantasi, djup känsla och fin plastisk formgivning mötas i de sju genombrutna nischskulpturerna över "livet i Kristus" och de närbesläktade bronserna "Apollo" och "Den heliga Cecilia".

Det som i denna produktion verkar mest främmande i närvarande tid, är dess starkt symbolistiska karaktär. Den kan icke jämföras med den konst, som mera ensidigt och emellanåt med större framgång söker en formell, yttre skönhet. Men den ger ett talande uttryck för ett känsligt och fantasirikt, kontemplativt och poetiskt temperament, och däri har den sitt värde.

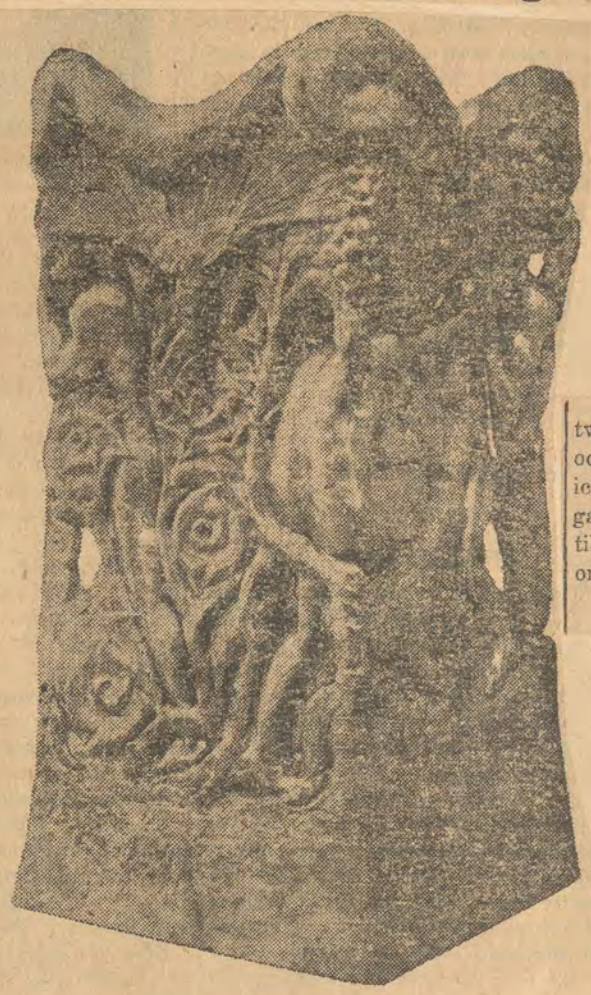
Hans Wåhlin.

Dagens Nyheter. 9.11.1923.

Ellen Roosvals skulpturer.

För Dagens Nyheter av Tor Hedberg.

Från vänster: staty i brons och förslag till korskrank, av Ellen Roosval von Hallwyl.

Månadsskiftet har, enligt numera vedertagen sed, celebrerats av några smärre konstutställningar, icke mindre än fyra, av vilka dock knappast mer än en har något egentligt berättigande och erbjuder något större intresse. Det är Ellen Roosval von Hallwyls skulpturutställning i Gummesons konsthandel; om den också icke uppenbarar någon stor och originell begåvning, vittnar den dock på ett vackert, ja, rätt imponerande sätt om ett ihärdigt, målmedvetet och konsekvent fullföljt arbete. Och som talangen i regel till två tredjedelar består av arbete, har resultatet blivit en följd av verk, där gamla motiv och en gammal teknik fått en dekorativt ofta mycket verkningsfull utfasonering.

Konstnärinnans intresse samlar sig nämligen nästan uteslutande om den dekorativa skulpturen, den som ingår i en arkitektonisk helhet, tjänar ett bestämt syfte och därmed får en ornamental prägel. Av fristående skulptur finns på utställningen jämte ett par porträttbyster endast ett arbete, en liten bronsstatyett från 1911, föreställande en naken, sittande yngling. Den utmärker sig för sluten och dock osökt komposition och ganska mycken friskhet i modelleringen. I de dekorativa kompositionerna bygger konstnärinnan på ostasiatiska, bysantinska, romanska och gotiska stilelement; hennes bronser för Hallwylska palatset ha i sin sammanflätning av figurala och rent ornamentala element en orientalisk prägel, som icke riktigt stämmer med de kristliga motiven, men på ett par håll är anmärkningsvärt väl genomförd; hennes i polykromerad gips utförda förslag till korskrank bygger på det romanska figurkapitälet och söker, liksom det, inpressa en rik komposition inom en fast sluten tärningsform. Dessa fyra kompositioner äro i sin rika och praktfulla färg, sin fantasifullt genomförda ornamentala stilisering av figurerna utställningens förnämsta bidrag.

I några dekorativa skulpturer, utförda för landstället Muramaris vid Visby: en öppen spis i sandsten m. m., bryter sig den historiska stilbildningen med mera moderna grepp, och i en kolossalbild av Bacchus, inbäddad i druvor, spårar man inflytandet av en känd dansk skulptör. Några groteska element, såsom Bacchus' måhända av ruset förorsakade kobenthet, synas tämligen omotiverade, mera smaklösa än djärva, och Den mänskliga rättvisan skulle nog kräva rätt utförliga kommentarer för att bli begriplig.

Som helhet verkar utställningen med en nästan manlig prägel av initiativ och ihärdighet, och i dessa efterbildningens dagar går konstnärinnan i alla händelser icke de lättillgängligaste och mest upptrampade vägarna till de gamla fyndorterna.

Efterbildning är det som i ändå högre grad präglar Josef Svanlunds akvarellutställning i Hultbergs konsthall. Det är en följd av figurskisser med romerska och bibliska motiv, men med samma opersonliga, klassicistiska formbildning och kompositionsschema. Och denna brist på självständig syn och uppfattning, vad som gemenligen — förlåt mig, Pauli — kallas personlighet, gör att man snart blir likgiltig för den otvetydiga formtalang och kompositionsförmåga som vid första anblicken göra sig rätt starkt gällande. Då minns man bättre några små anspråkslösa landskapsskisser, där den italienska idyllen — icke det heroiska landskapet — är fångad med lätt och mjuk hand.

Den samling teckningar och målningar som utställes i Arkitektkontorets lokal vid Kungsträdgårdsgatan är till stor del en liten efterskörd av Chalmersutställningen i Göteborg denna sommar. Åtminstone kände jag igen flera av Dahlskogs landskapsstudier, Rolf Trolles stillsamma, mörktonade porträtt, Gunnar Svensons små utpenslade stilleben med brokiga prydnadspjäser, hittade i någon gammal byrålåda. Nytillkomna äro Sigge Bergströms tecknade diplomatporträtt, med en karaktäristik som knappast tränger djupare än till minen, och tre smärre bilder av Axel Törneman, av vilka endast det duktiga självporträttet vittnar om hans bästa egenskaper.

I Konstnärshuset slutligen ha sex kamrater fyllt väggarna med många små dukar, av vilka endast få göra mera än fylla platsen. Bäst står sig här Olle Tandbergs kollektion av Djurgårdsbilder, präglade av kärlek till de gamla idylliska motiven och av en rätt klar och enkel utformning med hela färgplan ställda mot varandra utan onödig detaljering. Han har här närmast lärt av de s. k. Stockholmsintimisterna. Brodern Bengt målar sina skogsinteriörer korrekt och omsorgsfullt, såsom man målade för fyrtio år sedan, medan Carl Kaldén i några vårbilder har ett friskare anslag. Exempelvis i Vanadislunden och Norrgårdsbacken. Otto Ahlström står, som Herkules vid skiljovägen, tvekande mellan dygdens bleka landskap och lastens brokiga figurer. Jag törs icke råda honom i valet. De båda övriga, Dahlström och Arvid Tydén, äro tillsvidare för mig endast ett par namn, om vilka jag icke kan uttala mig.

Tor Hedberg.

Roosval, Ellen. 112

SVENSKA TELEGRAMBYRÅN
AVD. FÖR PRESSURKLIPP
Sv. ARGUS
BYRÅ FÖR TIDNINGSURKLIPP
STOCKHOLM I
Telefon 77 87

Göteborgs Handelstidning

10/11 1923

Konstrevy från Stockholm.

Gbl T. 10/11

Konsthändelserna i Stockholm den senaste tiden äro varken många eller märkliga. Liljevalchs Konsthall har varit upptagen av en lantbruksutställning och sålunda, till konstnärernas förgrymmelse, undandragen konsten. Men sådana tillfälliga utflykter på andra områden ingå i konsthallens funktioner och göra intet nämnvärt avbräck i dess egentliga verksamhet, så sällan som de förekomma.

Härnäst kommer minnesutställningen över Julius Kronberg.

En egendomlig separatutställning är just nu ordnad i Gummessons Konsthall vid Strandvägen. Det är Ellen Roosval-von Hallwyl som visar ett stort antal skulpturer, dekorativa och fria, små skisser men mest stora och invecklade kompositioner. Hennes typ som konstnär är svår att bestämma. Man skulle närmast vilja kalla henne en begåvad dilettant; men den entusiastiska energi varmed hon gett sig i kast med svåra problem och genomfört stora arbeten är icke något typiskt drag hos dilettanterna. Icke heller är det dilettantens eller amatörens svaga personlighet med intryck än från det ena än från det andra hållet: det är en bestämd, nästan brutal självständighet i hennes flesta arbeten. Jag skulle vilja kalla henne en gotisk skulptörtyp, främmande för allt smånätt, fylld av ett starkt patos, icke avvägd och behärskad på modernt sätt. Ingen kan förneka Ellen Roosval formuppfinning och idérikedom; icke heller ett stort syfte. Fastän knappast religiöst anlagd har hon gripit religiösa ämnen förmodligen därför att hon behövt stora och mäktiga symboler. Men det är i allt detta något som saknas, ett sinne för måtta och helhet. Mångt och mycke är besläktat med en kaotisk och vildväxande art av modern tysk skulptur. Först på sistone har den vilda formgivningen klarnat och stillnat något, kanske under orientaliska intryck; det är en smidigare och mera lekande komposition i de verkligt glansfulla bronserna Michael och draken, Den heliga Cecilia och Apollo.

Konstnärinnan utställer även några försök i oljemålning som höra till en äldre tid. De vittna om att konstnärsskapet länge upptagit henne, men någon självständig betydelse ha knappast målningarna.

I en ny lokal, arkitektkontoret vid Kungsträdgården, ha några målare slagit sig samman om en utställning. Lokalen och de flesta tavlorna stämma vackert överens i en mild och intim stämning. Format, färgstil och ämnen ha denna diskretion som är betecknande för svenskt måleri just nu — även det som gäller för att vara ultramodernt. Se till exempel på Gunnar Svenssons och Evald Dahlskogs stillebentavlor: den klara, lätta presentationen av föremål vilkas stoffverkan, form- och färgvärden äro säkert studerade. Det är en småkonst som står så riktigt till den moderna svenska interiör- och hemkonsten att det vore obegripligt om den inte skulle ha en publik. Sådana saker som Edvin Ollers och Evald Dahlskogs afrikanska bilder ha nog sin publik i dessa reseår; och den något lösa och lättsinniga fakturen hos den förre kanske bidrar att göra sådana tavlor särskilt populära. Men Ollers har nog andra sidor också och ett litet italienskt landskap, San Gimignano, är bållet i en förnämare och strängare stil; likaså ett porträtt.

En överraskning bjuder Rolf Trolle i sin lilla samling figur- och genrebilder. Man har länge kunnat märka att han hört till de sökande och ärliga naturerna som icke arbeta i konjunkturer och moder. Men rent formellt har han haft mycket emot sig. Den romantiska och i sig själv försjunkna art han tillhör har inte tidigare funnit sitt direkta uttryck. Men nu är hans måleri mjukare och luftigare och den veka stämningen får sitt snabba och klara uttryck. Ett flickporträtt i en sorgbunden grönskimrande kolorit, en ungdomlig fiolspelare vars ansikte vackert avspeglar den musikaliska hängivelsen och slutligen en alldeles utsökt naketbild av två små pojkar höra till det bästa som visats på de senare årens konstutställningar. Alldeles fria från formella svagheter äro ju icke heller dessa tavlor; de förlora sig ibland i en dunkelhet där varje form är upplöst och en och annan detalj vittnar om en under arbetet slappnad kraft. Men Trolle är en äkta konstnär.

För övrigt märkas en serie porträtteckningar av Sigge Bergström med främmande diplomater som modeller — raskaraktäristiken är deras egentliga intresse — och ett par målningar av Axel Törneman. Men den senare fordrar större rymd än den lilla lokalen kan ge. En Stockholmsbild i lyktsken ser mycket lovande ut.

A. B—s.

Svenska Dagbladet. 11 Nov. 1923.

113.

R

Ö. D. 11/11 1923

En skulptris.

Ellen Roosval von Hallwyl i Gummesons konsthandel.

Det är med våra dagars högt uppdrivna utställningsväsen ytterst sällsynt att ett helt konstnärligt livsverk icke presenteras för publiken förrän det nått en sådan omfattning som grevinnan Ellen Roosval von Hallwyls. Hon är som skulptris ett rätt okänt namn även för många speciellt konstintresserade. Detta beror till en stor del på att hela hennes skapande följt en linje, som teoretiskt trumfas in för närvarande och som även praktiskt följes på ett vackert sätt, den linje vars fasa är speciellt för utställningar avsedd konst och vars ideal är konst framvuxen med en specifik uppgift, med förutbestämda miljöer i ögonsikte.

Sådan konst har svårare att komma till sin rätt på en utställning, och det måste genast sägas att fru Roosvals verk trots många kloka tillfälliga arrangemang i den lilla Gummesonska lokalen icke komma så till sin rätt här som de enskilda konstverken göra i sin egen miljö, åtminstone i den ringa mån anmälaren haft tillfälle att se dem där. Det är väldiga uppgifter hon givit sig i kast med, och mycket har ett så allvarligt syfte och en så hårdnackat genomförd stil, att det vore orätt att — såsom det skett — avfärda hennes skulptur som dilettanteri.

Utställningen omfattar både måleri och skulptur, ett decennium av vardera. Det förra har icke lämnat tillnärmelsevis så betydande resultat som det senare. Fru Roosvals studier för Louis Corinth i Berlin och Lucien Simon i Paris ha fört henne in på en rätt oljig, lös stil, men någon gång finner man ett litet verk med fin touche såsom ett Stilleben från 1903. I en av de sista målningarna, "Ormtjusare" (1909), är hon inne på den dekorativa stil som kännetecknar hennes mesta skulptur.

Den tidigaste skulpturen har naturalistiska drag och en stor förtjänst i den gedigna karaktäristiken i de båda porträtthuvudena och i den lilla Hasselbergska naketstudien från 1911. Men redan samma år är hon i den vackra "Prinsessan och grodan" inne på stiliseringens väg, och med de fyra strängt kubiska religiösa grupperna, som avsetts som krön på ett korskrank, finna vi den både till form och anda medeltidsaktiga karaktär som sedan genomsyrar flera verk.

Både vad ämnen och formgivning beträffar är denna konst ganska inkrånglad. "Wann iemand eine kunst-reiche schöne Schilderey einem klugen und wohlersonnenen Rätzel vergliche, derselbe würde gar nicht irren", säger Ehrenstrahl i inledningen till sin målarlära. Fru Roosvals skulpturer fylla högt ställda anspråk på gåtfull andemening, däri liksom i formgivningens slutenhet och stränga stilisering påminnande om de gotländska skulptörerna från 1200-talet. Symboliken är dock icke för den moderna människan såsom för den medeltida ett stort livsintresse i konsten. Detta samband ligger nära till hands att ta som ett väsentligt drag i hennes konst, säkert beror det på en djup kärlek till den gotländska medeltida konsten, som ju med mera ingående kunskap än någonsin skildrats av hennes make, professor Johnny Roosval. Det Roosvalska hemmet nära Visby, Muramaris, synes också att döma av utställda gipsmodeller och fotografier vara en bördig jordmån för strängt stiliserad skulptur. Vi ha prov härpå i fontänfiguren S:t Mikael och Draken, i en tympanonrelief med den helige Jakob och i den genom fotografi utställda öppna spiseln i gotländsk sandsten. Det är ett praktstycke av exotiskt påverkad skulptur där man liksom hos de gamla gotlänningarna finner fjärranväga stildrag, här indiska och egyptiska.

Ett jätteverk i denna anda är det stora efter tidigt medeltida mönster komponerade gravmonumentet över fröken Ebba von Eckermann, vars yta myllrar av figuralt liv och "wohlersonnenen Rätzel", framsagda på ett strängt stiliserat formspråk.

Lyckligast synes mig emellertid konstnärinnan där en mera klassisk harmoni fått breda sig över verket, först och främst i den välproportionerade spiselomfattningen i carraramarmor, som tillhör hr Rolf de Maré och pryder salongen på Hillesborg. I en vacker och ren linjestil framställas här symboliskt livets värmande makter. Formgivningen bringar modern skulptur av Carl Milles' art i tankarna.

Milles är helt säkert den **moderne** konstnär till vilken fru Roosval närmast ansluter sig. Några frodiga symboliska figurer av den art han älskar synas mig dock icke tillhöra det lyckligare. Den kolossala Bacchus — som tyvärr av praktiska skäl blott utställes i gips och icke i den vackra ekebergamarmorn — är inte riktigt spänstig i kompositionen, och de tidssymboliska bilderna, Mammon, Den mänskliga rättvisan och ett par bronsmasker, ha något förunderligt dött och stumt i formgivningen. Konstnärinnan har alltför ensidigt sökt den dekorativa verkan i dessa friskulpturer, av vilka man fordrar mera individuellt liv. Långt lyckligare är den stränga stiliseringen i de religiösa nischskulpturerna i polerad brons, vilka i en lång dekorativ svit skola ingå i det Hallwylska palatsets utsmyckning. Man kan här finna detaljer, där den invecklade kompositionen gjort alltför stort våld på människokropparna, men som helhet myllrar denna svit av ett överflödande formliv av högt dekorativt värde. Med sina symboler och sin konstfullt krångliga ornamentik äro dessa 8 skulpturer i svit som en av mysticism flammande Levertinsk ballad. De utgöra tillsvidare konstnärinnans sista ord; av allt att döma ha vi mycket att vänta ännu. Vad man än kan säga om denna konst med sina många djärva och delvis förfelade grepp, fattig är den icke varken på former eller ideer. Den går icke rättad i ledet i den stora nyklassiska frammarschen, den stänger sig inåt- och tillbakablickande inne i praktfulla mystiskt-romantiska rosengårdar.

Karl Asplund.

Gnistan. 11.11.1923.

Fru Roosval tycks ha sinne för reklam.

En utställning som egentligen är ett familjespektakel inom societeten.

Då det gäller en kvinna överser man ju med rätt mycket, och det är också av detta skäl som Gnistan inte känner sig direkt hatisk emot professorskan Ellen Roosval, född v. Hallwyl. Herre Gud, då man under många år sysslat med konstövningar är det inte så underligt att man vill ställa ut en gång och att man då vill göra succès. Snarare äro vi böjda att gratulera fru professorskan. Det finns konstnärer som arbeta ett helt liv utan att göra succès — efter döden bli de understundom genier. Som fru Roosval säkert inte beräknat att efter sin död bli ett geni bör hon gratuleras för att hon *haft råd* att skaffa sig en succès i livet.

Fru Roosvals utställning av skulpturer i Gummesons konsthandel vid Strandvägen är av detta skäl ett kapitel som måste intressera Gnistan. För det första lyckades fru R. hyra lokalen ehuru den var påtingad. Men det var nu en enkel sak att ordna genom att betala dubbelt, vilket ju må vara hr Gummeson mycket väl unnt men som kanske smärtade den sålunda utestängda konstnären. Sedan ryckte utställningen in — eller man kan nästan säga ryckte ut, som brandkåren. Sällan har man skådat en så intensiv reklam för ett tämligen okänt konstnärsnamn. Till en början bjödos dagspressens konstkritiker på middag i konstnärinnans charmanta villa Alvik på Djurgården. Naturligtvis vill inte Gnistan insinuera att denna middag har något som helst med reklamen att göra. Men reklamen kom i alla fall. Det var förhandstext och bilder i de dagliga tidningarna, charmanta bilder i veckopressen och framför allt dagspressnotiser om alla de förnämiteter från societet och konstnärsvärld som redan första dagen översvämmade utställningslokalen så att man knappt fick plats.

Gnistan som tittat litet på de utställda föremålen kan tala om att där finns några hyggliga saker, men det mesta är skäligen värdelöst. Den stora reklamen ser också litet komisk ut då man finner att den enda dagliga tidning som i skrivande stund recenserat utställningen, nämligen Stockholmstidningen (Erik Blomberg som är en renhårig karl), mycket kort och gott förklarar det hela vara talangfullt amatörskap. Samt säger att konstnärinnan saknar formkänsla, verklighetssinne och god smak. Gnistan undrar vartill man skall ha god smak då man har pengar. Det skall bli roligt att se vad de övriga tidningarna komma att skriva.

Som man förstår är detta företag egentligen ett societetsnöje, ett sorts familjespektakel, och vi ha ingen anledning att missunna fru Roosval den glädje hon kan få därav. Att det skedda väckt åtskilligt ont blod inom den riktiga konstnärsvärlden är ju en helt annan sak, men som vi började denna artikel — vad förlåter man icke en kvinna!

Roosval, Ellen. 115

Veckojournalen. 11.11.1923.

PROFESSORSKA — DEBUTERANDE SKULPTRIS

Bacchus, staty i gips.

Konstnärinnan, Ellen Roosval von Hallwyl.

Professorskan Ellen Roosval, f. v. Hallwyl, har debuterat med en separatutställning av skulpturer och målningar hos Gummesons. Konstnärinnan, som studerat målning i Berlin och Paris men 1910 övergick till skulpturen, har haft sådana framstående ledare som Toussaint, Bourdelle och Milles men visade ganska snart en självständighet i uppfattningen och en frisk monumentalitet i formgivningen, som bjöd henne att gå egna vägar. Redan 1912 väckte fru R. uppmärksamhet vid en kyrklig utställning med två polykroma träskulpturer, och två år därefter på Baltiska utställningen. Känd förut är också hennes karaktäristiska porträttbyst av maken, professorn, och på Salon des Indépendents i Paris har den talangfulla skulptrisen nyligen rönt ett oförbehållsamt erkännande för sina verk, av vilka nischskulpturen Christus Triumphator avbildas här. Särskilt stark och originell är konstnärinnans »Bacchus» — ett märkligt arbete i polerad Ekebergsmarmor.

Kristi uppståndelse, brons.

Idun. 11.11.1923.

ELLEN ROOSVALS UTSTÄLLNING

Här ovan professorskan Ellen Roosval, född von Hallwyl, som f. n. har en synnerligen vacker och intressant utställning i Gummesons konsthall. Här återges tre utställda arbeten. Fr. v.: Angorakatt i granit. Naken statyett i brons. Apollo, i brons.

PROFESSORSKAN VON HALLWYL-Roosvals första separatutställning har väckt stor uppmärksamhet. Hon har förut endast utställt kollektivt, bl. a. på Kyrkliga utställningen, sällskapet Iduns utställning och Baltiska utställningen.

Det är en samling gipser, bronser, tavlor m. m., av vilka de flesta förskriva sig från professorskan Roosvals hem på Djurgården eller villan Muramaris på Gottland. I konsthallen har fru Roosval anordnat ett litet kapell, där skulpturer med motiv från Kristi historia, som lånats från Hallwylska palatset, där de äro uppställda i ett liknande rum, ha placerats i nischer. Utställningen omfattar även en del målningar. Professorskan Roosval började nämligen sin konstnärsbana som målarinna.

Roosval, Ellen.

Hvar 8 Dag. 11.11.1923.

ELLEN ROOSVAL-VON HALLWYL-UTSTÄLLNING.

PROFESSORSKAN ELLEN ROOSVAL,
född von Hallwyl.
Foto. Kaudern, Sthlm.

Vidst. bilder.
ANGORAKATT, *i granit (1916).*
BACCHUS, *i Ekebergamarmor.*
Utställd i gips 1918.
Text å sid. 93.

Efter fotografier. — *Klichéer: Goth. Ghg*

Till bilder även å sid. 96.

En mer än vanligt intressant utställning öppnades den 3 november i Gummesons konstsalong i Stockholm där nämligen skulptrisen, *professorskan Ellen Roosval, född Hallwyl,* första gången för en större allmänhet exponerar sina monumentalskulpturer, bronser, gipser samt en samling oljemålningar från ett tidigare skede av sitt konstnärskap. För en exklusivare krets av konstnärer och konstkännare ha fru Roosvals skulpturer redan sedan länge varit kända och uppskattade från makarne Roosvals hem å Djurgården och Gotland samt från det Hallwylska palatset. Men offentligt har hon aldrig förut utställt annat än kollektivt, bl. a. å Baltiska utställningen. Vad hon nu visar är ett urval av sina bästa saker, alltifrån det hon först började syssla med skulptur och det är intressant att följa denna manligt storvulna och dock ibland så i detalj smidiga och behagfulla konst genom alla dess utvecklingsskeden.

Fru Ellen Roosval har tidigare studerat målning i Berlin, München och Paris samt skulptur för Toussaint i Paris och för professor Carl Milles.

Bliv
MEDARBETARE
i
HVAR 8 DAG

ELLEN ROOSVAL-VON HALLWYLS UTSTÄLLNING *(se sid. 96). Christi uppståndelse. Brons 1922.*
Efter fotograf. — *Klichéer Sjöberg, Ghg.*

Svenska Morgonbladet. 13.11.1923.

Ellen Roosval-von Hallwyls skulptur.

MICHAELS STRID MED DRAKEN.
(Bronsskulptur.)

Innan fru Ellen Roosval fann sin bestämmelse som skulptris, nade hon lagt ned ett omsorgsfullt arbete som målarinna. Otvivelaktigt har detta haft sin stora betydelse. Någon röd tråd, som anger var huvudvägen i hennes utveckling från färger och linjer till ytor och former går fram, är det icke nödvändigt försöka leta reda på. Först i de senare årens skulptur möter man osökt det som på ett sätt är karaktäristiskt för fru Roosvals konstnärsgärning, det vågsamma och djärva. Men det är också det mest typiska för friska viljor, som skola fram.

Endast den som sett Ellen Roosval-von Hallwyls uteskulpturer i den miljö, för vilken de äro tillkomna, kan få en riktig uppfattning om dem. Gummesons trånga lokal erbjuder naturligtvis få riktiga skådepunkter för mycket av det utställda. Har man icke stått i trädgård och park vid Muramaris, professor och fru Roosvals sommarbostad på Gotland, och låtit blicken fara hän över de olika idyllerna av skulptur, växtlighet och plaskande vatten, då är det förlåtligt, om man finner en och annan detalj på utställningen svårförklarlig och oavslutad. Egentligen borde trädgårdsskulpturerna ha placerats på gröna marker, bland träd och blommor. Skulle icke Blå portens pergola och trädgård vid Liljevalchs konsthall ha passat bättre än den för skulptur mindre lämpliga källarlokalen vid Strandvägen?

I sina tidigare bildhuggerier har konstnärinnan en fin böjelse för de kompositionslagar, vilka normerade en medeltida snidares skapande. Korskrankskrönen ha den kyrkliga hållning, som så få nutidskonstnärer lyckas få fram. Figurerna äro skickligt insatta i kubernas sidor. Dessas scenerier gå vackert ihop till en stor helhet, en biblisk händelse. I samma anda, medeltidens, är ock ett gravmonument över Ebba von Eckerman, vilket framgår av några detaljer och fotografier; tyvärr har jag icke sett denna vård i färdigt skick.

Det vore illa gjort att bo på Gotland som bildande konstnär och icke låta sig påverkas av den underbart rika och mångfacetterade trä- och stenskulpturen i öns kyrkor. De mångtaliga lösningar av bildproblemet gotländska medeltidskonstnärer gett måste sätta fantasien och skaparkraften i rörelse. Omfattningen till den öppna spis fru Roosval utfört för Rolf de Maré har som flankfigurer tvenne fast slutna människopar, vilka påminna mig om Barlingbo-dopfuntens varandra hårt omarmande »hörn»-bilder. Spisöppningens överliggare är prydd med en rad noveller i det antika myntets klara bildform; den strama stilen påminner om byzantiniserande ikoner i gotländska kyrkomurar. Ett strängt linjeschema följa ock vattenkastarna på Muramaris, som visas endast i fotografi.

Med ett fåtal undantag, som t. ex. porträtten av Johnny Roosval och Rolf de Maré, en sliten bronsfigur och ett par symboliska statyer, är fru Roosvals skulptur avsedd att ingå som ett ornament i en parkmur eller en husvägg. Den vill således underordna sig den fasta ytans tvång eller åtminstone tala dennas språk. I de sista årens arbeten gör sig dock en friare nutidshållning gällande. Intresset kretsar fortfarande kring människan som den alltid oförståeliga grymma rättvisan eller som den lika beständigt sköna Apollo. Spisomfattningen i villa Muramaris är en tolkning av det som ingriper i hemmets värld, arbete, smärta, sanning och kärlek. Denna storfiguriga komposition trotsar stilistiskt och formellt det tidigare stränga schemat. Modelleringen visar nya uppslag, kanske något påverkad av en Milles' arbeten. Friast står fru Roosval med det sista från sin ateljé, figursviten till von Hallwyls palats. På utställningen får man ett begrepp om, hur dessa genombrutna, blanka bronser komma att te sig uppställda i gröna nischer. Bildräckan är originellt komponerad och av stor effekt. Måhända skulle det i en del fall gynna det hela, om naturstudiet tvang till större trohet mot anatomien. Men så fantasistark och målmedveten, som fru Ellen Roosval-von Hallwyl här visar sig, är det antagligt, att detaljen fått underordna sig en viss åsyftad monumental gestaltning.

Efraim Lundmark.

Roosval, Ellen.

Stockholms Dagblad. 18.11.1923.

EN SYMBOLIST.

Ellen Roosval som skulptris.

Det har stått mycket väsen kring den utställning, som grevinnan Ellen Roosval v. Hallwyl anordnat i Gummesons konsthandel. "Grevinnan som blev" det ena och det andra har man läst i feta tidningsrubriker. Liksom om det vore något så förfärligt underligt, att en grevinna kunde bli någonting! Hela denna oproportionerliga förhandsreklam, för vilken konstnärinnan fallit offer — hon har tydligen själv på intet sätt tillskyndat eller önskat något sådant — har bland vissa konstnärskretsar väckt mycken ond blod och skvallret och nedsättande omdömen ha flödat rikligen. Det skulle inte förvåna mig, om även den kritiker, som i hastigt mod avfärdade hela utställningen som opersonlig amatörkonst, stått under inflytande av reaktionen mot de uppseendeväckande förhandsartiklarna.

Utställningen synes mig varken vara att betrakta som en klen amatörutställning eller som ett stort evenemang i vårt konstliv. Det är ledsamt att båda dessa ytterlighetsmeningar ha kommit till tals i pressen, ty utställaren rår ju absolut inte för att hon blivit född grevinna. Hon är konstnär trots detta faktum, eller rättare oberoende därav. Man behöver inte nödvändigt vara dilettant i sin konst för att man tillhör de högre sociala skikten.

På mig gör fru Roosvals konst alls icke något opersonligt intryck, trots alla de stilelement, konstnärinnan upptagit från skilda håll — från medeltidsskulpturen, från indisk och egyptisk plastik. Tvärtom förefaller mig själva andan i hennes skapande vara i rätt hög grad personlig med den rikt växande, ornamentala fantasien — stundom kärv, stundom feminint broderiaktig — och den överallt framträdande, forcerade strävan efter symbolik. Det är en impulsiv och entusiastisk själ med tusen idéer, som frambragt alla dessa mer eller mindre symboliskt betonade ting.

Någon betydande skulptör är fru Roosval ej — hon har skapat mera dekorativa och symboliska än egentligt skulpturala värden. Som skulpturform tror jag t. o. m. man får anse flertalet av hennes arbeten svaga. Det är, som om hon alltför tidigt givit fantasien fria tyglar, så att formsinnet icke hunnit växa sig tillräckligt starkt. Mera naturalistiskt studium hade nog kunnat skänka hennes konst som helhet en kraftigare karaktär; jag tror nämligen icke det är i begåvningen utan i kunnandet det brister.

Fru Roosvals alstring framvisar flera uppslag och linjer, som icke blivit fullföljda — konstnärinnan har otåligt vändt sig mot något nytt i stället för att driva det redan förvärvade till sin fulländning. Så visa utställningens tidigaste målningar från seklets första år en målerisk kultur, som sedan slagits sönder med grova, råa grepp à la Stuck o. a. tyskar, och de tidigaste små-bronserna omkring 1910 röja skulpturala ansatser, som icke tyckas ha tillvaratagits i den följande produktionen. Bland dessa bronser har jag särskilt fäst mig vid bilden av en utmärglad, trasklädd kvinna, hopfallen i en ställning lite erinrande om Hasselbergs "Grodan" och hopplöst, nästan fånigt stirrande framför sig. "Proletariatet", som den kallas i katalogen, är en både som form och idé förträfflig liten sak, en av de få friskulpturer på utställningen, som man utan tvekan kan kalla ett kontsverk. Särskilt huvudet är originellt och uttrycksfullt.

På senare år har fru Roosval emellertid vändt sig bort från naturstudiet och naturalismen samt i stället hängivit sig åt en dekorativ symbolism, huvudsakligen kretsande kring religiösa motiv. Även i denna genre har hon gjort obetingat vackra saker, såsom det monumentala granitkorset på Ebba v.

Roosval, Ellen.

Stockholms Dagblad. 18.11.1923.

S:t Mikael och draken.

Eckermanns grav, vars ren ornamentartade figurscener röja tydlig frändskap med bilderna på gamla gottländska dopfuntar. Men i det stora hela synes mig denna asikonst ojämn och problemati formellt svagare än den äldre produktionen. Det mesta är ju komponerat för en bestämd miljö, t. ex. för Hallwylska palatse eller för Villa Muramaris vid Visby (spis och trädgårdsskulptur), och förlorar därför åtskilligt av sin verkan på utställningen. Till det bästa räknar jag sviten av förgyllda nischskulpturer över temat "Livet i Kristus", synbarligen påverkade av den fantastiskt groende formrikedomen i Indiens gamla skulptur. Flera ting i dessa kompositioner synas mig mindre lyckade, t. ex. handen, som håller skopan i "Kristi dop", och de underligt materialistiska flöden, som utgå från Guds finger i "Kristus och människorna", för att ej nämna några väl hårdstiliserade kroppspartier. Men som ornament ha dessa skulpturer en bestämd tjusning, som kommer mest naturligt till sin rätt i den skickligt komponerade "Mikael och draken" — se hur etterstrålarna och svärdsklingan utnyttjats dekorativt!

Mången tycker kanske, att de nämnda nischkompositionerna utstråla en sjuklig orientalism och förvirra anden med sina rökelseslingor. Nåja, det finns otvivelaktigt ett sjukligt element i fru Roosvals konst, och detta kommer särskilt tydligt till uttryck — stundom på ett litet motbjudande sätt — i de r e n t symboliska vidunder hon hopfantiserat, såsom "Den mänskliga rättvisan" och "Mammon". Jag kan icke vara med om att helt utdöma fantasiskapelser av denna art såsom konstnärligt värdelösa. Något av slö likgiltighet, idioti och grymhet har skulptrisen verkligen lyckats få in i dessa otäcka degformer. "Mammon" äger dessutom skulptural tyngd. Jag föredrar dessa ting framför den stora "Bacchus", som vill vara grotesk men bara verkar plump. Dock står ju frågan alltid öppen, om det är berättigat att medtaga äcklet i ett estetiskt förnimmelsekomplex. Den vänstra av de vid ingången placerade maskerna, som väl skall symbolisera en hel rad otrevliga egenskaper hos nutidsmänniskan, kan kanske intressera vid första ögonkastet men blir i längden rent vidrig i sin formslapphet. Att en skulptur symboliserar något är intet fel — tvärtom! — men symboliken skall helst vara naturlig, och även om den slår över i det fantastiska, får den ej förjaga kravet på form. Här står skulptrisen verkligen vid gränsen för det tillåtna, och jag tror hon bör betänka sig grundligt, innan hon går vidare på denna väg.

Hakon Hedenmon-Gads.

STOCKHOLMS-TIDNINGEN Tisdagen den 20 November 1923.

Konst och amatörskap.

Med anledning av fru Roosvals utställning.

I en anmälan av professorskan Ellen Roosval v. Hallwyls utställning skriver fil. lic. Hakon Hedeman-Gade i Stockholms Dagblad den 18 d:s bland annat: ''Hela denna oproportionerliga förhandsreklam, för vilken konstnärinnan fallit offer — hon har tydligen själv på intet sätt tillskyndat eller önskat något sådant — har bland vissa konstnärskretsar väckt mycken ond blod och skvaller, och nedsättande omdömen ha flödat rikligen. Det skulle inte förvåna mig om även den kritiker, som i hastigt mod avfärdade hela utställningen som opersonlig amatörkonst, stått under inflytande av reaktionen mot de uppseendeväckande förhandsartiklarna.''

Dr Gades fullkomligt ogrundade insinuation kräver ett genmäle från den som åsyftats.

Jag besökte utställningen vernissagedagen — *före* dess öppnande, och hade alltså tillfälle att ensam i lokalen grundligt bese fru Roosvals arbeten. En del kände jag dessutom till från föregående utställningar och från originalen i Villa Muramaris. Jag har alltså ingalunda avfärdat dem ''i hastigt mod'', som dr Gade påstår.

Dagen efter vernissagen publicerades min anmälan av utställningen, vilken där betecknades som prov på ''talangsfullt amatörskap''. Då hade jag ännu inte hört någon konstnär eller annan person (utom konstsalongens innehavare, hr Gummeson, bör försiktigtvis tilläggas) yttra någon mening vare sig om fru Roosvals skulptur eller om den förhandsreklam, som bebådat den. Det förefaller också egendomligt att just jag, som publicerat min granskning omedelbart efter utställningens öppnande och som f. ö. inte varit närvarande vid vernissagen och där kunnat låta mig påverkas från vare sig det ena eller andra hållet, beskylles för verkan av konstnärernas reaktion. En sådan reaktion har sedan uppstått — det är mig väl bekant — både bland äldre och yngre konstnärer av olika riktningar, speciellt bland skulptörerna själva, och vilande på samma uppfattning som jag framlagt i min anmälan. Men det är mig också bekant att denna reaktion till stor del väckts av det mottagande utställningen fått från flera *kritikers* sida.

Något längre fram i sin artikel skriver dr Gade med tydlig adress till undertecknad: ''utställaren rår ju absolut inte för att hon blivit född grevinna. — — — Man behöver inte nödvändigt var dilettant i sin konst för att man tillhör de högre sociala skikten''. Innan man utkastar sådana försåtliga beskyllningar för partiskhet och hänsyn till fullständigt ovidkommande faktorer borde man väl ändå ha några sakliga anledningar. I min korta anmälan finns inte den ringaste antydan om att fru Roosval genom sin ställning eller sitt namn skulle ha åtnjutit några särskilda förmåner i form av förhandsreklam eller något annat. Dylikt är och förblir mig fullkomligt likgiltigt. Om fru Roosval är grevinna i privatlivet kan omöjligen intressera mig, då jag vill komma underfund med om hon är konstnär i sina offentligt framförda arbeten. Det är dessa arbeten som uteslutande sysselsätta mig som konstkritiker, och därvid följer jag mitt eget omdöme och ingen annans.

Men jag betraktar konsten som en alltför allvarlig sak för att vilja beteckna vad som helst med det namnet. Man kan sedan ha olika uppfattning om var gränsen bör dras melaln konst och amatörskap. Jag har min.

Erik Blomberg.

Roosval, Ellen.

Riket. Dagens tidning. 4.12.1923.

Konst och teater i huvudstaden just nu.

För att denna gång börja med teatern, måste jag skriva, att om den för ögonblicket inte finns just så mycket att säga. "Ebberöds bank", som alltjämt går på Södra teatern, har jag förut omnämnt såsom en komedi av ur alla möjliga synpunkter, litterära såväl som publik- och direktörs-, bästa sort. "En herre i frack", som länge spelats på Svenskan, är ju rolig men hjärtans obetydlig och måste först och sist kallas kort och gott "Gösta Ekman", varmed jag icke avser att tala illa om denne högt förtjänte och på många vis sympatiske skådespelare. Direktör Eklund, som uppenbarligen, det visar han ju oupphörligt, har det rätta teaterägaregreppet, uppför å Komediteatern "Hjärter i trumf". Stycket fångar i varje fall salongens gunst och spelas väl. Det gjorde ju också den franska farsen "Jag är skyldig dig en hustru", som en tid gavs å Vasateatern men nu lyckligtvis nedlagts. Det var inte roligt för någon med förståndet i behåll att sitta och vämjas vid att se Tollie Zellman, "molluskens" överdådiga framställarinna, agera i en ovanligt simpel, alltigenom vidrig skökoroll. — Och dock *kan* Albert Ranft visa oss ståtliga och gripande saker! Och själv spelar han utmärkt i den nu på Vasan återupptagna, mycket roliga "Fruar på krigsstråt".

"Ebberöds bank" såsom litterärt betydande lustspel motsvaras å den allvarliga sidan av "Den stora rollen" på Dramaten. Visst är denna pjäs äkta konst, och sådan släppes också till vid utförandet. Men det kan nog ändå ifrågasättas, om Armas Fager håller måttet som tragisk hjälte bara på sin kärlek till teatern och sin i grunden orimliga traktan efter "den stora rollen". Han är ju intet misskänt geni utan endast en brusten stackars människa — för resten kalkerad på den manliga huvudfiguren, som dock har en vida starkare nyansering och etsar sig mer outplånligt in i minnet, i Ibsens "Vildanden". Under alla omständigheter ha vi emellertid här framför oss en nordisk romantisk författare av verkligt mått.

*

När man genomgått *Julius Kronbergs* minnesutställning hos Liljevalchs, är det med ett visst vemod man tänker tillbaka på vad man sett. Säkert var Kronberg en större kulturpersonlighet än Zorn. Hans ande omspände vidare vidder än dennes, och likväl skall Zorns väldiga livstolkning leva långt efter det att huvudparten av Kronbergs konst i än högre grad än nu fått ett väsentligen historiskt intresse, att nu inte nämna annat än i förbigående Sveriges i fråga om varje ämnessfär och beträffande all ämnesbehandling folkligaste målare, Carl Larsson.

Kronberg var en kolorist av Guds nåde, och detta hans värde skall naturligtvis alltid bestå. Likaså kan väl ingen förbli kall inför detta genuina svenska drag, Olof Rudbecksdraget i vår kultur, att aldrig tröttna att ge sig i kast med stora uppgifter, stora ämnen, stora ytor. Tänk på triptylen Våren, Sommaren och Hösten! Och på plafonderna till Stockholms slott, greve von Hallwyls palats och Dramatiska teatern! De sistnämnda höra för resten till det rent konstnärligt mest storslagna i Kronbergs produktion. De en gång så berömda och ivrigt reproducerade dukarna "David och Saul", "Kleopatras död", "Drottningen av Saba" och flera andra stå nutidens uppfattning relativt fjärran. Vi äro rätt så likgiltiga inför dem, — en beklämmande erfarenhet, om man erinrar sig, vad de en gång varit, och det inte *allra* värst länge sedan. Likväl kan naturligtvis den tjugufemårige konstnärens av rubensk livslust strålande "Jaktnymf" aldrig lämna någon oberörd. Den hör till den svenska målarkonstens oförgängligt stora verk. — I liv, kultur och konst hade Kronberg över sig mycket av den italienska renässans, han så högt älskade och beundrade.

Jag nämnde nyss Carl Larsson. Det är visserligen ett stort avstånd — ännu åtminstone — mellan *Hjalmar Stråat* och Carl Larsson. Men nog kunna de nämnas på samma dag. Bägge *berätta* någonting, och nu för tiden, då skildringen i måleriet fått träda ganska betänkligt tillbaka, verkar detta endast uppfriskande. En ensidighet håller måhända på att brytas. Och även Hjalmar Stråat målar hemmets mjuka, varma verklighet. Hos Gummeson har han, tidigare mest känd och uppskattad som träsnidare, en rad målningar i denna genre, vilka ge vackra löften. Titlar som "Då man är en månad gammal", "Barnen sjunga en sommardag", "Då brasan nyss är tänd" äro karaktäristiska för vad tavlorna förnämligast "handla om".

Carl Wilhelmsson och *Einar Jolin* utställa i A.-B. Konstverk. Dessa två konstnärer äro så väl kända, att om deras nya arbeten icke mycket kan behöva ordas. Wilhelmson har här ett lysande porträtt av den svenske märkesmannen d:r Lundbohm, och i en utomordentligt fint och väl gjord interiör med en gammal bondkvinna i söndagsro vid fönstret framträder han ånyo som den store folklivsskildrare, han redan på 1890-talet visade sig vara.

Få konstutställningar under de senaste åren torde ha gripit åskådaren så rent personligt som grevinnan Ellen Roosval v. Hallwyls i Gummesons konsthall gjorde. Här bar varje verk spår av hög och fin kultur, av osjälviskt uppgående i konsten, av ädel brottning med uppgiften. Konstnärinnans monumentalskulpturer äro rika på tankar; någon gång, men icke ofta, ligga dessa så djupt, att man behövde en nyckel för att komma genom deras portal. Så är i mina ögon fallet med "Den mänskliga rättvisan", som jag trotsar någon att kunna förstå, ehuru det väl även i denna verkliga bild ligger någon sorts symbolik. Men djupt och vackert fattade och storslagna i utförandet äro "Kristi korsfästelse", "Kristus i dödsriket" samt några nischskulpturer i brons, som skildra livet i Kristus. Synnerligt intresse väckte också fotografierna och gipsmodellerna av en fontänmynning, två vattenkastare, en öppen spis m. m. allt från villan Meramaris vid Visby.

Mr Algernon.

—o—

Roosval, Ellen

Dagens Nyheter 26. Juli 1925.

123.

Konstdonation till Visbymuseet.

Nationalmuseum anordnar utställning.

Mikael och draken, av Ellen Roosval-v. Hallwyl.

I dag söndag, då Gotlands fornsal i konungens närvaro i högtidliga former firar sin 50-åriga tillvaro, öppnas en konstavdelning inom museet. Intendenten Gauffin har kommit med en mindre samling tavlor, 15- och 1600-tals, ur Nationalmuseums förråd, bl. a. en vacker jaktscen av Cranach d. y. Övriga dukar höra givetvis ej till museets bästa paradsaker, vilka rimligtvis ej kunna lånas ut, men det finns flera gamla goda kopior och skolarbeten från renässanstiden.

Madonna, av Sigrid Blomberg.

I den lilla tavelsalen står även en byst av landshövding Roos, initiativtagaren till denna avdelning i Gotlands fornsal. Denna byst liksom också en av fornsalens skapare, P. A. Säve, har på uppdrag av Gotlands fornvänner utförts av skulptrisen Caroline Bruce.

Ett par som konstverk intressanta arbeten överlämnas som gåva till museet. Det är dels skulptrisen Ellen Roosvals reliefartade friskulptur Mikaels strid med draken, gjuten i guldbrons, dels Sigrid Blombergs Madonna, skuren i sjödränkt ek. Den senare en gåva av Ellen Roosval. Den sistnämnda konstnärinnans Mikael är en replik av ett nummer i den serie nischbilder som hon utfört för Hallwylska palatset i Stockholm, ett arbete i en personlig, något ornamentalt stil. Sigrid Blombergs Madonna har vissa likheter i uppfattningen av det statuariska med konstnärinnans bekanta Bebådelsen. Skulpturgåvan och låneutställningen ha gett Visby ännu en museal attraktion.

Professor Lithberg har under de senaste dagarna ordnat en liten stadshistorisk avdelning i fornsalen, som börjar med stenåldern, representerad bl. a. av ett skelett, och slutar med Visborgs slotts förstörelse samt en serie stadskartor från 16- och 1700-talen. Av största intresse är den väldiga karta Lithberg låtit utarbeta över Visby, där äldre och yngre bebyggelse inlagts och märkligare fynd markerats.

E. L—k.

124
Gotland. Muramaris.
Vecko-Journalen. 23.8.1925.

HEMMA HOS DEM VI TALA OM

I Gotlands vackraste hem — hos professor och fru Roosval.

Det finns ingen nordisk nejd som strålar med sådan glans i hävderna som Gotland och Visby. Och man förstår väl, att de som tagit till sin uppgift att återuppväcka något av denna glans, bli så fångade av sin uppgift, att de vilja äga en bit av den sagoomspunna marken.

Det var skulptrisen fru Ellen Roosval, född Hallwyhl — nu vid Visbyjubiléet tilldelad medaljen Litteris et artibus — som en gång, då hon var sin man, utforskaren av Gotlands fornkyrkor, professor Roosval, följaktig på ett av hans många strövtåg inåt landet, under en rast på en

Professor och fru Roosval på sitt château.

stock och sten, har där trollats fram en paradisets lustgård, dignande under all markens sköna blomster och trädens frukter i tropisk yppighet, muromgärdad, omslingrad av rosor, glittrande av springbrunnar. Men det underbaraste av alltsammans var det sätt, på vilket byggnaden inkomponerats i trädgården.

Gården är en sluten enhet mellan husen med »Semiramis» i tankfull meditation som en sfinx i mitten, omsusad av en flammande bård av »plume de feu» (heuchera). Pelargången, på hösten omslingrad med blå jätteclematis, för oss från skogsvägen med sina stenskoningar organiskt fram till husets stora breda trappa, där loggian, den härliga sommarmatsalen, tar vid. Åt andra sidan sträcker sig en mur ut från huset, genombruten av en rundbågig öppning. Denna peristyl erbjuder invid murarna sittplatser och öppnar sig genom bågöppningen mot husets inre regioner. Där

Det inre av tehuset dekorerat av Märta Ankarsvärd.

högplatå norr om Snäckgärdet betagen utropade: »Lycklig den som finge äga denna mark!»

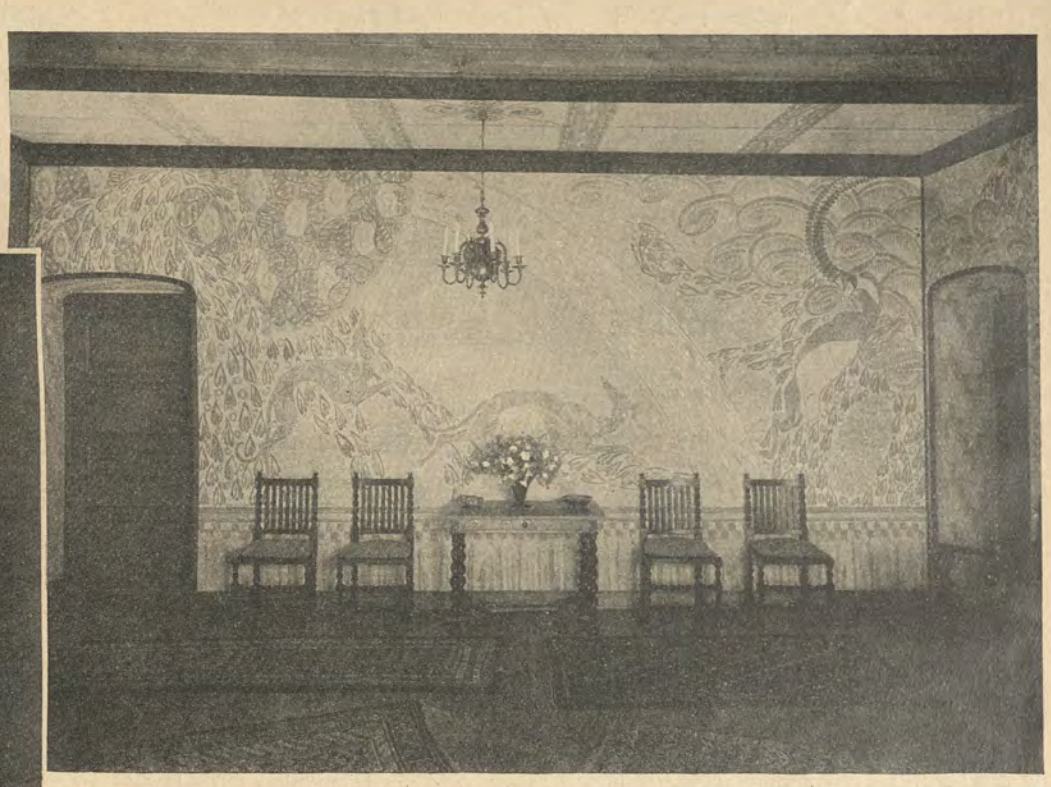
Där var storartat vackert med vid utsikt bortåt Högklint åt ena hållet och Skälsö fiskläge åt det andra, med hedmark doftande av timjan fram till stupet av Klinten, där nedanför en härlig sandstrand och ovanför en vindriden låg tallskog, där tallarna bildade underbara silhuetter mot en hög och vid sommarhimmel. Man var på väg ett stycke upp mot himlen! Det var ljuvligt att andas, havsvinden kom filtrerad genom sand och skog och bemängd med en ljuvlig doft av timjan.

Och endast några få år därefter hade ett under skett. Mitt i den vilda naturen, i verkningsfull kontrast mot skogens

Matsalen.

av en ängel från att döda den lille Isak. Brasrummet, vilken vacker tanke! Att bygga sällskapsrummet kring hemmets härd, den uråldriga samlingsplatsen för hemmets medlemmar och gäster. Hur många sagor och sånger ha icke diktats vid brasans sken, hur

Matsalen med utsikt åt Kattgården och nordpergolan.

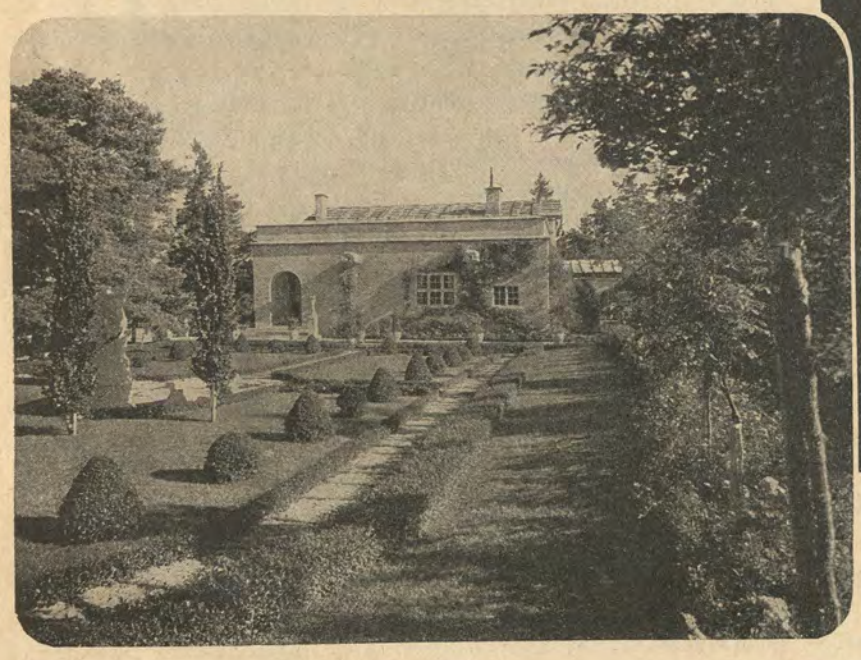
Utsikt från loggian över häckanläggningarna med Bacchus.

mångna sägner och legender ha icke där förtäljts genom tiderna. De knotiga enegrenarna bli till glödande drakar. Spisen, som bildar härden i Muramaris, är till synes huggen i ett enda jättestort block. Där sitta, böja sig och resa sig mänskliga figurer, som genom Arbete och Lidande nått fram till Sanning och Människokärlek. Det är ingen tillfällighet, att de symbolerna kröna denna härd.

Från sittplatsen framför spisen har man också utsikt över de murala målningarna i detta rum. De äro utförda i ett på samma gång schwungfullt och graciöst manér av den tidigt bortgångna konstnärinnan Greta Gahn. — Om det än var professorskan Roosval, som gav första impulsen till inköpet av den mark, Muramaris står på, så är det nog främst professor Roosval, den främste kännaren av Gotlands glänsande medeltid, som låtit Muramaris bli den ståtliga skapelse det är, ett värdigt motstycke till medeltidens stormansbostäder på Gotland. Vi moderna Got-

Utsikt över havet.

Sydfasaden.

landsfarare möta också inom det gästfria Muramaris samma genomkultiverade helhetsintryck, som under Visby glansdagar präglade dess förnämsta stormanshem.

Märta Eckhoff.

126

Stockholms Tidningen 3. Okt. 1925.

Utsmyckning. 3/10 25

I Hallwylska palatsets stora vestibul har uppsatts en bronsrelief av fru Ellen Roosval, en dotter till grevinnan von Hallwyl. Figurerna, ett dansande par, äro i naturlig storlek och försedda med smaragdgrön patina, som är av god verkan. Gruppen är gjuten vid Bergmans konstgjuteri.

Roosval, Ellen.

Bonniers Veckotidning. 28.11.1926.

Foto: Kaudern.
Skulptrisen Ellen Roosval.

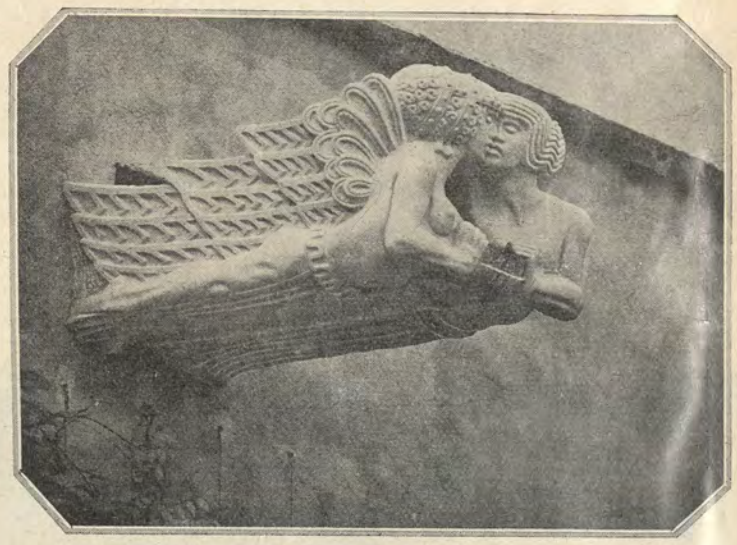
ELLEN ROOSVALS SENASTE SKULPTURARBETEN

Av *EFRAIM LUNDMARK.*

Det synes mig som om Ellen Roosvals helt nyligen färdiggjutna grupp Dansen visar, att konstnärinnan på ett lyckligt sätt förmerat sina uttrycksmöjligheter. Hennes arbeten hittills karakteriseras ofta av symbolik och stilisering, formen har strängt följt det djuptänkta innehållet. I Dansen äro eftergifterna för de anatomiska kraven konsekvenser av den mindre bundna framställning som utmärker denna monumentalgrupp av två unga nutidsmänniskor i rytmisk yra.

Dansgruppen, en grönpatinerad brons, är uppställd i huvudentrén till von Hallwylska palatset i Stockholm. Man måste först gå några steg på trappan från porten för att få syn på den. Ljus från flera håll söker sig fram till de båda figurerna, en flicka och en gosse, som dansa på en låg plint. Hon leder, han följer efter. Armarna, slöjan och de likformade rörelserna förena dem till en sluten komposition. — Ehuru Dansen innehåller mera formell naturalism än någon annan av Ellen Roosvals skulpturer, hör den klart och tydligt ihop med konstnärinnans tidigare produktion. Den nya gruppen betyder således ej ett avsvärjande av gamla gudar, det vore att förneka konstnärlig egenart och personlig konst-syn. Det för henne typiska är en reliefartad uppläggning av motivet i förening med en viss knapphet i detaljernas utformning. Man ser detta bäst vid en jämförelse med den svit religiösa bilder som först nu, efter flera års arbete blivit komplett uppställd i von Hallwylska palatsets galleri. Då det torde dröja innan palatset upplåtes för allmänheten — Stockholms stad blir ju i framtiden ägare till det — begagnade jag det tillfälle som älskvärt beretts mig att komma innanför den eljest väl tillslutna porten åt Hamngatan och såg även på galleribilderna.

Några av dessa ha utställts för ett par år sedan. Jag gjorde då i en anmälan anmärkning på, att figursviten visades under andra ljusförhållanden och i en missvisande miljö och missklädande omfattning; jag visste nämligen om grevinnan von Hallwyls beställning och hade ett begrepp om, var bilderna en gång skulle stå. Det slog mig nu genast, att min anmärkning mot det tidigare exponerandet var väl befogad, ty först nu, i sina nischer i palatsets galleri, ha de religiösa bilderna kommit fullt till sin rätt. De gyllene, genombrutna bronserna äro komponerade för sina nuvarande platser. Mellan de väldiga murbågar som förbinda galleriet med Ellen Roosvals skulptursvit och galleriet med palatsets förnämsta dukar, nederländarna, äro skåp uppbyggda, vilka tillfälligtvis maga-

Stupränna med skulpterade figurer.

Ellen Roosvals religiösa bronser i von Hallwylska palatset i Stockholm. Bronsgruppen till vänster är Kristi Uppståndelse.

Roosval, Ellen.

Bonniers Veckotidning. 28.11.1926.

sinera en del glas och porslin. I de kraftiga pelare som gardera dessa skåp äro nischer urgröpta. Skåplängan är målad i en ljus bladgrön färg mot vilken nischbildernas guld står bra, bättre kanske då tiden får åldra träets och metallens färger tillsammans. De stiliserade figurscenerna skola ses i sammanhang med varandra och i sin rätta miljö för att fullt förstås. Helt naturligt. Ty det bärande i Ellen Roosvals konstnärliga verksamhet är kanske framför allt annat hennes känsla för det arkitektoniska. Hennes skulpturer underordna sig därför målmedvetet den uppbyggnad i vilken de skola in som detaljer, som delar av det hela.

Den nyss omtalade dansgruppen är också en arkitektoniskt fattad och löst uppgift, det förstår man, då man studerar den på sin plats. I tidigare arbeten, såsom i de på sina platser så förträffliga vattenkastarna på Miramares, Ellen och Johnny Roosvals av dem själva i samarbete med arkitekten Arre Essén skapade sommarbostad på Gotland, kan man tydligare än i de religiösa nischbronserna se Ellen Roosvals stilkänsla så att säga mera renodlad. Ett för egyptisk formstränghet öppet sinne har bildat dessa vattenkastare. Men i nära släktförbindelse med egyptisk skulptur står egyptisk arkitektur. Jag tror att man bäst förstår Ellen Roosval som arkitektur-skulptör om man gör en sådan parallell i tanken.

Dansen, bronsgrupp i von Hallwylska palatset.

I somras uppställdes ett par skulpturer i rosengården vid Södertuna herrgård i Södermanland, vilka också utförts av fru Roosval. Det är två meterhöga putti av gulaktig sandsten, en pojke med fiskar och en flicka med frukter. Då man kommer från huvudbyggnaden på väg till sjön, får man syn på de båda rundskulpturerna med solen bakom. Platsen och uppställningen gör, att de måste verka som silhuetter mot vattnet och ljuset. Såvitt jag kan se äro dessa putti lyckliga försök till ett nytt grepp på den art trädgårdsskulptur konstnärinnan sedan flera år arbetat med och vars främsta exponent är en djärvt gigantisk Bachus i trädgården på Gotland.

SVENSKA DAGBLADET Lördagen den 19 Februari 1927

Utställningen i Donaustaden avgjord succé.

STORT INTRESSE FÖR VÅR KONST.

Öppningshögtidligheten ägde rum på fredagen.

(Från vår Wienkorrespondent.)

*WIEN, 17 febr. Vid öppnandet på fredagen av den svenska konstutställningen erinrade "Sezessions" president, Ferdinand Kitt, sedan han hälsat de svenska konstnärerna välkomna i de salar, där senast den franska och tyska konstens mästare likaledes samlats under åren 1925—26, i varma ordalag om de band av tacksamhet och sympati, som bundo österrikarna vid Sverige.

Efter ett kortare anförande av vår chargé d'affaires, legationsrådet Patrik Reuterswärd, förklarade österrikiske förbundspresidenten dr Haimisch med en varm eloge åt Sverige utställningen öppnad.

Bland de närvarande märktes Wiens borgmästare Seitz, viceborgmästaren Emmerling, kommunalrådet Richter (staden Wiens konstreferent), undervisningsministern Schmidt, ministerialrådet Petrin (konstreferent i undervisningsministeriet), vicepresidenten i "Sezession" arkitekten Fritz Zeymer, museidirektörerna, ordföranden i de olika konstnärsförbunden, talrika medlemmar av den diplomatiska kåren m. fl.

En synnerligen vacker katalog i blågult omslag med över 20 förträffligt reproducerade bilder har utarbetats. Utställningens generalkommissarie, konstnären Anshelm Schultzberg, har skrivit ett förord till katalogen, vilken vunnit stark anklang inom österrikiska kulturkretsar.

Konstutställningen har blivit en fullständig framgång. Förutom Zorn, Liljefors och Larsson har österrikarnas beundran väckts av Fjæstad, Kallstenius och Schultzberg. Modernisterna ha vunnit överraskande gillande, särskilt Dahlskog, Månsson och Grünewald. Wilhelmsons starkt representerade konst har gripit wienarna oerhört. Vidare beundras Rikard Lindström, Hallgren och Oscarsson samt i främsta rummet prins Eugen och Masolle. Bland de svagt representerade skulptörerna intresserar särskilt Johnsson, Jönsson och givetvis Milles samt Ellen Roosval. Orreforsglasen ha gjort väntad succé.

Schultzberg och "Sezession" ha hängt utställningen storartat.

Den förnäma österrikiska konsttidskriften "Österreichs Bau- und Werkkunst" (Krystallverlag, som även utgiver "Belvedere"), kommer att under de närmaste veckorna utgiva ett specialnummer över Sverige. Bland medarbetarna märkes särskilt arkitekten dr Armand Weiser, vilken förflutet år gjorde sig bemärkt genom en serie synnerligen lovprisande artiklar i de stora tyska konsttidskrifterna över vår utställning i Paris.

På kvällen anordnade "Sezession" i Deutsches Haus en lika intim som stämningsfull konstnärsfest, till vilken utom beskickningens medlemmar och hr Schultzberg även de framstående medlemmarna av härvarande svenska kolonin inbjudits.

Kassian.

A.-B. SVENSKA TELEGRAMBYRÅN
AVD. FÖR PRESSURKLIPP SV. ARGUS INT. BYRÅ FÖR TIDNINGSURKLIPP
STOCKHOLM 1
TEL. 7787

Nya Dagligt Allehanda
22/7 1927

En jubilerande märkeskvinna.

Professorskan Roosval fyller 60 år.

Professorskan *Ellen Roosval.*

Professorskan Ellen Roosval, en av våra mera bemärkta kvinnor, som gjort sig känd icke endast som husmor och maka till en framstående man utan genom sin personlighet och sin egen verksamhet, fyller den 29 juli 60 år.

Professorskan Roosval är född på Erikslund i Södermanland samt är dotter till framlidne greve Walther von Hallwyl och hans maka, född Kempe. År 1907 ingick hon äktenskap med konstförfattaren och nuvarande professorn vid Stockholms högskola Johnny Roosval. Livligt intresserad för konst har hon bedrivit konststudier i både Berlin och Paris samt har även gjort en betydande insats inom den skapande konsten. Den gren, som professorskan Roosval med framgång ägnat sig åt är den skulpturala konsten, och ett flertal verk av hennes skapande hand vittna om hennes förmåga och konstnärliga impulser.

Professorskan Roosval har utfört ett stort antal skulpturarbeten både i marmor, granit och andra stenarter. Bland dessa arbeten märkes en minnesvård i form av ett i granit hugget kolossalt medeltida kors med reliefer, vilket år 1915 utfördes för von Eckermanska graven å Frustuna kyrkogård i Södermanland. Även en del stiliserade träskulpturer med religiösa motiv, snidade i trä och målade, höra till professorskan Roosvals arbeten.

I det Hallwylska palatset i Stockholm finnas även ett flertal konstverk av jubilarens hand, såsom en bronskulptur, "Den mänskliga rättvisan", samt åtta bronsgrupper med bibliska ämnen.

Även i makarna Roosvals utomordentligt vackra och konstnärligt inredda villa Muramaris i Visby, där härliga sommardagar tillbringas, ser man prov på professorskan Roosvals konstnärliga fantasi och skapande hand i inredning och utsmyckning. Dels har hon i anslutning till arkitekturen utfört en del skulpturer såsom två vattenkastare och en monumental spisel, och dels har i den utomordentligt vackra och konstnärligt anlagda trädgården, som utgör en tjusande inramning till den vackra villan den åldriga och stämningsfulla hansestaden placerats ett par skulpturer, Bacchus och Daimon samt en fontän och en springbrunn, vilka bära vittne om jubilarens konstnärliga skaparförmåga. Här i detta utsökt vackra hem, liksom även i makarnas villa på Djurgården är professorskan Roosval en charmant värdinna vars konstnärliga intressen och konstnärsbetonade personlighet och förståelse satt sin prägel på hemmet, där även hennes husmoderliga egenskaper få en vacker och tilltalande ram.

Professorskan Roosval har även genom sin konstnärliga insats och sin konstutövning deltagit på ett flertal utställningar, såsom i Stockholm 1911 och 1912, på Baltiska utställningen i Malmö 1914, på Paris-utställningen 1923 samt i en separatutställning i Stockholm samma år, där hon utställde sina skulpturer, vilka vittna om jubilarens rika personlighet, nobla smak och skicklighet som utövande konstnär.

A.-B. SVENSKA TELEGRAMBYRÅN
AVD. FÖR PRESSURKLIPP
SV. ARGUS
INT. BYRÅ FÖR TIDNINGSURKLIPP
STOCKHOLM I
TEL. 7787

Gotlänningen
23/7 1927

PARAGON

En jubilerande märkeskvinna.

Professorskan Roosval fyller 60 år.

Professorskan Ellen Roosval, en av våra mera bemärkta kvinnor, som gjort sig känd icke endast som husmor och maka till en framstående man utan genom sin personlighet och sin egen verksamhet, fyller den 29 juli 60 år.

Professorskan Roosval är född på Erikslund i Södermanland samt är dotter till framlidne greve Walther von Hallwyl och hans maka, född Kempe. År 1907 ingick hon äktenskap med konstförfattaren och nuvarande professorn vid Stockholms högskola Johnny Roosval. Livligt intresserad för konst har hon bedrivit konststudier i både Berlin och Paris samt har även gjort en betydande insats inom den skapande konsten. Den gren, som professorskan Roosval med framgång ägnat sig åt, är den skulpturala konsten, och ett flertal verk av hennes skapande hand vittna om hennes förmåga och konstnärliga impulser.

Professorskan Roosval har — framhåller N. D. A. — utfört ett stort antal skulpturarbeten både i marmor, granit och andra stenarter. Bland dessa arbeten märkes en minnesvård i form av ett i granit hugget kolossalt medeltida kors med reliefer, vilket år 1915 utfördes för von Eckermanska graven å Frustuna kyrkogård i Södermanland. Även en del stiliserade träskulpturer med religiösa motiv, snidade i trä och målade, höra till professorskan Roosvals arbeten.

I det Hallwylska palatset i Stockholm finnes även ett flertal konstverk av jubilarens hand, såsom en bronsskulptur, "Den mänskliga rättvisan", samt åtta bronsgrupper med bibliska ämnen.

Även i makarna Roosvals utomordentligt vackra och konstnärligt inredda villa Muramaris vid Visby, där härliga sommardagar tillbringas, ser man prov på professorskan Roosvals konstnärliga fantasi och skapande hand i inredning och utsmyckning. Dels har hon i anslutning till arkitekturen utfört en del skulpturer såsom två vattenkastare och en monumental spisel, och dels har i den utomordentligt vackra och konstnärligt anlagda trädgården, som utgör en tjusande inramning till den vackra villan, placerats ett par skulpturer, Bacchus och Daimon, samt en fontän och en springbrunn, vilka bära vittne om jubilarens konstnärliga skaparförmåga. Här i detta utsökt vackra hem, liksom även i makarnas villa på Djurgården är professorskan Roosval en charmant värdinna vars konstnärliga intressen och konstnärsbetonade personlighet och förståelse satt sin prägel på hemmet, där även hennes husmoderliga egenskaper få en vacker och tilltalande ram.

Professorskan Roosval har även genom sin konstnärliga insats och sin konstutövning deltagit på ett flertal utställningar, såsom i Stockholm 1911 och 1912, på Baltiska utställningen i Malmö 1914, på Paris-utställningen 1923 samt i en separatutställning i Stockholm samma år, där hon utställde sina skulpturer, vilka vittna om jubilarens rika personlighet, nobla smak och skicklighet som utövande konstnär.

A.-B. SVENSKA TELEGRAMBYRÅN
AVD. FÖR PRESSURKLIPP
SV. ARGUS
INT. BYRÅ FÖR TIDNINGSURKLIPP
STOCKHOLM 1
TEL. 7787

Idun
24/7 1927

PARAGON, S

ELLEN ROOSVAL.
F. grev. von Hallwyl, Stockholm. Skulptris. Maka till professor Johnny Roosval. 60 år den 29 juli.

Idun 24/7

Gottlands Allehanda 27 Juli 1927. Roosval, Ellen 133.

Jubilerande märkeskvinna.

Professorskan Ellen Roosval, en av våra mera bemärkta kvinnor, som gjort sig känd icke endast som husmor och maka till en framstående man utan genom sin personlighet och sin egen verksamhet, fyller om fredag 60 år.

Professorskan Roosval är född på Erikslund i Södermanland samt är dotter till framlidne greve Walther von Hallwyl och hans maka, född Kempe. År 1907 ingick hon äktenskap med konstförfattaren och nuvarande professorn vid Stockholms högskola Johnny Roosval. Livligt intresserad för konst har hon bedrivit konststudier i både Berlin och Paris samt har även gjort en betydande insats inom den skapande konsten. Den gren, som professorskan Roosval med framgång ägnat sig åt, är den skulpturala konsten, och ett flertal verk av hennes skapande hand vittna om hennes förmåga och konstnärliga impulser.

I makarna Roosvals utomordentligt vackra och konstnärligt inredda villa Muramaris norr om Visby, där härliga sommardagar tillbringas, ser man prov på professorskan Roosvals konstnärliga fantasi och skapande hand i inredning och utsmyckning. Dels har hon i anslutning till arkitekturen utfört en del skulpturer såsom två vattenkastare och en monumental spisel, och dels har i den stilfulla och med stor smak anlagda trädgården, som utgör en tjusande inramning till den vackra villan, placerats ett par skulpturer, Bacchus och Daimon, samt en fontän och en springbrunn, vilka bära vittne om jubilarens konstnärliga skaparförmåga.

A.-B. SVENSKA TELEGRAMBYRÅN
AVD. FÖR PRESSURKLIPP
SV. ARGUS
INT. BYRÅ FÖR TIDNINGSURKLIPP
STOCKHOLM 1
TEL. 7787

Stockholms Dagblad

28/7 1927

Ellen Roosval 65 år.

Professorskan Ellen Roosval, född von Hallwyl, en av våra mera bemärkta kvinnor, som gjort sig känd icke endast som husmor och maka till en framstående man utan genom sin personlighet och sin egen verksamhet, fyller i morgon 65 år. Hon [illegible]ivligt intresserad för konst, bedrivit konststudier i Paris och Berlin och gjort en betydande insats inom den skapande konsten, särskilt den skulpturala, där hon arbetat med olika material. Även en del stiliserade träskulpturer med religiösa motiv, snidade i trä och målade, höra till professorskan Roosvals arbeten. Hon har deltagit i ett flertal utställningar, bl. a. Parisutställningen 1923. I sitt utsökt vackra hem ute på Djurgården och i sin konstnärligt inredda villa Muramaris i Visby har hennes konstnärsbetonade personlighet satt sin prägel liksom även hennes husmoderliga egenskaper fått en vacker och tilltalande ram.

135

Uhse, Ida.

Tillkännagives
att
vår kära och trogna vän
Fröken
Ida Uhse
lugnt och fridfullt avsomnade
Fredagen den 5 Sept. 1924
kl. 7 e. m.
i en ålder av 80 år,
djupt sörjd och i innerligt tacksamt minne ständigt bevarad av
oss, släktingar och vänner.

Wilhelmina von Hallwyl,
född Kempe.
Ebba von Eckermann.
Wilhelm von Eckermann.
Ellen Roosval,
född von Hallwyl.
Johnny Roosval.
Irma von Geijer,
född von Hallwyl.
Wilhelm von Geijer.

Jordfästningen äger rum Tisdagen den 9 Sept. kl. 2 e. m. å Västerljungs Kyrkogård.

Jesaja 43: 1, 54: 10.

Tillkännagives
att
vår kära och trogna vän
Fröken
Ida Uhse
lugnt och fridfullt avsomnade
Fredagen den 5 Sept. 1924
kl. 7 e. m.
i en ålder av 80 år,
djupt sörjd och i innerligt tacksamt minne ständigt bevarad av
oss, släktingar och vänner.

Wilhelmina von Hallwyl,
född Kempe.
Ebba von Eckermann,
född von Hallwyl.
Wilhelm von Eckermann.
Ellen Roosval, Johnny Roosval.
född von Hallwyl.
Irma von Geijer, Wilhelm von Geijer.
född von Hallwyl.

Jordfästningen äger rum Tisdagen den 9 Sept. kl. 2 e. m. å Västerljungs kyrkogård.

Jesaja 43: 1, 54: 10.

Svenska Dagbladet
Söndagen d. 7 Sept
1924

Wahlström, A. 136

A.-B. SVENSKA TELEGRAMBYRÅN
AVD. FÖR PRESSURKLIPP
SV. ARGUS
INT. BYRÅ FÖR TIDNINGSURKLIPP
STOCKHOLM 1
Telefon »Svenska Telegrambyrån»

Stockholms Tidningen
24/4 1931

Portvakten på vakt kring sina intressen.

Föreningen bildad under stor anslutning.

"38 värdar för mycket för en portvakt."

Portvakterna ha beslutat att bilda en förening för att skydda sina fackintressen. Och man samlades till ett antal, som väl uppgick till 200 i går kväll i landsorganisationens plenisal. Den blev full, och då man till slut hade fyllt trapporna fingo mötesanordnarna hastigt och lustigt se sig om efter en ny lokal. Strindbergssalen Barnhusgatan 20 befanns lämplig för ändamålet, och man tågade dit. De tvåhundra portvakterna belägrade porten och ropade efter sin kollega för att bli insläppta. Så många portvakter för en enda port har man väl inte förr sett.

Föreningen bildades med ett enhälligt beslut, ty den föregående diskussionen hade fullt klarlagt behovet. Redan tidigare på dagen hade Stockholms-Tidningen satt sig i förbindelse med ett par representanter för skråt. Att få några, som ville uttala sig i förväg, var inte lätt. För portvakten i Hallwylska palatset vid Hamngatan var det en nyhet och han kan ju inte heller i någon nämnvärd grad beröras av de intressen, som sammanfört de övriga i hans yrke. I aderton år har nämligen hr A. Wahlström bevakat den stora hemlighetsfulla porten, som döljer de Hallwylska konstskatterna, en ganska enformig och händelselös syssla i underjorden. Från sin lucka vid golvet har han tilltalat de besökandes fötter — så högt som till ansiktet på vederbörande har han väl sällan kunnat skåda. Och nu lämnar han den platsen, när huset bli donationsegendom.

Hr Täckholm på ordförandeplatsen.

Hr Andersson vid Strandvägen klagar lika litet som hr Wahlström, trots att hans förhållanden äro betydligt sämre och bostaden efter vad besökaren kunde

Stockholms-Tidningen. 24.4.1931.

Portvakten på vakt

(Forts. från första sidan.)

konstatera inte är alltför idealisk. Tjocka värmeledningsrör löpa ned i den underjordiska lägenheten, som saknar ljus och sol. De barn, som uppfostras i den bostaden få väl ta skadan igen på den soliga Strandvägen. "Jag vet många portvakter", säger hr Andersson, "som inte ha fri bostad, utan endast 15 à 20 kronor i månaden i ersättning för sitt arbete. En förening skulle säkerligen göra stor nytta för att tillvarata deras intressen. Den enda nu existerande organisationen inom vårt fack, som finnes, är maskinistpersonalens i H. S. B.-husen.

Funkishusen ha ofta blivit utsatta för kritik. Men en vet jag, som inte instämmer i kritiken och det är portvakten H. Palm, som sköter om halva Narvapalatset vid Gumshornsgatan, ett funkiskomplex på inte mindre än åtta hus. Fyra hus har han att sköta. Men så är han anställd enbart för att göra detta och behöver inte ha någon bisyssla bredvid. Han klagar inte, ty han har en trevlig bostad, och en värmeledningscentral, som är hans ögonsten.

Men de tvåhundra i Strindbergssalen hade åtskilliga bittra sanningar att säga husägarna. Ty det finnes olika typer bland dem också — det ha gudnås alla hyresgäster fått erfara.

Det var en portvaktsfru, som stod upp och sade en hel del förnuftiga ord om värdfolkets och hyresgästernas pretentioner på portvaktens tjänstvillighet. Det var frågan om att bära upp paket, att öppna om nätterna för folk, som glömt nycklarna, t. o. m. att skaka mattor gratis. Men det skulle det bli slut på.

En av de tvåhundra exemplaren av vår moderne Cerberus steg upp och förklarade, att han hade fått sin plats bland 178 sökande. Men han kom snart underfund med att han hade hamnat i ett äkta Hades. Det gällde nämligen ett föreningshus och han funderade snart ut, att han hade inte mindre än 38 värdar. Alla propsade de på hans och hans frus tjänster vid de mest olika tillfällen. Och ville han inte — eller kunde han inte — göra som de önskade, gingo de till styrelsen. Han vore mer än tacksam om en förening kunde precisera portvakternas tjänstgöringsskyldighet.

Semesterönskemål för portvakterna voro också på tapeten. Att under hela året sitta i en ofta underjordisk bostad och passa, var inte alltför hälsosamt. 14 dagars grönbete är i sådana fall nästan nödvändigt.

Som sagt, anordnarna, red. Åman och hrr Täckholm och Engzelius fingo sannerligen vatten på sin kvarn. Och till en början valdes en interimstyrelse, som skulle närmare utreda de riktlinjer, föreningen kunde anses arbeta efter. I denna styrelse invaldes bl. a. hrr Täckholm, Engzelius samt fru Lennholm, den resoluta portvaktsfrun, som tidigare refererats i diskussionen.

Lindy.

Westergren, Johannes.

Hyllad 50-åring.

Civilingenjör Johannes Westergren, Tumba.

Som Länstidningen tidigare omtalat fyllde bruksförvaltaren, civilingenjören Johannes Westergren, Tumba, i går 50 år. Hyllningarna för den populäre pappersbrukschefen voro därvid hjärtliga och av omfattande slag. Kl. 6 på morgonen samlades tjänstemän och arbetspersonal, företrädda av brukets musikkår, utanför 50-åringens bostad. Sedan ett par musikstycken spelats, hälsades jubilaren på tjänstemännens vägnar av doktor Robert Malmgren, vilken i ett varmhjärtat anförande uttryckte sin glädje över vännen W:s sympatiska väsen och de stora kunskaper han visat sig vara i besittning utav, kunskaper, som äve ntagits i anspråk långt utom vårt lands gränser. Sedan doktor Malmgren framfört tjänstemännens välgångsönskningar, överlämnades från dessa en dyrbar silverbägare m. röda rosor samt m. givarnas namn ingraverade, varefter följde ett taktfast fyrfaldigt leverop.

På arbetarnas vägnar talade hr Gottfrid Svensson, som i varma ordalag tolkade kamraternas känslor och tillgivenhet för sin avhållne chef, vilken alltid och alltfort åtnjuter sina underlydandes stora kärlek. Från dessa överlämnades ett cigarrskrin av silver med inskription o. ingraverade vyer av olika platser vid Tumba bruk. Därpå följde kraftiga hurrarop och fanfarer.

Ingenjör Westergren tackade synbart rörd för de hjärtevarma och sympatiska hyllningar som kommit honom till del. Därefter bjödos tjänstemännen och kommitterade på kaffe. Och i morgon kl. 3 e. m. äro samtliga arbetare jämte fruar bjudna till 50-åringen.

På middagen blev jubilaren uppvaktad av inspekterande riksbanksfullmäktigen hr Emil Kristensson, som på riksbanksfullmäktiges vägnar framförde fullmäktiges lyckönskningar och erinrade samtidigt om de stora förtjänster föreståndaren för Tumba pappersbruk inlagt i brukets skötsel. Bl. a. sade talaren, har hela fabriksbyggnaden blivit om- och tillbyggd under ingenjör Westergrens regi. Samma är förhållandet med arbetarebostäderna, som likaså blivit fullt acceptabla under den tid ingenjör Westergren utövat chefskapet vid Tumba bruk. Hr K. betygade även att riksbanksfullmäktige alltjämt skänker ingenjörW . sitt fulla förtroende. Som minnesgåva överlämnade hr K. en personlig minnesgåva bestående av en vacker oljemålning.

Dessutom anlände under högtidsdagens lopp en större skörd av presenter, blommor och telegram, allt vittnande om att det var en högt värderad och avhållen man, som nu passerade halvseklet.